

Łapa, Joanna

Udział kadry wielkopolskiej w tworzeniu Wydziału Farmaceutycznego Akademii Medycznej w Gdańsku

Analecta 20/1(38), 237-361

2011

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Joanna Łapa

Zakład Historii i Filozofii Nauk Medycznych
Gdański Uniwersytet Medyczny

UDZIAŁ KADRY WIELKOPOLSKIEJ W TWORZENIU WYDZIAŁU FARMACEUTYCZNEGO AKADEMII MEDYCZNEJ W GDAŃSKU

Wstęp

Wydział Farmaceutyczny obecnego Gdańskiego Uniwersytetu Medycznego powstał w warunkach niezwykle trudnych¹. Zaraz po wojnie brakowało dosłownie wszystkiego: żywności, artykułów codziennej potrzeby, sprzętów, większość budynków była zrujnowana. Nie zrażając się tymi niedogodnościami zespół wybitnych profesorów, doktorów i magistrów, pełnych entuzjazmu i nadziei, włożył wiele pracy i w 1946 roku uruchomiono pierwszą w Gdańsku Uczelnię kształcącą farmaceutów.

Podstawą powstania Wydziału byli ludzie. To właśnie znalezienie kadry naukowej było jedną z pierwszych i kluczowych kwestii, z jakimi przyszło się zmierzyć pomysłodawcom tego projektu. Obok naukowców z Politechniki Gdańskiej, ogromny udział w zorganizowaniu Wydziału Farmaceutycznego miała kadra, która licznie przybyła do Gdańska z Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu.

Problemy, z którymi musieli się zmierzyć założyciele Wydziału, dotyczyły dramatycznych warunków lokalowych, braku sprzętów laboratoryjnych i pomocy naukowych. Nie zrażając się, pokonali oni trudności i dali podstawy, na których obecnie rozwija się dalej Wydział Farmaceutyczny.

Celem niniejszej pracy jest przede wszystkim upamiętnienie wybitnych naukowców, którzy poświęcili wiele energii i sił, aby Gdańsk mógł stać się kolejnym miejscem kształcenia farmaceutów. Udział kadry wielkopolskiej był bardzo wyrazisty i nie ograniczał się do kilku osób, lecz całej zbiorowości.

W trakcie pisania pracy korzystałam ze źródeł archiwalnych, w szczególności akt osobowych znajdujących się w Archiwum Gdańskiego Uniwersytetu

Medycznego oraz akt osobowych należących do Archiwum Uniwersytetu Medycznego w Poznaniu, a także zbiorów archiwalnych Archiwum Państwowego w Gdańsku. Dodatkowo opierałam się na źródłach drukowanych, czasopismach farmaceutycznych oraz publikacjach wydawnictwa Akademii Medycznej w Gdańsku. Materiały wykorzystane w pracy pochodzą ze zbiorów Biblioteki Głównej Gdańskiego Uniwersytetu Medycznego, Biblioteki Gdańskiej Polskiej Akademii Nauk, a także Archiwum Dziekanatu Wydziału Farmaceutycznego Gdańskiego Uniwersytetu Medycznego. Przeprowadziłam także wiele rozmów i wysłuchałam relacji wielu osób.

Utworzenie Akademii Lekarskiej w Gdańsku

Utworzenie Akademii Lekarskiej w powojennym Gdańsku było ogromnym i ważnym osiągnięciem, jednak mimo że była to pierwsza uczelnia tego typu na Pomorzu, to tradycje nauczania medycyny w tym mieście sięgają XVI wieku. W 1580 roku powstała Katedra Medycyny i Anatomii przy Gdańskim Gimnazjum Akademickim, a w 1613 roku Collegium Medicum, zrzeszające lekarzy. W późniejszym czasie to szpitale były ośrodkami, gdzie lekarze pogłębiali swoją wiedzę. Pewne podstawy pod gdańską Akademię Medyczną dała utworzona w Wolnym Mieście Gdańsk w 1935 roku Akademia Medycyny Praktycznej przy Szpitalu Miejskim (Staatliche Akademie für Praktische Medizin zu Danzig), która w 1939 roku została przemianowana na Medizinische Akademie in Danzig; prowadzono tam pełne studia lekarskie².

Pod koniec wojny Ministerstwo Pracy, Opieki Społecznej i Zdrowia zaczęło planować utworzenie na terenie Gdańska wyższej szkoły medycznej. Dnia 22 marca 1945 roku prof. dr Edward Grzegorzewski, dyrektor Departamentu Zdrowia, złożył pierwszy projekt tego przedsięwzięcia³. Zaledwie miesiąc później, 21 kwietnia (inne źródła podają datę 24 kwietnia) Rada Ministrów na wniosek dr Franciszka Litwina, ministra zdrowia, postanowiła utworzyć Akademię Lekarską w Gdańsku. Tym, co wyróżniało wówczas gdańską uczelnię był fakt, iż była ona pierwszą, która podlegała bezpośrednio Ministerstwu Zdrowia⁴. W tym samym czasie powstał też projekt dekretu o utworzeniu Akademii Lekarskiej w Gdańsku, który 8 października 1945 roku został przyjęty bez zmian przez Krajową Radę Narodową i opublikowany w Dzienniku Ustaw (Dz. U. nr 44/ 1945, poz. 253, s. 358). Celem nowo powstałej placówki naukowej miało być kształcenie studentów na lekarzy i farmaceutów, a także prowadzenie szkoleń i kursów doksztalających dla pracowników służby zdrowia⁵. Niezwykle trudna misja utworzenia Akademii Lekarskiej przypadła w udziale prof. dr Edwardowi Grzegorzewskiemu, który w maju 1945 roku przybył do Gdańska i z niezwykłą skrupulatnością rozpoczął prace organizacyj-

ne. Dwie kwestie wysuwały się na pierwszy plan: zorganizowanie pomieszczeń do prowadzenia zajęć oraz zwerbowanie i zatrudnienie kadry nauczającej.

Prof. Grzegorzewski, tworząc pierwszą nieuniwersytecką wyższą uczelnię w Polsce, skorzystał z bazy, jaką była niemiecka uczelnia Medizinische Akademie Danzig. Postanowił wykorzystać dawne budynki szkoły wraz z ocalałym wyposażeniem jako podstawę lokalową Akademii Lekarskiej. W zakładzie Anatomii i Histologii zachowały się modele i preparaty anatomiczne, z zakładu Fizjologii pozyskano stoły laboratoryjne, przeźrocza naukowe, meble, odnaleziono też niewielką ilość tablic. Część sal ćwiczeniowych i wykładowych nadawała się do remontu, do dyspozycji na początku były cztery sale wykładowe w dobrym stanie. Zabudowania szpitalne ocalały, częściowo zachowały się niezbędne urządzenia. Pomoc w urządzeniu zakładów i wyposażeniu ich w niezbędne sprzęty i aparaturę planował prof. Grzegorzewski uzyskać od Fundacji Rockefellera oraz od rządu Szwecji.

Drugim kluczowym dla nowo powstającej uczelni kierunkiem działań było pozyskanie kadry naukowej. W Warszawie powstała komisja do spraw obsadzania katedr, a prof. Grzegorzewski prowadził rozmowy i korespondencję z licznymi profesorami z całej Polski, jednak zwerbowanie nauczycieli akademickich było wyjątkowo trudne ze względu na niewielką ilość kadry naukowej, o którą starały się wszystkie odbudowywane po wojnie uniwersytety. Pierwszy zespół dydaktyków stanowiło trzynastu profesorów przybyłych z ośrodków naukowych Wilna, Warszawy, Poznania i Krakowa. Byli to: Edward Grzegorzewski, Henryk Gromadzki, Stanisław Hiller, Kornel Michejda, Włodzimierz Mozołowski, Tadeusz Pawlas, Ignacy Adamczewski, Eugeniusz Nowicki, Ksawery Rowiński, Stanisław Wszelaki, Wilhelm Czarnocki, Michał Reicher oraz Tadeusz Bilikiewicz, a także liczni adiunkci i asystenci, którzy w późniejszych latach kontynuowali w Akademii działalność naukową⁶.

Egzamin na pierwszy rok studiów odbył się 16 października 1945 roku, o tej samej porze w Gdańsku i Warszawskiej Szkole Głównej Gospodarstwa Wiejskiego. Wiadomość o egzaminie zamieszczono w prasie, informację podało też Polskie Radio⁷. Przyjęto 235 osób z 735, które przystąpiły do egzaminu. Zadaniem kandydatów było napisanie pracy pisemnej: „Wpływ odkryć naukowych na rozwój cywilizacji”, a także podanie definicji kilkunastu zjawisk i procesów z zakresu biologii, chemii i fizyki⁸. Zajęcia akademickie rozpoczęły się 12 listopada 1945 roku dzięki staraniom zarówno kadry, jak i kandydatów na studia, którzy wspólnie uczestniczyli w pracach remontowych i porządkowych⁹. Znaczącą pomoc uzyskała Akademia Lekarska od Komitetu Pomocy Międzynarodowej ze Szwecji. Przekazano uczelni urządzenia szpitalne, leki, narzędzia lekarskie, ale także aparaturę i sprzęt do pracy dydaktycznej i naukowej, między innymi wyposażenie laboratoriów, odczynniki i szkło¹⁰.

Mimo trwających od listopada zajęć, uroczysta inauguracja pierwszego roku akademickiego gdańskiej Akademii Lekarskiej odbyła się 2 lutego 1946 roku. Wśród licznie zgromadzonych gości przybyli minister zdrowia dr Franciszek Litwin, delegat do spraw Wybrzeża minister inż. Eugeniusz Kwiatkowski, reprezentanci władz miasta, środowiska lekarskiego, organizacji społecznych, zawodowych, także Izby Aptekarskiej. Na uroczystości pojawili się też przedstawiciele Szwecji, Stanów Zjednoczonych i Anglii, bowiem od tych krajów Akademia Lekarska w Gdańsku otrzymała dary w postaci sprzętów naukowych, laboratoryjnych, pościeli, narzędzi chirurgicznych, a także odzieży i żywności dla studentów. Inauguracyjne przemówienie wygłosił Rektor, prof. Edward Grzegorzewski, przedstawiając cele nowo powstałej placówki, dziękując za pomoc w organizacji uczelni, a także zapowiadając rychłe powstanie wydziałów farmaceutycznego i stomatologicznego¹¹. Po czterech latach, 3 marca 1950 roku, Akademia Lekarska została przemianowana na Akademię Medyczną, stała się bowiem uczelnią kształcąca zarówno lekarzy, jak i stomatologów oraz farmaceutów.

O powstaniu Wydziału Farmaceutycznego w Gdańsku

Rozważając dzieje gdańskiego Wydziału Farmaceutycznego, warto pamiętać, iż utworzenie tego wydziału jest nie początkiem, lecz kontynuacją wielowiekowej tradycji aptekarskiej tego miasta. Jako przykład posłużyć może wspomniane już Gdańskie Gimnazjum Akademickie z połowy XVI wieku, prowadzące zajęcia głównie z medycyny, gdzie w ramach kursu „Materia Medica” nauczano o surowcach leczniczych – ich pochodzeniu, przetworach, a także działaniu i zastosowaniu. Jednym z profesorów w tej szkole był Jan Placotomus, bardzo zasłużony dla ówczesnego Gdańska lekarz i jednocześnie aptekarz, wykształcony na uniwersytetach zachodnich. Interesował się on zagadnieniami z zakresu farmacji, napisał kilka rozpraw z dziedziny receptury i higieny żywienia, a co najważniejsze, opracował podstawowy podręcznik farmaceutyczny, przeznaczony dla przyszłych aptekarzy¹².

Warto wspomnieć także o Wawrzyńcu Eichstadiusie, który w 1656 roku wydał ulepszoną wersję pierwszego zielnika opisującego zioła rosnące w okolicach Gdańska, wymieniając w nim 381 roślin wraz z omówieniem ich właściwości leczniczych.

Ówczesne apteki, kierowane najczęściej przez lekarzy wyuczonych na zagranicznych uniwersytetach, podlegały kontroli Rady Miejskiej, która wyznaczała inspektorów aptek, a także wydawała dokumenty regulujące pracę tych placówek, np. specjalną Ustawę Aptekarską, mówiącą o warunkach otrzymania prawa do prowadzenia apteki, o szkoleniach uczniów i czeladników aptekarskich, a także o przechowywaniu i przygotowaniu środków leczniczych¹³.

W okresie Odrodzenia to apteki gdańskie, bogato zaopatrzone w surowce krajowe i zagraniczne, kształciły przyszłe pokolenia aptekarzy. Także liczne biblioteki, gromadzące ogromną ilość dzieł, również z zakresu farmakognozji i ziołolecznictwa, umożliwiały zdobywanie wiedzy z tej dziedziny. Dla przyszłych aptekarzy wydawano podręczniki farmacji, zakładano dydaktyczne ogrody roślin leczniczych¹⁴.

To w Gdańsku powstała w 1665 roku pierwsza polska farmakopea – *Dispensatorium Gedanense*, której rękopis odnalazł po II wojnie światowej w Gdańskiej Bibliotece PAN prof. dr Witold Głowacki¹⁵. Można zatem stwierdzić, że Wydział ten, choć tworzony od podstaw dopiero w 1945 roku, posiadał już pewną bazę w postaci pięknej historii aptekarstwa gdańskiego.

Powojenne plany o utworzeniu wyższej uczelni medycznej w Gdańsku dotyczyły powołania dwóch Wydziałów – Lekarskiego i Farmaceutycznego. W projekcie Dekretu o utworzeniu Akademii Lekarskiej w Gdańsku z 24 kwietnia 1945 roku wymienione są oba kierunki studiów, jednak Wydział Farmaceutyczny powstał z rocznym opóźnieniem w stosunku do Wydziału Lekarskiego. Wynikało to z braku jakichkolwiek pomieszczeń i kadry naukowej.

Prof. Edward Grzegorzewski, przedstawiciel Ministerstwa Zdrowia odpowiedzialny za zorganizowanie ALG przebywał w Gdańsku w okresie od 17 maja do 16 czerwca 1945 roku i na podstawie tej wizyty opracował pierwszy raport. Czytamy w nim między innymi, że: „Izba Farmaceutyczna usilnie podkreśla konieczność utworzenia wydziału, względnie studium farmaceutycznego w Akademii, co należy uznać za słuszne i możliwe do wykonania, w razie zdobycia odpowiednich pomieszczeń. Miejscowi aptekarze podjęli się udzielić pomocy rzeczowej w sprawie wyposażenia studium farmaceutycznego w urządzenia i przyrządy”¹⁶. Potwierdzenie znajdujemy w sprawozdaniu z I Zjazdu Naczelnej Izby Aptekarskiej, który miał miejsce w Warszawie między 14 a 16 czerwca 1945 roku. Delegaci z powstałej 31 maja 1945 roku Okręgowej Izby Aptekarskiej w Gdańsku¹⁷ złożyli wniosek, przyjęty przez akklamację, w którym czytamy: „Jak się dowiadujemy – ma być również utworzone w Gdańsku Studium Medyczne. Ze względu na to, że Gdańsk bez wątpienia w najbliższej przyszłości będzie dużym ośrodkiem gospodarczym i intelektualnym [...] utworzenie Wydziału Farmaceutycznego równoległe z Wydziałem Lekarskim jest już teraz na czasie. Wobec tego upraszamy Zarząd Izby Farmaceutycznej o wszczęcie kroków, celem uzyskania zezwolenia na utworzenie Wydziału Farmaceutycznego w Gdańsku”¹⁸.

Kolejnym ważnym wydarzeniem w procesie powstawania Wydziału było wybranie na zebraniu Zarządu GOIA 2 listopada 1945 roku „Tymczasowego Komitetu Organizacyjnego Wydziału Farmaceutycznego” w składzie: dr Jan Bander, mgr Tadeusz Czajkowski, mgr Czesław Fink-Finowicki, dr Jerzy Tu-

lecki. Komitet skontaktował się z sąsiednimi Izbami Aptekarskimi: pomorską, olsztyńską oraz szczecińską, i zaapelował o pomoc w postaci dotacji pieniężnych lub przekazania urządzeń i sprzętu laboratoryjnego¹⁹.

Z inicjatywy rektora prof. dr. Edwarda Grzegorzewskiego Senat Akademii Lekarskiej powołał Komisję do spraw Organizacji Wydziału Farmaceutycznego, w skład jej weszli: prof. dr Ignacy Adamczewski, prof. dr Jerzy Morzycki i prof. dr Włodzimierz Mozołowski²⁰. Obie organizacje ściśle ze sobą współpracowały.

Komisja Senacka brała czynny udział w pozyskiwaniu pomieszczeń dla Wydziału. To właśnie problem ze znalezieniem odpowiedniego lokum dla uczelni farmaceutycznej spowodował opóźnienie jej otwarcia. Początkowo przydzielono budynek po niemieckiej Wyższej Szkole Rolniczej, przy ulicy Sobieskiego 17 we Wrzeszczu, jednak nie udało się go utrzymać i w miejscu tym powstała Wyższa Szkoła Pedagogiczna (obecnie Wydział Chemii Uniwersytetu Gdańskiego). Była to ogromna strata, gdyż gmach ten posiadał odpowiednie pomieszczenia, salę wykładową, salę sportową, a przede wszystkim zorganizowane laboratorium²¹.

Pod koniec 1945 roku władzom Akademii udało się pozyskać budynek przy ul. Roosevelta 107 we Wrzeszczu (obecnie al. Gen. J. Hallera). Mieściło się tam wcześniej Helene Lange Lyzeum – miejskie liceum, a także zreformowane gimnazjum dla dziewcząt oraz seminarium kształcące przedszkolanki i świetliczanki. W czasie wojny znajdował się tam tymczasowy szpital dla żołnierzy niemieckich, a w marcu 1945 roku Armia Radziecka po ewakuacji pacjentów urządziła w byłej szkole między innymi stajnię²². Mimo dość dużej powierzchni budynek ten był zdewastowany i zaadaptowanie go dla potrzeb Wydziału było przedsięwzięciem niezwykle trudnym.

O przejęciu gmachu we wspomnieniu z okresu powstania i organizacji Akademii Medycznej pisze prof. dr Ignacy Adamczewski, ówczesny członek Komisji Senackiej: „Moim dużym osobistym osiągnięciem dla Akademii Lekarskiej w tym czasie było przejęcie przeze mnie od wojsk sowieckich [...] posesji z boiskiem i parkiem przy ulicy Roosevelta 107 zajmowanej przed wojną przez szkołę dla dziewcząt [...]. Korzystając z okazji, że żołnierze sowieccy opuszczali gmach, w którym kwaterowali, przejąłem go od pułkownika sowieckiego i dla zabezpieczenia tego gmachu przed szabrownikami i różnymi innymi instytucjami, które chciały przejąć ten gmach dla siebie, zwerbowałem specjalną grupę pracowników fizycznych [...]. Mieszkali oni przez całą zimę w tym gmachu bez wody, światła i opału w jednym pokoju ogrzewanym jedynie piecykiem, tzw. kozą. Parę razy dziennie, dla interweniowania przeciwko próbom zajęcia tego gmachu przez innych, udawałem się pieszo na ulicę Roosevelta 107. Kiedy połowę gmachu postanowił zająć ówczesny prezydent miasta Gdańska, Nowicki, udaliśmy się z panią Heleną Kamińską, dyrektorem administracyjnym

Akademii Lekarskiej, samolotem służbowo do Warszawy i załatwiliśmy ostateczne przydzielenie posesji dla Akademii Lekarskiej”²³. W ten sposób rozwiązano kwestię lokalową mającego powstać Wydziału.

Kolejną kluczową kwestią było pozyskanie kadry naukowej do prowadzenia zajęć ze studentami. W trakcie prowadzenia prac organizacyjnych wyłoniła się koncepcja opieki nad powstającym Wydziałem ze strony Wydziału Farmaceutycznego innej krajowej uczelni. Z powodu braku samodzielnych pracowników naukowych z dziedziny farmacji prof. Grzegorzewski chciał uruchomić Wydział Farmaceutyczny w oparciu o kadry z Politechniki Gdańskiej i jednego z istniejących już w Polsce wydziałów farmaceutycznych, Lublina lub Poznania²⁴. Początkowo zwrócił się do prof. Kazimierza Kalinowskiego, kierownika Katedry Chemii Farmaceutycznej Uniwersytetu Lubelskiego. W liście do prof. Grzegorzewskiego z czerwca 1946 roku prof. Kalinowski deklarował chęć współpracy, dotyczącej jednak organizacji przede wszystkim chemii farmaceutycznej, nie zaś całego Wydziału²⁵. Ostatecznie profesor z Uniwersytetu Lubelskiego wycofał się z pełnienia funkcji organizatora, a Akademia rozpoczęła rozmowy z Radą Wydziału Farmaceutycznego Uniwersytetu Poznańskiego. Na skutek pertraktacji do Gdańska przybyła delegacja trzech profesorów z Poznania, w składzie: Waław Strażewicz, Franciszek Adamanis oraz Adam Jurkowski. Uczestniczyli oni w zebraniu Komisji do spraw Wydziału Farmaceutycznego, które odbyło się 11 października 1946 roku w sali konferencyjnej budynku rektoratu. W trakcie tego spotkania, na którym obecni byli także profesorowie: Tadeusz Sulma, Michał Reicher, Jerzy Morzycki, Ignacy Adamczewski, doktorzy: Jan Bader, Jerzy Tułeczki, oraz mgr Czesław Fink-Finowicki, wyłoniono skład tymczasowego Komitetu Organizacyjnego Wydziału Farmaceutycznego. Byli to: prof. T. Sulma, prof. I. Adamczewski i dr J. Tułeczki. Organizatora z Poznania przedstawiciele wielkopolskiej Uczelni wybrali spośród siebie dopiero po powrocie. Funkcję koordynatora do spraw utworzenia Wydziału objął prof. dr W. Strażewicz²⁶. Tym samym skład Komitetu Organizacyjnego uległ zmianie – prof. T. Sulma, mimo obaw, został mianowany przewodniczącym, a pomagali mu prof. W. Strażewicz i prof. L. Kamieński. Obok Komitetu Organizacyjnego powołano także kolejną Komisję Senacką, z rektorem, prof. Grzegorzewskim, na czele, oraz profesorami: Strażewiczem, Adamczewskim, Sulmą i Kamieńskim²⁷. Opisane zmiany personalne w składzie Komitetu ukazują, jak problematyczna była kwestia kierowania tak trudnym i odpowiedzialnym projektem, jakim było zorganizowanie od podstaw uczelni farmaceutycznej.

Oficjalnie Wydział Farmaceutyczny powołano uchwałą Komisji Senackiej 28 października 1946 roku, na podstawie Dekretu z 8 października 1945 roku. W liście do Ministerstwa Zdrowia prof. Grzegorzewski napisał: „Akademia

Lekarska podaje do wiadomości, że mimo piętrzących się trudności personalnych i rzeczowych przystępuje do wykonania p. 2-go art. 2 Dekretu [...], tj. do otwarcia Wydziału Farmaceutycznego²⁸. Od tego czasu rozpoczął się okres bardzo intensywnych prac ze strony organizatorów, w szczególności zaś prof. Strażewicza, który z Poznania koordynował wszelkie działania.

Informacje o naborze kandydatów na studia pojawiły się w prasie już latem 1946 roku, kiedy jeszcze wiele kwestii organizacyjnych wymagało rozstrzygnięcia. Egzamin wstępny miał miejsce 19 listopada 1946 roku o godzinie 8.30 w sali należącej do Zakładów Teoretycznych Akademii Lekarskiej przy ul. Rokossowskiego (obecnie Al. Zwycięstwa 41/42). Zadaniem kandydatów było wysłuchanie trwających około 30 minut prelekcji profesorów, a następnie napisanie pracy dotyczącej omawianego zagadnienia. Pierwszą prelekcję pt. „Szkic historyczny nauki o witaminach” z zakresu chemii wygłosił prof. dr L. Kamiński, drugi wykład – „Rola fizyki w naukach przyrodniczych” poprowadził prof. dr I. Adamczewski. Kandydaci mieli kolejno 120 i 90 minut po każdym wykładzie na przygotowanie opracowania przedstawionych treści. Z 251 kandydatów, którzy przystąpili do egzaminu, przyjęto 60 osób²⁹. Decyzje podjęto na podstawie oceny sprawdzianów pisemnych, a także osobistych doświadczeń kandydatów, takich jak: praktyka apteczna, udział w walce z okupantem, praca społeczna oraz pochodzenie z rodziny farmaceutów lub repatriantów.

W związku z planowanym na początek grudnia rozpoczęciem zajęć należało sfinalizować pewne kwestie. Od 14 listopada uruchomiono Dziekanat Wydziału, a Komisja Senacka zaprosiła profesorów do poprowadzenia wykładów dla pierwszego roku studentów. Większość przedmiotów w tym początkowym okresie podjęli się poprowadzić wykładowcy z Politechniki Gdańskiej: prof. dr Ignacy Adamczewski z fizyki, prof. dr Tadeusz Sulma z botaniki, a z chemii nieorganicznej prof. dr inż. Włodzimierz Rodziewicz. Zajęcia z biologii poprowadził prof. dr Mieczysław Bogucki z Morskiego Instytutu Rybackiego w Gdyni, a wykłady z propedeutyki farmacji objął prof. dr Waław Strażewicz z Poznania³⁰.

Zajęcia dla studentów rozpoczęły się 4 grudnia 1946 roku. Początkowo były to tylko wykłady, ze względu na trwające jeszcze remonty sal ćwiczeniowych. Wyjątek stanowiły zajęcia z fizyki, które mogły zacząć się równocześnie z wykładami, gdyż Katedrę Fizyki, mieszczącą się przy ul. Roosevelta 107, zorganizowano rok wcześniej, jako wspólną dla Wydziału Lekarskiego i Farmaceutycznego. W marcu i kwietniu oddano do użytku sale do ćwiczeń z botaniki i chemii nieorganicznej i studenci mogli rozpocząć zajęcia praktyczne także z tych przedmiotów. Ze względu na trwające jeszcze prace organizacyjne jak również opóźnienie w odrobieniu ćwiczeń, pierwszy rok studiów zakończono 20 lipca, wyczerpując przewidziany program nauczania³¹.

Uroczyste otwarcie Wydziału Farmaceutycznego, połączone z immatrykulacją pierwszego rocznika studentów, miało miejsce 4 maja 1946 roku w dużej auli Wydziału przy ul. Roosevelta 107. Przemówienie inauguracyjne wygłosił Rektor Akademii Lekarskiej w Gdańsku, prof. dr Edward Grzegorzewski, dziękując za wszelką udzieloną pomoc i podkreślając współpracę z Politechniką Gdańską i Uniwersytetem Poznańskim: „Bratnie uczelnie akademickie pośpieszyły nam z pomocą na odcinku bodaj najważniejszym – na odcinku ludzkim. Oto z Uniwersytetu Poznańskiego delegowany został prof. W. Strażewicz, który nie szczędząc sił, udziela nam swej cennej i wytrawnej pomocy, stając na czele Komitetu Organizacyjnego”³². Rektor wspomniał także o wsparciu ze strony gdańskich aptekarzy: „Izba Aptekarska Gdańska od początku stworzyła klimat, w którym myśl o Wydziale mogła się rozwijać. Od pierwszej chwili, jeszcze nie urzędowo, stanęli na moje wezwanie do chętej pomocy koledzy Tułeczki, Bader i Fink-Finowicki...”³³. Po przemówieniu prof. Grzegorzewskiego sprawozdanie z działalności Komitetu Organizacyjnego zdał prof. Sulma, po którym nastąpiły dalsze przemówienia. Na zakończenie uroczystości wykład inauguracyjny pt. „Zawartość glukozydów w liściach naparstnicy” wygłosił prof. Wacław Strażewicz³⁴.

W ten oto sposób, dzięki zaangażowaniu lokalnych naukowców, zatrudniono pierwszy zespół dydaktyków, rozpoczęto zajęcia ze studentami i uroczystie otwarto pierwszy na Pomorzu Wydział Farmaceutyczny. Następne lata działalności uczelni, w związku z rozwojem i otwarciem kolejnych Katedr, wiązały się z przybyciem do Gdańska wielu nowych wykładowców, na szczególną zaś uwagę zasługuje liczna reprezentacja z Poznania.

Kwestia lokalowa jako podstawowy element organizacji uczelni

Uczelnia uzyskała do swojej dyspozycji budynek, jednak nie posiadał on żadnego wyposażenia, a wiele pomieszczeń było zniszczonych do tego stopnia, że nie miało szyb, a sufity przeciekały. Konieczne do przeprowadzenia prace remontowe i budowlane zlecono firmie inż. Świąch i S-ka z Wrzeszcza³⁵.

Drugą kwestią był podział gmachu i przydzielenie poszczególnych pomieszczeń katedrom. Połowę dawnej szkoły zajęła zorganizowana przez prof. Adamczewskiego Pracownia Fizyki, która służyć miała studentom obu kierunków. Pozostałe lokale należało rozdzielić pomiędzy mające powstać zakłady. Na początek postanowiono uruchomić katedry prowadzące zajęcia dla pierwszego, a następnie drugiego roku studiów. Nie było to łatwe zadanie, gdyż do dyspozycji Wydziału Farmaceutycznego pozostało stosunkowo mało przestrzeni, a należało mieć na uwadze fakt, że z każdym rokiem będzie przybywać zakładów, dla których też powinno znaleźć się miejsce. W planie prac organiza-

cyjnych z połowy listopada 1946 roku prof. Strażewicz, wymieniając zadania na najbliższy czas, napisał: „Postarać się zająć pomieszczenia dla zakładów botaniki, zoologii i mineralogii, pamiętając równocześnie o zakładach II roku studiów, jak chemia organiczna i farmakognozja oraz pracownia chemii ilościowej”³⁶. Część tych decyzji podejmowali członkowie Komitetu Organizacyjnego: „Prof. Kamiński przyobiecał [...] zdecydować o lokalu na pracownię (chemiczną)”³⁷. Ostatecznie dokonano podziału, który jednak już po pierwszym roku uległ modyfikacji i zmieniał się w miarę rozwoju uczelni. Budynek przy ul. Roosevelta 107 posiadał wiele małych pomieszczeń, które były niegdyś klasami, więc zakłady otrzymywały często kilka małych pokoików do zagospodarowania. Nie było tam dużych sal ćwiczeniowych, mogących pomieścić grupę kilkudziesięciu studentów, brakowało też miejsca na gabinety dla kadry dydaktycznej.

W większości pomieszczeń nie było żadnych instalacji wodnych i gazowych, niezbędnych do pracy laboratoryjnej i prowadzenia ćwiczeń oraz badań. W dużej mierze ciężar wyremontowania i zaadaptowania pokoi tak, by mogły służyć dydaktyce, spadł na powołanych kierowników Katedr i asystentów.

Uciążliwości i kłopoty lokalowe można prześledzić na przykładzie Katedry Botaniki Farmaceutycznej, która rozpoczęła swą działalność jako pierwsza. Mieściła się początkowo w dwóch pokojach, z czego jeden przeznaczono na ćwiczenia ze studentami. W następnym roku uzyskała salę do ćwiczeń mikroskopowych, którą dzieliła z powstałym Zakładem Farmakognozji. Do końca 1950 roku część pomieszczeń przeznaczonych dla Katedry Botaniki zajmował Zakład Chemii Farmaceutycznej. Katedra odzyskała te pokoje i przeprowadzono remont, dzieląc dwa pokoje na cztery mniejsze i uzyskując w ten sposób miejsce na laboratorium i osobne miejsce dla Zakładu Upraw Roślin Leczniczych. Jednak po dwóch latach, na skutek zmian programowych, zlikwidowano zajęcia z uprawy roślin leczniczych i jeden duży pokój wypożyczono Zakładowi Chemii Toksykologicznej i Sądowej, który mieścił się do tej pory w bardzo skromnych pomieszczeniach. Z braku miejsca magazyn ziół mieścił się w suterenie, a wszelkie zbiory zielnikowe i pomoce dydaktyczne trzymano w szafach lub na pudłach w korytarzu³⁸.

Inne Katedry także rozpoczynały działalność w bardzo trudnych warunkach. Zakład Chemii Organicznej otrzymał pomieszczenie składające się z szeregu niedużych pokoi, pozbawionych wody, gazu, stołów laboratoryjnych, digestoriów. Katedra Chemii Nieorganicznej i Analitycznej również uzyskała pokoje bez jakichkolwiek instalacji, po remoncie sal przez jakiś czas wypożyczała pomieszczenia Katedrze Nauki o Środkach Spożywczych, a co pół roku udostępniała Zakładowi Toksykologii salę do ćwiczeń analizy ilościowej i pokój przygotowawczy. Katedra Chemii Leków rozpoczęła ćwiczenia z rocznym opóźnieniem

w stosunku do wykładów ze względu na brak sali ćwiczeń – w kolejnym roku prowadzono je w sali preparatyki organicznej aż do momentu uzyskania przez Katedrę własnych pomieszczeń. Zajęcia z Farmacji Stosowanej, z braku innych lokali, odbywały się na początku w pomieszczeniach sutereny³⁹. Katedra Technologii Chemicznej Środków Leczniczych musiała zaś urządzić pracownię w holu⁴⁰. Część zajęć prowadzono na Politechnice Gdańskiej: wykłady z chemii nieorganicznej, ćwiczenia z chemii fizycznej i chemii fizjologicznej, korzystano też z uprzejmości filii Państwowego Zakładu Higieny w Gdyni, gdzie prowadzono początkowo ćwiczenia z bromatologii. Niektóre zajęcia, takie jak bakteriologia farmaceutyczna czy biochemia, odbywały się w budynku Wydziału Lekarskiego⁴¹.

Analizując sytuację lokalową z początków działalności uczelni, dostrzega się obraz ogromnej współpracy dla dobra studentów, a także wzajemnej pomocy. Katedry wypożyczały sobie nawzajem pomieszczenia do ćwiczeń, mimo że każdemu Zakładowi brakowało miejsca, co świadczyło o tym, że wykształcenie kolejnych pokoleń farmaceutów ceniono znacznie bardziej niż wygodę.

Wyposażenie – wielki problem początkującego Wydziału

Drugą bolączką powstającego Wydziału był brak potrzebnych sprzętów, urządzeń, stołów laboratoryjnych, mebli, szkła, a także odczynników i innych pomocy naukowych. Brakowało funduszy na zakup najpotrzebniejszych artykułów, więc Komitet Organizacyjny jeszcze w trakcie przygotowań do uruchomienia Wydziału zwrócił się z prośbą o pomoc do Okręgowej Izby Aptekarskiej w Gdańsku. W odpowiedzi Izba wyposażyła pracownię chemiczną w szkła, część odczynników chemicznych oraz komplet dwunastu stołów laboratoryjnych, wspomagała też powstający Wydział poprzez dotacje jednorazowe i comiesięczne⁴². Pomoc finansowa ułatwiła wiele działań i umożliwiła zakup ławek do sali wykładowej. Zamówiono 18 pięcioosobowych ławek do małej sali wykładowej za 80 000 zł i zapłacono za nie z pieniędzy Izby, mając w planie oddać sumę po uzyskaniu dotacji rządowych⁴³. Swoją rolę w tworzeniu Wydziału miały także Izby Aptekarskie z Bydgoszczy, Szczecina i Olsztyna, które przekazały kwoty wykorzystane na zakup mebli do pracowni botanicznej, palniki do pracowni chemicznej jakościowej, a także chemikalia do pracowni ilościowej⁴⁴. Należy pamiętać, że sami studenci również brali udział w pracach organizacyjnych, utworzyli Koło Studentów Farmacji Akademickich i w jego ramach zbierali potrzebne podręczniki, skrypty i przybory do ćwiczeń, a także szkło laboratoryjne, chemikalia i literaturę naukową⁴⁵.

Jedną z najpilniejszych spraw przed rozpoczęciem zajęć z pierwszym rokiem studentów farmacji było zdobycie mikroskopów. Prof. Strażewicz planował

uzyskać część z Izby Aptekarskiej i przydziałów z dostaw U.N.N.R.A.⁴⁶, wyśtosował także pismo do Ministerstwa Zdrowia z prośbą o przydzielenie z zapasów piętnastu mikroskopów do ćwiczeń botanicznych i badań cytologicznych⁴⁷. Jednak mikroskopy, które otrzymała uczelnia, były przeważnie starego typu, zniszczone. I tutaj właśnie ukazuje się poświęcenie i zapał pracowników dydaktycznych nowej uczelni. Jak czytamy w raporcie z początków Wydziału: „dla ułatwienia pracy studentom asystenci sami przygotowywali mikroskopowe preparaty, opracowywali szczegółowe instrukcje dla poszczególnych ćwiczeń”⁴⁸.

Kolejną kwestią był brak pomocy dydaktycznych. Ze względu na bardzo złe warunki lokalowe, asystenci nie mogli zająć się pracą naukową, zatem ich praca w pierwszych latach często skupiała się także na wykonywaniu tablic, modeli i preparatów mających ułatwić zapamiętanie i przyswojenie materiału. Część brakujących pomocy wypożyczano z Politechniki Gdańskiej⁴⁹.

Asystenci przygotowujący ćwiczenia, a także studenci odczuwali brak podręczników i skryptów. W Katedrze Farmakognozji „zaczątek biblioteki [...] stanowiły podręczniki własne kierownika (prof. Kołodziejewskiego) i pracowników, jak również pożyczki i darowizny od osób prywatnych”⁵⁰. Studenci uczący się chemii organicznej mogli również korzystać z biblioteki Wydziału Chemicznego Politechniki Gdańskiej, odczuwano jednak brak encyklopedii chemicznej Beilsteina na Wydziale Farmaceutycznym, co utrudniało prace naukowe i dydaktyczne⁵¹.

Z innych trudności napotykanych przez pracowników Wydziału można wymienić brak odczynników do badań, które trzeba było syntezować w Zakładach, a to przedłużało czas wykonywania prac naukowych⁵². Ponadto Uczelnia nie posiadała wystarczającej ilości sprzętów i aparatury fizykochemicznej, jak również szkła laboratoryjnego. Naprawy sprzętu często wymagały delegacji do innego miasta, gdyż w powojennej Polsce mało było jeszcze specjalistycznych zakładów.

To właśnie kadra naukowa, zatrudniona przecież do prowadzenia zajęć ze studentami i wykonywania prac naukowych, zajmowała się w dużej mierze zbieraniem sprzętu, szkła laboratoryjnego, przygotowaniem pomocy naukowych, doglądaniem remontów i organizacją nauki na nowej Uczelni. Ogrom ich poświęcenia i ciężkiej pracy, często kosztem czasu wolnego, a także niezwykły entuzjizm sprawiły, że Gdańsk mógł stać się kolejnym ośrodkiem kształcącym w Polsce przyszłych farmaceutów.

Zarys historii Wydziału Farmaceutycznego w Poznaniu

Przedstawiając zasłużonych dla Wydziału Farmaceutycznego w Gdańsku przedstawicieli kadry wielkopolskiej, zarówno profesorów, jak również doktorów

i magistrów, którzy przybyli z misją, by wspomóc nowo powstającą na Pomorzu uczelnię, nie można pominąć tak ważnego elementu, jakim był Uniwersytet Poznański, a w szczególności Poznańskie Studium Farmaceutyczne, stanowiące bazę i podstawę dla wiedzy, którą później przekazywali studentom farmacji Akademii Medycznej w Gdańsku. Historię całego Uniwersytetu można podzielić na trzy okresy: pierwszy – trwający do 1939 roku, drugi – opisujący dzieje uczelni w czasie wojny, oraz trzeci – powojenny. Na każdym z tych etapów funkcjonowania Uniwersytet zajmował się nauczaniem farmacji, zapewniając studentom staranne wykształcenie.

Sytuacja Wielkopolski na początku XX wieku była bardzo trudna. Polityka germanizacyjna Prus miała na celu zniszczyć wszelkie przejawy nauki i kultury polskiej, prześladując inteligencję i uniemożliwiając zdobycie wykształcenia na tych ziemiach. Wszyscy, którzy chcieli pracować naukowo lub studiować, zmuszeni byli do wyjazdu na zagraniczne uczelnie. Było jednak wielu wybitnych uczonych, którzy nie chcieli pogodzić się z taką sytuacją. Pierwszymi organizacjami, które stanowiły grunt dla mającego powstać Uniwersytetu, były Towarzystwo Przyjaciół Nauk i utworzone w 1913 roku Towarzystwo Wykładów Naukowych, skupiające profesorów prowadzących wykłady na zorganizowanych kursach. W 1918 roku Towarzystwo to zmieniło formę prowadzenia zajęć z dorywczych wykładów na dwuletni kurs naukowy, składający się dodatkowo z ćwiczeń i seminariów⁵³. W połowie 1918 roku, po dającym nadzieję osłabieniu sił niemieckich, powstała Komisja Organizacyjna Uniwersytetu Poznańskiego. Utworzono Naczelną Radę Ludową (NRL) w Poznaniu, która miała wykorzystać zaistniałą sytuację polityczną, by uzyskać jak najwięcej swobody dla Polaków. Komisariat NRL zajął się również sprawą utworzenia uniwersytetu, proponując początkowo jego lokalizację w Gdańsku, by w zgermanizowanym mieście „wzmocnić żywioł polski”. Ostatecznie jednak zdecydowano się na organizację wyższej uczelni w Poznaniu⁵⁴.

Uniwersytet Poznański otwarto 7 maja 1919 roku, nosił on na początku nazwę Wszechnicy Piastowskiej. Fundamentem nowo powstałej Uczelni był Wydział Filozoficzny, który składał się z sekcji humanistycznej i matematyczno-przyrodniczej. W drugiej połowie roku, na wniosek prof. Korczyńskiego, przybyłego z Uniwersytetu Jagiellońskiego, oraz biorąc pod uwagę ówczesne potrzeby, Rada Wydziału zorganizowała studium farmaceutyczne⁵⁵. Plany kształcenia farmaceutów pojawiły się już w trakcie prac Komisji Organizacyjnej Uniwersytetu, w marcu 1919 roku: „Wykształcenie aptekarzy jest u nas rzeczą niecierpiącą zwłoki. Ponieważ przy Wydziale Filozoficznym mamy z wyjątkiem farmakologii wszystkie dla farmaceutów potrzebne katedry, jak: chemię, fizykę, mineralogię itd. [...] mogą farmaceuci nasi studiować i składać egzaminy przy Poznańskiej Wszechnicy. Semestrów byłoby cztery”⁵⁶.

Studia farmaceutyczne wzorowano na organizacji powojennych studiów niemieckich, jednak na wniosek Komisji Farmaceutycznej utworzono sześć trymestrów. Absolwenci otrzymywali tytuł „aptekarza” od Komisji Państwowej, której przewodniczył Rektor. Wykładano następujące przedmioty: farmakognozę, ustawodawstwo aptekarskie, farmację stosowaną, chemię analityczną, preparatykę organiczną i farmaceutyczną, chemię farmaceutyczną⁵⁷. Głównymi problemami w pierwszym roku działalności był brak pracowni i dydaktyków. 19 października 1920 roku przekształcono studium w Oddział Farmaceutyczny przy Wydziale Filozoficznym i od tego czasu nastąpił systematyczny rozwój Katedr i wykładanych przedmiotów. Katedra Botaniki i Uprawy Roślin Leczniczych stała się jednym z najlepiej prowadzonych zakładów, natomiast Zakład Chemii Farmaceutycznej posiadał bibliotekę i muzeum przemysłu farmaceutycznego⁵⁸. Studenci odbywali ćwiczenia w bardzo różnych warunkach, gdyż początkowo Uniwersytet nie miał miejsca dla wszystkich Zakładów, i tak, część zajęć odbywała się w podziemiach zamku przerobionych na laboratoria, niektóre z zajęć prowadzono, korzystając z utworzonych przy zakładach Wydziałów Filozoficznego i Lekarskiego własnych pracowni⁵⁹. W późniejszych latach wiele Zakładów przeniesiono do nowo wybudowanego Collegium Chemicum, gdzie znajdowały się przestrzenne i świetnie urządzone pomieszczenia, będące wzorami laboratoriów chemicznych⁶⁰. Uniwersytet posiadał również własną drukarnię i jedną z największych bibliotek w rejonie zachodnich ziem polskich.

Drugim z początkowych problemów był niedostatek profesorów i kadry dydaktycznej. Uniwersytet wprowadził zasady, zgodnie z którymi katedrą kierować mógł tylko profesor lub zastępca profesora, wykłady zaś prowadzić musiał docent i tylko w wyjątkowych wypadkach pozwalano pełnić obowiązki wykładowcy osobom bez habilitacji lub doktoratu. W początkowym okresie istnienia Uniwersytetu brakowało asystentów, adiunktów, laborantów i demonstratorów, więc funkcje te pełnili bardzo często studenci starszych lat studiów, angażowani na godziny zleczone lub na pół etatu na stanowiska zastępców i młodszych asystentów⁶¹.

Mimo tych początkowych niedogodności Oddział Farmaceutyczny, tak jak cały Uniwersytet, rozwijał się z roku na rok i „po czterech latach skromny uniwersytecik przybrał rozmiary ogromne i nie przewidywane zapewne przez założycieli”⁶². Od 1922 roku nauczanie farmacji rozszerzono według wzorów francuskich do trzech lat studiów, a już po dwóch latach, w 1924 roku, pod wpływem prof. Konstantego Hryniakowskiego, przedłużono studia o kolejne dwa trymestry, wprowadzając czwarty rok studiów dla absolwentów, w celu zdobycia specjalizacji. Po kolejnych dwóch latach studenci zostali zobowiązani do napisania pracy magisterskiej. Postanowienia te wprowadzone zostały na Uniwersytecie Poznańskim i rozszerzone na inne uczelnie polskie⁶³. Rok akade-

micki dzielono na trzy trymestry trwające po 10 tygodni. Pomiedzy okresami nauki studenci mieli ferie Bożego Narodzenia, ferie wiosenne i letnie, dniami wolnymi od nauki były także niedziele, święta rzymskokatolickie, 3 maja, a także czas od Niedzieli Palmowej do niedzieli po Wielkanocy oraz trzy dni wyznaczone przez rektora. Wymagania w stosunku do studentów były dość rygorystyczne: by wziąć udział w seminariach lub ćwiczeniach należało otrzymać dopuszczenie od kierownika seminarium lub pracowni, bez odbycia takich zajęć nie było możliwości ukończenia studiów. Na Oddziale obowiązywał ścisły program nauczania oraz komisyjne egzaminy roczne, których zdanie było niezbędne do uzyskania wpisu na rok następny⁶⁴. O popularności kierunku może świadczyć fakt, że w latach 1925–1939 około 40 procent studentów Wydziału Matematyczno-Przyrodniczego uczyło się na Oddziale Farmaceutycznym⁶⁵.

Opisując międzywojenną działalność Uniwersytetu, warto wspomnieć o akcji popularyzacji wiedzy, jaką już od 1919 roku podjęli profesorowie tej Uczelni⁶⁶. Powołano instytucję Powszechnych Wykładów Uniwersyteckich, która objęła zasięgiem rejon Wielkopolski oraz Pomorza i miała na celu oprócz szczerzenia wiedzy także zaakcentowanie polskości. „W Gdańsku wykłady odbywały się jako posiedzenia Towarzystwa Przyjaciół Nauki i Sztuki. Organizatorom wykładów chodziło o [...] uaktywnienie tamtejszego Towarzystwa Przyjaciół Nauki i Sztuki oraz o zaakcentowanie polskości w tym mieście. Wykłady miały charakter czysto naukowy, a uwzględniały tematykę regionu pomorskiego. Publikowano je [...] w Roczniku Gdańskim”⁶⁷. Można zatem stwierdzić, że potwierdzono założenie by: „Uniwersytet kształtował się od początku jako uczelnia kresowa, promieniująca w kierunku Pomorza, Gdańska [...], a oparta o środowisko wielkopolskie”⁶⁸.

Postępujący rozwój Uniwersytetu został przerwany przez wybuch II wojny światowej. Po wkroczeniu Niemców do Poznania gestapo zamknęło uczelnię i przejęło majątek uniwersytecki na użytek mającej powstać w Poznaniu niemieckiej uczelni wyższej. Rzeczywiście, w 1941 roku rozpoczęła ona pracę naukową i dydaktyczną w skonfiskowanych zakładach naukowych, niemieccy profesorowie korzystali z polskiej aparatury i materiałów naukowych, niszcząc jednocześnie wszelkie książki polskie⁶⁹. Jednak zamknięcie Uniwersytetu Poznańskiego nie oznaczało końca działalności naukowej i dydaktycznej. Powstało tajne studium farmaceutyczne U.P. w Warszawie i Krakowie, a także Tajny Uniwersytet Ziem Zachodnich⁷⁰. Uniwersytet ten od 1941 roku posiadał także Wydział Farmaceutyczny. „Studiowało na nim 215 studentów, rozwijając swoją pracę w znacznie lepszych warunkach od pozostałych wydziałów tak pod względem materialnym jak i warsztatowym. Przystrojone wiadomości teoretyczne łączyli oni z codzienną praktyką w prywatnych laboratoriach, aptekach i fabry-

kach”⁷¹. Wykłady odbywały się w mieszkaniach prywatnych, natomiast ćwiczenia w laboratoriach przyręcznych, w grupach sześćo- ośmioosobowych⁷².

Wojna pozostawiła po sobie ogromne spustoszenie, wielu profesorów i asystentów zginęło, niektórzy bardzo ciężko chorowali i nie mogli powrócić do pracy naukowej i dydaktycznej. Budynki Uniwersytetu były zdewastowane, zniszczono aparaturę, meble, księgozbiory, a także materiały naukowe⁷³. Pomimo tych trudności pracownicy naukowci wraz ze studentami zajęli się odzyskiwaniem książek, zbieraniem pomocy dydaktycznych, aparatury, aby jak najszybciej ponownie uruchomić zajęcia na Uniwersytecie Poznańskim⁷⁴. Mimo zupełnie zniszczonych zakładów: botaniki i uprawy roślin leczniczych, farmakognozji, a także technologii środków leczniczych i częściowo zdewastowanego zakładu chemii farmaceutycznej⁷⁵ w 1946 roku otwarto wszystkie przedwojenne katedry, także na Oddziale Farmaceutycznym Wydziału Matematyczno-Przyrodniczego⁷⁶. Od 1 października 1947 roku Oddział Farmaceutyczny funkcjonował jako Wydział, natomiast 1 stycznia 1950 roku⁷⁷ powstała osobna uczelnia – Akademia Lekarska, przemianowana później na Akademię Medyczną, łącząca Wydział Lekarski, Oddział Stomatologiczny i Wydział Farmaceutyczny. Od tamtego czasu następował regularny rozwój wszystkich katedr i ugruntowanie się pozycji Wydziału Farmaceutycznego z Poznania jako prężnego ośrodka naukowego Polski.

Kadra naukowa z Wielkopolski

W ramach tworzącego się Wydziału, na prośbę uczelni lub z własnej inicjatywy, zgłaszali się chętni farmaceuci, absolwenci Uniwersytetu Poznańskiego, aby pomóc w zorganizowaniu Uczelni w Gdańsku.

Jedną z osób, które odegrały najznamienitszą rolę był przybyły z Poznania kierownik tamtejszej Katedry Farmakognozji prof. Wacław Strażewicz. Pomimo ogromnej ilości pracy, jaką wykonywał na Uniwersytecie Poznańskim, podjął się niezwykle trudnej roli głównego koordynatora wszelkich działań organizacyjnych. Będąc członkiem Komitetu Organizacyjnego, przygotowywał listy, w których wyznaczał kolejne konieczne do podjęcia działania i opisywał sukcesywnie już wykonane. Zajmował się między innymi kwestiami lokali, które w budynku przy ul. Roosevelta 107 znajdowały się w bardzo złym stanie i nie były przystosowane do prowadzenia zajęć laboratoryjnych. Wysyłał listy do Ministerstwa Zdrowia z prośbą o przydzielenie sprzętu laboratoryjnego i mikroskopów, które tuż po wojnie były swojego rodzaju rarytasem. Zaledwie w rok po odbudowaniu Katedry Farmakognozji na UP, korzystając ze swojego doświadczenia, także na gdańskiej uczelni uruchomił Katedrę Farmakognozji. W sytuacjach, kiedy nie było skąd wziąć np. odczynników, zlecał ich przywiezienie ze swojej poznańskiej Katedry.

Kolejnym farmaceutą, który udzielał się już od samych początków Wydziału, był absolwent Uniwersytetu Poznańskiego, dr Jerzy Tułeczki, który tuż po wojnie prowadził w Sopocie aptekę oraz laboratorium wytwarzające potrzebną wtedy witaminę D. Jako prezes powojennej Gdańskiej Izby Aptekarskiej wystosował apel do farmaceutów z prośbą o ofiarowanie szkła i sprzętu laboratoryjnego w celu wyposażenia przyszłych sal ćwiczeniowych. Jego apel spotkał się z szerokim odzewem i zgromadzono obok sprzętów także dość znaczne sumy pieniężne. Kiedy w 1948 roku zaszła konieczność otwarcia Katedry Technologii Chemicznej Środków Leczniczych, został jej kierownikiem i na jego barkach spoczęło też urządzenie Zakładu.

Ze względu na ogrom obowiązków, po roku jednoczesnego prowadzenia Katedr Farmakognozji w Gdańsku i Poznaniu, prof. Strażewicz zrezygnował z pracy w Gdańsku i na swoje miejsce delegował współpracownika z poznańskiej uczelni, dr. Józefa Kołodziejskiego. Dr Kołodziejski od 1948 roku kontynuował prace rozpoczęte przez prof. Strażewicza i udoskonalił Katedrę, urządzając odpowiednio pomieszczenia, przygotowując osobiście pomoce naukowe dla studentów, a także przekazując do Zakładu część własnych zbiorów książkowych i czasopism. Aby ułatwić studentom naukę rozpoczął gromadzenie surowców roślinnych w muzeum surowców krajowych i zagranicznych.

Kolejnym delegowanym z Uniwersytetu w Poznaniu doktorem był Henryk Ellert, który w 1948 roku objął kierownictwo Katedry Chemii Farmaceutycznej. Rozpoczął on pracę od zorganizowania pomieszczeń, a także przeszkolenia personelu, aby można było rozpocząć zajęcia ze studentami.

Asystentem dr. Ellerta został przybyły w tym samym roku mgr Władysław Kasiński, który wspólnie z kierownikiem Katedry organizował wszelkie potrzebne pomoce, bardzo często odbywając delegacje w celu zgromadzenia niezbędnych do pracy laboratoryjnej sprzętów.

W 1949 roku, przebywając w okolicach Gdańska na służbie wojskowej, dr Witold Głowacki, wybitny historyk farmacji i pierwszy polski doktor w tej dziedzinie, przez okres jednego roku akademickiego wykładał dla gdańskich studentów historię farmacji wraz z ustawodawstwem farmaceutycznym.

W tym samym roku nastąpiło otwarcie Katedry Chemii Toksykologicznej i Sądowej, której utworzeniem zajął się dr Stanisław Byczkowski. Już od 1945 roku zajmował się uruchomieniem uczelni w Gdańsku, pomagając w ratowaniu sprzętów laboratoryjnych i książek pozostałych po działającej w czasie wojny szkole niemieckiej, objął też po wojnie stanowisko asystenta Zakładu Chemii Lekarskiej na Akademii Lekarskiej, po czym przeniósł się na Wydział Farmaceutyczny, aby zorganizować Zakład Toksykologii.

W 1949 roku przybyli do Gdańska także mgr Stanisław Gill oraz mgr Edward Wawrzyniak. Pierwszy z nich dołączył do dr. Kołodziejskiego w Kated-

rze Farmakognozji, natomiast drugi został asystentem w Katedrze Technologii Chemicznej Środków Leczniczych, kierowanej przez dr. Jerzego Tułeckiego. Obaj brali czynny udział w organizacji pracy swoich Zakładów, prowadząc pierwsze zajęcia ze studentami i odbywając służbowe delegacje do miast Polski w celu zgromadzenia brakujących sprzętów laboratoryjnych i szkła.

Katedra Farmacji Stosowanej doczekała się stałego kierownika w 1950 roku, kiedy to stanowisko objął dr Adolf Fiebig. Ze względu na fatalne warunki lokalowe – Katedra mieściła się w piwnicach – główną troską dr. Fiebiga było zorganizowanie odpowiednich sal do ćwiczeń ze studentami.

W roku 1950 mgr Kasiński przeniósł się z Katedry Chemii Farmaceutycznej do utworzonej dwa lata wcześniej Katedry Bromatologii, gdzie zorganizował i z każdym rokiem ulepszał warunki odrabiania ćwiczeń.

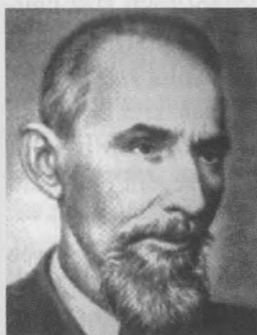
Jako ostatnia z opisywanych osób do Akademii Medycznej w Gdańsku przybyła z Uniwersytetu Poznańskiego mgr Helena Tokarz, która objęła stanowisko starszego asystenta w działającej już od 1947 roku Katedrze Botaniki Farmaceutycznej.

AKADEMIA MEDYCZNA W GDAŃSKU

Schemat 1. Daty utworzenia katedr, w których pracowała kadra wielkopolska, oraz rok rozpoczęcia pracy poszczególnych osób i ich ówczesny stopień naukowy

Katedra Botaniki Farmaceutycznej 1947	– mgr Helena Tokarz – 1951 rok
Katedra Farmakognozji 1947	– prof. Waław Strażewicz – 1947 rok – dr Józef Kołodziejski – 1948 rok mgr – Stanisław Gill – 1949 rok
Katedra Chemii Farmaceutycznej 1948	– dr Henryk Ellert – 1948 rok – mgr Władysław Kasiński – 1948–1950
Katedra Bromatologii 1948	– mgr Władysław Kasiński – 1950 rok
Katedra Farmacji Stosowanej 1948	– dr Adolf Fiebig – 1950 rok
Katedra Techn. Chem. Środków Lecz. 1948	– dr Jerzy Tułecki – 1948 rok – mgr Edward Wawrzyniak – 1949 rok
Katedra Chemii Toksykol. I Sądowej 1949	– dr Stanisław Byczkowski – 1949 rok
Historia Farmacji	– dr Witold Głowacki – 1949 rok

PROF. DR HAB. WAĆLAW JAN STRAŻEWICZ

Waćlaw Jan Strażewicz urodził się 2 maja 1889 roku w miejscowości Sakniewo, w powiecie Sejny, na ziemi suwalskiej. Jego rodzice: Kazimierz i Bronisława z Żytkowskich zajmowali się uprawą roli. Jako dziecko Waćlaw Strażewicz uczęszczał do szkoły powszechnej w miasteczku Merecz, którą ukończył w 1901 roku⁷⁸. Naukę kontynuował w Wilnie, w polskiej szkole Heleny Szablowskiej i w 1906 roku zdał w Petersburgu egzamin z zakresu sześciu klas gimnazjalnych, a następnie kolejny egzamin, na stopień ucznia aptekarskiego⁷⁹. Jako uczeń aptekarski odbywał praktyki w centralnej Rosji i Syberii, po czym w 1910 roku uzyskał stopień pomocnika aptekarskiego na uniwersytecie w Tomsku⁸⁰. Kolejne 10 lat spędził na terenie Rosji. W 1913 roku otworzył aptekę w okolicach Tomska, a 5 lat później uruchomił aptekę w uzdrowisku Czemał na Ałtaju. W 1920 roku prowadził kurs zielarski w miejscowości Czemał, między 1920 a 1922 rokiem organizował w górach Ałtaju zbiór roślin leczniczych⁸¹.

W 1922 roku Waćlaw Strażewicz przybył do Polski i rozpoczął studia na Oddziale Farmaceutycznym Uniwersytetu im. Stefana Batorego w Wilnie. W tym samym roku został także inspektorem Ogrodu Roślin Leczniczych przy tym Uniwersytecie. Jako uzupełnienie wykształcenia zdał w 1923 roku egzamin dojrzałości. 14 listopada 1925 roku ożenił się z Zofią Bagrańcewą, lekarką z zawodu. Jako małżeństwo usynowili siostrzeńca Waćława Strażewicza – Włodzimierza, urodzonego w 1918 roku⁸².

Tytuł magistra farmacji W. Strażewicz uzyskał w 1926 roku, po ukończeniu trzech lat nauki na Uniwersytecie w Wilnie. Aby uzupełnić wykształcenie, udał się następnie do Warszawy i na tamtejszym Uniwersytecie ukończył w 1927 roku IV rok farmacji⁸³. Po powrocie do Wilna powtórnie został inspektorem Ogrodu Roślin Leczniczych, a także zajął się pracą badawczo-naukową.

Strażewicz był jednym z organizatorów i pierwszym prezesem Polskiego Towarzystwa Popierania Produkcji Roślin Leczniczych, założonego w 1927 roku. Utworzył i redagował czasopismo „Rośliny Lecznicze i Przemysłowe”⁸⁴.

Na podstawie pracy *Kozłek lekarski jako surowiec oraz jego przetwory* uzyskał w 1931 roku stopień doktora farmacji, pierwszy na tym uniwersytecie. Wkrótce po tym, w sierpniu 1933 roku, uzyskał habilitację, której podstawą była praca *Kwasowość destylatów wodnych niektórych surowców leczniczych*. Wraz z habilitacją dr Strażewicz otrzymał także tytuł docenta⁸⁵. W trakcie pracy na Uniwersytecie w Wilnie prowadził wykłady dotyczące składu surowców leczniczych, a także zajęcia z chemii sądowej i toksykologicznej. Ponadto dla studentów Wydziału Rolnego wykładał uprawę roślin leczniczych⁸⁶.

Dzięki stypendium Funduszu Kultury Narodowej doc. Wacław Strażewicz wyjechał na przełomie 1936 i 1937 roku na trwający ponad pół roku staż naukowy. Odwiedził najpierw Węgry, a następnie Austrię, zapoznając się z zagranicznymi osiągnięciami w zakresie uprawy i badania roślin leczniczych⁸⁷.

Po powrocie otrzymał tytuł profesora na Uniwersytecie Poznańskim i z dniem 1 października 1937 roku objął kierownictwo Katedry Farmakognozji na Oddziale Farmaceutycznym. W kolejnym roku został wybrany prezesem Oddziału Poznańskiego Towarzystwa Botanicznego, w którym czynnie się udzielał⁸⁸.

W trakcie II wojny światowej profesor Strażewicz przebywał w Santorce pod Wilnem, gdzie miał swoje gospodarstwo. Uprawiał tam rośliny lecznicze, takie jak pokrzyk, mięta, odmiany soi, i zajmował się udoskonalaniem ich hodowli. Pod koniec wojny został aresztowany i przebywał w więzieniu w Wilnie w okresie od grudnia 1944 do lutego 1945 roku. W maju 1945 roku profesor powrócił do Poznania i zajął się przygotowaniem do zajęć nowych lokali Zakładu Farmakognozji, gdyż przedwojenna pracownia została niemal całkowicie zniszczona. W dwóch pomieszczeniach Collegium Chemicum urządził laboratorium oraz pokój dla asystentów i już w lipcu rozpoczęły się tam wykłady, a jesienią również ćwiczenia mikroskopowe z farmakognozji. Na skutek różnych zabiegów profesora Zakład w niedługim czasie uzyskał 24 mikroskopy oraz potrzebne aparaty i sprzęty laboratoryjne⁸⁹. Minister Zdrowia w 1946 roku powołał profesora na organizatora i dyrektora Państwowego Instytutu Naukowego Leczniczych Surowców Roślinnych w Poznaniu⁹⁰. W tym samym roku Wacław Strażewicz otrzymał tytuł profesora zwyczajnego⁹¹.

Gdy w czerwcu 1946 roku Senat Akademii Lekarskiej w Gdańsku wystosował do władz Uniwersytetu Poznańskiego prośbę o pomoc w organizacji mającego powstać Wydziału Farmaceutycznego, trzech profesorowie: Franciszek Adamanis, Adam Jurkowski i Wacław Strażewicz przybyli do Gdańska. Po naradzie profesor Strażewicz podjął się funkcji koordynatora i organizatora nowego wydziału. Został członkiem Komitetu Organizacyjnego, a także Komisji Senackiej do spraw Wydziału Farmaceutycznego. Profesor pełnił dalej obowiązki kierownika Katedry Farmakognozji na Uniwersytecie Poznańskim, w związku z tym kierował sprawami organizacyjnymi z Poznania, dojeżdżając w razie potrzeby do Gdańska⁹².

W ramach kwestii budżetowych zlecił Senackiej Komisji ustalenie wysokości wynagrodzeń oraz źródeł, z których mają być pokryte koszty opłacenia pensji. W sprawie zatrudnienia profesorów i asystentów przeprowadzał liczne rozmowy z wykładowcami innych uczelni w Polsce, zajął się także obsadzeniem stanowiska w sekretariacie Wydziału⁹³. Brak odpowiednio wykwalifikowanej kadry stanowił ogromny kłopot. Aby Wydział mógł rozpocząć działalność, prof. Strażewicz skierował do Gdańska kilku znajomych asystentów

z Uniwersytetu Poznańskiego, którzy także przyczynili się do rozwoju Uczelni. Profesor ustalił także terminy zapisów na studia oraz egzaminów wstępnych⁹⁴. Po uruchomieniu Wydziału, od października 1947 roku prof. Strażewicz objął kierownictwo Katedry Farmakognozji, prowadząc wykłady dla studentów drugiego roku farmacji. Ze względu na konieczność dojazdu, odbywały się one w formie skomasowanej. Uciążliwości związane z dojazdami z Poznania, a także obowiązki na tamtejszym Uniwersytecie sprawiły, że w sierpniu 1948 roku profesor zrezygnował z prowadzenia Katedry i swoje obowiązki kierownika przekazał współpracownikowi z Uniwersytetu Poznańskiego – profesorowi Józefowi Kołodziejskiemu. Mimo rezygnacji w roku akademickim 1948/1949 prowadził w Gdańsku wykłady zlecone z propedeutyki farmacji⁹⁵.

Oprócz zajęć związanych z organizacją gdańskiego Wydziału Farmaceutycznego profesor Strażewicz prowadził również zajęcia na Uniwersytecie Poznańskim, kierując tamtejszą Katedrą Farmakognozji. W latach 1947–1949 pełnił funkcję prodziekana na przemianowanym z Oddziału Wydziale Farmaceutycznym UP⁹⁶.

Profesor Waław Strażewicz zmarł nagle 5 sierpnia 1950 roku w Drewnicy, na terenie Żuław. O tym, jak bardzo znaną i cenioną postacią był profesor, może świadczyć fakt, iż wiadomość o śmierci podały Polskie Radio oraz prasa z całej Polski. Niezwykle uroczysty pogrzeb odbył się w Poznaniu, na ceremonię przybyli liczni przedstawiciele rządu oraz świata nauki, a także aptekarze, współpracownicy i uczniowie⁹⁷.

Działalność dydaktyczna

Zajęcia dydaktyczne profesor Strażewicz prowadził już w 1920 roku, kiedy organizował kurs zielarski w Czemale, w górach Altaju. Następnie, od 1927 roku, jako pracownik Uniwersytetu im. Stefana Batorego w Wilnie prowadził zajęcia ćwiczeniowe z farmakognozji, a także wykłady i ćwiczenia z analizy sądowej i toksykologicznej. Dodatkowo, w latach 1934–1936, wykładał uprawę roślin leczniczych na Wydziale Rolnym tego Uniwersytetu. Po wojnie profesor przeniósł się na Uniwersytet Poznański i tam również wykładał i prowadził ćwiczenia z farmakognozji. Ponadto był kuratorem Studenckiego Koła Farmaceutów UP, opiekował się również Kołem Naukowym przy Katedrze Farmakognozji. Po zorganizowaniu Wydziału Farmaceutycznego ALG prowadził wykłady z farmakognozji oraz z propedeutyki farmacji dla gdańskich studentów farmacji. W 1946 roku opracował projekt programu nauczania farmakognozji dla Wydziałów farmaceutycznych. Pod opieką profesora powstały trzy doktoraty, rozpoczęto pięć prac doktorskich⁹⁸.

Działalność naukowa

Wielką pasją profesora Strażewicza były zioła, którymi zajmował się w czasie całej swojej kariery naukowej, począwszy od pobytu w centralnej Rosji i okolicach Gór Ałtaju, gdzie badał rozmieszczenie surowców leczniczych. Początkowe prace profesora dotyczyły zbioru i uprawy ziół leczniczych, a także badania wpływu czynników związanych z hodowlą na jakość otrzymywanych surowców. Zajmował się także popularyzowaniem zielarstwa wśród rolników oraz młodzieży. Do roślin, które zbadał, należą: rumianek pospolity, mięta, kozłek lekarski, kminek zwyczajny, naparstnica purpurowa, gorzknik kanadyjski. Część wymienionych gatunków osobiście hodował i dokonywał selekcji gatunków najbogatszych w substancje czynne. Interesował się zaaklimatyzowaniem do warunków polskich soi, podczas pobytu na Węgrzech zapoznał się z tamtejszymi metodami produkcji papryki. Do bardzo ważnych osiągnięć prof. Strażewicza należało opracowanie prawa dojrzałości wegetatywnej, mówiącego o zależności między stopniem rozwoju rośliny a jej składem chemicznym⁹⁹. Ponadto interesował się życiem zawodowym farmaceutów. Podręcznik *Hodowla roślin lekarskich*, napisany przez prof. Strażewicza, należał do obowiązkowej literatury w każdej aptece¹⁰⁰. We wszystkich swoich pracach podkreślał skuteczność i wartość roślinnych surowców leczniczych i dążył do zwiększenia ich produkcji w Polsce.

W trakcie swojej działalności naukowej profesor był członkiem Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk, Polskiego Towarzystwa Botanicznego, Polskiego Towarzystwa Chemicznego oraz Polskiego Towarzystwa Farmaceutycznego. W 1949 roku został członkiem Komisji Farmakopealnej w Komisji Farmaceutycznej. Należał do współpracowników Komisji Nauk Farmaceutycznych Polskiej Akademii Umiejętności. Sprawował funkcję dyrektora Państwowego Instytutu Naukowego Leczniczych Surowców Roślinnych w Poznaniu¹⁰¹.

Wyróżnienia i nagrody

Profesor Strażewicz odznaczony został w 1949 roku Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski. Uzyskał także szereg wyróżnień uzyskanych za prace naukowe opublikowane w czasopismach fachowych: trzy nagrody przyznane przez redakcję „Wiadomości Farmaceutycznych” oraz kilka nagród od różnych pism za pracę pt. *Dojrzałość wegetatywna jako biologiczny czynnik zmienności surowców farmakognostycznych*. W 1946 roku otrzymał „Pieczęć Uniwersytetu Poznańskiego” przyznawaną pracownikom uczelni. Uzyskał również nagrodę od Naczelnej Izby Aptekarskiej za działania na rzecz farmacji¹⁰².

Spis publikacji

1. *Uprawa i zbiór ziół lekarskich*. „Tyg. Rol.”, 1924, 8, 45–46.
2. *Uprawa i zbiór ziół lekarskich*. „Tyg. Rol.”, 1925, 9, 1–2, 27–28, 33–34, 45–46.

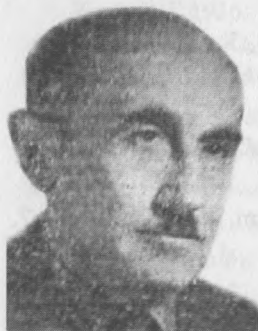
3. *W sprawie odezwy Sp. Akc. „Planta” do ogółu rolników.* „Tyg. Rol.”, 1925, 9, 43–44.
4. *Nasze rośliny lekarskie.* nakł. PCK, W-wa 1925, ss. 126.
5. *Hodowla roślin lekarskich.* Wyd. Zw. Kół Roln., Wilno 1925, ss. 146.
6. *Uprawa i zbiór ziół lekarskich.* „Tyg. Rol.”, 1926, 10, 1–2, 37–38.
7. *Widłak gwoździsty Lycopodium clavatum L.* „Tyg. Rol.”, 1926, 10, 27–28.
8. *Pięciolecie istnienia ogrodu roślin lekarskich przy Uniwersytecie Stefana Batorego w Wilnie 1923–1927.* „Wiad. Farm.”, 1928, 55, 42.
9. *O obronie krajowego kozłka lekarskiego.* „Wiad. Farm.”, 1928, 55, 51.
10. *Wczesna odmiana brunatna soi szorstkiej (Soja Hispicia Monch vaz. tangoza) aklimatyzowana w Ogrodzie Roślin Lekarskich U. S. B. w Wilnie.* „Rośl. Leczn. i Przemysł.”, 1928, 1, 1–3.
11. *Nowe rośliny pożyteczne.* „Tyg. Rol.” 1928.
12. *Nowa roślina oleista. Przegorzan kulistogłówkowy (Echinops sphaerocephalus L.).* „Wiad. Farm.”, 1928, 55, 38–39. (Wspólnie z M. Bibersztejn).
13. *Wyniki hodowli mięty pieprzowej o Ogrodzie Roślin Lekarskich Uniwersytetu Stefana Batorego w Wilnie.* „Wiad. Farm.”, 1928, 55, 14–15.
14. „Rośliny Lecznicze i Przemysłowe”. 1928–1930. (Red.).
15. *Gospodarstwa matorolne a rośliny lecznicze.* „Rośl. Leczn. i Przemysł.”, 1929, 2, 2.
16. *Wieczornik damski (Hesperis matronalis L.) jako roślina oleista.* „Rośl. Leczn. i Przemysł.”, 1929, 2, 2. (Wspólnie z Z. Anderman)
17. *Rumianek pospolity (Matricaria chamomilla L.)* „Rośl. Leczn. i Przemysł.”, 1929, 2, 3.
18. *Sprawozdanie z działalności Ogrodu roślin lekarskich U. Wil. za rok akademicki 1928/29.* „Kron. Farm.” 1929, 28, 15. (Wspólnie z J. Muszyńskim).
19. *Drobne gospodarstwa a rośliny lecznicze.* „Rośl. Leczn. i Przemysł.” 1929.
20. *Heterodera radicecola.* „Pharm. Zentralh.” 1930. (Wspólnie z J. Muszyńskim).
21. *Badania nad opłacalnością uprawy niektórych roślin leczniczych.* „Rośl. Leczn. i Przemysł.”, 1930, 3, 1.
22. *Produkcja roślin leczniczo-przemysłowych w Polsce w roku 1927.* Fr. Herod, W-wa 1930, ss. 40.
23. *Widoki produkcji mentolu naturalnego w Polsce.* „Wiad. Farm.”, 1930, 57, 7.
24. *Jakie rośliny lekarskie mogą w warunkach klimatu Wileńszczyzny udawać się i które z nich oplaca się w obecnych warunkach plantować na szerszą skalę?* „Tyg. Rol.”, 1930, 14, 17–18.
25. *Soja wileńska w opinii naszych rolników.* „Tyg. Rol.” 1931.
26. *Mięta w doświadczeniach odmianowych.* „Wiad. Farm.”, 1931, 58, 22–23.
27. *Prawoślaz lekarski.* „Kron. Farm.”, 1932, 31, 20–21.
28. *Kozłek lekarski jako surowiec oraz jego przetwory.* Fr. Herod., W-wa 1932, ss. 88.

29. *Wpływ temperatury na barwę nalewki kozłkowej.* „Wiad. Farm.”, 1932, 59, 51–52.
30. *O roślinach leczniczych.* „Tyg. Rol.”, 1932, 16, 19–20.
31. *Kozłek lekarski jako surowiec oraz jego przetwory.* „Facultas Medica Sectio Pharmaceutica. Dissert. Innugarales.”, 1932, 1.
32. *Kminek zwyczajny – Carum Carvi L.* „Wiad. Farm.”, 1933, 55, 22–24.
33. *Wpływ czasu na zawartość i jakość olejku w kłączach i korzeniach kozłka lekarskiego.* „Farm. Wspólcz.”, 1933, 2, 1.
34. *Soja, jej historia, znaczenie gospodarcze, uprawa, użytkowanie oraz dotychczasowe wyniki uprawy w Polsce.* Druk. „Pax”, Wilno 1933, ss. 152. (Wspólnie z J. Muszyńskim).
35. *Kwasowość destylatów wodnych niektórych surowców leczniczych.* „Kron. Farm.”, 1933, 32, s. 163, 181, 208.
36. *Badania porównawcze niektórych gatunków i odmian kozłka na zawartość i jakość olejku.* „Arch. Chemii i Farm.”, 1934, 1, 2.
37. *Pogląd na rozwój zielarstwa.* Wiad. Ziel. R. 3, nr 1.
38. *Koszyczki rumianku (Anthodia Chamomillae) produkcji polskiej.* „Wiad. Ziel.”, 1938.
39. *Próba obliczania zapotrzebowania surowców leczniczo-przemysłowych w Polsce w 1938.* „Wiad. Ziel.”, 1935, 3, 5/6.
40. *Pogląd na rozwój zielarstwa.* „Wiad. Farm.”, 1935, 62, 9.
41. *Przegląd ogólnych metoda badania surowców leczniczych.* „Wiad. Farm.”, 1935, 62, 20.
42. *Wydatność a zawartość olejków.* „Wiad. Farm.”, 1935, 62, 25/26. „Pharm. Zentralh.” 1936.
43. *Wyniki selekcji kozłka lekarskiego Valeriana officinalis L.* „Wiad. Farm.”, 1935, 62, 24.
44. *La valeriane matière première et certaines de ses préparations galéniques.* „Bull. de Chimie et de Pharm.” 1935.
45. *Jakie korzenie waleriany należy uważać za najlepsze.* „Wiad. Ziel.”, 1936, 63, 11.
46. *Jakie korzenie waleriany powinniśmy produkować.* „Wiad. Ziel.”, 1936, 4, 8/9.
47. *Badania kwiatów rumianku pospolitego (Matricaria Chamomilla) produkcji krajowej.* „Wiad. Ziel.”, 1936, 4, 6.
48. *Nowa metoda identyfikacji liściastych surowców leczniczych, opracowana przez Roma.* „Wiad. Farm.”, 1936, 64, 48.
49. *Węgierska produkcja papryki.* „Wiad. Farm.”, 1937, 64, 2–4.
50. *Produkcja i obrót surowców leczniczo-przemysłowych na Węgrzech.* „Wiad. Ziel.”, 1937, 5, 4.
51. *Czy są praktycznie osiągalne wymagania Farmakopei Polskiej II, co do zawartości wody w liściach naparstnicy purpurowej?* „Wiad. Farm.”, 1938, 65, 45.

52. *Zadania zielarskiej centralnej stacji doświadczalnej P. K. Z. według opinii prof. W. St.* „Wiad. Ziel.”, 1938, 6, 7–8.
53. *Zawartość alkaloidów w korzeniach i kłączach Gorzknika Kanadyjskiego.* „Wiad. Ziel.” 1938.
54. *Przyczynek do oceny jakości liści naparstnicy purpurowej, spotykanych hurtowniach i aptekach w r. 1937.* „Wiad. Farm.”, 1939, 66, 2.
55. *Normy kwiatów rumianku pospolitego (Anthodium chamomillae vulgaris) produkcji polskiej.* „Wiad. Ziel.”, 1939, 7, 1, s. 3–14.
56. *Folium Digitalis. (Komunikat I).* „Acta Pol. Pharm.”, 1939, 3, 1.
57. *Folium Digitalis. (Komunikat II).* „Acta Pol. Pharm.”, 1939, 3, 2.
58. *Pczyzynek do oceny wartości kłączy i korzeni Gorzknika Kanadyjskiego produkcji polskiej.* „Wiad. Ziel.”, 1939, 7, 6, s. 285–287.
59. *Studia nad produkcją rumianku pospolitego.* „Wiad. Ziel.” 1939.
60. *Folium Digitalis.* „Spraw. PTPN” 1945/46, 13, 1.
61. *Résumé provisoire du III-me communiqué sur Folium digitalis.* „Bull. Amis Sc. Poznań” Ser. B Liver. 7. 1946.
62. *W trosce o naukę farmaceutyczną.* „Farm. Pol.”, 1946, 2, 1, s. 17–18.
63. *Odrodzenie przetwórczości laboratoriów aptecznych nakazem chwili obecnej.* „Farm. Pol.”, 1946, 2, 3–4, s. 77–79.
64. *Farmaceuci a zagadnienia zielarskie w dobie obecnej.* „Farm. Pol.”, 1946, 2, 5, s. 141–143.
65. *Leki roślinne.* „Pol. Tyg. Lek.”, 1947, 2, 7, s. 205–210.
66. *Liść naparstnicy w świetle najnowszych badań naukowych.* „Now. Lek.”, 1947, 54, 24, „Farm. Pol.”, 1947, 3, 7–8, s. 275–280.
67. *W sprawie programu farmakognozji.* „Farm. Pol.”, 1947, 3, 3, s. 70–72.
68. *Folium Digitalis (Doniesienia tymczasowe do komunikatu III).* „Acta Pol. Pharm.”, 1947, 4, 1 (10), s. 26–30.
69. *W sprawie eksportu i ustalenia norm standardowych polskich surowców leczniczych.* „Farm. Pol.”, 1948, 4, 1, s. 19–24.
70. *Sorbpcja wilgoci przez lecznicze surowce roślinne.* „Farm. Pol.”, 1948, 4, 7, s. 313–319. (Wspólnie z K. Chobot).
71. *Folium Digitalis.* „Acta Pol. Pharm.”, 1948, 4.
72. *Zasada próbek identycznych.* „NSpraw. PAU T.”, 1948, 49, 2.
73. *Państwowy Instytut Naukowy Leczniczych Surowców Roślinnych w Poznaniu.* „Pol. Tyg. Lek.”, 1949, 4, nr 47, 48, 49, 50 i 51.
74. *Principe des épreuves identiques.* (Streszcz.) „C. R. Mens. Cl. Mathem. Mat. Acad. Pol.”, 1948, 4–6.
75. *Studia nad produkcją rumianku pospolitego. Anthodium Chamomillae vulgaris.* „Acta Pol. Pharm.”, 1949, 5, 1–2, s. 1–41.

76. *Poszukiwanie elity mięty pieprzowej wśród ras i klonów najczęściej spotykanych w Polsce.* „Farm. Pol.”, 1949, 5, 3, s. 77–78. (Wspólnie z W. Kasińskim).
77. *Rośliny lecznicze w Związku Radzieckim.* „Służba Zdr.”, 1949, 1, 16, s. 2.
78. *Index seminum Anno 1949 collectorum quae Institutu Hortus Medicinalis pro mutua commutatione offert. Desiderata ante diem 1 aprilis 1950 a recjamus..* Druk Uniw. Pozn., Poznań 1949, ss. 11. (Wspólnie z M. Turowską).
79. *Zasada próbek identycznych.* „Prace Komisji Nauk Farmaceutycznych”. T. 1, Kraków 1949.
80. *Dojrzałość wegetatywna jako biologiczny czynnik zmienności surowców farmakognostycznych.* Farm. Inst. Wyd., W-wa 1950, ss. 86.
81. *Próba szczegółowej analizy dojrzałości wegetatywnej mięty pieprzowej.* „Spraw. PAU”, 1950, 51, 4.
82. *Przyczynek do zmiennej wrażliwości żaby ląkowej (Rana temporaria) na glikozydy naparstnicy.* „Spraw. PAU”, 1950, 51, 4.
83. *Contribution á la sensibilité varia bile de la grenouille (Rana temporaria) aux glucosides de la digitale.* (Streszcz.) „C. R. Mens. Cl. Mathem. Nat. Acad. Pol.” 1950, 4/5.
84. *Przyczynek do zmiennej wrażliwości żaby ląkowej (Rana temporaria) na glikozydy naparstnicy.* „Farm. Pol.”, 1951, 7, 3–4, s. 62–67.
85. *Próba szczegółowej analizy dojrzałości wegetatywnej u mięty pieprzowej.* „Acta Pol. Pharm.”, 1951, 8, 3, s. 179–201. (Wspólnie z J. Grabiec).

Prof. dr hab. Jerzy Tułecki

Jerzy Tułecki urodził się 20 grudnia 1906 roku w Mikulińcach, w województwie tarnopolskim, w rodzinie Zofii ze Stylińskich i Franciszka. Ojciec był nauczycielem. Jerzy Tułecki do szkoły podstawowej uczęszczał prywatnie, następnie, po zdaniu egzaminu wstępnego do pierwszej klasy gimnazjum, rozpoczął naukę w Państwowym Gimnazjum w Rzeszowie. Na ostatnie dwa lata szkoły średniej przeniósł się do Państwowego Gimnazjum w Jaśle i tam też zdał egzamin dojrzałości w 1925 roku.

Bezpośrednio po maturze zapisał się na sekcję chemiczną Wydziału Matematyczno-Przyrodniczego Uniwersytetu Poznańskiego. Studia te ukończył 15 maja 1930 roku, uzyskując dyplom magistra filozofii w zakresie chemii. Od 1 stycznia 1931 roku był zatrudniony na Uniwersytecie Poznańskim w charakterze starszego asystenta przy Katedrze Chemii Ogólnej i Fizjologicznej Wydziału Lekarskiego. Pracował tam przez okres sześciu lat, uzyskując 15 grudnia

1932 roku tytuł doktora filozofii w zakresie chemii na podstawie pracy pt.: *O strukturze żelazianów żelazowych*.

Równocześnie, od października 1933 roku, studiował na Oddziale Farmaceutycznym Wydziału Matematyczno-Przyrodniczego Uniwersytetu Poznańskiego. Kierunek ten ukończył w 1936 roku, otrzymując 16 czerwca tytuł magistra farmacji. W październiku 1937 roku dr Tułeczki rozpoczął pracę dla przemysłu farmaceutycznego Remedia w Warszawie, jako kierownik naukowy. Zatrudniony był tam do czasu wybuchu II wojny światowej, po czym do końca grudnia 1939 roku pozostawał bezrobotny. Od początku roku 1940 pracował w aptece Franciszkańskiej w Warszawie na stanowisku magistra farmacji, zajmował się wtedy również kolportowaniem prasy podziemnej. Od kwietnia 1941 roku aż do końca wojny zatrudniony był w aptece mgr Leyki w Gorlicach, w ramach pomocy wojennej brał udział w dostawach leków dla organizacji konspiracyjnych¹⁰³. Tam też poznał swoją żonę – Krystynę Jankowską, z którą ożenił się 14 sierpnia 1943 roku. Mieli dwie córki – Teresę oraz Bożenę¹⁰⁴.

W Powstaniu Warszawskim dr Tułeczki utracił znaczną część swojego dobytku, „w tym encyklopedię Ullmana i książki z zakresu przemysłu farmaceutycznego, które zostały zniszczone podczas pożaru mieszkania wynajętego [...] tuż przed wojną”¹⁰⁵.

Po zakończeniu wojny przybył z rodziną do Gdańska. Tutaj władze służby zdrowia pomogły mu w wydzierżawieniu apteki „Pod Orłem” w Sopocie, gdzie pełnił funkcję kierownika, zatrudniając farmaceutów, zwłaszcza powracających z Armii Andersa. W tym samym czasie, w 1945 roku, uruchomił w Sopocie laboratorium „Synteza”, które zajmowało się produkcją witaminy D₂, odnosząc sukcesy ogólnopolskie, współpracował także ze Spółdzielnią Farmaceutyczną Gefarm, kierując produkcją, a w późniejszym okresie będąc doradcą technicznym (do 1951 roku). Od 1947 roku pracował również na Politechnice Gdańskiej, wykładając syntezę i produkcję witamin¹⁰⁶. Dodatkowo dr Jerzy Tułeczki został wybrany przez aptekarzy prezesem Gdańskiej Izby Aptekarskiej. Jak sam wspomina: „Cała Izba mieściła się wtedy w moim mieszkaniu”¹⁰⁷.

Kiedy z inicjatywy prof. Grzegorzewskiego zawiązano w Gdańsku Komitet Organizacyjny Wydziału Farmaceutycznego, dr Tułeczki od początku pełnił w nim rolę przewodniczącego i na zlecenie Senatu Akademii zajmował się pierwszymi sprawami organizacyjnymi przyszłego Wydziału. Prof. Tułeczki relacjonuje: „Moja akcja na rzecz utworzenia w Gdańsku studiów farmaceutycznych sprowadzała się do apelu skierowanego do aptekarzy, aby pod wskazanym adresem złożyli część poniemieckiego szkła i aparatury. Od aptekarzy napływały jednak nie tylko te dary, ale także pieniądze dla pracowników naukowych”¹⁰⁸. Po utworzeniu Wydziału, kiedy przysłała konieczność uruchomienia Katedry Technologii Chemicznej Środków Leczniczych, władze Akademii

Lekarskiej poprosiły dr Jerzego Tułeckiego o objęcie stanowiska zastępcy profesora i zorganizowanie tej Katedry. Nie było to łatwe zadanie, ze względu na trudności lokalowe, jak je opisuje sam profesor: „Przyjąłem tę propozycję, ale cóż to była za katedra! Dwa czy trzy pokoje, istny kurnik! Było tak zimno, że trzeba było pracować w płaszczach. Dopiero po pewnym czasie architekci dali mi plany nowych lokali dla gdańskiej farmacji, żeby uzgodnić, co i jak powinno wyglądać”¹⁰⁹. Ponieważ katedra ta dopiero powstawała, zajął się dr Tułeki organizacją bazy materiałowej, szkoleniem personelu dydaktycznego, a także uruchamianiem sal ćwiczeniowych¹¹⁰. Na początku lat 50-tych, w związku z upaństwowieniem aptek i małych zakładów przemysłowych, doktor jako kierownik zajął się wyłącznie sprawami organizacyjnymi Katedry, a także zajęciami dydaktycznymi i pracą naukową.

Od 1956 roku prowadził w ramach godzin zleconych wykłady w Katedrze Technologii Chemicznej Środków Leczniczych w Poznaniu, dojeżdżając tam z Gdańska. Tytuł docenta otrzymał Jerzy Tułeki na podstawie uchwały z dnia 28 marca 1957 roku. Z dniem 1 września 1960 roku docent został powołany na kierownika Katedry Technologii Chemicznej Środków Leczniczych w Poznaniu, gdzie się przeniósł. Dojeżdżał okresowo do Gdańska, nadal pełniąc kierownictwo Katedry, do czasu powierzenia tej funkcji w lutym 1962 roku dr. Ryłskiemu¹¹¹. Tytuł profesora nadzwyczajnego otrzymał z dniem 23 września 1963 roku, natomiast profesora zwyczajnego 12 maja 1970 roku. W latach 1964–1966 był Prodziekanem Wydziału Farmaceutycznego w Poznaniu. Od 1963 roku pełnił przez długi czas obowiązki przewodniczącego poznańskiego Oddziału Polskiego Towarzystwa Farmaceutycznego. Oprócz pełnienia funkcji kierownika Katedry i wykładowcy, współpracował z przemysłem farmaceutycznym – sprawował funkcję konsultanta w Zakładach Zielarskich HerbaPol w Poznaniu, był też redaktorem „Annales Pharmaceutici”. Profesor Tułeki przeszedł na emeryturę z dniem 30 września 1980 roku¹¹². Zmarł w wieku 94 lat, 7 maja 2000 roku, pochowany został na Cmentarzu Komunalnym w Poznaniu na Junikowie¹¹³.

Działalność dydaktyczna

Działalność dydaktyczną Jerzy Tułeki rozpoczął tuż po uzyskaniu dyplomu magistra chemii, prowadząc od 1931 roku, jako starszy asystent, ćwiczenia w zakładzie Chemii Ogólnej Wydziału Lekarskiego UP, w ramach kursu dla słuchaczy trzeciego roku medycyny. W latach 1935–1936 wykładał w Państwowej Szkole Pielęgniarek w Poznaniu. Prowadził także ćwiczenia z analizy chemicznej jakościowej dla Studium Wychowania Fizycznego UP, a także specjalne kursy analityczne dla medyków (oznaczanie pH krwi itp.). Po wojnie jako dr chemii przybył do Gdańska i po zorganizowaniu Katedry Technologii

Chemicznej Środków Leczniczych prowadził wykłady i ćwiczenia dla studentów, pełnił także obowiązki opiekuna czwartego roku studiów¹¹⁴. Opracował w tym czasie dwa podręczniki: *Aparaty i maszyny przemysłu farmaceutycznego* oraz *Technologia środków leczniczych*, natomiast w trakcie całej pracy dydaktycznej napisał sześć skryptów, najważniejszy z nich dotyczył zajęć praktycznych z inżynierii chemicznej¹¹⁵. Po przeniesieniu do Poznania kontynuował prowadzenie wykładów, prowadził także studium doktoranckie¹¹⁶. Pod jego opieką powstały 32 prace doktorskie oraz trzy rozprawy habilitacyjne¹¹⁷.

Działalność naukowa

Profesor Tułecki działalność naukową rozpoczął jako asystent Zakładu Chemii Ogólnej Wydziału Lekarskiego UP, kiedy to powstały cztery prace doświadczalne, dotyczące przede wszystkim preparatyki, budowy i właściwości fizykochemicznych tlenków żelaza, a także mikroanalitiky. W trakcie wojny czas wolny dr Tułecki poświęcał na tłumaczenie *Analizy ilościowej* Treadwell'a, wydanie XI z 1941 roku, na język polski. Po przybyciu do Gdańska, mimo ogromnych trudności związanych z warunkami, jakie panowały w nowej Katedrze Technologii Chemicznej Środków Leczniczych, wraz z personelem rozpoczął w 1950 roku prowadzenie prac naukowych, które kontynuował także po przeniesieniu na Uniwersytet Poznański. Tematyka prac dotyczyła przede wszystkim zagadnień teoretycznych i produkcyjnych witamin D₂ i D₃. Kolejnym tematem poruszonym w pracach naukowych była synteza przeciwpromiennych środków leczniczych, a także synteza środków leczniczych stosowanych w radioterapii nowotworów. Profesor zajmował się także wyodrębnianiem ubocznych alkaloidów opium, syntezą związków żółciopędnych i żółciotwórczych, a także wyjaławianiem katgutu energią jądrową. Profesor opracował cztery patenty, z czego trzy zostały wdrożone do produkcji. Brał udział w wymianach naukowo-kulturalnych, w celach naukowych wyjechał między innymi do Budapesztu, Drezna, Bazylei. Był członkiem szeregu Komisji Senackich i Wydziałowych, przewodniczącym Komisji Farmaceutycznej VI Wydziału Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk, a także członkiem Rady Naukowej przy Ministrze Zdrowia¹¹⁸.

Wyróżnienia i nagrody

W roku 1958 prof. Jerzy Tułecki otrzymał Złoty Krzyż Zasługi, w 1973 roku Order Polonia Restituta, a w 1977 roku Medal Komisji Edukacji Narodowej. Odznaczony był także Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski, Medalem Brązowym Uniwersytetu Poznańskiego oraz Medalem za Zasługi dla Akademii Medycznej w Poznaniu. Wyróżniony został dwukrotnie nagrodą indywidualną I stopnia Ministra Zdrowia za osiągnięcia w dziedzinie prac badawczych do-

tyczących środków ochronnych przed napromieniowaniem oraz za napisanie podręcznika *Technologia środków leczniczych*¹¹⁹.

Spis publikacji

1. *Über Ferroferrite, I Mitteilung: Ferroferrite aus Ortho- Und Meta-Ferrihydroxyd*, „Zeitschrift für anorganische und allgemeine Chemie”, 1931, Band 195, ss. 228. (Wspólnie z A. Krause).
2. *Über Ferroferrite, II Mitteilung: Über Konstitution und Ferromagnetismus der Ferroferrite sowie die Autooxydation des Ferrohydroxyds*, „Zeitschrift für anorganische und allgemeine Chemie”, 1933, Band 213, ss. 292. (Wspólnie z A. Krause).
3. *O strukturze i ferromagnetyczności żelazynów żelazawych oraz autooksydacji wodorotlenku żelazowego*, „Roczn. Chem.”, 1934, 14, s. 60–68. (Wspólnie z A. Krause).
4. *Mikrooznaczanie magnezu w płynach biologicznych przy pomocy oxychinoliny*, 1939 (rękopis spalony podczas wojny).
5. *Z zagadnień produkcji witaminy C*. „Farm. Pol.”, 1952, 8, 8, s. 302–305.
6. *Fotochemia w zastosowaniu praktycznym*. „Farm. Pol.”, 1952, 8, 12, s. 450–453.
7. *Polarymetryczna kontrola ruchu przy produkcji witaminy D₂*. „Farm. Pol.”, 1953, 9, 4, s. 104–109. (Wspólnie z E. Wawrzyniakiem).
8. *Zagadnienie produkcji kortyzonu*. „Farm. Pol.”, 1953, 9, 8, s. 193–197.
9. *Najnowsze osiągnięcia w zakresie fotosyntezy i stereochemii witamin D*. „Biul. Inst. Leków”, 1958, 5, 3, s. 204–214.
10. *Rodanowanie ureidów i barbituranów*, [w:] *Pamiętnik IV Naukowego Zjazdu PTFarm.*, 1958. (Wspólnie z D. Skwarskim, Z. Adamczewską).
11. *Influence of solvents on Ergosterol photolysis, Part I: Actinometric investigations*. „Bull. Soc. Amis. Sci. Pozn.”, 1959, Ser. C-Livr. IX, s. 41–49.
12. *Influence of solvents on Ergosterol photolysis, Part II: Investigations in total and long-wave ultraviolet beams*. „Bull. Soc. Amis. Sci. Pozn.”, 1959, Ser. C-Livr. IX, s. 51–58.
13. *Estryfikacja witamin D₂ chlorkiem kwasu 3,5-dwunitrobenzoesowego*. „Acta Pol. Pharm.”, 1960, 17, 1, s. 81–84. (Wspólnie z I. Kozakiewicz).
14. *Witaminy D*. „Prace Komisji Farm.”, 1960, 1, 2/1, s. 3–26.
15. *Poszukiwanie środków ochronnych przy napromieniowaniu*. Część I: *Synteza dwusiarczku 2,2-dwuamino-5,5'-dwukarbohydrydodwufenyłowego*. „Prace Komisji Farm.”, 1960, 2, 1/1, s. 5–10. (Wspólnie z U. Potocką-Michajluk).
16. *Środki ochronne przed napromieniowaniem i teoretyczne podstawy ich działania*. „Sprawozd. Pozn. Tow. Przyj. Nauk”, 1960, 5, III i IV kw.

17. *Chromatografia produktów naświetleń ergosterolu. Część I: Krzywe adsorpcji ergosterolu, witaminy D₂ i ich estrów na tlenku glinowym i krzemionce.* „Prace Komisji Farm.,” 1961, 1, 2/2, s. 27–34. (Wspólnie z Z. Adamczewską).
18. *Poszukiwanie środków ochronnych przed napromieniowaniem. Syntezy dwusiarczków niesymetrycznych.* Sprawozdanie za rok 1961 – prace nieujawnione (wspólnie z J. Dąbrowskim).
19. *Poszukiwanie środków ochronnych przed napromieniowaniem. Syntezy dwusiarczków niesymetrycznych.* Sprawozdanie, Warszawa 1961 i 1962 – prace nieujawnione (wspólnie z J. Dąbrowskim i J. Kalinowską-Torz).
20. *Badania pofiltracyjnych odpadów krajowego tranu leczniczego i ich wykorzystanie. Część I: Ilościowe i jakościowe oznaczenia oraz wyodrębnienie steroli metodą kompleksów cynkowych.* „Prace Komisji Farm.,” 1963, 1, 4, s. 3–13. (Wspólnie z L. Seńczuk).
21. *Badania pofiltracyjnych odpadów krajowego tranu leczniczego i ich wykorzystanie. Część II: Badania spektrofotometryczne produktów odwodorowania octanu cholesterolu i octanów sterolowych z odpadów tranowych.* „Prace Komisji Farm.,” 1963, 1, 4, s. 3–13. (Wspólnie z L. Seńczuk).
22. *Poszukiwanie środków ochronnych przed napromieniowaniem. Syntezy dwusiarczków niesymetrycznych.* Sprawozdanie za rok 1963 – prace nieujawnione (wspólnie z J. Dąbrowskim, J. Kalinowską-Torz).
23. *Poszukiwanie środków ochronnych przed napromieniowaniem. Syntezy dwusiarczków i siarczków niesymetrycznych.* Sprawozdanie za rok 1964 – prace nieujawnione (wspólnie z J. Dąbrowskim, J. Kalinowską-Torz).
24. *Poszukiwanie środków ochronnych przed napromieniowaniem. Część II: Synteza N-pochodnych dwusiarczku dwumetylo-2,2'-dwubenzimidazolowego.* „Prace Komisji Farm.,” 1965, 3, s. 83–91. (Wspólnie z L. Rafińskim).
25. *Chromatografia produktów naświetleń ergosterolu. Część II: Kolumnowa chromatografia estrów 3,5-dwunitrobenzoesowych ergosterolu i witaminy D₂.* „Prace Komisji Farm.,” 1965, 3, s. 121–128. (Wspólnie z Z. Adamczewską).
26. *Metylowanie i acylowanie narkotoliny.* „Ann. Pharm.,” 1965, 3, s. 129–134. (Wspólnie z P. Goreckim).
27. *Próby wyjąławiania jelit baranich za pomocą energii jonizującej.* „Prace Komisji Farm.,” 1965, 3, s. 93–106. (Wspólnie z A. Talarowskim).
28. *Poszukiwanie środków ochronnych przed napromieniowaniem. Syntezy dwusiarczków i siarczków niesymetrycznych.* Sprawozdanie za rok 1965 – prace nieujawnione (wspólnie z J. Dąbrowskim, J. Kalinowską-Torz).
29. *Przemysł farmaceutyczny w Wielkopolsce. Nauka wobec procesu industrializacji Wielkopolski,* 1962, (maszynopis).

30. *Chromatografia produktów naświetleń ergosterolu. Część III: Kolumnowa chromatografia estrów 3,5-dwunitrobenzowesowych ergosterolu i witaminy D₂ na żelu krzemionkowym.* „Prace Komisji Farm.”, 1966, 4, s. 83–89. (Wspólnie z Z. Adamczewską).
31. *Chromatografia produktów naświetleń ergosterolu. Część IV: Kolumnowa chromatografia estrów 3,5-dwunitrobenzowesowych ergosterolu, tachysterolu i witaminy D₂ na tlenku glinowym i żelu krzemionkowym.* „Prace Komisji Farm.”, 1966, 4, s. 91–102. (Wspólnie z Z. Adamczewską).
32. *Poszukiwanie środków ochronnych przed napromieniowaniem. Część III: Synteza dwusiarczków bis-[(azydokarbo)-fenylowych].* „Prace Komisji Farm.”, 1966, 4, s. 103–109. (Wspólnie z U. Potocką-Michajluk).
33. *Poszukiwanie środków ochronnych przed napromieniowaniem. Część IV: Synteza arylosulfonylo pochodnych dwusiarczków bis-[(hydrydokarbo)-fenylowych].* „Prace Komisji Farm.”, 1966, 4, s. 111–118. (Wspólnie z U. Potocką-Michajluk).
34. *Poszukiwanie środków ochronnych przed napromieniowaniem. Część V: Synteza N,N'-pochodnych dwusiarczku bis-[benzimidazolylo-(2)-metyloвого].* „Prace Komisji Farm.”, 1966, 4, s. 119–124. (Wspólnie z L. Rafińskim).
35. *Poszukiwanie środków ochronnych przed napromieniowaniem. Część VI: Synteza N-pochodnych soli sodowej kwasu S-[benzimidazolylo-(2)-metylo]-tiosiarkowego.* „Prace Komisji Farm.”, 1966, 4, s. 125–131. (Wspólnie z L. Rafińskim).
36. *Poszukiwanie środków ochronnych przed napromieniowaniem. Część VII: Synteza dwusiarczków niesymetrycznych pochodnych chlorku o-nitrofenylosulfenyloвого.* „Prace Komisji Farm.”, 1966, 5, s. 99–109. (Wspólnie z J. Dąbrowskim i J. Kalinowską-Torz).
37. *Poszukiwanie środków ochronnych przed napromieniowaniem. Część VIII: Syntezy dwusiarczków niesymetrycznych pochodnych chlorku p-nitrofenylosulfenyloвого.* „Prace Komisji Farm.”, 1966, 5, s. 111–116. (Wspólnie z J. Dąbrowskim i J. Kalinowską-Torz).
38. *Poszukiwanie środków ochronnych przed napromieniowaniem. Część IX: Otrzymywanie niektórych dwusiarczków niesymetrycznych.* „Dissert. Pharm.” 1966, 18, 5, s. 473–478. (Wspólnie z J. Dąbrowskim i J. Kalinowską-Torz).
39. *Próby wyjaławiania jelit baranich za pomocą energii jonizującej. Część II.* „Prace Komisji Farm.”, 1966, 5, s. 13–25. (Wspólnie z A. Talarowskim).
40. *Próby wyjaławiania surowego katgut za pomocą energii jonizującej. Część III.* „Prace Komisji Farm.”, 1966, 5, s. 27–34. (Wspólnie z A. Talarowskim).
41. *Metody otrzymywania 7-dehydrocholesterolu. Część I: Odczepianie bromowodoru przy użyciu chininy i papaweryny.* „Prace Komisji Farm.”, 1966, 5, s. 95–98. (Wspólnie z D. Skwarskim).

42. *Poszukiwanie środków ochronnych przed napromieniowaniem. Syntezy dwusiarczków, siarczków niesymetrycznych, soli Buntego*. Sprawozdanie za rok 1966 – prace nieujawnione (wspólnie z J. Dąbrowskim, J. Kalinowską-Torz).
43. *Chromatografia produktów naświetleń ergosterolu. Część V: Wyodrębnienie 3,5-dwunitrobenzoesanu witaminy D₂ z produktów fotolizy ergosterolu*. „Dissert. Pharm.”, 1967, 19, 1, s. 75–79. (Wspólnie z Z. Adamczewską).
44. *Badania mechanizmu reakcji jonowymiennej i addycji soli litowej kwasów benzeno- i p-toluenosulfonowych*. „Dissert. Pharm.”, 1967, 19, 2, s. 151–159. (Wspólnie z I. Kozakiewicz).
45. *Metody otrzymywania 7-dehydrocholesterolu. Część II: Odbromowodorowanie benzoesanu 7-bromocholesterolu brucyną, narkotyngą i narkotoliną*. „Ann. Pharm.”, 1967, 6, s. 63–67. (Wspólnie z D. Skwarskim).
46. *Poszukiwanie środków ochronnych przed napromieniowaniem. Część X: Otrzymywanie niektórych 4-tiopochnych chinazoliny*. „Prace Komisji Farm.”, 1967, 6, s. 69–72. (Wspólnie z J. Kalinowską-Torz).
47. *Poszukiwanie środków ochronnych przed napromieniowaniem. Część XI: Badania wchłaniałości, rozmieszczenia i wydalania znakowanej soli Buntego*. „Dissert. Pharm.”, 1967, 19, 6, s. 639–646. (Wspólnie z P. Radotą).
48. *Cyklizacja dwusiarczków bis-[2-(hydrazydokarbonylo)-fenyłowych] z benzeno- i p-toluenosulfochlorkiem do układów benzoizotiazolonowych*. „Prace Komisji Farm.”, 1967, 6, s. 55–61. (Wspólnie z U. Potocką-Michajluk).
49. *Poszukiwanie środków ochronnych przed napromieniowaniem. Synteza dwusiarczków i siarczków niesymetrycznych oraz soli Buntego*. Sprawozdanie za rok 1967 – prace nieujawniane. (Wspólnie z D. Skwarskim, L. Rafińskim, B. Golus i P. Goreckim).
50. *Poszukiwanie środków ochronnych przed napromieniowaniem. Synteza dwusiarczków i siarczków niesymetrycznych oraz soli Buntego*. Sprawozdanie za I półrocze roku 1968 – prace nieujawniane. (Wspólnie z D. Skwarskim, L. Rafińskim, B. Golus i P. Goreckim).
51. *Poszukiwanie środków ochronnych przed napromieniowaniem. Synteza dwusiarczków i siarczków niesymetrycznych oraz soli Buntego*. Sprawozdanie za II półrocze roku 1968 – prace nieujawniane. (Wspólnie z D. Skwarskim, L. Rafińskim, B. Golus i P. Goreckim i L. Seńczuk).
52. *Metody otrzymywania 7-dehydrocholesterolu. Część III: Kontrola niektórych patentów*. „Ann. Pharm.”, 1968, 7, s. 9–12. (Wspólnie z D. Skwarskim).
53. *Metody otrzymywania 7-dehydrocholesterolu. Część IV: Odbromowodorowanie 4-nitro i 3,5-dwunitrobenzoesanu 7-bromocholesterolu papaweryną*. „Ann. Pharm.”, 1968, 7, s. 13–15. (Wspólnie z D. Skwarskim).

54. *Poszukiwanie środków ochronnych przed napromieniowaniem. Część XII: Otrzymywanie niektórych sulfenamidów.* Diss. Pharm., 1968, 20, 6, s.615–617. (Wspólnie z L. Wiszniewskim i E. Musiał).
55. *Otrzymywanie ubocznych alkaloidów makowca z przemysłowych „ługów apomorfinowych”.* „Ann. Pharm.”, 1969, 7, s. 25–29. (Wspólnie z P. Goreckim).
56. *Poszukiwanie środków ochronnych przed napromieniowaniem. Część XIII: Synteza siarczków arylo-N-indolilowych i N-(dwualkiloaminokarbotionylo)-indoli.* „Ann. Pharm.”, 1969, 7, s. 3–8. (Wspólnie z Cz. Szulc).
57. *Poszukiwanie środków ochronnych przed napromieniowaniem. Część XIV: Otrzymywanie niektórych 4-tiopochodnych chinazoliny.* „Ann. Pharm.”, 1969, 7, s. 17–19. (Wspólnie z J. Kalinowską-Tokarz).
58. *Poszukiwanie środków ochronnych przed napromieniowaniem. Część XVIII: Synthesis of some New sulfenamides.* „Dissert. Pharm.”, 1969, 21, 5, s. 403–406. (Wspólnie z E. Musiał i L. Wiszniewskim).
59. *Poszukiwanie środków ochronnych przed napromieniowaniem. Syntezy dwusiarczków i siarczków niesymetrycznych oraz soli Buntego.* Sprawozdanie za rok 1969 – prace nieujawnione. (Wspólnie z J. Kalinowską-Torz, D. Skwarskim, L. Rafińskim, B. Golus, P. Goreckim i L. Seńczuk).
60. *Poszukiwanie środków ochronnych przed napromieniowaniem. Część XV: Synteza niesymetrycznych tioeterów 3-indolilowych.* „Ann. Pharm.”, 1970, 8, s. 27–29. (Wspólnie z Cz. Szulc).
61. *Poszukiwanie środków ochronnych przed napromieniowaniem. Część XVI: Synteza niesymetrycznych tioeterów 3-indolilowych.* „Ann. Pharm.”, 1970, 8, s. 31–33. (Wspólnie z Cz. Szulc).
62. *Poszukiwanie środków ochronnych przed napromieniowaniem. Część XIX: Synthesis of some sulfides of quinazoline derivatives.* „Dissert. Pharm.”, 1970, 22, s. 21–24. (Wspólnie z J. Kalinowską-Torz).
63. *Poszukiwanie środków ochronnych przed napromieniowaniem. Syntezy siarczków i dwusiarczków niesymetrycznych, sulfenamidów soli Buntego i związków izotiouronowych.* Sprawozdanie za rok 1970 – prace nieujawnione. (Wspólnie z J. Dąbrowskim, P. Goreckim, J. Kalinowską-Torz, E. Musiał, L. Seńczuk i D. Skwarskim).
64. *Poszukiwanie środków ochronnych przed napromieniowaniem. Część XX: Syntezy niektórych nowych sulfenamidów.* „Ann. Pharm.”, 1971, 9, s. 27–32. (Wspólnie z J. Kalinowską-Torz, G. Plucińską, M. Schmidt, D. Skwarskim).
65. *Poszukiwanie środków ochronnych przed napromieniowaniem. Część XXI: Otrzymywanie niektórych sulfenamidów pochodnych 2-amino-6-metylobenzotiazolu.* „Ann. Pharm.”, 1971, 9, s. 33–36. (Wspólnie z H. Nacewicz-Anjedani).
66. *Poszukiwanie środków ochronnych przed napromieniowaniem. Część XXII: Synthesis of some sulfur derivatives of 2,4-dimethoxy-6-aminopyrimidine and*

- 2-aminopyrimidine. „Dissert. Pharm.”, 1971, 23, 1, s. 41–47 (Wspólnie z E. Musiał).
67. *Poszukiwanie środków ochronnych przed zapromieniowaniem. Syntezy siarczków i dwusiarczków, soli Buntego, związków izotiouroniowych oraz dwutiokarbaminianów.* Sprawozdanie za rok 1971 – prace nieujawnione. (Wspólnie z B. Dąbrowskim, J. Dąbrowskim, J. Kalinowską-Tokarz, E. Musiał, L. Seńczuk, D. Skwarskim).
68. *Poszukiwanie środków ochronnych przed zapromieniowaniem. Syntezy siarczków, dwusiarczków, soli Buntego i związków izotiouroniowych.* Sprawozdanie za rok 1972 – prace nieujawnione. (Wspólnie z J. Kalinowską-Tokarz, E. Musiał, L. Seńczuk, Cz. Szulc).
69. *Poszukiwanie środków ochronnych przed napromieniowaniem. Część XXIII: Otrzymywanie niektórych siarkowych pochodnych 5-nitroindolu.* „Ann. Pharm.”, 1973, 10, s. 3–7. (Wspólnie z D. Skwarskim i R. Spychałą).
70. *Poszukiwanie środków ochronnych przed napromieniowaniem. Część XXIV: Otrzymywanie niektórych sulfonamidów pochodnych fenotiazyny.* „Ann. Pharm.”, 1973, 10, s. 13–16. (Wspólnie z Z. Osińską).
71. *Poszukiwanie środków ochronnych przed napromieniowaniem. Część XXV: Synteza niektórych siarkowych pochodnych 2-chinoksaliny.* „Ann. Pharm.”, 1973, 10, s. 13–16. (Wspólnie z J. Kalinowską-Torz i J. Powalską).
72. *Poszukiwanie środków ochronnych przed napromieniowaniem. Część XXVII: Syntezy niektórych pochodnych kwasu trójtiowęglowego.* „Polish Journal of Pharmacology and Pharmacy”, 1973, 25, s. 259–261. (Wspólnie z B. Golus).
73. *Poszukiwanie środków ochronnych przed napromieniowaniem. Część XXVIII: Otrzymywanie niektórych sulfenamidów pochodnych 2-aminobenzotiazolu, 3-metylotiofenotiazyny i fenotiazyny.* „Acta Pol. Pharm.”, 1974, 31, 2, s. 169–173. (Wspólnie z H. Nacewicz-Anjedani, Z. Osińską).
74. *Poszukiwanie środków ochronnych przed napromieniowaniem. Część XXIX: Synteza niektórych siarkowych pochodnych 2-chinoksaliny.* „Acta Pol. Pharm.”, 1974, 31, 4, s. 463–467. (Wspólnie z J. Kalinowską-Torz i B. Janowską).
75. *Poszukiwanie środków ochronnych przed napromieniowaniem. Część XXVI: Synteza niektórych siarczków pochodnych 2-fenyl-1-keto-1,2-dwuhydroftalazyny.* „Ann. Pharm.”, 1974, 11, s. 101–105. (Wspólnie z L. Seńczuk i D. Popiel).
76. *Poszukiwanie środków ochronnych przed napromieniowaniem. Część XXXIX: Syntezy niektórych sulfenamidów.* „Polish Journal of Pharmacology and Pharmacy”, 1975, 27, s. 451–453. (Wspólnie z D. Skwarskim, E. Musiał i H. Otta).
77. *Syntezy związków o spodziewanym działaniu radiouczulającym w zastosowaniu radioterapii nowotworów.* Sprawozdanie za rok 1975 – prace nieujawnione. (Wspólnie z J. Dudzińską, S. Glatty, J. Kalinowską-Torz, E. Musiał i H. Sobolewskim).

78. *Poszukiwanie środków ochronnych przed napromieniowaniem. Część XXX: Syntezy niektórych sulfenamidów pochodnych N-tlenków chinoliny.* „Ann. Pharm.”, 1976, 12, s. 3–9. (Wspólnie z L. Seńczuk i B. Rankowską).
79. *Poszukiwanie środków ochronnych przed napromieniowaniem. Część XXXI: Otrzymywanie soli Buntego i dwusiarczków pochodnych 10-chloroacetylofenotiazyny i 3-metylotio-10-chloroacetylofenotiazyny.* „Ann. Pharm.”, 1976, 12, s. 11–25. (Wspólnie z Z. Osińską).
80. *Poszukiwanie środków ochronnych przed napromieniowaniem. Część XXXIV: Syntezy soli Buntego i izotiokarbaminianów pochodnych związków aromatycznych.* „Ann. Pharm.”, 1976, 12, s. 17–25. (Wspólnie z J. Kalinowską-Torz, L. Seńczuk i D. Skwarskim).
81. *Poszukiwanie środków ochronnych przed napromieniowaniem. Część XXXV: Synteza niektórych niesymetrycznych tioeterów pochodnych 4-chinaldyny.* „Ann. Pharm.”, 1976, 12, s. 27–31. (Wspólnie z D. Skwarskim i E. Mańkowską).
82. *Poszukiwanie środków ochronnych przed napromieniowaniem. Część XXXVI: Synteza niektórych soli S-pochodnych kwasu tiosiarkowego z układem pirymidyllo-2-metylowym.* „Ann. Pharm.”, 1976, 12, s. 34–38. (Wspólnie z E. Musiał).
83. *Poszukiwanie środków ochronnych przed napromieniowaniem. Część XXXVII: Syntezy niektórych dwusiarczków pochodnych 2-acetamidobenzotiazoli.* „Ann. Pharm.”, 1976, 12, s. 39–43. (Wspólnie z H. Nacewicz-Anjedani).
84. *Syntezy związków o spodziewanym działaniu radiouczulającym w zastosowaniu radioterapii nowotworów. Sprawozdanie za rok 1976 – prace nieujawnione.* (Wspólnie z B. Dąbrowskim, J. Dudzińską, S. Glaty, J. Kalinowską-Torz, E. Musiał, D. Skwarskim, H. Sobolewskim).
85. *Poszukiwanie środków ochronnych przed napromieniowaniem. Część XXXII: Otrzymywanie niektórych dwusiarczków pochodnych benzotiazolu i benzimidazolu.* „Pozn. Roczn. Med.”, 1977, 1, 11, s. 203–206. (Wspólnie z H. Nacewicz-Anjedani, E. Musiał, H. Mikutowicz i B. Nawrat).
86. *Poszukiwanie środków ochronnych przed napromieniowaniem. Część XXXIII: Syntezy niektórych siarkowych pochodnych N-tlenku pirydyny.* „Pozn. Roczn. Med.”, 1977, 1, 11, s. 209–214. (Wspólnie z T. Żukowską).
87. *Syntezy niektórych soli Buntego i izotiokarbaminianów o spodziewanym działaniu przeciwpromiennym.* Część XXXVIII. „Ann. Pharm.”, 1977, 13, s. 139–152. (Wspólnie z J. Kalinowską-Torz, E. Musiał i H. Nacewicz-Anjedani).
88. *Syntezy soli Buntego, pochodnych izotiomocznika i tioeterów o spodziewanym działaniu przeciwpromiennym.* Część XL. „Acta Pol. Pharm.”, 1977, 34, 4, s. 395–396. (Wspólnie z J. Kalinowską-Torz, E. Musiał i H. Nacewicz-Anjedani).
89. *Syntezy związków o spodziewanym działaniu radiouczulającym w zastosowaniu radioterapii nowotworów. Sprawozdanie za rok 1977 – prace nieujawnione.*

- (Wspólnie z J. Kalinowską-Torz, E. Musiał, L. Seńczuk, D. Skwarskim, St. Sobiak, H. Sobolewskim).
90. *Syntezy związków o spodziewanym działaniu przeciwgrzybicznym i żółciopędnym*. Sprawozdanie za rok 1978. (Wspólnie z J. Kalinowską-Torz, E. Musiał, L. Seńczuk, D. Skwarskim, St. Sobiak, H. Sobolewskim).
 91. *Syntezy związków o spodziewanym działaniu radiouczulającym w zastosowaniu radioterapii nowotworów*. Sprawozdanie za rok 1978. (Wspólnie z J. Kalinowską-Torz, E. Musiał, L. Seńczuk, D. Skwarskim, St. Sobiak, H. Sobolewskim).
 92. *Syntezy dwuselenków organicznych i soli potasowych kwasu Se-(alkilo-lub alkioloarylo-)-selenosiarkowego*. „Pozn. Roczn. Med.”, 1978, 2, 12, s. 251–256. (Wspólnie z M. Strzelczyk).
 93. *Syntezy niektórych O,S-dwustrów kwasu dwutiowęglowego o spodziewanym działaniu radiouczulającym*. „Pozn. Roczn. Med.”, 1978, 2, 12, s. 257–270. (Wspólnie z H. Sobolewskim).
 94. *Syntezy niektórych estrów heterocyklicznych kwasów arylotiosulfonowych o spodziewanym działaniu przeciwbakteryjnym*. „Pozn. Roczn. Med.”, 1978, 2, 12, s. 271–283. (Wspólnie z St. Sobiak).
 95. *Syntezy związków o spodziewanym działaniu przeciwgrzybicznym i żółciopędnym*. Sprawozdanie za rok 1979. (Wspólnie z J. Kalinowską-Torz, E. Musiał, D. Skwarskim, St. Sobiak, H. Sobolewskim).
 96. *Syntezy związków o spodziewanym działaniu radiouczulającym w zastosowaniu radioterapii nowotworów*. Sprawozdanie za rok 1979. (Wspólnie z J. Kalinowską-Torz, E. Musiał, L. Seńczuk, D. Skwarskim, St. Sobiak, H. Sobolewskim).

Spis patentów

1. Patent nr 69847 z dnia 19 czerwca 1974 roku, *Sposób wytwarzania 3-metoksy-4-hydrokso-benzyloamidu kwasu undecylenowego*. Twórcy wynalazku: Bolesław Dąbrowski, Tomasz Grześkowiak, Bronisław Kotlarek, Roman Smukowski, Marian Ścigacz, Jerzy Tułeczki. Wdrożony do produkcji w Poznańskich Zakładach Zielarskich „Herbapol” w Poznaniu.
2. Patent nr 70194 z dnia 13 grudnia 1974 roku, *Sposób wytwarzania 3-alkoksy-4-hydrokso-benzyloamin*. Twórcy wynalazku: Bolesław Dąbrowski, Tomasz Grześkowiak, Bronisław Kotlarek, Roman Smukowski, Marian Ścigacz, Jerzy Tułeczki. Wdrożony do produkcji w Poznańskich Zakładach Zielarskich „Herbapol” w Poznaniu.
3. Patent nr 85930 z dnia 15 sierpnia 1977 roku, *Sposób wytwarzania nowych pochodnych sulfaniloamidu*. Twórcy wynalazku: Bolesław Dąbrowski, Henryk Marciniak, Tadeusz Witkowski, Elżbicia Przybysz-Nowakowska, Jerzy Tułeczki.
4. Patent nr 87388 z dnia 12 lutego 1979 roku, *Sposób wytwarzania krotonylo-N-etylo-o-tolidyny*. Twórcy wynalazku: Joachim Kajzerski, Henryk Marciniak, Stefan

Palacz, Jerzy Tułeczki. Wdrożony do produkcji w Przedsiębiorstwie Przemysłowo-Handlowym „Polskie Odczynniki Chemiczne” w Gliwicach w Ośrodku Badawczo-Produkcyjnym.

Prof. dr Józef Kołodziejski

Józef Kołodziejski przyszedł na świat 10 października 1904 roku w miejscowości Zgierz, województwie łódzkim. Jego ojciec – Józef, był rzemieślnikiem, a matka – Maria z domu Kurowska, zajmowała się domem i rodziną. Józef posiadał liczne rodzeństwo: czterech braci i pięć sióstr. Szkołę powszechną w Zgierzu ukończył w 1916 roku, jednak nie mógł kontynuować nauki z powodu trudnych warunków materialnych. Po czteroletniej przerwie, w styczniu 1920 roku, wstąpił do trzeciej klasy Państwowego Gimnazjum im. Staszica w Zgierzu.

Okres szkoły średniej był bardzo trudny dla Józefa, gdyż stracił oboje rodziców: ojciec zmarł na początku 1920 roku, a matka w 1923 roku. Mimo ciężkiej sytuacji uzyskał świadectwo maturalne w czerwcu 1926 roku. Okoliczności zmusiły go do kolejnej przerwy, ale już w październiku 1927 roku, dzięki pomocy rodziny, zapisał się na Oddział Farmaceutyczny Wydziału Matematyczno-Przyrodniczego Uniwersytetu Poznańskiego. W czerwcu 1931 roku uzyskał tytuł magistra farmacji na podstawie pracy pt. *Związki inozyto-fosforowe w nasionach grabu – *Carpinus betulus**.

Już jako student trzeciego roku rozpoczął pracę w Katedrze Farmakognozji, prowadząc ćwiczenia ze studentami młodszych roczników i po zakończeniu studiów pozostał na uczelni w charakterze starszego asystenta¹²⁰. Dodatkowo od czerwca 1932 do maja 1933 roku odbył roczny staż w poznańskiej aptece przy Rynku Śródeckim u mgr. Tomasza Dąbrowskiego¹²¹. W trakcie prowadzenia zajęć mgr Kołodziejski zajmował się również pracą naukową, w czerwcu 1935 roku (inne źródła podają 1936 rok) uzyskał tytuł doktora nauk farmaceutycznych z zakresu farmakognozji, podstawą była praca pt. *Występowanie inuliny w *Inula helenium L.* i *Taraxacum officinale Wigg.* oraz w liściach *Cichorium intybus L.* i *Dahlia variabilis Desf.**¹²². Jako doktor Józef Kołodziejski prowadził w latach 1935–1937 zarówno wykłady, jak i ćwiczenia zlecone, we wrześniu 1937 roku został mianowany adiunktem Katedry Farmakognozji¹²³. W tym czasie powstała obszerna praca *Występowanie santoniny w *Artemisiae maritima L.**, która miała być podstawą habilitacji dr. Kołodziejskiego, niestety jej rękopis, przesłany do redakcji Acta Poloniae Pharmaceutica zaginął podczas wojny, tak jak i wszelkie materiały zebrane do jej przygotowania¹²⁴.

Okres wojny spędził dr Kołodziejski w mieście rodzinnym – Zgierzu, pracując od kwietnia 1940 roku w aptece mgr. Józefa Kowalczyka, skonfiskowanej przez okupantów niemieckich. Pomagał swoim rodakom, dostarczając leki, środki opatrunkowe, zapewniał także schronienie poszukiwanym przez policję¹²⁵. Po tym jak w styczniu 1945 roku wojska okupanta opuściły miasto, Tymczasowy Zarząd Miasta Zgierza mianował dr. Kołodziejskiego kierownikiem trzech aptek: miejskiej, szpitalnej i Ubezpieczalni Społecznej. Sprawował tę funkcję do sierpnia, po czym od września 1945 roku powrócił do pracy w charakterze adiunkta Zakładu Farmakognozji Uniwersytetu Poznańskiego, pomagając przy odbudowie i uruchomieniu Katedry.

Gdy dojeżdżający na wykłady z Poznania prof. Wacław Strażewicz zrezygnował ze stanowiska wykładowcy, zaproponował jako swojego następcę dr. Kołodziejskiego. Z dniem 1 września 1948 roku dr Józef Kołodziejski objął kierownictwo Zakładu Farmakognozji Akademii Lekarskiej w Gdańsku i tak relacjonował tę sytuację: „otrzymałem do dyspozycji kilka pustych pomieszczeń bez jakichkolwiek instalacji, wyposażenia w pomoce dydaktyczne i naukowe. Najpierw zająłem się organizacją strony dydaktycznej Katedry oraz szkoleniem personelu asystenckiego do prowadzenia ćwiczeń ze studentami. Dopiero po uruchomieniu zajęć dydaktycznych można było przystąpić do organizacji pracy naukowej”¹²⁶.

Dr Kołodziejski z entuzjazmem przystąpił do urzędowania Katedry, oprócz przygotowania pomieszczeń wykonał we własnym zakresie ponad 200 tablic morfologiczno-anatomicznych roślin leczniczych, zaopatrzył Zakład w potrzebne książki i czasopisma, przekazując w tym celu także swoje prywatne zbiory. Z jego inicjatywy zorganizowano muzeum surowców krajowych i zagranicznych, które miało ułatwić studentom opanowanie materiału¹²⁷.

W celu prezentacji surowców oraz preparatów leczniczych dr Kołodziejski zamówił specjalne gabloty, które do dzisiejszego dnia można zobaczyć w Katedrze Farmakognozji. Początkowo ekspozycja obejmowała liczne surowce z całego świata, a także kolekcję móździerzy, wag i sprzętów uzyskanych od prywatyzowanych wówczas aptek, którą przekazano później Katedrze Farmacji Stosowanej. Część eksponatów roślinnych przeniesiono do magazynu ziół lub wymieniono, jednak zgodnie z zamysłem prof. Kołodziejskiego, muzeum nadal funkcjonuje i służy studentom jako pomoc dydaktyczna¹²⁸.

W latach 1950–1952 dr Kołodziejski pracował dodatkowo jako kierownik Oddziału Stacji Naukowo-Doświadczalnej Państwowego Instytutu Naukowego Leczniczych Surowców Roślinnych w Gdańsku, opracowując normy i standardy dla surowców stosowanych w lecznictwie¹²⁹. We wrześniu 1954 roku mianowany został docentem, od listopada tego roku powierzono mu także funkcję kierownika Katedry Farmakognozji AMG na czas nieokreślony, którą pełnił do

przejścia na emeryturę. W tym samym roku zlikwidowano zakład Upraw Roślin Leczniczych przy AMG, a teren przekazano Katedrze Farmakognozji z przeznaczeniem na ogród farmakognostyczny, przemianowany później na Ogród Roślin Leczniczych.

Doc. Kołodziejski w styczniu 1955 roku poślubił Marię Teresę Jurkiewicz, którą poznał jeszcze jako studentkę Uniwersytetu Poznańskiego, rok później na świat przyszła jedyna córka państwa Kołodziejskich – Ewa¹³⁰.

W latach 1955–1962 doc. Kołodziejski sprawował funkcję prodziekana Wydziału Farmaceutycznego. W dniu 19 lipca 1961 roku otrzymał tytuł profesora nadzwyczajnego¹³¹. Mimo zatwierdzonego przez Radę Wydziału w 1967 roku wniosku o nadanie tytułu profesora zwyczajnego, na skutek zmian w Komisji, a także spowolnienia w kompletowaniu dokumentów oraz zbyt późnego nadesłania pełnej dokumentacji do Ministra Zdrowia, prof. Kołodziejski nie uzyskał zasłużonego tytułu. Kiedy w lipcu 1968 roku zmarła jego żona, musiał sam zająć się wychowaniem 12-letniej wówczas córki Ewy¹³².

Po przejściu na emeryturę z dniem 30 września 1975 roku prof. Kołodziejski nadal interesował się funkcjonowaniem Katedry i jeszcze przez wiele lat przychodził do Zakładu, dzieląc się swoim doświadczeniem i wiedzą, uczestnicząc w życiu Uczelni mimo nasilającej się niewydolności krążenia. Profesor Józef Kołodziejski zmarł dnia 11 marca 1988 roku, pochowany został na cmentarzu Srebrzysko w Gdańsku, gdzie żegnali go bliscy oraz przyjaciele i uczniowie z całej Polski¹³³.

Działalność dydaktyczna

Józef Kołodziejski rozpoczął pracę dydaktyczną będąc studentem trzeciego roku Oddziału Farmaceutycznego Uniwersytetu Poznańskiego, na początku jako młodszy asystent, a po uzyskaniu dyplomu magistra farmacji – starszy asystent. W ramach zajęć prowadził ćwiczenia oraz wykłady dla studentów drugiego i trzeciego roku, na wniosek prof. Strażewicza rozszerzone o tematykę surowców sproszkowanych¹³⁴. Po wojnie powrócił na rok na Uniwersytet Poznański na stanowisko adiunkta, po czym przyjął propozycję objęcia Katedry Farmakognozji przy ALG. Prowadził ćwiczenia i wykłady dla studentów, zorganizował pomoce dydaktyczne do nowej Katedry, tablice morfologiczne i anatomiczne roślin leczniczych. Pomimo trudnych warunków lokalowych – ćwiczenia odbywały się we wspólnej z Katedrą Botaniki sali ćwiczeniowej, w licznych grupach – rozszerzył tematykę zajęć o badanie mieszanek surowców roślinnych, a w 1958 roku jako pierwszy wprowadził do programu nauczania ćwiczenia fitochemiczne. Opracował w 1952 roku obszerny skrypt do ćwiczeń, który wydał jednak dopiero w 1970 roku.

Prof. Kołodziejski w związku z działalnością dydaktyczną pełnił szereg funkcji: w 1949 roku zorganizował i przez dwa lata był kuratorem Koła Farmaceutów Wydziału Farmaceutycznego, w latach 1953–1967 sprawował funkcję opiekuna drugiego, a później trzeciego roku studiów, opiekował się także Domami Akademickimi. Do innych obowiązków można zaliczyć członkostwo w uczelnianej komisji kwalifikacyjnej ds. praktyk zagranicznych studentów, w komisji dyscyplinarnej dla studentów oraz komisji ds. szkolenia podyplomowego farmaceutów. W latach 1956–1962 przewodniczył Wydziałowej Komisji Rekrutacyjnej¹³⁵. Prof. Kołodziejski był promotorem dziewięciu doktoratów, opiekunem jednej habilitacji, recenzował 23 prace doktorskie oraz siedem habilitacyjnych, pod jego opieką powstały 83 prace magisterskie¹³⁶, co do jakości których miał zawsze wysokie wymagania¹³⁷.

Działalność naukowa

Dorobek naukowy prof. Kołodziejskiego obejmuje 48 publikacji, w których zajmował się przede wszystkim analizą związków czynnych w surowcach roślinnych. Opracowywał normy oceny surowców pochodzenia roślinnego, takich jak skład, warunki uprawy i zbioru, a także badał anatomię i skład surowców roślinnych stosowanych w medycynie ludowej. Swoje prace referował na licznych konferencjach i zjazdach, jako członek wielu towarzystw naukowych. Przez wiele lat prof. Kołodziejski działał w Polskim Towarzystwie Farmaceutycznym, trzykrotnie na stanowisku wiceprezesa, natomiast dwa razy piastował stanowisko prezesa Oddziału Gdańskiego – w latach 1956–1957 oraz 1964–1967. Podczas drugiej kadencji jako prezes Polskiego Towarzystwa Farmaceutycznego był jednocześnie członkiem zwyczajnym Wydziału VI Nauk Medycznych Polskiej Akademii Nauk. Działał w Zarządzie Oddziału Poznańskiego Towarzystwa Botanicznego. W latach 1955–1958 należał do grona członków Podkomisji Farmakognostycznej Farmakopei Polskiej¹³⁸.

Wyróżnienia i nagrody

Prof. Kołodziejski został uhonorowany Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski (1973 rok), Złotym Krzyżem Zasługi (1958 rok), a także odznaką honorową Za Wzorową Pracę w Służbie Zdrowia (1973 rok). Polskie Towarzystwo Farmaceutyczne nadało profesorowi Medal im. Ignacego Łukasiewicza, otrzymał także liczne nagrody Ministra Zdrowia oraz rektora AMG¹³⁹.

Spis publikacji

1. *Związki inozytofosforowe w nasionach grabu *Carpinus bet ulus* L.* Poznań 1931. Drukarnia uniwersytecka.

2. Występowanie inuliny w *Inula helenium* L. i *Taraxacum officinale* Wigg. oraz w liściach *Cichorium intibus* i *Dahlia variabilis* Desf. Poznań 1936. Drukarnia uniwersytecka.
3. Zawartość santoniny w poszczególnych częściach ziela *Artemisia maritima* L. „Acta Pol. Pharm.” Oddana do druku w lipcu 1939 – manuskrypt pracy zaginął.
4. Zmienna zawartość olejku w okresie dobowym w niektórych roślinach w stanie świeżym z rodz. *Labiatae* i *Compositae* w różnych okresach rozwoju. „Farm. Pol.”, 1954, 10, 3 s. 72–76. (Wspólnie z S. Gillem).
5. Normy kory kruszyny pospolitej krajanej (*Cortex frangulae consicum*) produkcji krajowej. „Farm. Pol.”, 1954, 10, 8, s. 205–208.
6. Ocena szyszkogadów jałowca (*Juniperus communis* L.) produkcji polskiej. „Farm. Pol.”, 1954, 10, 12, s. 305–310.
7. Zawartość arbutyny i garbników w liściach *Pirus communis* L. subsp. *piraster* L. var. *Achras* Walle oraz *Pirus communis* L. subsp. *sativa* Lam. D. C. w zależności od czasookresu zbioru i temperatury suszenia. „Farm. Pol.”, 1957, 13, 8, s. 199–204. (Wspólnie z W. Kuchcińskim).
8. Oznaczanie cyjanowodoru w liściach i korze czeremchy – *Prunus padus* L. w stanie świeżym i suszonym w określonych warunkach w różnych okresach wegetacji. „Farm. Pol.”, 1958, 14, 14, s. 221–223. (Wspólnie z H. Surewicz).
9. Budowa anatomiczna części nadziemnych *Artemisia abrotanum* L. „Dissert. Pharm.”, 1958, 10, 1, s. 63–68. (Wspólnie z A. Mruk).
10. Zawartość kwasu l-askorbinowego w surowcach zawierających barwniki antocyjanowe w zależności od sposobu przechowywania i określonych metod oznaczania. „Acta Pol. Pharm.”, 1958, 15, 3, s. 185–193. (Wspólnie z S. Gillem).
11. Wahania dobowe zawartości alkaloidów w różnych częściach *Datura stramonium* L. var. *inermis* J. w różnych okresach wegetacji. „Dissert. Pharm.”, 1958, 10, 4, s. 281–299. (Wspólnie z S. Gillem, I. Łuczkiwicz, L. Stecką).
12. Studium nad składem chemicznym *Herba abrotani* (*Artemisia abrotanum* L.) Część I. „Dissert. Pharm.”, 1959, 11, 1, s. 67–74. (Wspólnie z S. Gillem i H. Surewicz).
13. Lokalizacja alkaloidów tropinowych w zależności od faz rozwojowych bielunia. „Acta Pol. Pharm.”, 1959, 16, 4, s. 287–292. (Wspólnie z A. Kuleszyną).
14. Wpływ niektórych stabilizatorów na trwałość witaminy C w soku z owoców rokitnika (*Hyppophae rhamnoides* L.) w okresie przechowywania. „Acta Pol. Pharm.”, 1960, 17, 4, s. 293–300. (Wspólnie z S. Gillem i I. Łuczkiwicz).
15. Badania składu chemicznego *Trifolium arvensea* L. Część I. Związki garbnikowe. „Dissert. Pharm.”, 1960, 12, 4, s. 303–310. (Wspólnie z S. Gillem).
16. Związki garbnikowe w *Potentilla anserina* L. „Acta Pol. Pharm.”, 1960, 17, 5, s. 399–405.

17. Wpływ sztucznego zaciemniania na zawartość alkaloidów w korzeniach, łodygach i owocach *Datura stramonium var. inermis*. „Acta Pol. Pharm.”, 1960, 17, 6, s. 447–453. (Wspólnie z A. Kuleszyną).
18. Związki garbnikowe w poszczególnych częściach morfologicznych *Rumex crispus* L. „Farm. Pol.”, 1963, 19, 3, s. 47–50. (Wspólnie z S. Gillem i M. Przywitowskim).
19. Zmienna zawartość olejku eterycznego i związków garbnikowych w okresie wegetacji *Salvia officinalis* L. „Acta Pol. Pharm.”, 1963, 20, 3, s. 269–276. (Wspólnie z S. Gillem, A. Mruk-Łuczkiwicz i H. Surewicz-Szewczyk).
20. Wpływ wędnięcia na wydajność i zawartość głównych składników i stałe fizykochemiczne olejku z *Thymus vulgaris* L., „Acta Pol. Pharm.”, 1963, 20, 5, s. 349–355. (Wspólnie z S. Gillem i A. Mruk-Łuczkiwicz).
21. Lokalizacja sparteiny w częściach morfologicznych *Cytisus scoparius* Link. (*Sarothamnus scoparius*) L. (Wimm.) w różnych fazach rozwoju. „Acta Pol. Pharm.”, 1964, 21, 6, s. 501–507. (Wspólnie z S. Gillem i I. Łuczkiwicz).
22. Badania fizyko-chemiczne oleju z nasion rodzaju *Erisimum* L. – *Cruciferae*. Część I. „Dissert. Pharm.”, 1965, 17, 1, s. 13–18. (Wspólnie z A. Mruk-Łuczkiwicz i Z. Zygmontowskim).
23. Badania oleju z nasion bielunia – *Datura* L. „Acta Pol. Pharm.”, 1965, 22, 6, s. 509–514. (Wspólnie z A. Mruk-Łuczkiwicz).
24. Występowanie saponin w różnych częściach morfologicznych *Gypsophila paniculata* L. i *Gypsophila altissima* L. „Farm. Pol.”, 1965, 21, 19–20, s. 751–754. (Wspólnie z L. Stecką).
25. Dr farm. Antonina Janina Lewonowa. „Farm. Pol.”, 1965, 21, 21–22, s. 867.
26. Wstępna analiza jakościowa składu chemicznego *Cirsium oleraceum* (L.) Scop. „Farm. Pol.”, 1966, 22, 3–4, s. 87–90.
27. Wpływ wędnięcia na wydajność, zawartość głównych składników i stałe fizykochemiczne olejku z *Thymus vulgaris* L. Część II. „Acta Pol. Pharm.”, 1966, 23, 3, s. 259–264. (Wspólnie z W. Dembińską i A. Mruk-Łuczkiwicz).
28. Związki garbnikowe w liściach niektórych gatunków róż dziko rosnących w okolicy Gdańska. „Farm. Pol.”, 1966, 22, 3, s. 189–193. (Wspólnie z I. Łuczkiwicz).
29. Zawartość sparteiny w ziele żarnowca (*Cytisus scoparius* Link.) suszonym w warunkach naturalnych i temperaturze 40 stopni. „Farm. Pol.”, 1966, 22, 8, s. 587–589. (Wspólnie z S. Gillem i I. Łuczkiwicz).
30. Chromatografia alkaloidów *Datura quercifolia* H.K.B. „Dissert. Pharm.”, 1967, 19, s. 371–375. (Wspólnie z A. Kuleszyną, I. Łuczkiwicz i L. Stecką).
31. Badania fizyko-chemiczne olejów z rodzaju *Erisimum* L. *Cruciferae*. Część II. „Dissert. Pharm.”, 1967, 19, s. 385–390. (Wspólnie z A. Mruk-Łuczkiwicz).

32. Wpływ niektórych pożywek mineralnych i preparatu humusowego na wartość użytkową niektórych roślin olejkowych. Część I. „Rozpr. Wydz. III GTN”, 1967, 4, s. 275–288. (Wspólnie z A. Mruk-Łuczkiwicz).
33. Quinolizidine alkaloids In *Lupinus elegans* H.B.K. during vegetation. „Dissert. Pharm.”, 1968, 20, 3, s. 297–302. (Wspólnie z S. Gillem i M. Zielińską).
34. Badania fizyko-chemiczne oleju z nasion *Xanthium orientale* L. „Farm. Pol.”, 1968, 24, 1–2, s. 25–30. (Wspólnie z W. Dembińską i A. Mruk-Łuczkiwicz).
35. Budowa anatomiczna części nadziemnych *Cisium oleraceum* (L.) Scop. *Compositae*. „Acta Pol. Pharm.”, 1968, 4, s. 453–461. (Wspólnie z I. Łuczkiwicz i A. Mruk-Łuczkiwicz).
36. Alkaloidy chinolizydynowe w *Lupinus angustifolius* w okresie kwitnienia. „Rozpr. Wydz. III GTN”, 1968, 5, s. 217–226.
37. Zmienna zawartość arbutyny i garbników w liściach *Bergenia cordifolia* Hav. W cyklu rocznym. „Rozpr. Wydz. III GTN”, 1968, 5, s. 233–240. (Wspólnie z S. Gillem i A. Mruk-Łuczkiwicz).
38. Wpływ wędnięcia na wydajność, zawartość głównych składników i stałe fizyko-chemiczne olejku z *Thymus vulgaris* L. zebranych w różnych stadiach rozwojowych. „Rozpr. Wydz. III GTN”, 1968, 5, s. 241–248. (Wspólnie z W. Dembińską i A. Mruk-Łuczkiwicz).
39. Badania fizyko-chemiczne oleju z nasion rodzaju *Lepidium* L. – *Cruciferae*. „Dissert. Pharm.”, 1969, 21, s. 235–239. (Wspólnie z A. Mruk-Łuczkiwicz i H. Mionskowskim).
40. Badanie fizyko-chemiczne oleju z nasion rodzaju *Physalis* L. – *Solanaceae*. „Acta Pol. Pharm.”, 1969, 26, 3, s. 259–264. (Wspólnie z A. Mruk-Łuczkiwicz).
41. Izolacja 7-mono-glukozydu luteoliny w kwiatach *Digitalis ambigua* (Murray). „Dissert. Pharm.”, 1969, 21, s. 413–416. (Wspólnie z S. Gillem i H. Mionskowskim).
42. Charakterystyka skrobi z kłączy kilku gatunków rodzaju *Iris* L. „Rozpr. Wydz. III GTN”, 1969, 6, s. 221–228. (Wspólnie z I. Łuczkiwicz).
43. Występowanie saponin w *Polemonium boreale* i *Polemonium liniflorum*. „Rozpr. Wydz. III GTN”, 1969, 6, s. 229–233. (Wspólnie z L. Stecką).
44. Analiza anatomiczno-morfologiczna surowców leczniczych. Skrypt, Akademia Medyczna, Gdańsk 1970, ss. 331. (Wspólnie z S. Gillem, I. Łuczkiwicz, A. Mruk-Łuczkiwicz i L. Stecką).
45. Ocena wartości różnych gatunków *Semen Lini* jako surowca śluzowego. „Rozpr. Wydz. III GTN”, 1971, 7, s. 159–165. (Wspólnie z L. Stecką).
46. Wpływ wilgoci na wartość leczniczą surowców saponinowych. „Rozpr. Wydz. III GTN”, 1971, 7, s. 167–174. (Wspólnie z I. Łuczkiwicz).

47. *Zmiany fizyko-chemiczne zachodzące w czasie przechowywania olejku wyodrębnionego i pozostającego w surowcu Herba Thymi*. „Rozpr. Wydz. III GTN”, 1971,7, s. 193–200. (Wspólnie z A. Mruk-Łuczkiwicz i W. Dembińską).

Prof. dr Henryk Ellert

Henryk Ellert urodził się 27 grudnia 1908 roku w Białymstoku, w rodzinie Jana i Aleksandry z domu Sawickiej, jako najmłodszy z sześciorga dzieci. Ojciec był majstrem, technikiem kolejowym. W 1914 roku cała rodzina wyjechała do Moskwy, gdzie pan Jan pracował w fabryce metalurgicznej na stanowisku majstra ślusarskiego. Tam Henryk rozpoczął naukę i przez trzy lata uczęszczał do szkoły podstawowej. W 1918 roku państwo Ellert powrócili wraz z dziećmi do Białegostoku. Tutaj, w rok po powrocie, Henryk wstąpił do Państwowego

Gimnazjum Humanistycznego, które ukończył w 1929 roku, uzyskując świadectwo dojrzałości.

Bezpośrednio po maturze rozpoczął studia w zakresie farmacji na Uniwersytecie im. Stefana Batorego w Wilnie. W czerwcu 1934 roku uzyskał tytuł magistra farmacji i zaraz po ukończeniu studiów rozpoczął pracę na stanowisku młodszego asystenta w Zakładzie Chemii Farmaceutycznej Uniwersytetu Wileńskiego. Po trzech latach awansował na stanowisko starszego asystenta, tego samego roku, w marcu 1937, zawarł związek małżeński z farmaceutką Tadjaną Sorogożską, którą poznał w czasie studiów farmaceutycznych. Po roku urodziła się im córka – Janina Helena¹⁴⁰. W 1938 roku, w trakcie asystentury, mgr Ellert został skierowany na trwające sześć miesięcy stypendium do Zakładu Chemii Farmaceutycznej Uniwersytetu Poznańskiego, aby mógł prowadzić prace naukowe w znacznie lepiej wyposażonym laboratorium¹⁴¹. Po powrocie pracował na Uniwersytecie w Wilnie aż do 1940 roku, kiedy to władze zamknęły Uczelnię.

W trakcie wojny mgr Henryk Ellert pracował w Laboratorium Kontroli Analitycznej, gdzie zajmował się oceną jakości leków (1940–1942), a także w aptekach – społecznej w Nowej Wilejce i w aptece w Niemmenczynie. Ponadto pełnił funkcję kierownika wytwórni preparatów dentystycznych oraz apteki w Szpitalu Chirurgiczno-Gruźliczym w Wilnie. Po oswobodzeniu miasta powrócił do pracy w Laboratorium Kontroli Analitycznej, gdzie zatrudniony był do maja 1945 roku. W tym czasie przybył w ramach repatriacji do Białegostoku i na dwa lata objął stanowisko Inspektora Farmaceutycznego Wydziału Zdrowia Urzędu Wojewódzkiego. Na własną prośbę zrezygnował z tej posady i od

1 czerwca 1947 roku rozpoczął pracę w Państwowym Instytucie Naukowym Leczniczych Surowców Roślinnych w Poznaniu jako kierownik Laboratorium Fitochemicznego. Jednocześnie został starszym asystentem na Uniwersytecie Poznańskim.

Dnia 15 stycznia 1948 roku, na podstawie pracy pt. *Badania własności fizykochemicznych i toksyczności oleju z nasion Datura stramonium L. wyekstrahowanego eterem naftowym* oraz egzaminu z chemii farmaceutycznej i farmakologii otrzymał tytuł doktora nauk farmaceutycznych.

W kwietniu tego roku dr Ellert został powołany do objęcia stanowiska zastępcy profesora w Katedrze i Zakładzie Chemii Farmaceutycznej na powstającym Wydziale Farmaceutycznym Akademii Lekarskiej w Gdańsku¹⁴². Wraz z żoną, córką i teściową przeprowadził się do Gdańska i rozpoczął organizację Katedry¹⁴³. Zakład zajmował początkowo dwa pokoje mieszczące się na terenie Zakładu Botaniki, później otrzymał własne, większe pomieszczenia na pierwszym piętrze środkowej części gmachu. Jak można przeczytać w jednym z wniosków o nadanie odznaczenia: „Katedrę i Zakład organizował od podstaw, wyszkolił kadrę naukową. Otworzył pracownie i laboratoria dla potrzeb naukowo-badawczych”¹⁴⁴. W trakcie tworzenia Katedry w 1949 roku brał także udział w organizacji Oddziału Gdańskiego Towarzystwa Farmaceutycznego.

Do obowiązków dr Ellerta od lutego 1950 roku należała także praca na stanowisku kierownika Stacji Naukowo-Doświadczalnej w Gdańsku, należącej do Państwowego Instytutu Naukowego Roślin Leczniczych. Za całokształt dorobku naukowego uzyskał 27 listopada 1954 roku tytuł docenta, a 30 lipca 1961 roku Rada Państwa powołała go na stanowisko profesora nadzwyczajnego.

Profesor Henryk Ellert zmarł niespodziewanie 19 marca 1970 roku, uroczysty pogrzeb odbył się na gdańskim cmentarzu Srebrzysko. Doc. dr Gill, ówczesny dziekan Wydziału, tak powiedział: „Nazwisko prof. dra Henryka Ellerta jest zrosnięte na zawsze z dziejami naszego Wydziału Farmaceutycznego i przechodzi na trwałe do jego historii”¹⁴⁵.

Działalność dydaktyczna

Karierę dydaktyczną prof. Ellert rozpoczął na Uniwersytecie Wileńskim, przyjmując stanowisko asystenta, a później docenta Katedry Chemii Farmaceutycznej. Po zakończeniu wojny kontynuował pracę na Uniwersytecie Poznańskim, a następnie przybył do Gdańska, aby zorganizować Katedrę Chemii Farmaceutycznej. Na początku działalności Katedry dr Ellert prowadził ze studentami zarówno ćwiczenia, jak i wykłady. Według opinii Zakład wzorowo prowadził zajęcia dydaktyczne dla studentów trzeciego, a po zmianie programu, również piątego roku¹⁴⁶. Znany był ze stawiania wysokich wymagań, zarówno studentom, jak i asystentom, jednak był przy tym bardzo przez nich ceniony

i lubiany. Profesor wymagał punktualności, do nauczania podchodził z niezwykłą sumiennością – wizytował co kilka tygodni ćwiczenia i przepytывał przypadkowo wybranego studenta z materiału, co pozwalało kontrolować poziom wiedzy studentów, ale i pracę asystentów. Egzamin z przedmiotu miał wyłącznie formę ustnej rozmowy, a pytania profesor sam układał i wybierał¹⁴⁷.

Pod opieką profesora w Katedrze powstało ponad 80 prac magisterskich, sześć prac doktorskich oraz jedna habilitacyjna. Od 1951 roku był członkiem Komisji Kwalifikacyjnej dla pomocniczych pracowników nauki przy AMG, w latach 1952–1956 pełnił funkcję vice-przewodniczącego Komisji Kontroli Zawodowej przy Wojewódzkiej Radzie Narodowej w Gdańsku, był również członkiem Komisji Rekrutacyjnej AMG. Począwszy od 1958 roku prowadził na terenie Gdańska szkolenia podyplomowe dla magistrów farmacji, które były organizowane przez Instytut Szkolenia Kadr Lekarskich w Warszawie. Tematy wykładów prowadzonych przez prof. Ellerta dotyczyły dwóch zagadnień – sporządzania i kontroli leku jałowego oraz postępów w naukach farmaceutycznych. Był również opiekunem żeńskiego domu akademickiego¹⁴⁸.

Działalność naukowa

Prof. Henryk Ellert pasjonował się chemią leków. Na początku prowadził badania fitochemiczne, w późniejszym etapie zajmował się analizą i badaniem trwałości leków syntetycznych. Do ważnych osiągnięć można zaliczyć fakt, że w Zakładzie Chemii Leków AMG w latach 50-tych po raz pierwszy w Polsce zastosowano analizę w środowisku niewodnym w celu ilościowego oznaczania leków. Ta metoda stanowiła znaczne udogodnienie, jeśli chodzi o metodykę analizy leków, zarówno pojedynczych, jak i wieloskładnikowych. W 1960 roku w Katedrze rozpoczęto badania nad zagadnieniem trwałości środków leczniczych, których wyniki miały ogromne znaczenie praktyczne¹⁴⁹.

Prof. Ellert brał czynny udział w życiu naukowym środowiska naukowego, wygłaszając ponad 50 referatów w różnych ośrodkach Polskiego Towarzystwa Farmaceutycznego. Od połowy 1962 roku został członkiem III Wydziału Nauk Matematyczno-Przyrodniczych Gdańskiego Towarzystwa Naukowego, następnie został mianowany przewodniczącym, którą to funkcję pełnił w okresie od 1963 do 1966 roku. W kwietniu 1969 roku powołany został na członka Komisji Farmakopei Polskiej¹⁵⁰.

Wyróżnienia i nagrody

Profesor został odznaczony w 1954 roku Złotym Krzyżem Zasługi, a w 1968 roku otrzymał Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski. Wyróżniony został dwukrotnie nagrodami Rektora AMG oraz trzykrotnie nagrodami Ministra Zdrowia¹⁵¹.

Spis publikacji

1. *Badanie chłonności węgla z krwi zwierzęcych*. 1933.
2. *Nowa metoda oznaczania wody w preparatach*. 1935.
3. *Kilka metod ilościowej analizy urotropiny*. 1937.
4. *Zachowanie się pirydyny w układach dwuskładnikowych z niektórymi fenolami i ketonami*. 1939. (Wspólnie z K. Hrynakowskim).
5. *Badanie własności fizyko-chemicznych i toksyczności oleju z nasion *Datura stramonium* wyekstrahowanego eterem naftowym*. Poznań 1949. Wydano z zasiłku Ministerstwa Zdrowia.
6. *Poszukiwanie elity *Coriandrium sativum* L.* „Farm. Pol.”, 1949, 5, 2, s. 48–52. (Wspólnie z M. Turowską).
7. *Ignacy Łada-Łukasiewicz*. „Farm. Pol.”, 1953, 9, 10, s. 257–259.
8. *Krytyczne uwagi o farmakopealnych metodach oznaczania alkaloidów tropanowych w liściastych surowcach *Solanaceae**. „Farm. Pol.”, 1954, 10, 6, s. 146–148. (Wspólnie z I. Grabowską).
9. **Datura Metel* L. jako surowiec skopolaminowy*. „Dissert. Pharm.”, 1956, 7, s. 179–186.
10. *Analiza ilościowa niektórych mieszanek recepturowych (krople do oczu)*. „Acta Pol. Pharm.”, 1957, 14, 3, s. 197–204. (Wspólnie z I. Grabowską).
11. *Fotometryczne miareczkowanie w środowiskach niewodnych. Oznaczanie słabych zasad wobec fioletu krystalicznego jako wskaźnika*, [w:] *Streszczenia prac zgłoszonych na IV Zjazd Farmaceutyczny*. Gdańsk 1958, s. 53. (Wspólnie z T. Jasińskim i K. Marcinkowską).
12. *Miareczkowanie niektórych amin w środowisku kwasu propionowego i jego bezwodnika wobec wskaźników barwnych*, [w:] *Streszczenia prac zgłoszonych na IV Zjazd Farmaceutyczny*. Gdańsk 1958, s. 52–53. (Wspólnie z T. Jasińskim i I. Pawełczak).
13. *Kurs uzupełniający (z zakresu receptury i kierownictwa aptek) w Gdańsku*. „Farm. Pol.”, 1959, 15, 15–16, s. 285.
14. *II kurs doszkalający w Gdańsku*. „Farm. Pol.”, 1960, 16, 3, s. 57.
15. *Nowe alkaloidy halucynogenne – psylocybina i psylocyna*. „Farm. Pol.”, 1960, 16, 20, s. 417–418.
16. *Fotometryczne miareczkowanie w środowiskach bezwodnych. I. Oznaczanie słabych zasad wobec fioletu metylowego jako wskaźnika*. „Acta Pol. Pharm.”, 1960, 17, 1, s. 29–39. (Wspólnie z T. Jasińskim i K. Marcinkowską).
17. *Fotometryczne miareczkowanie w środowiskach bezwodnych. II. Oznaczanie słabych zasad wobec różnych wskaźników barwnych*. „Acta Pol. Pharm.”, 1960, 17, 2, s. 145–151. (Wspólnie z T. Jasińskim i K. Marcinkowską).

18. *Oznaczanie atarbanu i doridenu metodą miareczkowania w środowisku niewodnym.* „Acta Pol. Pharm.”, 1961, 18, 6, s. 521–523. (Wspólnie z T. Jasińskim i N. Galicką).
19. *Wpływ Wydziału Farmaceutycznego A. M. w Gdańsku na życie naukowe Wybrzeża.* „Farm. Pol.”, 1961, 17, 4, s. 83–86.
20. *Antyseptyki kationowe.* „Farm. Pol.”, 1961, 17, 11, s. 217–219. (Wspólnie z I. Grabowską).
21. *Niektóre uwagi o doszkalanii podyplomowym magistrów farmacji.* „Farm. Pol.”, 1962, 18, 8, s. 193–194.
22. *Miareczkowanie pikrolonianów niektórych amin w środowiskach bezwodnych.* „Acta Pol. Pharm.”, 1962, 19, 1, s. 69–74. (Wspólnie z T. Jasińskim i I. Pawełczak).
23. *Non aqueous titration of percolates of certain amines.* „Polish Medical Journal”, 1962, 1, 5–6, s. 852–856. (Wspólnie z T. Jasińskim i I. Pawełczak).
24. *Fotometryczne miareczkowanie pochodnych kwasu barbiturowego w środowisku niewodnym.* „Acta Pol. Pharm.”, 1962, 19, 1, s. 75–78. (Wspólnie z T. Jasińskim i K. Węclawska).
25. *Photometric titration of barbituric acid derivatives In non-aqueous solvents.* „Polish Medical Journal”, 1962, 1, 5–6, s. 923–925. (Wspólnie z T. Jasińskim i K. Węclawska).
26. *Szkolenie podyplomowe magistrów farmacji w dziedzinie lek jałowego.* „Szpitalnictwo Polskie”. 1963, 7, 3, s. 127–128.
27. *Studia nad ilościowym oznaczaniem niektórych pochodnych fenotiazyny w środowiskach niewodnych. Część IV. Oznaczanie konduktometryczne.* „Rozpr. Wydz. III GTN”, 1964, 1, s. 323–225. (Wspólnie z J. Pawełczak).
28. *Zastosowanie kwasu metanosulfonowego do oznaczania związków przeciwhistaminowych w środowiskach niewodnych.* „Farm. Pol.”, 1965, 21, 19–20, s. 739–742. (Wspólnie z E. Sell).
29. *Miareczkowe oznaczanie sulfonamidów jako kwasów w środowiskach niewodnych wobec substancji towarzyszących.* „Rozpr. Wydz. III GTN”, 1965, 2, s. 255–259. (Wspólnie z K. Węclawska).
30. *Metody oznaczania edanu. I. Potencjometryczne miareczkowanie w środowiskach niewodnych.* „Chemia analit.”, 1965, 6, s. 1217–1220. (Wspólnie z R. Ceglarskim i A. Regosz).
31. *Miareczkowe oznaczanie sulfonamidów jako kwasów w środowiskach niewodnych wobec substancji towarzyszących.* „Rozpr. Wydz. III GTN”, 1965, 2, s. 255–259. (Wspólnie z K. Węclawska).
32. *Metody oznaczania edanu. II. Fotometryczne i wizualne miareczkowanie w środowiskach niewodnych.* „Chemia analit.”, 1967, 6, s. 1219–1222. (Wspólnie z R. Ceglarskim i A. Regosz).

33. Oznaczanie N_1 -karboetoksy- N_2 -ftalazynohydrazyny (binazyny) w środowisku niewodnym. „Rozpr. Wydz. III GTN”, 1968, 5, s. 197–201. (Wspólnie z R. Ceglarskim i A. Regosz).
34. Oznaczanie chlorowodoru chloropromazyny kwasem metanosulfonowym w środowiskach niewodnych wobec wskaźników barwnych. „Rozpr. Wydz. III GTN”, 1969, 6, s. 273–277. (Wspólnie z I. Pawełczak).
35. Konduktometryczne oznaczanie niektórych preparatów leczniczych o charakterze zasadowym w środowiskach niewodnych. „Rozpr. Wydz. III GTN”, 1969, 6, s. 247–254. (Wspólnie z E. Sell).
36. Konduktometryczne oznaczanie mieszanin niektórych preparatów leczniczych o charakterze zasadowym w środowiskach niewodnych. „Rozpr. Wydz. III GTN”, 1969, 6, s. 255–260. (Wspólnie z K. Węclawska i E. Sell).

Prof. dr hab. Witold Włodzimierz Głowacki

Witold Włodzimierz Głowacki urodził się 8 października 1909 roku w Inowrocławiu, w rodzinie Andrzeja Franciszka i Natalii Anny z domu Pazdowskiej. Ojciec z zawodu był mistrzem malarskim, prowadził warsztat rzemieślniczy, później, na skutek podejrzenia ołowicy, założył sklep z tapetami, artykułami papierniczymi i dewocjonaliami. Witold uczęszczał do Gimnazjum Klasycznego im. Jana Kasprowicza w Inowrocławiu, które ukończył w 1928 roku¹⁵². W szkole średniej interesował się poezją, występował w teatrze, grał także na kilku instrumentach w orkiestrze gimnazjalnej¹⁵³. Bezpośrednio po szkole rozpoczął studia na Oddziale Farmaceutycznym Uniwersytetu Poznańskiego. Tam kontynuował rozwijanie talentów humanistycznych, pisząc artykuły i wiersze do dodatku Gazety Kujawskiej. O tym jak bardzo ukochał rodzinne Kujawy dowodzi udział w założeniu Akademickiego Koła Kujawian, a także napisana w czasie studiów *Piosenka Kujawskiego Studenta*¹⁵⁴.

Na podstawie pracy pt. *Analiza termiczna układu podwójnego: naftyłamina-siarka i potrójnego: antypiryna-fenacetyna-salol* uzyskał w 1932 roku tytuł magistra farmacji. Praktykę wakacyjną odbył w aptece Tadeusza Molla w Inowrocławiu. Po studiach planował pozostać na uczelni w charakterze asystenta w Zakładzie Chemii Farmaceutycznej, gdzie napisał pracę dyplomową, jednak nie udało mu się zrealizować tego planu. W tej sytuacji rozpoczął pracę w aptece im. Adama Mickiewicza, należącej do aptekarza Antoniego Majorowicza.

Dwa lata po ukończeniu farmacji, pracując zawodowo, rozpoczął studia historyczne na Wydziale Humanistycznym Uniwersytetu Poznańskiego. Pracę maderską napisał w 1937 roku u specjalisty z dziedziny mediewistyki, prof. Kazimierza Tymienieckiego. Nosiła ona tytuł: *Przynależność organizacyjna aptekarzy w dawnym Poznaniu* i została opublikowana w Kronice Miasta Poznania. W 1938 roku mgr Głowacki wygrał konkurs na kierownika apteki Szpitala Miejskiego w Poznaniu. Pełnił równocześnie, od maja 1938 roku, funkcję aptekarza miejskiego, która obok kierowania apteką szpitalną wymagała rewizji drogerii wraz z lekarzami miejskimi oraz retaksacji recept dla ubogich mieszkańców. Drugiego tytułu magistra Witold Głowacki, mimo napisania pracy, nie uzyskał. Zdanie koniecznych do uzyskania dyplomu egzaminów uniemożliwiła wojna¹⁵⁵.

W trakcie okupacji pracował w aptece „Pod Lwem” w Lesznie Wielkopolskim. W 1940 roku wziął ślub z koleżanką ze studiów historycznych, Stefanią z Gniatczyńskich. W Lesznie przyszły na świat dzieci państwa Głowackich – córka Wanda (1942) i syn Marek (1944), który zginął tragicznie w wieku 13 lat. Żona pełniła przez wiele lat funkcję pierwszej recenzentki prac przysłałego profesora, sekretarki, przepisywała prace oraz dokonywała ich korekt¹⁵⁶.

Po wojnie mgr Głowacki wrócił do Poznania i okres ten był czasem niezwykle aktywnym i wypełnionym obok pracy także szeroko zakrojoną działalnością organizatorską. Brał udział w utworzeniu Okręgowej Izby Aptekarskiej w Poznaniu. W dowód uznania został wybrany na prezesa OIA w Poznaniu, do marca 1949 roku był również członkiem zarządu Naczelnej Izby Aptekarskiej. W maju 1945 na nowo powołał do życia Związek Zawodowy Farmaceutów Pracowników w Poznaniu, do którego należał od 1932 roku, pełniąc początkowo obowiązki skarbnika, a od 1936 roku prezesa oddziału poznańskiego. W 1947 roku brał udział jako współzałożyciel w organizowaniu Oddziału Poznańskiego Polskiego Towarzystwa Farmaceutycznego¹⁵⁷.

Mgr Głowacki w celach zarobkowych podjął zaraz po wojnie pracę w aptece „Pod Koroną”, gdzie do 1947 roku był kierownikiem, a następnie współwłaścicielem do momentu upaństwowienia w styczniu 1951 roku¹⁵⁸. Dodatkowo od 1945 roku prowadził wykłady i seminaria zleczone z zakresu historii farmacji na Uniwersytecie Poznańskim oraz kierował Seminarium Historii Farmacji przy Wydziale Farmaceutycznym tej uczelni. W tym czasie przygotował rozprawę doktorską pt. *Pierwszy polski słownik farmaceutyczny i jego autor Paweł Guldeniusz* i 10 czerwca 1949 roku otrzymał pierwszy w Polsce tytuł naukowy doktora z zakresu historii farmacji.

W 1949 roku dr Głowacki został powołany na kurs doszkalania oficerów sanitarnych, a następnie został wcielony do zawodowej służby wojskowej, którą odbywał do 1974 roku. W trakcie pełnienia służby wojskowej pełnił funkcję kie-

rownika apteki Wojskowego Szpitala Garnizonowego w Ełku, później kierował apteką Okręgowego Szpitala Wojskowego w Warszawie, na końcu zaś pracował w zaopatrzeniu medyczno-sanitarnym w Przedstawicielstwie Wojskowym w Poznaniu¹⁵⁹.

W trakcie pełnienia służby wojskowej dr Głowacki zajmował się także działalnością dydaktyczną w miejscach, gdzie został oddelegowany. W roku akademickim 1949/1950 wykładał historię farmacji i ustawodawstwo farmaceutyczne na Wydziale Farmaceutycznym Akademii Lekarskiej w Gdańsku. W latach 1951–1952 prowadził wykłady z fizyki i podawania leków w Szkole Pielęgniarek w Warszawie¹⁶⁰.

Od 1958 roku dr Witold Głowacki rozpoczął etatową pracę w Akademii Medycznej w Poznaniu, z początku jako adiunkt, a od 1962 roku jako starszy wykładowca. W 1975 roku na podstawie całokształtu dorobku naukowego, a w szczególności rozprawy pt. *Zapomniana prasa farmaceutyczna i stosunek jej do zagadnień pracowniczych* dr Głowacki uzyskał habilitację. Z dniem 1 maja 1976 roku został mianowany docentem w Katedrze Historii Medycyny Wydziału Lekarskiego, a także Międzywydziałowej Katedrze Nauk Społecznych. Od 1978 do 1980 roku, czyli przejścia na emeryturę, prowadził jako docent Samodzielną Pracownię Historii Medycyny i Farmacji przy Instytucie Medycyny Społecznej Akademii Medycznej w Poznaniu. Tytuł profesora uzyskał, będąc już na emeryturze¹⁶¹.

Profesor zmarł 12 lipca 2001 roku w Poznaniu. Pogrzeb odbył się 18 lipca na cmentarzu Junikowskim. Zmarłego prof. Głowackiego żegnała rodzina oraz licznie zgromadzeni przedstawiciele władz Akademii Medycznej w Poznaniu, a także współpracownicy, przyjaciele i uczniowie¹⁶².

Działalność dydaktyczna

Pracę dydaktyczno-wychowawczą Witold Głowacki rozpoczął w 1945 roku, prowadząc zleczone zajęcia z historii farmacji na Uniwersytecie Poznańskim. Wtedy właśnie, jako pierwszy w Polsce, wprowadził zajęcia seminaryjne z historii farmacji wraz z obowiązkiem wykonania pracy seminaryjnej z tego przedmiotu. W roku akademickim 1949/1950 prowadził wykłady z historii farmacji i ustawodawstwa farmaceutycznego na Wydziale Farmaceutycznym ALG, następnie przez dwa lata wykładał fizykę i podawanie leków w Szkole Pielęgniarek w Warszawie. Do prowadzenia seminariów i wykładów z historii farmacji powrócił w 1958 roku i od tego czasu kontynuował je, do przejścia na emeryturę w 1980 roku. W latach 1973–1975 dodatkowo wykładał propedeutykę farmacji i metodologię uczenia się. Jednorazowo poprowadził seminarium z historii medycyny dla uczestników studium doktoranckiego. Ważnym osiągnięciem profesora było opracowanie programu dydaktyki z zakresu historii farmacji, wdrożone później na Wydziałach Farmaceutycznych. Był promotorem

rem 21 prac magisterskich, w tym 4 na Wydziale Pielęgniarskim – jedna z prac zdobyła pierwsze miejsce w międzyuczelnianym konkursie prac magisterskich. Zrecenzował 10 prac doktorskich, pięć prac habilitacyjnych oraz jeden wniosek o nadanie tytułu profesora nadzwyczajnego¹⁶³.

Działalność naukowa

Profesor Głowacki w swoich pracach naukowych zajmował się wieloma ważnymi tematami z zakresu historii, w szczególności historii farmacji. Najlichniesze prace dotyczyły historii kształtowania się zawodu aptekarza oraz przynależności cechowej aptekarzy w I Rzeczypospolitej. Kolejne zagadnienia poruszane w pracach profesora to historia czasopism farmaceutycznych oraz historia środków leczniczych w Polsce. Prof. Głowacki przyczynił się także do pogłębienia wiedzy o Uniwersytecie Poznańskim, opracował dzieje poznańskich studiów farmaceutycznych, napisał kilka biografii profesorów, a także zgromadził fotografie, głównie z okresu międzywojennego, dotyczące Wydziału Farmaceutycznego, które później wydano w okolicznościowym albumie. Ważnym tematem prac były losy farmaceutów w czasie okupacji, które opracował w formie wspomnień. Oprócz tego profesor zajmował się tematyką ukochanych Kujaw, poruszając problemy regionalne w kilku artykułach¹⁶⁴. Do znamiennych dokonań profesora należy zaliczyć odkrycie w Gdańskiej Bibliotece PAN rękopisu pierwszej polskiej farmakopei, a także odnalezienie w Centralnej Bibliotece Litewskiej Akademii Nauk w Wilnie nieznanego rękopisu wykładów z zakresu chemii Jędrzeja Śniadeckiego, spisanych przez Jana Fryderyka Wolfganga¹⁶⁵.

Obok opracowywania licznych publikacji profesor był także aktywnym działaczem wielu organizacji związanych z farmacją i historią. Był członkiem Polskiego Towarzystwa Farmaceutycznego, prowadząc przez jakiś czas Ogólnopolski Zespół Sekcji Historycznych, a także przewodnicząc Oddziałowi Poznańskiemu tej Sekcji przez 18 lat. Należał do grona założycieli Polskiego Towarzystwa Historii Medycyny. Należał do Komisji Farmaceutycznej Wydziału Lekarskiego Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk. W ramach współpracy międzynarodowej był członkiem towarzystwa niemieckiego Internationale Gesellschaft für Geschichte der Pharmazie oraz dwóch francuskich – Societe d'Histoire de la Pharmacie i Academie Internationale d'Histoire de la Pharmacie. Zasłużył się także jako współinicjator utworzenia Muzeum Farmacji w Poznaniu¹⁶⁶.

Wyróżnienia i nagrody

Do odznaczeń uzyskanych przez profesora należą: Złoty Krzyż Zasługi (1963), Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski (1968), Medal Srebrny (1965) i Złoty (1969) Siły Zbrojne w Służbie Ojczyzny. Polskie Towarzystwo Farmaceutyczne nadało prof. Głowackiemu w 1970 roku Medal im. Ignacego Łuka-

siewicza, natomiast Towarzystwo Historii Medycyny i Farmacji w 1994 roku odznaczyło go Medalem im. Prof. Adama Wrzoska, przyznawanym osobom zasłużonym dla rozwoju Towarzystwa. Wyrazem uznania działalności naukowej w zakresie historii farmacji w skali międzynarodowej był uzyskany przez Profesora Medal Fritza Ferchla od Deutsche Gesellschaft für Geschichte der Pharmazie¹⁶⁷.

Spis publikacji

Z zakresu historii farmacji

I. Prace oryginalne, źródłowe i problemowe, rozprawy i opracowania bio- i bibliograficzne

1. *Przynależność organizacyjna aptekarzy w dawnym Poznaniu*. „Kron. m. Poznania” R. 1937, 15, s. 133–171. (Praca magisterska z historii).
2. *Przyczynek do dziejów polskich badań farmakochemicznych*. „Kron. Farm.” 1937, 36, s. 128–129.
3. *Nowatke Wiktor*. „Farm. Pol.”, 1945, 1, 3, s. 90–91.
4. *Śląsk średniowieczny wzorem dla aptekarstwa polskiego*. „Zaranie Śląskie”, 1946, 17, s. 81–83.
5. *Przyczynek do biografii A. Ceberowskiego, kronikarza, aptekarza i lekarza łowickiego (+1658)*. „Arch. Hist. Med.”, 1947, 18, s. 305–311.
6. *Poznańskie studium farmaceutyczne (1919–1947)*. „Farm. Pol.”, 1948, 4, 7, s. 331–339.
7. *Założenie apteki społecznej w Gdańsku w r. 1527*. „Pol. Tyg. Lek.”, 1950, 5, s. 1132–1134.
8. *Pierwszy polski słownik farmaceutyczny i jego autor Paweł Guldeniusz*. „Roczn. Tow. Nauk w Toruniu”, 1952, 57, 1. Toruń 1954 ss. 82. (Praca doktorska z historii farmacji).
9. *Recepta krakowska z XIV wieku*. „Farm. Pol.”, 1953, 9, 3, s. 78–80.
10. *Zestaw apteki polowej z 1831 r.* „Lekarz Wojsk.”, 1956, 32, s. 186–190.
11. *Problem uznania farmakopei kościuszkowskiej za pierwszą farmakopeę polską*. „Acta Pol. Pharm.”, 1957, 14, 2, s. 127–132.
12. *Pierwsze dyplomowane farmaceutki w Polsce*. „Arch. Hist. Med.”, 1957, 20, s. 459–472. (Wspólnie z A. Wrzosem).
13. *Aptekarz J. K. Sembrzycki, pisarz i działacz mazurski*. „Farm. Pol.”, 1957, 13, 3 s. 73–76.
14. *Prof. dr Jan Dobrowolski*. „Farm. Pol.”, 1958, 14, 15, s. 249–250.
15. *Tradycje farmaceutyczne Gdańska*. „Farm. Pol.”, 1958, 14, 17, s. 273–278.
16. *Surowce średniowiecznych aptek śląskich*. „Acta Pol. Pharm.”, 1959, 16, 2, s. 161–173.

17. *Zapomniana prasa farmaceutyczna i stosunek jej do zagadnień pracowniczych*. „Farm. Pol.”, 1959, 15, 8, s. 138–146, nr 9 s. 160–169, nr 10 s. 176–181, nr 11 s. 199–202.
18. *Farmakopea sumerska*. „Arch. Hist. Med.”, 1959, 22, 2, s. 325–328.
19. *Statuty cechu cyrulików w Rzeszowie*. „Arch. Hist. Med.”, 1959, 22, 4, s. 567–575. (Wspólnie z B. Stepniewską).
20. *Farmaceuci w Poznańskim Towarzystwie Przyjaciół Nauk*. „Farm. Pol.”, 1960, 16, 17–18 s. 369–370, nr 19 s. 400–401, nr 20 s. 413–416.
21. *Apteka cyrulika poznańskiego z r. 1528*. „Arch. Hist. Med.”, 1960, 23, 4, s. 467–479.
22. *Jan Fryderyk Wolfgang 1775–1859*. Wyd. Gł. Zarząd Pol. Tow. Farm, Warszawa 1960, ss. 17.
23. *Kształtowanie się zawodu aptekarskiego w Polsce*. „Farm. Pol.”, 1961, 17, 3 s. 45–61.
24. *Pharmacopées Polonaises*. „Acta Pharmaciae Historica”, 1962, 3, s. 95–104.
25. *Przywilej aptekarzy i kramarzy przemyskich z r. 1591*. „Farm. Pol.”, 1963, 19, 7, s. 129–130.
26. *Zadania historyków farmacji polskiej*. „Farm. Pol.”, 1963, 19, 19–20, s. 414–415.
27. *Dawne organizacje zawodowe aptekarzy polskich*. „Farm. Pol.”, 1964, 20, 3–4 s. 73–81, nr 7 s. 263–266, nr 9–10 s. 337–342.
28. *Egzamin uczniów aptekarskich z XVII w. w Polsce*. „Arch. Hist. Med.”, 1964, 27, 3, s. 365–374.
29. *La vie corporative des apothicaires polonaise*. „Revue d'histoire de la Pharmacie”, 1964, 52, 181–182, s. 86–91.
30. *Męczeńskie drogi farmaceutów wielkopolskich w latach okupacji hitlerowskiej 1939–1945*. Wyd. Okr. Kom. Hist. ZBoWiD w Poznaniu. Bibl. Nr 12, Poznań 1967 ss. 75.
31. *Założenie poznańskiego studium farmaceutycznego i niektóre charakterystyczne cechy jego rozwoju*. „Farm. Pol.”, 1969, 25, 9, s. 759–767.
32. *Rozwój historii farmacji w 25-leciu PRL i dalsze jego perspektywy*. „Farm. Pol.”, 1969, 25, 7, s. 485–496. (Wspólnie z W. Roeske).
33. *Rozwój głównych kierunków badawczych nauk farmaceutycznych na Uniwersytecie Poznańskim w latach 1919–1949*, [w:] *W 50-lecie rozwoju nauk medycznych w Poznaniu 1920–1970*. Akademia Medyczna w Poznaniu, Poznań 1969 s. 39–56.
34. / *Ćwierćwiecze czasopisma „Farmacja Polska” (1945–1969)*. „Farm. Pol.” R. 26: 1970, 26, 2, s. 86–102.
35. *Dziela jatrochemiczne przypisywane Strusiowi*. „Kwart. Hist. Nauki i Techn. PAN”, 1970, 15, 4, s. 775–784.

36. *Z przeszłości poznańskich aptek*, [w:] *XX lat działalności aptek wielkopolskich 1951–1971*. Wyd. Zarząd Aptek Woj. Pozn. i m. Poznania, Poznań 1971, s. 9–12..
37. *Charakterystyka pierwszych stowarzyszeń pracowników farmaceutycznych w Polsce*. „Farm. Pol.”, 1972, 28, 10, s. 989–995.
38. *Ostatnie osiągnięcia historii farmacji polskiej i perspektywy dalszego jej rozwoju*. „Farm. Pol.”, 1972, 28, 2, s. 142–148.
39. *Zainteresowania Mikołaja Kopernika literaturą farmaceutyczno–lekarską*. „Farm. Pol.”, 1973, 29, 1, s. 33–45.
40. *Praca patriotyczna i polityczno–społeczna Ignacego Łukasiewicza*. „Farm. Pol.”, 1973, 29, 4, s. 346–351.
41. *Pierwsze poznańskie prace farmakognostyczne*, [w:] *Wkład lekarzy i farmaceutów wielko–polskich w rozwoju nauk medycznych*. „Roczn. AM w Poznaniu” 1975, supl. 2 s. 132–147.
42. *Wkład Jana Jonstona do literatury farmaceutycznej*, [w:] *Jan Konston, lekarz i uczyony XVII wieku. Materiały Symp. Nauk. Leszno – Lublin 6–8.VI.75*. „Studia i Mat. z Dziejów Nauki Polskiej”. Ser. B z. 28 s. 41–66.
43. *Charakteristik der pharmazeutischen Angestelltenbewegung in Polen*, [w:] *Acta Congressus Internationalis XXIC Historiae Artis Medicinae 25–31. Augusti 1974 Budapestini*. Budapest 1976, 2, s. 1133–1136.
44. *Robert Rembéliński 1894–1975*. „Kwart. Hist. Nauki i Techn.” R. 21: 1976, 21, 1, s. 81–86.
45. *Zasięg tajnych studio farmaceutycznych w Polsce w latach okupacji hitlerowskiej*, [w:] *Polskie studia medyczne i farmaceutyczne w okresie drugiej wojny światowej. Sympozjum naukowe, Poznań 15 grudnia 1977 r.* Wyd. AM w Poznaniu. Poznań 1977, s. 38–55.
46. *Heliodor Świącicki i jego postulaty kształtowania pracowników służby zdrowia*, [w:] *Problemy dydaktyki medycznej i wychowania*. T.6. *Rola i miejsce nauczyciela medycyny w systemie dydaktyczno–wychowawczym Akademii Medycznej*. Wyd. AM w Poznaniu. Poznań 1977, s. 16–30.
47. *Wydział Farmaceutyczny Akademii Medycznej w Poznaniu w okresie sześćdziesięciolecia*. „Farm. Pol.”, 1980, 36, 3, s. 131–134.
48. *Szkice do wizerunku Adama Wrzoska (1875–1965)*. „Arch. Hist. Med.”, 1980, 43, 4, s. 423–428.
49. *O zaginionym śląskim słowniku farmaceutycznym i aptekarstwie w Brzegu w XVI–XVII wieku*. „Kwart. Hist. Nauki i Techn.”, 1982, 27, 2, s. 411–420.
50. *Pasja rzeźbiarska mgr J. Harasimowicza*. „Farm. Pol.”, 1983, 39, 6, s. 364–367.
51. *Ustawy medyczne Królestwa Sycylii z lat 1140–1241*. „Arch. Hist. Med.”, 1983, 46, 2, s. 137–147.
52. *Straty w szeregach farmaceutów polskich w latach okupacji hitlerowskiej (1939–1945)*. „Farm. Pol.”, 1984, 40, 12, s. 705–708.

53. *Stan farmacji naukowej w czasie drugiej wojny światowej (1939–1945)*, [w:] *Dzieje nauk farmaceutycznych w Polsce 1918–1978*. Red. Jerzmanowska Z., Kuźnicka B., Wyd. Inst. Hist. Nauki, Ośw. i Techn. PAN., Wrocław 1986, s. 143–205.

54. *Udział farmaceutów polskich w ruchu esperanckim (1887–1987)*. „Farm. Pol.”, 1987, 43, 7–8, s. 385–393. (Wspólnie z T. Pleskaczyńskim).

55. *Dr n. farm. Dionizy Giżewski*. „Arch. Hist. i Filoz. Med.”, 1988, 51, 1, s. 139–141.

56. *Zasłużona szarytka i farmaceutka s. Filipina Studzińska (1797–1877)*. „Nasza Przeszłość” T. 72, Kraków 1989, s. 299–322.

57. *Uniwersytecki Oddział farmaceutyczny w okresie międzywojennym (1919–1939)* rozdział 2, oraz *Farmacja uniwersytecka w odbudowie po II wojnie światowej (1945–1949)* rozdział 4. [Część:] *Dzieje Wydziału Farmaceutycznego Uniwersytetu i Akademii Medycznej w Poznaniu 1919–1989*. Red. Głowacki W. W., [w:] *Dzieje Wydziału Lekarskiego i Farmaceutycznego Uniwersytetu Poznańskiego i Akademii Medycznej im. Karola Marcinkowskiego (1919–1989)*. Red. Hasik J., Wyd. AM w Poznaniu, Poznań 1989, s. 177–236.

58. *Dr hab. Farm. Bazyl Leszczyłowski*. „Farm. Pol.”, 1989, 45, 6, s. 424–425.

59. *Wacław Jan Strażewicz, znawca ziół i farmakognosta (1889–1950)*. „Kwart. Hist. Nauki i Techn.” PAN”, 1991, 1, s. 145–158.

60. *Farmaceuci w siatce konspiracyjnej Armii Krajowej na Śląsku w świetle niedawnych publikacji*. „Farm. Pol.”, 1991, 47, 1, s. 55–56.

61. *Ogólnopolski Zjazd Aptekarzy w Poznaniu w 1895 r. i jego znaczenie*. „Farm. Pol.”, 1991, 47, 4, s. 256–260.

62. *Wykazy wojskowych farmaceutów polskich straconych i zaginionych na Wschodzie po wrześniu 1939 r.* „Farm. Pol.”, 1991, 47, 5–6, s. 343–345.

63. *Wykłady farmacji Jędrzeja Śniadeckiego w Wilnie (1797–1804)*. Wyd. Inst. Hist. Nauki, Ośw. i Techn. PAN, Warszawa 1991, 80 s.

II. Doniesienia i artykuły historyczne

1. *Ruch organizacyjny farmaceutów pracowników w Wielkopolsce (1919–1934)*. „Kron. Farm.”, 1934, 33, s. 392–393.

2. *Farmaceuci w polskich łóżach masonskich*. „Kron. Farm.”, 1935, 34, s. 180–183, 201–203.

3. *Drogą 16-letniej działalności Koła Farmaceutów Studentów Uniwersytetu Poznańskiego*, [w:] *Sprawozdanie Zarządu Koła Farmaceutów*. Wyd. Koła Farmaceutów, Poznań 1936, s. 5–11.

4. *Rzut oka na farmację polską w okresie ostatnich 20 lat*. „Kron. Farm.”, 1938, 37, s. 314–316.

5. *Apteki na Ziemi Lubuskiej. Szkic historyczno-statystyczny*. „Farm. Pol.”, 1947, 3, 9, s. 336–342.

6. *Laboranci w Karkonoszach*. „Farm. Pol.”, 1949, 5, 6, s. 223–228.
7. *Pierwsze zastosowanie waty w lecznictwie*. „Wiad. Lek.”, 1957, 10, s. 173–176.
8. *Dwa kierunki historii farmacji w NRF*. „Farm. Pol.”, 1956, 12, 1, s. 25.
9. *40 lat poznańskiego studium farmaceutycznego*, [w:] *Studium farmaceutyczne w Poznaniu 1919–1959. Jednodniówka wydana z okazji koleżeńkiego zjazdu wychowanków ...* Poznań 1959 s. 15–24.
10. *W pięćdziesięciolecie farmaceutycznego ruchu związkowego w Wielkopolsce*. „Farm. Pol.”, 1968, 24, 8, s. 611–616.
11. *Działalność farmaceutów związkowców w okresie okupacji hitlerowskiej*. „Farm. Pol.”, 1970, 26, 4, s. 325–330.
12. *Współpraca Wydziału Farmaceutycznego AM w Poznaniu z towarzystwami farmaceutycznymi*. „Farm. Pol.”, 1970, 26, 10 s. 831–835.
13. *Międzynarodowy kongres Historii Medycyny w Budapeszcie*. „Farm. Pol.”, 1974, 30, 12, s. 1123–1124.
14. *Socjalistyczna farmacja polska i Polskie Towarzystwo Farmaceutyczne w XXX-lecie PRL*. „Farm. Pol.”, 1974, 30, 7, s. 587–596.
15. *Rozwój Polskiego Towarzystwa Farmaceutycznego*, [w:] *Informator. X Naukowy Zjazd Polskiego Tow. Farm.* 26–28. IX. 1974. Wyd. Pol. Tow. Farm., Warszawa 1974 s. 19–27.
16. *Czy tylko farmaceuta. Rozważania leksykologiczne*. „Farm. Pol.”, 1975, 31, 7, s. 599–601.
17. *Polskie studia medyczne i farmaceutyczne w okresie II wojny światowej*. „Kwart. Hist. Nauki i Techn.”, 1978, 23, 3, s. 535–536.
18. *Symposium historyków farmacji w NRD*. „Kwart. Hist. Nauki i Techn.”, 1978, 23, 3–4, s. 813–814.
19. *La societe Polonaise Pharmaceutique*, [w:] *Pharmacie polonaise*. Warszawa 1976, s. 1–8.
20. *Źródła do historii środków leczniczych w Polsce*. „Farm. Pol.”, 1978, 34, 4, s. 253–255.
21. *Polskie Towarzystwo Farmaceutyczne*, [w:] *Słownik polskich towarzystw naukowych*. T. 1. Wrocław 1978, s. 319–322.
22. *60-letni rozwój Wydziału Farmaceutycznego Akademii medycznej w Poznaniu (1919–1979)*. „Pozn. Roczn. Med.” 1979, 3/13, s. 193–198.
23. I. *Tradycje przemysłowe PZF „Polfa”* i II. *Poznańskie Zakłady Farmaceutyczne „Polfa”. 60 lat w służbie człowieka*. Poznań 1980, s. 7–14.
24. *60-lecie Wydziału Farmaceutycznego i Lekarskiego Akademii Medycznej w Poznaniu*. „Biul. Inf. AM w Poznaniu”, 1981, 6, 1/17, s. 3–9.
25. *Pharmacy in Poland. Outline*, [w:] *III International Conference of Pharmacy Students. Interpharm-83*. Poznań 1983, s. 12–16.

26. *Wykaz strat pracowników i studentów Oddziału Farmaceutycznego Uniwersytetu Poznańskiego I studentów Tajnego Uniwersytetu Ziemi Zachodnich w latach wojny I okupacji 1939–1945.* „Biul. Inf. AM w Poznaniu”, 1984, 3/26, s. 47–52.

27. *Farmaceuci Zamojszczyzny w walce z okupantem hitlerowskim w świetle książki J. Grygla.* „Farm. Pol.”, 1987, 43, 5, s. 298–299.

III. Opracowania historyczno-bibliograficzne

1. *Odnalezienie najstarszej farmakopei polskiej: Dispensatorium Gedanense 1665.* „Farm. Pol.”, 1949, 5, 7, s. 272–274.
2. *Echa farmaceutyczne sprzed 75 i 50 lat. / Miesięczna kronika historyczna.* „Farm. Pol.”, 1957, 13, do 1962, 18.
3. *Catalogus expositionis veterum libro rum pharmaceuticorum.* Wyd. Pol. Tow. Farm. Nakł. GTN, Gdańsk. 1958 ss. 46, ilustr.
4. *Pharmaceutica na łamach „Archiwum Historii Medycyny” (1924–1973).* „Arch. Hist. Med.”, 1975, 38, 1, s. 19–22.

IV. Notatki biograficzne

1. *Tadeusz Cieślowski.* „Kron. Farm.” 1939 s. 197.
2. *Dr Fr. Adamanis profesorem chemii farmaceutycznej.* „Farm. Pol.”, 1947, 3, 1–2, s. 29–30.
3. *Zygmunt Dokowicz, Henryk Ellert, Józef Szlanga.* „Farm. Pol.”, 1948, 4, 3, s. 126–128.
4. *Rufina Ludwiczakówna.* „Farm. Pol.”, 1948, 4, 9, s. 407–408.
5. *Dziekan prof. dr Jan Marian Dobrowolski członkiem honorowym Pol. T-wa Farmaceutycznego.* „Farm. Pol.”, 1949, 5, 5, s. 196–197.
6. *Wincenty Kowski, badacz antymonu.* „Farm. Pol.”, 1954, 10, 6, s. 156–158.
7. *Felicja Sojecka.* „Farm. Pol.”, 1956, 12, 1, s. 27.
8. *Adam Kaletka.* „Farm. Pol.”, 1956, 12, 3, s. 63.
9. *Jubileusz pracy zawodowej A. Michalskiego.* „Farm. Pol.”, 1957, 13, 3, s. 82.
10. *50-lecie pracy zawodowej apt. Leona Sikorskiego.* „Farm. Pol.”, 1958, 14, 17, s. 289–290.
11. *50-lecie pracy zawodowej mgr. Pluty.* „Farm. Pol.”, 1959, 15, 15–16, s. 289.
12. *Jasiński Józef, [w:] Polski słownik biograficzny.* T. 11 z. 1 s. 48–49.
13. *Jerzy Wiśniewski.* „Farm. Pol.”, 1967, 23, 3, s. 277–278.
14. *Leopold Detkowski, farmaceuta i aktor.* „Farm. Pol.”, 1969, 12, s. 1129–1130.
15. *45-lecie pracy doktorskiej Aurelii Rychterówny.* „Farm. Pol.”, 1970, 1, s. 81–82.
16. *Dr Irena Galsa-Kiedrowska.* „Farm. Pol.”, 1972, 7, s. 751.
17. *Apt. Stanisław Ciesielski.* „Farm. Pol.”, 1972, 7, s. 752.
18. *Wysokie odznaczenia mgra Albina Wiertla.* „Farm. Pol.”, 1972, 9, s. 908–909.
19. *Mgr Jadwiga Belke.* „Farm. Pol.”, 1972, 9, s. 924–925.
20. *Dionizy Moska doktorem n. farm.* „Farm. Pol.”, 1972, 10, s. 1017–1018.

21. *Ppłk mgr Bronisław Popowski*. „Farm. Pol.”, 1973, 2, s. 195.
22. *Mgr Paweł Wandtke*. „Farm. Pol.” 1973, 10, s. 929–930.
23. *Wincenty Garstecki*. „Farm. Pol.” 1974, 2, s. 176–177.
24. *Odejście zasłużonego farmaceuty na emeryturę (O Marianie Jareckim)*. „Farm. Pol.”, 1974, 3, s. 281–282.
25. *Dr Stefan Obarski*. „Farm. Pol.”, 1974, 4, s. 381.
26. *Mgr Marian Stopa*. „Farm. Pol.”, 1979, 2, s. 125.
27. *Mgr Danuta Leszczyłowska*. „Farm. Pol.”, 1979, 12, s. 735–736.
28. *Mgr inż. Jerzy Henneberg*. „Farm. Pol.”, 1980, 11, s. 696–698.
29. *50 lat pracy w zawodzie farmaceutycznym. Dr Henryk Staszewski*. „Farm. Pol.”, 1981, 2, s. 119–120.
30. *Jubileusz mgr Józefa Moniesa*. „Farm. Pol.”, 1983, 6, s. 369–370.
31. *Jubileusz 50-lecia ukończenia studiów przez mgr Jana Wawrzyniaka*. „Farm. Pol.”, 1984, 3, s. 173–174.
32. *Dr Michał Linkowski*. „Farm. Pol.”, 1984, 11, s. 698–699.
33. *Stanisław Grzymski*. „Farm. Pol.”, 1988, 9, s. 572–573.
34. *Mgr Aleksander Chordas*. „Farm. Pol.”, 1990, 1–2, s. 67.
35. *Mgr Ewa Orwat-Frankiewicz*. „Farm. Pol.”, 1990, 11–12, s. 462.
36. *Alojzy Szumiński*. „Farm. Pol.”, 1991, 2, s. 144–145.
37. *Mgr Jan Wawrzyniak*. „Farm. Pol.”, 1991, 8–9, s. 551.
38. *Bohdan Hellich*. „Farm. Pol.”, 1992, 48, 2, s. 171–172.

V. Prace edytorskie

1. *Kostrzyński Leonard: Materiały do historii aptek wielkopolskich. T. 2. Apteki prowincjonalne*. Wyd. Mgr. farm. Fr. Heroda, Warszawa 1936, ss. 361.
2. *Wspomnienia farmaceutów z lat 1939–1945*. Wyd. Literackie, Kraków 1975, 384 s.
3. *Dalszy ciąg cyklu wspomnień farmaceutów z lat 1939–1945*. „Farm. Pol.”, 1978, nr 2, 6, 10, 11; 1979, nr 2, 5, 11; 1980, nr 5, 8; 1981, nr 5, 9; 1982, nr 10; 1983, nr 10; 1984, nr 2, 6, 7, 9, 11; 1985, nr 3, 6, 8, 11; 1986, nr 3, 5, 6, 8; 1987, nr 2, 4, 5, 6, 10, 11; 1988, nr 3, 5, 7, 11; 1989, nr 3, 4, 6, 7, 10, 11, 12; 1990, nr 9–10; 1991, nr 1, 2, 3, 4, 5–6, 7, 10.
4. *Cykl II: Wspomnienia farmaceutów z pionierskiej pracy po II wojnie światowej*. „Farm. Pol.”, 1988, nr 2, 4.

VI. Recenzje

1. *Koskowski Br.: Zarys historii leków*. „Nowiny Lek.”, 1936, 4, s. 133–134.
2. *Rembieliński R.: Zarys historyczny powstania i rozwoju aptek łódzkich*. „Wiad. Farm.” 1934, s. 526.
3. *Lachs J.: Dawne aptekarstwo krakowskie*. „Kron. Farm.”, 1934, s. 202–203.
4. *Rządowski L.: Encyklopedia farmaceutyczna*. „Kron. Farm.”, 1936, s. 59, 208–209; 1937 s. 17, 124–125, 212; 1938, s. 19, 292; 1939 s. 163.

5. *Ferchl Fr. Sussenguth: Kurzgeschichte der Chemie mir 200 Abbildungen.* „Kron. Farm.”, 1936, s. 208.
6. *Autoreferaty dwóch własnych prac.* „Medycyna Praktyczna”, 1937, 14, s. 303–304.
7. *Gemeinhardt K.: Einführung in die Wehrpharmazie.* „Kron. Farm.”, 1937, s. 59–61.
8. *Ferchl Fr.: Chemisch-pharmazeutische Bio- und Bibliographiken.* „Kron. Farm.”, 1937, s. 212–213; 1938 s. 291–292.
9. *Szancer H.: O motywach aptekarskich w polskich tańcach śmierci.* „Kron. Farm.”, 1938, s. 19–20.
10. *Schumacher B.: Das Luminare majus von Johannes Jacobus Manlius de Bosco 1536.* „Kron. Farm.”, 1938, s. 292.
11. *Inwentarz Zakładu Chemii dawnego Uniwersytetu Wileńskiego.* „Kron. Farm.”, 1938, s. 292.
12. *Illustrierter Apotheker-Kalender 1939.* „Kron. Farm.”, 1939, s. 150.
13. *Dispensatorium pro pharmacopoeis Viennensibus in Austria 1570.* „Kron. Farm.” 1939, s. 179.
14. *Koskowski Br.: Farmaceuci w pracy dla nauki i społeczeństwa.* „Farm. Pol.”, 1945, 1, 2, s. 63.
15. *Przegląd Zielarski.* „Farm. Pol.”, 1945, s. 63.
16. *Pharmaceutica w Polskim Słowniku Biograficznym.* „Farm. Pol.”, 1948, s. 90–91.
17. *Chwiałkowski H.: Towaroznawstwo sanitarne w zarysie.* „Lekarz Wojsk.”, 1957, s. 385.
18. *Sokół St.: Historia gdańskiego cechu chirurgów 1454–1820.* „Biul. Gł. Bibl. Lek.”, 1958, s. 335–336.
19. *Chwiałkowski H.: Narzędzie lekarskie, sprzęt sanitarny i inne artykuły medyczne.* „Lekarz Wojsk.”, 1959, s. 829.
20. *Fink-Finowicki Cz.: Zarys historii i propedeutyki farmacji.* „Arch. Hist. Med.”, 1959, 22, 3, s. 496–497.
21. *Sokół St.: Historia gdańskiego cechu chirurgów 1454–1820.* „Studia i materiały do Dziejów Wielkopolski i Pomorza”. T. 5 z. 2 1960 s. 259–161.
22. *Farsirotu Z.: La pharmacie roumaine Au cours du XX-me siecle 1900– 1959.* „Arch. Hist. Med.”, 1960, s. 401.
23. *Rembieliński R.: Historia farmacji.* „Biul. Gł. Bibl. Lek.”, 1964, 1.
24. *Kikta T.: Profesor Konstanty Hrynakowski.* „Farm. Pol.” 1964, 20, 13–14, s. 553.
25. *Kikta T.: Zapomniane karty z przeszłości Tarchomina.* „Farm. Pol.”, 1965, 21, 15–16, s. 623–624.
26. *Schnabel R.: Pharmazie in Wissenschaft Und Praxis.* „Arch. Hist. Med.”, 1968, 31, 2, s. 288–290.

27. *Issekutz B.: Die Geschichte der Arzneimittelforschung.* „Arch. Hist. Med.” 1972, 35, 1–2 s. 205–207.
28. *Rembieliński R., Kuźnica B.: Historia farmacji. Wyd. 2.* „Kwart. Hist. Nauki i Techn.”, 1973, 4, s. 723–726.
29. *Kikta T.: Przemysł farmaceutyczny w Polsce 1923–1939.* „Kwart. Hist. Nauki i Techn.”, 1974, 2, s. 369–372.
30. *Brożek K.: Polska służba medyczna w powstaniach śląskich i plebiscycie.* „Farm. Pol.”, 1974, 30, 4, s. 380–381.
31. *Schneider W. Geschichte der pharmazeutischen Chemie.* „Kwart. Hist. Nauki i Techn.”, 1975, 1, s. 113–114.
32. *Stabrawa A., Moździerz aptekarskie w krakowskich zbiorach muzealnych.* „Farm. Pol.”, 1975, 4, s. 340–341.
33. *D. Engelhardt: Die chemischen Zeitschriften des Lorenz von Croll.* „Kwart. Hist. Nauki i Techn.”, 1976, 3, s. 578–579.
34. *Tajne nauczanie medycyny I farmacji w latach 1939–1945.* „Farm. Pol.”, 1978, 7, s. 442–443.
35. *Wielkopolski słownik biograficzny PWN.* Warszawa-Poznań 1981. „Arch. Hist. Med.”, 1982, 1–4, s. 115–116.
36. *Ostrowska T., Przedstawiciele nauk medycznych i ich działalność naukowa w Towarzystwie Warszawskim Przyjaciół Nauk (1800–1832).* Wrocław 1982. „Arch. Hist. Med.”, 1983, 4, s. 513–514.

VII. Publikacje popularne

1. *Historyczne ciekawostki aptekarskie Kłodzka.* „Farm. Pol.”, 1955, 11, 8, s. 193.
2. *Nowości w opracowaniach historycznych.* „Farm. Pol.”, 1957, 13, 7, s. 195–196.
3. *Na 40-lecie poznańskiego studium farmaceutycznego. Głos Wlkp.,* 1959, nr 223 z 19.IX.
4. *Aptekarstwo w dawnym Rzeszowie.* „Farm. Pol.” 1963, 19, 8, s. 161–162.
5. *Zasłużyli na ludzką pamięć.* „Służba Zdrowia”, 1965, 21, 29 z 18.VII.
6. *Muzeum farmaceutyczno-lekarskie w Budapeszcie.* „Farm. Pol.”, 1969, 25, 12, s. 1060.
7. *Towarzystwo Historii Medycyny ośrodkiem krzewienia dziejów farmacji.* „Farm. Pol.”, 1969, 25, 12, s. 1127.

Opracowania zagadnień farmaceutycznych i lecznictwa.

1. *Analiza termiczna.* „Młoda Farmacja”. Dod. do „Wiad. Farm.”, 1932, 5.2
2. *Apteka jako ambulatorium w czasie wojny.* „Kron. Farm.”, 1935, s. 146.
3. *Farmacja pozostaje farmacją. (O nowej pisowni polskiej).* „Kron. Farm.”, 1936, s. 203–204.
4. *Pomieszczenie i czynności apteki szpitalnej.* „Wiad. Farm.”, 1938, s. 579–581.

5. *Kierunki rozwojowe polskiego aptekarstwa szpitalnego*. „Kron. Farm.”, 1938, s. 240–243.
6. *Recepturowe rozcieńczenia penicyliny*. „Nowiny Lekarskie”, 1946, 53, 6. s/ 114–115.
7. *Zagadnienia produkcji leków*. „Głos Wlkp.”, 1946, nr 16 z. 17.I.
8. *Receptarium Polonicum*. Wyd. Inst. Wydawniczy Nacz. Izby Aptekarskiej. Warszawa 1947 ss. 90.
9. *Wstępy o przepisach prawnych w 6 książkach kontrolnych dla aptek dotyczących: analiz, produkcji laboratoryjnej, personelu fachowego, obrotu spirytusem, eterem i środkami odurzającymi*. Nakł. Okr. Izby Apt. w Poznaniu 1947–1949.
10. *Przepisy dla laboratorium aptecznego*. „Farm. Pol.”, 1947, 3, 9, s. 352, nr 12, s. 495–496.
11. *Pijawki w lecznictwie*. „Pielęgniarka Polska”, 1951, 7, s. 40–41.
12. *O trwałości leków*. „Pielęgniarka Polska” 1952, 2, s. 14–16, nr 3 s. 13–15.
13. *Szpitalna apteczka oddziałowa*. „Pielęgniarka Polska” 1953, 7 s. 17–19.
14. *Oczyszczanie zużytych środków opatrunkowych oraz otrzymywanie i regeneracja gipsu chirurgicznego*. „Lekarz Wojsk.”, 1953, s. 389–394.
15. *Około 135 artykułów popularnych z zakresu lecznictwa, higieny i stosowania leków*. „Głos Katolicki” od sierpnia 1953 do grudnia 1956.
16. *Sprzęt lekarski*. „Lekarz Wojsk.”, 1953, s. 914–921, 979–984, 1084–1091.
17. *Nowy środek leczniczy*. „Echo Racjonalizatora” 1955 nr 11 s. 6.
18. *Badanie jakości narzędzi chirurgicznych*. „Lekarz Wojsk.”, 1956, s. 1080–1090.
19. *Podawanie leków*. „Pielęgniarka Polska” 1957, 7, s. 4–7, nr 8 s. 5–7, nr 9 s. 5–7, nr 10 s. 4–6.

Inne publikacje

I. O treści aptekarsko-zawodowej

1. *Walka o znośne warunki pracy na terenie aptek wielkopolskich*. „Kron. Farm.”, 1938, 14–15, s. 209–210.
2. *Argumenty wielkopolskich właścicieli aptek przeciwko zawarciu umowy zbiorowej*. „Kron. Farm.”, 1938, 20, s. 279–280 (podpisane: Ł. S.).
3. *Uwagi nad niektórymi postanowieniami nowej taksy aptekarskiej*. „Kron. Farm.”, 1938, 21, s. 296–297.
4. *Położenie farmaceutów pracowników*, [w:] *Jednodniówka Rady Okr. Unii ZZPU*. Poznań 1938.
5. *W sprawie drugiego Wydziału Farmaceutycznego w Polsce*. „Kron. Farm.”, 1939, 7, s. 86.

II. Z zakresu regionalizmu kujawskiego

1. *Wiersze: Szmata ziemi i nieba I i II*. „Piast”. Dod. do „Dziennika Kujawskiego”, 1932, 48 z 4.XII i nr 49 z 11.XII.

2. *Drugi pogrzeb Kasprowicza*. „Dziennik Pozn.” 1933, 195 z 26.IV.
3. *Szlaki wycieczkowe na Kujawach*. „Piast”. 1934, 33 z 19.VIII.
4. Wiersze: *Gopło i Ziemia moja*. „Piast” 1934, 33 z 19.VIII.
5. *Przywoływanie, ginący zwyczaj kujawski*. „Piast” 1935, 16 z 21.IV.
6. *Zarys etnografii Kujaw*. „Piast” 1936, 15 z 12.IV.
7. *Szerzenie kultu kasprowicowskiego*. „Piast” 1938, 3 z 11.IX.
8. *Przywoływanie, ginący zwyczaj kujawski*. „Głos Pomorza” 1948, 86 z 28–29 III.
9. *Kujawskie przywołówki*. „Głos Katolicki” 1953, 13–14 z 5–12.IV.
10. *Głowacki Andrzej Franciszek*, [w:] *Inowrocławski Słownik Biograficzny*. Red. E. Mikołajczak. Inowrocław 1991, 1, s. 33–34.

Prof. dr hab. Stanisław Byczkowski

Stanisław Byczkowski przyszedł na świat 1 kwietnia 1912 roku w miejscowości Czyżew, województwie Białostockim¹⁶⁸. Jego rodzice – Stanisław i Franciszka z domu Dmochowska mieli jeszcze pięcioro dzieci. Do szkoły podstawowej uczęszczał w Czyżewie, następnie rozpoczął kształcenie w gimnazjum jezuickim¹⁶⁹. Po krótkim czasie przeniósł się do Państwowego Gimnazjum Koedukacyjnego w miejscowości Ostrów Mazowiecki i zdał maturę w 1931 roku.

Wykształcenie wyższe zdobył na Uniwersytecie w Poznaniu, po czterech latach nauki na Oddziale Farmaceutycznym Wydziału Matematyczno-Przyrodniczego otrzymał 15 lipca 1935 roku dyplom magistra farmacji. Będąc jeszcze studentem czwartego roku, rozpoczął pracę na uczelni jako młodszy asystent przy Zakładzie Chemii Toksykologicznej i Sądowej Uniwersytetu Poznańskiego. Po ukończeniu studiów odbył obowiązkową służbę wojskową w Szkole Podchorążych Sanitarnych w Warszawie¹⁷⁰, po czym wrócił na stanowisko asystenta przy Zakładzie Chemii Toksykologicznej. Na stanowisku asystenta Uniwersytetu Poznańskiego mgr Stanisław Byczkowski pracował od 1 stycznia 1934 do 1 lipca 1937 roku.

W 1937 roku przeszedł do Państwowego Zakładu Higieny w Gdyni, do Oddziału Badania Żywności, gdzie pracował do 17 maja 1939 roku. Następnie, chcąc wykonać pracę doktorską, przeniósł się do Zakładu Ekspertyz Sądowych w Warszawie, na stanowisko zastępcy kierownika działu Toksykologii, gdzie rozpoczął pisanie pracy pt. *Działanie znieczulające soków roślinnych* u prof. Modrakowskiego¹⁷¹.

Wybuch wojny przerwał rozpoczętą pracę naukową. Początkowo mgr Byczkowski został zmobilizowany i w stopniu podporucznika walczył w zgru-

powaniu Polesie pod dowództwem gen. Franciszka Kleeberga. Następnie podejmował pracę w charakterze magistra farmacji w aptekach na terenie Generalnego Gubernatorstwa: początkowo w Iłowie koło Sochaczewa, następnie w Piotrkowie Trybunalskim oraz w aptece w Parczewie¹⁷². Od stycznia 1941 roku pełnił obowiązki kierownika apteki w Jędrzejewie Kieleckim. Tam właśnie poznał swoją żonę – Halinę Osterczy, z którą wziął ślub w kwietniu 1942 roku¹⁷³.

Państwo Byczkowscy mieli dwoje dzieci: Barbarę, urodzoną w sierpniu 1943 roku, oraz Janusza, który przyszedł na świat w maju 1947 roku¹⁷⁴. Równocześnie z kierowaniem apteki w Jędrzejewie Stanisław Byczkowski od 1943 roku prowadził zajęcia z chemii w kieleckim oddziale Tajnego Uniwersytetu Ziemi Zachodnich.

Po wojnie Byczkowski był początkowo zatrudniony w Państwowym Zakładzie Higieny w Łodzi, skąd po miesiącu, w kwietniu 1945 roku, został oddelegowany do przejęcia i uruchomienia Zakładów Higieny w Gdyni i Gdańsku, gdzie pracował do maja 1946 roku. Jednocześnie brał udział w organizacji Akademii Lekarskiej w Gdańsku, pomagając w ratowaniu sprzętu laboratoryjnego, a także wyposażenia, książek i wszelkich materiałów umożliwiających prowadzenie zajęć¹⁷⁵.

W tym czasie, w marcu 1945 roku, odnalazł laboratorium należące w latach wojennych do Medizinische Akademie Danzig, w którym znajdowały się zwłoki, a także preparowane skóry oraz mydła wytapiane z ludzkiego tłuszczu. Sprawą zbrodni dokonanej przez niemieckich naukowców zajęły się ówczesne władze oraz Międzynarodowy Trybunał w Norymberdze¹⁷⁶.

Od września 1945 roku Byczkowski rozpoczął pracę początkowo jako starszy asystent, a od 1950 roku adiunkt Zakładu Chemii Lekarskiej Akademii Lekarskiej w Gdańsku. Od maja 1946 roku do stycznia 1950 roku pracował w Centralnym Laboratorium Przemysłu Rybnego w Gdyni, gdzie opracowywał swoją pracę doktorską. Dodatkowo prowadził wykłady zleczone z Przetwórstwa Rybnego w ramach Katedry Technologii Środków Spożywczych kierowanej przez prof. Ernerta Syma na Politechnice Gdańskiej. Tytuł doktora Stanisław Byczkowski uzyskał 22 grudnia 1950 roku na podstawie pracy pt. *Witamina A w tranach polskiego pochodzenia*¹⁷⁷.

Kiedy w roku akademickim 1949/1950 swoją działalność rozpoczęła Katedra Chemii Toksykologicznej i Sądowej Wydziału Farmaceutycznego Akademii Lekarskiej w Gdańsku, prowadził wykłady zleczone, a w 1951 roku został kierownikiem Zakładu i zajął się jego organizacją¹⁷⁸. Podjął starania o uzyskanie pomocy finansowej w celu urządzenia pomieszczeń, które na początku ograniczały się do trzech pokoi w Zakładzie Medycyny Sądowej AMG, powiększonych później o dwa kolejne uzyskane od Zakładu Farmakognozyj, a także dwa

wydzielone z holu¹⁷⁹. Ze względu na braki lokalowe ćwiczenia z przedmiotu odbywały się w sali ćwiczeń Katedry Chemii Organicznej¹⁸⁰.

Dr Byczkowski, po krótkiej przerwie, w 1953 roku ponownie zatrudnił się w charakterze konsultanta naukowego w Laboratorium Centralnym Centrali Rybnej w Gdyni i tam kontynuował pracę naukową, rezultatem której był uzyskany w 1951 roku patent *Metoda produkcji tranu* oraz dwa pozostałe: *Metoda wydobywania tranu z powirówkowych wód ściekowych* z 1954 roku i *Sposób otrzymywania tłuszczu rybiego z ryb lub odpadków rybnych* z 1956 roku.

Otrzymał tytuł docenta uchwałą z dnia 25 września 1954 roku. Z dniem 1 września 1954 roku doc. Byczkowski powołany został na prodziekana, a od 1 listopada 1955 na dziekana Wydziału Farmaceutycznego Akademii Medycznej w Gdańsku. W trakcie kadencji kierował pracami dotyczącymi rozbudowy budynku przy ul. Roosevelta 107. W późniejszym czasie został pełnomocnikiem rektora ds. rozbudowy gmachu Wydziału Farmaceutycznego, nadzorując prace aż do ich zakończenia. Tytuł profesora nadzwyczajnego uzyskał w 1961 roku, natomiast profesora zwyczajnego w 1969 roku¹⁸¹. W latach 1965–1972 pełnił funkcję prorektora ds. dydaktyki i wychowania, natomiast w okresie od 1976 do 1983 roku był dyrektorem Instytutu Chemii i Analityki.

Profesor przeszedł na emeryturę w 1983 roku, sprawując do tego czasu funkcję Kierownika Katedry Chemii Toksykologicznej. W uznaniu za zasługi otrzymał od Senatu Akademii Medycznej w Gdańsku dnia 1 lipca 1985 roku tytuł doktora honoris causa. Mimo przejścia na emeryturę kontynuował prace badawcze dotyczące skażenia środowiska, a także toksyczności preparatów kosmetycznych.

Profesor Stanisław Byczkowski zmarł 15 sierpnia 1992 roku, w wieku 80 lat, pogrzeb odbył się 20 sierpnia o godzinie 12 na cmentarzu Gdańsk–Srebrzysko.

Działalność dydaktyczna

Stanisław Byczkowski od początku swojej pracy dydaktycznej zajmował się nauczaniem toksykologii, pierwsze zajęcia prowadząc jeszcze jako student ostatniego roku farmacji, a następnie jako asystent zatrudniony na Uniwersytecie Poznańskim. Podczas wojny także zajmował się kształceniem przyszłych farmaceutów, ucząc chemii w Tajnym Uniwersytecie Ziemi Zachodnich. Po odzyskaniu niepodległości przybył do Gdańska, początkowo zatrudniony w Akademii Lekarskiej w Zakładzie Chemii Lekarskiej, a następnie także na Politechnice Gdańskiej, gdzie wykładał przetwórstwo rybne. Od momentu utworzenia Katedry Chemii Toksykologicznej i Sądowej Wydziału Farmaceutycznego prowadził wykłady oraz ćwiczenia, pełniąc funkcję Kierownika Katedry aż do emerytury¹⁸².

Profesor prowadził ćwiczenia oraz wykłady, zajmował się szkoleniami podyplomowymi. Opracował także program specjalizacji I i II stopnia z zakresu toksykologii. Przy katedrze działało Studenckie Koło Naukowe, które za swoje prace badawcze prowadzone na Uczelni, a także w ramach wakacyjnych obozów naukowych otrzymało kilkakrotnie nagrodę „Czerwonej Róży”¹⁸³. Profesor dwukrotnie przebywał w Paryżu (1960, 1968 rok), w Katedrze Toksykologii tamtejszego Uniwersytetu, na stażu dotyczącym metodyki prac dydaktycznych. Prof. Byczkowski wypromował 15 prac doktorskich oraz sześć habilitacyjnych, opracował skrypt *Chemiczna analiza toksykologiczna* (trzy wydania), a także podręcznik dla studentów farmacji dotyczący chemii toksykologicznej.

Działalność naukowa

Pierwsze prace naukowe prof. Byczkowskiego wiązały się z pracą w Centrali Rybnej i dotyczyły wykorzystania ryb oraz odpadów rybnych przy produkcji tranu leczniczego, co zaowocowało trzema patentami oraz wdrożeniem produkcji tranu leczniczego i technicznego w Polsce. Kolejnym tematem, który badał profesor, była toksykologia spawalnictwa. W efekcie współpracy z Centralnym Ośrodkiem Konstrukcyjno-Badawczym Przemysłu Okrętowego, Instytutem Medycyny Tropikalnej i Morskiej oraz klinikami i zakładami AMG ustalono skład dymów i pyłów spawalniczych, a także zbadano ich wpływ na zdrowie. Na podstawie wyników opracowano wnioski o uznanie pylicy żelazowo-krzemowej za chorobę zawodową spawaczy, badania zostały opublikowane przez Międzynarodowy Instytut Spawalnictwa i nagrodzone¹⁸⁴. Do pozostałych tematów prac naukowych można zaliczyć badania toksyczności preparatów białkowych, badania pylicy oraz badania dotyczące szkodliwości chemicznych środków ochrony roślin. Prof. Stanisław Byczkowski zajmował się także oceną wpływu materiałów budowlanych na zdrowie mieszkańców i pracowników, a także koordynował badania na temat związku pomiędzy skażeniem środowiska a zdrowiem.

Oprócz pracy badawczej zajmował szereg funkcji. Był przewodniczącym kilku Komisji Senackich, wieloletnim przewodniczącym Rady Naukowo-Technicznej Centralnego Laboratorium Przemysłu Rybnego, a także przewodniczącym Wydziału III GTN oraz Komisji Wydawniczej tego Wydziału. Należał do Komitetów redakcyjnych czasopism naukowych, m.in. Farmacji Polskiej. Trzykrotnie został prezesem Oddziału Gdańskiego Polskiego Towarzystwa Farmaceutycznego, był też pracownikiem Komitetu ds. Ekologii Człowieka PAN.

Wyróżnienia i nagrody

W trakcie swojej wieloletniej pracy naukowej prof. Stanisław Byczkowski otrzymał wiele nagród i wyróżnień: Odznakę srebrną racjonalizatora produkcji (1952 rok), Odznakę za wzorową pracę w służbie zdrowia (1953 rok), Złoty Krzyż

Zasługi (1957 rok), Odznakę honorową Za Zasługi dla Gdańska (1960 rok), Odznakę honorową Zasłużonym Ziemi Gdańskiej (1965 rok), a także Nagrodę Ministra Handlu Wewnętrznego za uruchomienie produkcji tranu leczniczego (1951 rok). Profesora uhonorowano również zespołową Nagrodą Państwową III stopnia za opracowanie metody produkcji tranu leczniczego (1955 rok). Polskie Towarzystwo Farmaceutyczne przyznało Medal im. Łukasiewicza, natomiast Akademia Medyczna w Gdańsku przyznała profesorowi Medal „Zasłużonym AM w Gdańsku”, a także tytuł doktora honoris causa¹⁸⁵.

Spis publikacji

1. *Przejście punktu przemiany związku cząsteczkowego w trójskładnikowy eutektyk w układzie mocznik-weronal-rezorcyna*. „Roczniki Chemii” 1935, 15, s. 546. (Wspólnie z F. Adamaniséem).
2. *Witamina A w tranach dorszowych polskiego pochodzenia*. (Rozprawa doktorska). Gdańsk 1950, (maszynopis).
3. *Witamina A w tranach dorszowych polskiego pochodzenia*. „Farm. Pol.”, 1951, 7, 8, s. 203–207.
4. *Na marginesie proponowanej reformy studiów farmaceutycznych*. „Farm. Pol.”, 1953, 9, 7, s. 176–179.
5. *Tłuszcze i oleje rybne*, [w:] *Poradnik przetwórstwa rybnego*. Warszawa 1953, s. 308–324.
6. *Z badań nad tranami leczniczymi*. „Przem. Rol. Spoż.”, 1953, 8, s. 302.
7. *Chemiczna analiza toksykologiczna. Skrypt do ćwiczeń*. PZWL, Warszawa 1954, ss. 220.
8. *Udoskonalenie produkcji tranu*. „Biul. Inform. Centr. Zarz. Przem. Rybn.”, 1954, 2, s. 1–4.
9. *Zmiany w tranach z wątroby dorszy pod wpływem światła słonecznego i powietrza*. „Biul. Inform. Centr. Zarz. Przem. Rybn.”, 1954, 2, s. 1–4.
10. *Chemiczna analiza toksykologiczna. Skrypt do ćwiczeń*. Wyd. 2, poprawione. PZWL, Warszawa 1956, ss. 228.
11. *Chemiczna analiza toksykologiczna. Skrypt do ćwiczeń*. Wyd. 3. PZWL, Warszawa 1957, ss. 243.
12. *Wpływ światła słonecznego i powietrza na trany z wątroby dorsza*. „Pr. Komis. Farm. Pozn. TPN”, 1962, 1, 3, s. 67–85. (Wspólnie z W. Kiewlicz).
13. *Nauka, lek i lecznictwo*. „Farm. Pol.”, 1963, 19, 6, s. 103–106.
14. *Ocena niektórych metod oznaczania ołowiu we krwi*. „Rozpr. Wydz. III GTN”, 1964, 1, s. 5–14. (Wspólnie z W. Seńczukiem i E. Hacıem).
15. *Zachowanie się białek surowicy krwi u ludzi narażonych na zatrucie ołowiem*. „Rozpr. Wydz. III GTN”, 1964, 1, s. 42–48. (Wspólnie z M. Cempel i J. Krechniakiem).

16. *Automatyczne spawanie łukiem krytym i wynikające stąd niebezpieczeństwo zatrucia zawodowego.* „Rozpr. Wydz. III GTN”, 1964, 1, s. 57–65. (Wspólnie z A. Bohdanowiczem i W. Seńczukiem).
17. *Oznaczanie gazowych toksycznych zanieczyszczeń powietrza powstających przy spawaniu automatycznym łukiem krytym.* „Rozpr. Wydz. III GTN”, 1964, 1, 67–75. (Wspólnie z M. Cempel, J. Krechniakiem i K. Osterczy).
18. *Badanie zapylenia stanowisk pracy przy automatycznym spawaniu łukiem krytym.* „Rozpr. Wydz. III GTN”, 1964, 1, s. 77–87. (Wspólnie z B. Massalską, J. Krechniakiem i T. Mincerem).
19. *Niektóre badania chemiczne krwi i moczu spawaczy zatrudnionych przy automatycznym spawaniu łukiem krytym.* „Rozpr. Wydz. III GTN”, 1964, 1, s.89–95. (Wspólnie z J.Krechniakiem, B. Massalską i T. Mincerem).
20. *Stan zdrowia spawaczy zatrudnionych przy automatycznym spawaniu łukiem krytym.* „Rozpr. Wydz. GTN III”, 1964, 1, 97–105. (Wspólnie z W. Kopczyńskim, J. Gadomską i W. Seńczukiem).
21. *Stopień narażenia na zatrucie ołowiem u malarzy – konserwatorów zatrudnionych w przemyśle okrętowym.* „Bud. Okręt”. 1964, 9, 5, s. 155– 156. (Wspólnie z W. Kopczyńskim, T. Mincerem, W. Seńczukiem i W. Zegarskim).
22. *Charakterystyka działalności dydaktycznej Wydziału Farmacji w 20-lecie AMG,* [w:] *XX-lecie Akademii Medycznej w Gdańsku.* Gdańsk 1965, s. 33–35.
23. *Evaluation of working conditions of welders Rusing submerged arc welding,* [w:] *International Institut of Welding,* Gdańsk 1965 Experimental Welding Center, s. 122–126. (Wspólnie z A. Bohdanowiczem, W. Kopczyńskim i W. Seńczukiem).
24. *Środowisko pracy a zdrowie spawaczy zatrudnionych przy spawaniu automatycznym.* „Pr. Komis. Farm. Pozn. TPN”, 1965, 3, s. 73–81.
25. *Utlenianie tkankowe w wątrobie szczurów eksponowanych na dymy spawalnicze.* „Farm. Pol.”, 1965, 21, 19/20, s. 734–738. (Wspólnie z M. Cempel i T. Zakrzewską).
26. *Poziom aktywności niektórych układów enzymatycznych w surowicy krwi szczurów po jednorazowym podaniu dotchawiczym pyłów z elektrod zasadowych.* „Rozpr. Wydz. III GTN”, 1965, 2, s. 59–63. (Wspólnie z M. Cempel i K. Wrzeźniowską).
27. *Doświadczalna komora spawalnicza dla badań toksykologicznych.* „Rozpr. Wydz. III GTN”, 1965, 2, s. 65–71. (Wspólnie z W. Seńczukiem i Z. Onuszkiewiczem).
28. *Doświadczalne zatrucie zwierząt związkami chemicznymi powstającymi w czasie prac spawalniczych przy użyciu elektrod zasadowych.* „Rozpr. Wydz. III GTN”, 1965, 73–77. (Wspólnie z J. Krechniakiem i K. Wrzeźniowską).
29. *Wpływ dymów spawalniczych z elektrod zasadowych na zwierzęta eksponowane w doświadczalnej komorze.* „Rozpr. Wydz. III GTN”, 1965, 2, s. 79–86. (Wspólnie z Z. Ganowiakiem, T. Mincerem i S. Zawistowskim).

30. *Nagromadzenie się związków krzemu w płucach i nerkach zwierząt eksponowanych na dymy w komorze doświadczalnej.* „Rozpr. Wydz. III GTN”, 1965, 2, 125–126. (Wspólnie z K. Wrzeźniowską).
31. *Chemiczne i histochemiczne badania żelaza w płucach i wątrobie zwierząt eksponowanych na dymy spawalnicze z elektrod zasadowych.* „Rozpr. Wydz. III GTN”, 1965, 2, s. 127–138. (Wspólnie z J. Gadomską i E. Haciem).
32. *Badanie zawartości glukozy we krwi i aktywność transferaz u zwierząt eksponowanych dymami z elektrod zasadowych.* „Rozpr. Wydz. III GTN”, 1965, 2, s. 163 – 168. (Wspólnie z M. Cempel i J. Gadomską).
33. *Ekspozycja zwierząt związkami powstającymi w czasie eksperymentalnego spawania elektrodami rutyłowymi.* „Rozpr. Wydz. III GTN”, 1965, 2, s. 197–207. (Wspólnie z W. Seńczukiem).
34. *Ocena toksykologiczna środowiska pracy w czasie automatycznego spawania łukiem krytym.* „Bud. Okręt.” 1965, 10, 5, s. 158–159. (Wspólnie z W. Seńczukiem i A. Bohdanowiczem).
35. *Badania nad toksycznością oleju etoksypolisiloksanowego.* „Pr. Komis. Farm. Pozn. TPN”, 1966, 4, s. 141–157. (Wspólnie z R. Piękosiem, A. Radeckim, T. Mincerem i K. Wrzeźniowską).
36. *Charakterystyka częściej stosowanych metod oznaczania hemoglobiny w pracach diagnostycznych.* „Pol. Tyg. Lek.”, 1966, 22, 4, s. 133–135. (Wspólnie z J. Gadomską i E. Haciem).
37. *Morfologia płuc szczurów po dotchawicznym zastosowaniu niektórych związków, wchodzących w skład elektrody rutyłowej używanej do elektrycznego spawania stali w polskim przemyśle okrętowym.* „Biul. WAM”, 1966, 9, 3, s. 217–226. (Wspólnie z J. Meyerem i W. Seńczukiem).
38. *Poziom aktywności niektórych układów enzymatycznych w surowicy krwi szczurów po jednorazowym podaniu dotchawicznym pyłów z elektrod rutyłowych.* „Rozpr. Wydz. III GTN”, 1966, 3, s. 127. (Wspólnie z M. Cempel i K. Wrzeźniowską).
39. *Obraz krwi obwodowej u zwierząt eksponowanych na dymy spawalnicze z elektrod rutyłowych.* „Rozpr. Wydz. III GTN”, 1966, 3, s. 127–131. (Wspólnie z M. Cempel).
40. *Pomiary zapylenia powietrza w czasie spawania stopów lekkich w osłonie argonu.* „Rozpr. Wydz. III GTN”, 1967, 4, s. 19–29. (Wspólnie z W. Seńczukiem i J. Grocholskim).
41. *Kolagenotwórcze działanie pyłów powstających w czasie spawania stopów lekkich.* „Rozpr. Wydz. III GTN”, 1967, 4, s. 53–58. (Wspólnie z W. Seńczukiem i W. Czarnowskim).
42. *Fracje proteinowe surowicy krwi szczurów po dotchawicznym podaniu pyłów spawalniczych ze stopów lekkich.* „Rozpr. Wydz. III GTN”, 1967, 4, s. 73–81. (Wspólnie z T. Mincerem i W. Seńczukiem).

43. *Badanie aktywności aminotransferaz u zwierząt po dotchawicznym podaniu pyłów spawalniczych ze stopów lekkich.* „Rozpr. Wydz. III GTN”, 1967, 4, s. 99–104. (Wspólnie z J. Gadomską i A. Deneko–Pacanis).
44. *Wstępne spostrzeżenia nad morfologią płuc szczurów po dotchawicznym wprowadzeniu pyłów, powstających w czasie elektrycznego spawania stali różnymi elektrodami.* „Rozpr. Wydz. III GTN”, 1967, 4, s. 105–114. (Wspólnie z J. Meyerem i W. Seńczukiem).
45. *Spostrzeżenia nad morfologią płuc szczurów po dotchawicznej insuflacji pyłów powstałych w czasie spawania stali elektrodami EP-47-28, o normalnym i zmienionym składzie otuliny.* „Rozpr. Wydz. III GTN”, 1967, 4, s. 115–123. (Wspólnie z J. Meyerem i W. Seńczukiem).
46. *Wpływ dymów i pyłów spawalniczych na zachowanie się białek oraz sodu i potasu w surowicy krwi zwierząt eksperymentalnych.* „Rozpr. Wydz. III GTN”, 1967, 4, s. 125–132. (Wspólnie z I. Bardzik i J. Gadomską).
47. *Aktywność niektórych aminotransferaz w osoczu krwi wybranej grupy spawaczy Stoczni Gdańskiej.* „Rozpr. Wydz. III GTN”, 1967, 4, s. 173–178. (Wspólnie z M. Cempel).
48. *Toksykologiczne badania w lakierni fabryki płyt pilśniowych.* „Rozpr. Wydz. III GTN”, 1967, 4, 211–223. (Wspólnie z W. Seńczukiem).
49. *Biochemiczne badania hydroksyproliny w płucach zwierząt insuflowanych pyłami pobranymi w szlifierni płyt pilśniowych.* „Rozpr. Wydz. III GTN”, 1967, 4, s. 225–231. (Wspólnie z W. Seńczukiem i H. Trzcinańską).
50. *Niektóre badania diagnostyczne dotyczące toksyczności pyłu pobranego w szlifierni płyt pilśniowych.* „Rozpr. Wydz. III GTN”, 1967, 4, s. 233–238. (Wspólnie z J. Gadomską i M. Cempel).
51. *Zachowanie się białek i aminotransferaz w surowicy krwi szczurów po insuflacji dotchawicznej pyłami szlifierskimi.* „Rozpr. Wydz. III GTN”, 1967, 4, s. 239–249. (Wspólnie z T. Mincerem i J. Krechniakiem).
52. *Niektóre problemy toksykologiczne współczesnego życia.* „Rozpr. Wydz. III GTN”, 1968, 5, S. 61–70.
53. *Aktywność niektórych enzymów u pracowników stykających się zawodowo z chemicznymi środkami ochrony roślin.* „Rozpr. Wydz. III GTN”, 1968, 5, s. 83–89. (Wspólnie z J. Meyerem i W. Seńczukiem).
54. *Obraz krwi pracowników stykających się zawodowo z chemicznymi środkami ochrony roślin.* „Rozpr. Wydz. III GTN”, 1968, 5, s. 91–96. (Wspólnie z J. Gadomską).
55. *Morfologia płuc szczura po dotchawicznym wprowadzeniu pyłu powstałego w czasie elektrycznego spawania stopów lekkich.* „Rozpr. Wydz. III GTN”, 1968, 5, s. 139–151. (Wspólnie z J. Meyerem i W. Seńczukiem).

56. *A trial for estimating the health condition of welders performing hand electric arc welding. P. 2. International Institute of Welding.* Gdańsk 1968, s. 29. (Wspólnie z m. Cempel, J. Gadomską, J. Krechniakiem i K. Wrześniowską).
57. *Badania krwi zwierząt narażonych na działanie tlenków azotu i ozonu. Cz. 2.* „Rozpr. Wydz. III GTN”, 1969, 6, s. 91–100. (Wspólnie z J. Gadomską, K. Wrześniowską i M. Cempel).
58. *Badania histologiczne nad wpływem tlenków azotu i ozonu na niektóre narządy u zwierząt doświadczalnych. Cz. 3.* „Rozpr. Wydz. III GTN”, 1969, 6, s. 101–105. (Wspólnie z S. Zawistowską i K. Wrześniowską).
59. *Próba oceny narażenia na działanie związków fluoru na podstawie ich zawartości we włosach.* „Zesz. Nauk. Bromat. Chem. Toksykol.”, 1969, 2, 1, s. 11–16. (Wspólnie z J. Krechniakiem i Ł. Giełżyn).
60. *Rozwój chemii toksykologicznej i sądowej w 25-leciu PRL i dalsze jego perspektywy.* „Farm. Pol.”, 1969, 25, 10, s. 815–823. (Wspólnie z H. Bronisz).
61. *Zachowanie się żelaza w ustroju. Cz. I. Rozmieszczenie, wydalanie tlenku żelaza $Fe_2^{59}O_3$ podanego szczurom dotchawczo.* „Med. Pr.”, 1969, 20, 1, s. 1–6. (Wspólnie z T. Dutkiewiczem, E. Hacıem i I. Małujło).
62. *Zachowanie się żelaza w ustroju. Cz. II. Wchłanianie żelaza z płuc po jednorazowym podaniu dotchawczym pyłu z elektrod rutytowych EP 47–28.* „Med. Pr.”, 1969, 20, 4, s. 309–314. (Wspólnie z T. Dutkiewicz, E. Hacıem i I. Małujło).
63. *Niektóre badania diagnostyczne u pracowników rolnych, stykających się z chemicznymi środkami ochrony roślin, [w:] II Sympozjum Toksykologiczne i Seminarium Farmakologiczne,* Gdańsk 1970, s. 77–80. (Wspólnie z M. Cempel i J. Gadomską).
64. *Studies on toxic effects of manual electric arc welding. International Institute of Welding.* Gdańsk 1970, s. 77. (Wspólnie z M. Cempel, J. Gadomską, J. Krechniakiem, W. Seńczukiem, K. Wrześniowską i A. Bohdanowiczem).
65. *Toksykologia sądowa a zagadnienia toksykologii współczesnej, [w:] Z zagadnień kryminalistyki.* T. 5. Warszawa 1970, s. 42–45.
66. *An attempt to evaluate exposure to fluorides based upon fluoride levels in hair.* „Abstracts. Fluoride”, 1971, 4, 2, s. 98–100. (Wspólnie z J. Krechniakiem i Ł. Giełżyn).
67. *Badania lekarskie i diagnostyczne pracowników stykających się z chemicznymi środkami ochrony roślin.* „Bromat. Chem. Toksykol.”, 1971, 4, 2, s. 219–228. (Wspólnie z M. Cempel, J. Gadomską, J. Hapem i T. Mardkowicz).
68. *Badania zawartości krzemu we włosach spawaczy.* „Rozpr. Wydz. III GTN”, 1971, 8, s. 43–47. (Wspólnie z K. Wrześniowską).
69. *Ćwiczenia z chemii toksykologicznej. Podręcznik dla studentów farmacji.* PZWL, Warszawa 1971. (Wspólnie z T. Dutkiewiczem).

70. *II Sympozjum Toksykologiczne i Seminarium Farmakologiczne w Gdańsku*. „Farm. Pol.”, 1971, 27, 2, s. 199–200.
71. *Zawartość manganu we krwi i moczu spawaczy*. „Bromat. Chem. Toksykol.”, 1971, 4, 3, s. 275–279. (Wspólnie z E. Haciem, H. Kosińską i H. Bakalarską–Helak).
72. *Zawartość manganu we włosach jako wskaźnik narażenia*. „Rozpr. Wydz. III GTN”, 1971, 8, s. 49–55. (Wspólnie z E. Haciem, M. Wociałem i A. Peryczem).
73. [głos w dyskusji] [w:] *Sprawozdanie z sesji naukowej odbytej w dniach 12 i 13 listopada 1971r. na temat: Człowiek i jego środowisko naturalne w województwie gdańskim*. Gdańsk 1971, s. 265–266.
74. *Osiągnięcia i perspektywy rozwoju w zakresie analityki toksykologicznej i bromatologicznej*. „Farm. Pol.”, 1972, 28, 11, s. 1051–1059.
75. *Ustalenie warunków immunoelektroforetycznych rozdziału białek surowicy krwi*. „Bromat. Chem. Toksykol.”, 1972, 5, 1, s. 98–100. (Wspólnie z J. Byczkowskim i J. Gadomską).
76. *Zastosowanie immunoelektroforezy w analizie toksykologicznej*. „Acta Pol. Pharm.”, 1972, 29, 5, s. 499–510. (Wspólnie z J. Gadomską i J. Byczkowskim).
77. *Problematyka i wyniki prac naukowych przedstawionych na IX Sesji Naukowej Akademii Medycznej w Gdańsku pt. „Środowisko a zdrowie człowieka” (6–7 października 1972 r.)*. „Ann. Acad. Med. Gedan.”, 1973, 3, 299–330. (Wspólnie z W. Bogusławskim i W. Zegarskim).
78. *Wpływ niektórych związków występujących w pyłach spawalniczych na zawartość hydroksyproliny w płucach oraz proliny w surowicy krwi szczurów narażonych*. „Bromat. Chem. Toksykol.”, 1973, 6, 4, s. 369–374. (Wspólnie z W. Czarnowskim).
79. *Badania histologiczne nad wpływem witaminy A i prednisolonu jako substancji zapobiegających procesowi włóknienia w płucach po uprzednim podaniu dotchawiczym niektórych pyłów spawalniczych*. „Bromat. Chem. Toksykol.”, 1974, 7, 4, s. 491–499. (Wspólnie z S. Zawistowskim i W. Czarnowskim).
80. *Próba zastosowania krzemu w sierści zwierząt jako testu diagnostycznego w doświadczalnej pylicy krzemowej*. „Bromat. Chem. Toksykol.”, 1974, 7, 3, s. 385–392. (Wspólnie z K. Wrześniowską i S. Koryckim).
81. *Zachowanie się frakcji białkowych w surowicy krwi szczurów po podaniu dotchawiczym wybranych pyłów przemysłowych*. „Bromat. Chem. Toksykol.”, 1974, 7, 3, s. 385–392. (Wspólnie z J. Gadomską, W. Czarnowskim i L. Żychlińskim).
82. *Poszukiwanie metod rozdziału białek surowicy krwi w aspekcie oceny narażenia zawodowego*. „Bromat. Chem. Toksykol.”, 1975, 8, 2, s. 223–228. (Wspólnie z J. Gadomską i L. Żychlińskim).
83. *Obraz krwi obwodowej u szczurów po podaniu witaminy A lub prednisolonu w eksperymentalnej pylicy*. „Bromat. Chem. Toksykol.”, 1975, 8, 3, s. 327–335. (Wspólnie z J. Gadomską i W. Czarnowskim).

84. *Studies on the physiological hair silicon content in men.* „Toxicology”, 1975, 5, s. 123–124. (Wspólnie z K. Wrześniowską).
85. *Badania frakcji białkowych surowicy krwi szczurów po podaniu witaminy A lub prednisolonu w eksperymentalnej pylicy.* „Bromat. Chem. Toksykol.”, 1976, 9, 1, s. 27–32. (Wspólnie z J. Gadomską i W. Czarnowskim).
86. *Zawartość krzemu w sierści i hydroksyproliny w płucach szczurów po kilkakrotnym dotchawicznym podaniu krzemionki.* „Bromat. Chem. Toksykol.”, 1976, 9, 2, s. 163–166. (Wspólnie z K. Wrześniowską i W. Czarnowskim).
87. *Badania nad fizjologiczną zawartością krzemu we włosach mężczyzn.* „Bromat. Chem. Toksykol.”, 1976, 9, 4, s. 399–402. (Wspólnie z K. Wrześniowską i E. Rudzińską).
88. *Effects of manganese on substrate oxidation and oxidative phosphorylation in rat liver mitochondria.* „Pol. J. Pharmacol. Pharm.”, 1976, 28, 4, s. 323–327. (Wspólnie z J. Byczkowskim, L. Żychlińskim i M. Stachowiakiem).
89. *Wybrane aktywności mikrosomów wątroby oraz obraz frakcji białkowych surowicy krwi szczurów zatrutowanych pięciotlenkiem wanadu.* „Bromat. Chem. Toksykol.”, 1978, 11, 2, s. 183–189. (Wspólnie z K. Wrześniowską, W. Czarnowskim, L. Żychlińskim i M. Zielenieckim).
90. *Wpływ dotchawicznego podania pięciotlenku wanadu na niektóre narządy i poziom hydroksyproliny w płucach.* „Bromat. Chem. Toksykol.”, 1978, 11, 2, s. 191–196. (Wspólnie z W. Czarnowskim, L. Żychlińskim i S. Zawistowskim).
91. *Badania wpływu na sierść oraz oznaczanie krzemu w sierści, wątrobie i nerkach szczurów po podaniu doustnym rozpuszczalnych połączeń krzemowych.* „Bromat. Chem. Toksykol.”, 1978, 11, 4, s. 423–427. (Wspólnie z K. Wrześniowską).
92. *Chemia toksykologiczna. Ćwiczenia.* Akademia Medyczna w Gdańsku, Gdańsk 1979, ss. 206. (Wspólnie z M. Cempel, J. Gadomską, J. Krechniakiem i K. Wrześniowską).
93. *Inhibicja mitochondrialnego łańcucha oddechowego wątroby szczura związkami pięciowartościowego wanadu,* [w:] VI Sympozjum Toksykologiczne, Kraków 13–15.09.1979. Streszcz. referatów, s. 26. (Wspólnie z L. Żychlińskim).
94. *Poziom fizjologiczny manganu we włosach ludzi.* „Bromat. Chem. Toksykol.”, 1979, 12, 3, s. 225–228. (Wspólnie z K. Wrześniowską).
95. *Mangan we włosach narażonych na pyły braunsztynu jako wskaźnika ekspozycji zawodowej.* „Bromat. Chem. Toksykol.”, 1979, 12, 3, s. 229–233. (Wspólnie z K. Wrześniowską i M. Cempel).
96. *Toksykologiczna ocena środowiska pracy ludzi narażonych na pyły zawierające pięciotlenek wanadu,* [w:] VI Sympozjum Toksykologiczne, Kraków 13–15.09.1979. Streszcz. referatów, s. 27. (Wspólnie z L. Żychlińskim).
97. *Parametry fizjologiczne w długoterminowych badaniach szczurów. Cz. I. Masa ciała i narządów szczurów w dwuletnim okresie obserwacji.* „Zwierz. Lab.”, 1981,

- 18, 2, s. 85–94. (Wspólnie z M. Cempel, W. Czarnowskim, W. Foss, J. Gadomską, J. Krechniakiem, K. Wrześniowską i L. Żychlińskim).
98. *Badania diagnostyczno – laboratoryjne pracowników zatrudnionych przy produkcji nawozów fosforowych*. Cz. II. „Biul. Met. Org. Inst. Med. Mor.”, 1982, 14, 1, s. 52–65. (Wspólnie z M. Cempel, J. Gadomską, J. Łukowicz–Ratajczak i A. Welizarowicz).
99. *Wpływ pięciotlenku wanadu i pyłu zawierającego ten związek na mitochondrialny łańcuch oddechowy wątroby szczurów otrzymujących witaminę A lub C*. „Bromat. Chem. Toksykol.”, 1982, 15, 4, s. 279–285. (Wspólnie z W. Czarnowskim, L. Żychlińskim i B. Kłosowską).
100. *Badania nad wpływem materiałów stosowanych przy budowie i wyposażeniu mieszkań na zanieczyszczenie powietrza i zdrowie dzieci przebywających w tych mieszkaniach*. „Ann. Acad. Med. Gedan.”, 1983, 13, s. 103– 107. (Wspólnie z J. Puckiem, Ł. Borucińską, E. Anusiak, Z. Romikiem, M. Kamińską, A. Markiem, Z. Gackowską, B. Gumkowską–Kamińską, M. Manitius i A. Bielawską–Sową).
101. *Stan zdrowia pracowników zatrudnionych przy produkcji nawozów fosforowych*. Cz. I. *Poziom wybranych wskaźników diagnostyczno–laboratoryjnych*. „Bromat. Chem. Toksykol.”, 1984, 17, 4, s. 317–320. (Wspólnie z M Cempel).
102. *Analiza toksykologiczna*. Wyd. 2 popr. i uzup. Akademia Medyczna w Gdańsku, Gdańsk 1985, 234 s. (Wspólnie z M. Cempel, J. Gadomską, J. Krechniakiem i K. Wrzesniowską).
103. *Stan zdrowia pracowników zatrudnionych przy produkcji nawozów fosforowych*. Cz. II. *Badania hematologiczne i wybrane immunologiczne*. „Bromat. Chem. Toksykol.”, 1985, 18, 1, s. 75–78. (Wspólnie z J. Gadomską i J. Łukowicz–Ratajczak).
104. *Stan zdrowia pracowników zatrudnionych przy produkcji nawozów fosforowych*. Cz. III. *Badania ogólnolekarskie i specjalistyczne*. „Bromat. Chem. Toksykol.”, 1985, 18, 1, s. 79–82. (Wspólnie z A. Welizarowicz, D. Gedrojc, B. Łopacińską i S. Cejrowskim).

Spis patentów

1. Patent polski nr 576, 1951. *Metoda produkcji tranu leczniczego*.
3. Patent polski nr 4326, 1954. *Metoda wydobywania tranu z powirówkowych wód ściekowych*.
4. Patent polski nr 39721, 1956. *Sposób otrzymywania tłuszczu rybiego z ryb lub odpadków rybnych*.

Prof. dr hab. Adolf Fiebig

Adolf Fiebig urodził się 14 marca 1909 roku w Strzelnie. Był jednym z pięciorga dzieci Bernarda i Jadwigi. Po śmierci matki oddano go pod opiekę stryja Klemensa Fiebiga, aptekarza aprobowanego, który posiadał aptekę w Żerkowie¹⁸⁶. W 1929 roku ukończył Państwowe Gimnazjum w Chodzieży i po otrzymaniu świadectwa dojrzałości kontynuował kształcenie w Szkole Podchorążych Rezerwy Artylerii we Włodzimierzu Wołyńskim (od 14 sierpnia 1928 do 19 czerwca 1930 roku). Stamtąd przydzielono go na okres trzech miesięcy do 4 Pułku Artylerii Lekkiej, w tej samej miejscowości¹⁸⁷.

Po odbyciu służby wojskowej rozpoczął w październiku 1930 roku studia na Uniwersytecie Poznańskim, początkowo była to chemia na Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym, jednak po roku Adolf Fiebig zdecydował się przenieść do Oddziału Farmaceutycznego na tym Uniwersytecie, gdzie 20 grudnia 1935 roku otrzymał dyplom magistra farmacji¹⁸⁸. Po studiach podjął pracę w rodzinnej aptece w Żerkowie i pozostał tam do końca września 1936 roku. Następnie udał się na Wybrzeże i tam pracował w aptekach: początkowo w Gdyni w aptece „Pod Gryfem” – od października 1936 roku do końca marca 1938 roku, później w Wejherowie w aptece „Zielonej” – aż do wybuchu wojny¹⁸⁹.

We wrześniu 1939 roku powołany do służby wojskowej Szpitala Okręgowego, pełnił funkcję oficera sanitarnego w Warszawie, skąd został po kapitulacji miasta przewieziony do przejściowego obozu jenieckiego w Łodzi. Po zwolnieniu z niewoli pracował w aptekach w Rozwadowie i Dukli. W lipcu 1945 roku powrócił do Żerkowa i przez rok prowadził już swoją aptekę¹⁹⁰.

Od czerwca 1946 roku zatrudniony został w Katedrze Farmacji Stosowanej Uniwersytetu Poznańskiego, gdzie pod kierunkiem prof. Jurkowskiego wykonał pracę doktorską pt. *Zagadnienia dyfuzji i czasu w metodzie przygotowania nalewek sposobem wytrawiania*, na podstawie której 16 grudnia 1949 roku uzyskał stopień doktora nauk farmaceutycznych.

W trakcie pracy nad doktoratem mgr Fiebig zatrudnił w aptece w Żerkowie absolwentkę Wydziału Farmaceutycznego Uniwersytetu Poznańskiego, Janinę Peszkowską, z którą w 1949 roku zawarł związek małżeński. Małżonka wraz z dwoma synami pozostała w Żerkowie do końca lat 60-tych, prowadząc tam aptekę, po czym przybyła z dziećmi do Gdańska¹⁹¹.

Na prośbę Rady Wydziału Akademii Medycznej w Gdańsku w 1950 roku dr Adolf Fiebig przybył na Wybrzeże i objął kierownictwo Katedry Farmacji Stosowanej za mgr. Czesława Fink-Finowickiego, który rok wcześniej zapo-

czątkował wykłady z tego przedmiotu. Dr Fiebig zastał Katedrę umiejscowioną w podziemiach starego gmachu, bez odpowiedniego wyposażenia i sprzętu. Początkowo z braku warunków prowadzono w Katedrze głównie zajęcia dydaktyczne, a cały wysiłek skierowany był na zorganizowanie i dostosowanie pracowni do ćwiczeń: powstały pracownie leku recepturowego, galenowego oraz leku jałowego¹⁹². Z powodu braku warunków do prac naukowych dr Fiebig nawiązał współpracę z apteką szpitalną AMG, gdzie prowadzono część badań.

W latach 1954–1955 pełnił funkcję prodziekana Wydziału Farmaceutycznego AMG. Na początku lat 60-tych przygotował rozprawę pt. *Polarograficzne badanie właściwości powierzchniowych galenowych przetworów z surowców roślinnych* na podstawie której Rada Wydziału Farmaceutycznego Akademii Medycznej w Łodzi nadała mu 14 grudnia 1963 roku stopień doktora habilitowanego nauk farmaceutycznych¹⁹³. W 1965 roku Adolf Fiebig otrzymał funkcję docenta etatowego Katedry Farmacji Stosowanej AMG. Tytuł profesora nadzwyczajnego Fiebig uzyskał pismem Ministra Zdrowia z dnia 11 maja 1973 roku. W latach 1971–1979 zajmował stanowisko zastępcy dyrektora Instytutu Technologii i Analizy Leku AMG.

W roku 1979 prof. Fiebig przeszedł na emeryturę, pozostawał jednak dalej aktywny naukowo. Zmarł dnia 20 maja 1993 roku¹⁹⁴.

Działalność dydaktyczna

Profesor Fiebig szczególnym zamięłowaniem darzył działalność dydaktyczną. Pracę ze studentami rozpoczął jako magister zatrudniony na Uniwersytecie Poznańskim, a kontynuował przez wiele lat na Akademii Medycznej w Gdańsku. Po objęciu kierownictwa Katedry Farmacji Stosowanej jego głównym zadaniem było zorganizowanie warunków do nauki dla studentów farmacji. W latach 1957–1958 wprowadził pierwsze w kraju zajęcia z przyrządzania leku jałowego. Profesor nawiązał współpracę z Gdańskim Zarządem Aptek, co zaowocowało uruchomieniem aptek szkoleniowych, w Laboratorium Galenowym studenci mieli możliwość zapoznania się z produkcją leków na skalę przemysłową. Ważnym aspektem działalności dydaktycznej profesora była organizacja i prowadzenie kursów podyplomowych oraz doszkalających. Już w 1949 roku w Poznaniu był wykładowcą na kursach przeznaczonych dla pomocników aptecznych, kontynuując szkolenia w Gdańsku, w latach 1958–1966 zorganizował dziesięć kursów dla pracowników aptek szpitalnych, a w kolejnych pięciu latach kursy nieciągłe dla aptekarzy z Pomorza. We współpracy z Centrum Medycznego Kształcenia Podyplomowego uruchomił kursy o ogólnopolskim zasięgu¹⁹⁵.

Profesor był promotorem 220 prac magisterskich, dziesięciu prac doktorskich oraz opiekunem dwóch prac habilitacyjnych. Dla współpracowników i studentów zawsze miał czas, wpajał studentom i asystentom zamięłowanie

i szacunek do zawodu farmaceuty. Wraz z zespołem przygotował dwa skrypty: *Technologia stałych postaci leku* z 1976 roku, *Wybrane zagadnienia z biofarmacji* z 1980 roku oraz podręcznik „Farmacja stosowana” wydany w 1987 roku, już po przejściu na emeryturę¹⁹⁶.

Działalność naukowa

Profesor Fiebig w licznych pracach naukowych poruszał przede wszystkim kwestie wpływu dodatku substancji pomocniczych oraz sposobu sporządzania na jakość postaci leku. Zajmował się przetworami roślinnymi, maściami, kroplami ocznymi i tabletkami, a także płynami infuzyjnymi i iniekcjami. Badał także wpływ warunków wytwarzania na czystość mikrobiologiczną leków, kilka prac poświęcił użyciu filtrów membranowych w aptece. Inną grupę stanowiły prace, których tematem było otrzymanie i wprowadzenie nowych substancji leczniczych i pomocniczych, takich jak sulfatiazol srebrowy, tran utwardzony oraz olej etoksypolisiloksanowy. Wyniki wielu prac zostały wykorzystane w monografiach kolejnych wydań Farmakopei Polskiej¹⁹⁷.

Profesor opracował recepturę maści Argosulfan z sulfatiazolem srebrowym, o działaniu przeciwoparzeniowym, która została opatentowana. Drugi patent dotyczył opracowania sposobu zabezpieczenia podłoża maściowych przed utlenianiem¹⁹⁸. Wyróżniono także jego pracę na temat wykorzystania silikonów i tworzyw sztucznych w preparatyce farmaceutycznej, nadając prof. Fiebigowi indywidualną nagrodę I stopnia Ministra Zdrowia.

Profesor pasjonował się również historią, także historią farmacji, w związku z czym przekazał Katedrze Farmacji Stosowanej bezcenne zbiory muzealne pochodzące z apteki rodzinnej w Żerkowie, które do dziś można podziwiać w gablotach znajdujących się w Katedrze¹⁹⁹.

Wyróżnienia i nagrody

Wśród nagród prof. Fiebiga, otrzymanych za działalność naukową i badawczą, a także organizacyjną można wymienić: Złoty Krzyż Zasługi (1968 rok), Tytuł Honorowy „Zasłużony Nauczyciel PRL”, odznakę Za Zasługi dla Gdańska, a także Medal „Zasłużonemu Akademii Medycznej w Gdańsku” oraz liczne nagrody rektora AMG za osiągnięcia naukowe i dydaktyczne²⁰⁰.

Spis publikacji

1. *Zagadnienia dyfuzji i czasu w metodzie przygotowania nalewek sposobem wytrawiania*. (Rozprawa doktorska). Poznań 1949, maszynopis.
2. *Ferrum oxydatum saccharatum i Ferrum oxydatum saccharum liquidum*. „Farm. Pol.”, 1954, 10, 1, s. 18–20.
3. *Preparaty galenowe z farmakopealnych drożdży leczniczych*. „Farm. Pol.”, 1954, 10, 2, s. 44–46.

4. *Napar czy odwar z korzenia ipekakuany.* „Farm. Pol.”, 1955, 11, 5, s. 105–109. (Wspólnie z S. Kanafarską).
5. *Uwagi o nowszych zbiorach przepisów na leki magistralne.* „Farm. Pol.”, 1956, 12, 4, s. 87–91.
6. *Ocena farmakopealnego płynnego wyciągu tymiankowego.* „Farm. Pol.”, 1958, 14, 20, s. 343–345. (Wspólnie z I. Stechnij).
7. *Sposoby zapobiegania zakażeniu leków sporządzanych w aptekach szpitalnych.* „Acta Pol. Pharm.”, 1959, 16, 2, s. 153–160. (Wspólnie z W. Kędzią, J. Lewonową i I. Barteczko).
8. *Leki sporządzane w aptece szpitalnej jako jedna z możliwych dróg szerzenia się zakażeń wewnątrzszpitalnych wywołanych przez odporne na antybiotyki gronkowce (*Micrococcus pyogenes*).* „Acta Pol. Pharm.”, 1959, 16, 5, s. 403–411. (Wspólnie z W. Kędzią, J. Lewonową i I. Barteczko).
9. *Badanie trwałości penicyliny w maści.* „Farm. Pol.”, 1959, 15, 11, s. 205–209. (Wspólnie z H. Wasiak).
10. *Oznaczanie morfiny w proszku Dowera.* „Farm. Pol.”, 1961, 17, 11, s. 213–215. (Wspólnie z J. Kozłowską).
11. *Badania nad stosowanymi w praktyce aptecznej sposobami obniżania zanieczyszczenia leków drobnoustrojami.* „Acta Pol. Pharm.”, 1961, 18, 5, s. 435–440. (Wspólnie z I. Barteczko i I. Stechnij).
12. *Polarograficzne badania właściwości powierzchniowych galenowych przetworów z surowców roślinnych.* (Praca habilitacyjna). PZWL, Warszawa 1963.
13. *Argentometryczne oznaczanie zawartości chloramfenikolu w maściach, czopkach i drażetkach.* „Farm. Pol.”, 1963, 19, 23–24, s. 491–492. (Wspólnie z H. Wasiak i S. Janickim).
14. *Badania przydatności wyższych frakcji oleju etoksypolisiloksanowego w praktyce farmaceutycznej. Cz. I. Badania nad wykorzystaniem w preparatyce maściowej i czopkowej.* „Dissert. Pharm.”, 1964, 16, 4, s. 519–529. (Wspólnie z J. Endraszka, H. Wasiak, S. Janickim, R. Piękosiem i A. Radeckim).
15. *Materiały dotyczące buforowania i konserwowania kropli ocznych.* Gdański Zarząd Aptek, Gdańsk 1965. (Wspólnie z H. Wasiak i S. Janickim).
16. *Kolorymetryczne oznaczanie chlorowodorku oksytetracykliny w maściach i czopkach.* „Dissert. Pharm.”, 1965, 17, 1, s. 81–86. (Wspólnie z S. Janickim i H. Wasiak).
17. *Wpływ modyfikacji próby z odczynnikiem Mayera podanej w FP III na wydajność alkaloidów oraz zużycie spirytusu przy otrzymywaniu suchych i płynnych wyciągów.* „Farm. Pol.”, 1965, 21, 7–8, s. 269–273. (Wspólnie z K. Ludwikowską).
18. *Ocena przydatności butelek z polietylenu jako opakowań do kropli ocznych.* „Farm. Pol.”, 1965, 21, 19–20, s. 755–757. (Wspólnie z H. Wasiak i S. Janickim).

19. *Badania przydatności wyższych frakcji oleju etoksypolisiloksanowego w praktyce farmaceutycznej. Cz. II. O działaniu antyoksydacyjnym w tłuszczowych podłożach maściowych.* „Dissert. Pharm.”, 1965, 17, 1, s. 67–73. (Wspólnie z W. Stożkowską, J. Endraszka, A. Radeckim i R. Piękosiem).
20. *Badania przydatności wyższych frakcji oleju etoksypolisiloksanowego w praktyce farmaceutycznej. Cz. III. Działania przeciwpieniące w wyciągach roślinnych.* „Dissert. Pharm.”, 1965, 17, 3, s. 351–356. (Wspólnie z K. Ludwikowską, J. Endraszka, R. Piękosiem i A. Radeckim).
21. *Badania przydatności wyższych frakcji oleju etoksypolisiloksanowego w praktyce farmaceutycznej. Cz. IV. O działaniu antyoksydacyjnym w absorpcyjnych i węglowodorowych podstawach maściowych.* „Dissert. Pharm.”, 1966, 18, 6, s. 631–635. (Wspólnie z W. Stożkowską i J. Endraszka).
22. *Badania przydatności wyższych frakcji oleju etoksypolisiloksanowego w praktyce farmaceutycznej. Cz. V. O antyoksydacyjnym wpływie niskich stężeń oleju w podłożach maściowych i czopkowych.* „Dissert. Pharm.”, 1967, 19, 1, s. 109–114. (Wspólnie z W. Stożkowską, R. Piękosiem, A. Radeckim i J. Endraszka).
23. *Charakterystyka emulsji oleju etoksypolisiloksanowego.* „Przem. Chem.”, 1969, 48, 4, s. 216–220. (Wspólnie z K. Ludwikowską, A. Radeckim i R. Piękosiem).
24. *Chromatograficzny rozdział produktów rozkładu alkaloidów tropanowych.* „Farm. Pol.”, 1969, 25, 11, s. 971–972.
25. *Porównanie przydatności pożywki tioglikolanowej i bulionu cukrowego dla potrzeb kontroli jałowości leku.* „Farm. Pol.”, 1970, 26, 1, s. 29–32. (Wspólnie z I. Stechnij, I. Barteczko, J. Szulc).
26. *Chromatograficzna identyfikacja cukrów zawartych w preparatach leczniczych za pomocą kwasu tiobarbiturowego i jego soli sodowej.* „Farm. Pol.”, 1970, 26, 7, s. 555–558. (Wspólnie z K. Ludwikowską i A. Kowalską).
27. *Badania trwałości kropli ocznych z bromowodorkiem homotropiny metodą chromatograficzno-kolorymetryczną.* „Farm. Pol.”, 1970, 26, 10, s. 799–801. (Wspólnie z J. Felczakiem i S. Janickim).
28. *Próba zastosowania filtrów membranowych do wykrywania w lekach niektórych bakterii beztlenowych.* „Farm. Pol.”, 1970, 26, 11, s. 887–891. (Wspólnie z I. Stechnij i J. Szulc).
29. *Kolorymetryczne oznaczanie sulfatiazolu przy użyciu p-dwumetyloamino-benzaldehydu.* „Acta. Pol. Pharm.”, 1971, 28, 1, s. 19–22. (Wspólnie z J. Felczakiem, S. Janickim i K. Starostką).
30. *Badania drażniącego działania środków konserwujących, stosowanych preparatyce kropli ocznych.* „Farm. Pol.”, 1972, 28, 12, s. 1145–1149. (Wspólnie z J. Felczakiem, B. Pankowską i B. Woyczikowskim).

31. *Wpływ niższych temperatur przechowywania na trwałość tranu leczniczego.* „Rozpr. Wydz. III, G.T.N.” 1972, 3, 9, s. 225–229. (Wspólnie z J. Kozłowską).
32. *Badanie trwałości roztworów wodnych siarczanu guanetydyny.* „Farm. Pol.”, 1973, 29, 2, s. 169–172. (Wspólnie z J. Felczakiem i K. Starostką).
33. *Wpływ dodatku poliwinylpirolidonu na trwałość kropli ocznych z solą sodową sulfatiazolu.* „Farm. Pol.”, 1973, 29, 5, s. 403–406. (Wspólnie z J. Felczakiem, S. Janickim i K. Starostką).
34. *Badania chromatograficzne strychniny i jej pochodnych w złożonych preparatach leczniczych.* „Farm. Pol.”, 1973, 29, 12, s. 1087–1093. (Wspólnie z S. Kanafarską-Młotkowską i D. Chodkiewicz).
35. *Ocena mikrobiologiczna niektórych substancji używanych do sporządzania leków,* [w:] *Materiały I Naukowej Konferencji Farmacji Klinicznej*, Poznań 1973, s. 125–129. (Wspólnie z I. Barteczko, I. Stechnij i I. Szulc).
36. *Wpływ sposobu mycia zatyczek gumowych na powstawanie osadów w płynach infuzyjnych,* [w:] *Materiały I Naukowej Konferencji Farmacji Klinicznej*, Poznań 1973, s. 193–198. (Wspólnie z I. Barteczko, I. Stechnij i J. Szulc).
37. *Kontrola mikrobiologiczna tabletek ze szczególnym uwzględnieniem tabletek z kwasem glutamowym i z glukozą,* [w:] *Materiały I Naukowej Konferencji Farmacji Klinicznej*, Poznań 1973, s. 131–135. (Wspólnie z I. Stechnij, S. Młotkowską, i I. Barteczko).
38. *Badania aparatury i powietrza na ogólną ilość bakterii oraz ocena mikrobiologiczna tabletek furosemidu i metronidazolu. Praca wykonana na zlecenie Starogardzkich Zakładów Farmaceutycznych „Polfa”,* 1973. (Wspólnie z I. Stechnij, I. Barteczko i S. Kanafarską-Młotkowską).
39. *Wpływ mieszanin przeciwutleniaczy na trwałość tranu leczniczego.* „Ann. Acad. Med. Gedan.”, 1974, 4, 91–100. (Wspólnie z I. Kozłowską).
40. *Sposób otrzymywania trwałego roztworu Dakina i ocena jego aktywności przeciwbakteryjnej. Cz. I. Badania nad stabilizacją roztworu Dakina,* [w:] *Materiały II Naukowej Konferencji Farmacji Klinicznej*, Poznań 1974, s. 107–115. (Wspólnie z I. Barteczko, I. Stechnij, J. Kozłowską i S. Młotkowską).
41. *Badania mikrobiologiczne powietrza w pomieszczeniach tabletkarni i pakowania tabletek. Praca naukowo-usługowa wykonana na zlecenie Starogardzkich Zakładów Farmaceutycznych „Polfa”,* 1974. (Wspólnie z I. Stechnij, I. Barteczko i S. Młotkowską).
42. *Problematyka i wyniki prac przedstawionych na X Sesji Naukowej. Sesja Wydziału Farmaceutycznego.* „Ann. Acad. Med. Gedan.”, 1974, 4, s. 599–613. (Wspólnie z I. Grabowską i R. Piękosiem).
43. *Identyfikacja środków konserwujących w kroplach ocznych metodą chromatografii cienkowarstwowej.* „Farm. Pol.”, 1973, 31, 1, s. 37–41. (Wspólnie z K. Ludwikowską, A. Kowalską i E. Szczygiel).

44. *Chromatograficzna identyfikacja jonów metali ciężkich przechodzących do roztworów z gumowych zatyczek naczyń infuzyjnych*, [w:] *Materiały III Naukowej Konferencji Farmacji Klinicznej*. Kraków 1975, s. 35–39. (Wspólnie z B. Woyczikowskim i S. Kanafarską-Młotkowską).
45. *Ocena czystości mikrobiologicznej aparatów służących do produkcji tabletek i innych leków*, [w:] *Materiały III Naukowej Konferencji Farmacji Klinicznej*. Kraków 1975, s. 71–77. (Wspólnie z I. Barteczko, I. Stechnij i T. Dzierżanowską).
46. *Wpływ dodatku kwasu mlekowego na trwałość glukozy w roztworach wyjaławianych termicznie*, [w:] *Materiały III Naukowej Konferencji Farmacji Klinicznej*. Kraków 1975, 111–115. (wspólnie z A. Kowalską, K. Ludwikowską i K. Starostką).
47. *Odkwaszanie przy pomocy absorbentów oleju rycynowego przeznaczonego do celów okulistycznych*, [w:] *Materiały III Naukowej Konferencji Farmacji Klinicznej*. Kraków 1975, s. 117–122. (Wspólnie z S. Kanafarską-Młotkowską i I. Stechnij).
48. *Otrzymywanie jodoformów przy użyciu niektórych tenzydów i substancji wielkocząsteczkowych w warunkach apteki szpitalnej*, [w:] *Materiały III Naukowej Konferencji Farmacji Klinicznej*. Kraków 1975, s. 127–132. (Wspólnie z K. Ludwikowską i A. Kowalską).
49. *Ocena aktywności przeciwbakteryjnej jodoformów sporządzonych przy użyciu monoestrów sacharozy i poliwinylpirolidonu*, [w:] *Materiały III Naukowej Konferencji Farmacji Klinicznej*. Kraków 1975, s. 133–137. (Wspólnie z I. Barteczko, I. Stechnij i W. Wojszkun).
50. *Sposób otrzymywania trwałego roztworu Darkina*, [w:] *Materiały III Naukowej Konferencji Farmacji Klinicznej*. Kraków 1975, s. 139–144. (Wspólnie z I. Barteczko, I. Stechnij i E. Zarecką).
51. *Metody kontroli i ocena jakości tabletek z N-(p-toluenosulfonylo)-5-metylo-2-pirazolino-1-karbonamidem (SPC-703)*. „Ann. Acad. Med. Gedan.”, 1975, 5, s. 131–139. (Wspólnie z S. Janickim, J. Felczakiem i T. Szczepokowską).
52. *Wpływ sposobu oczyszczania zatyczek gumowych na powstawanie zanieczyszczeń w płynach parenteralnych*. „Ann. Acad. Med. Gedan.”, 1976, 6, s. 163–180. (Wspólnie z S. Kanafarską-Młotkowską, B. Woyczikowskim i I. Stechnij).
53. *Wpływ stężenia oraz rozdrobnienia substancji leczniczej na właściwości strukturalne maści*. „Farm. Pol.”, 1976, 32, 1, s. 47–51. (Wspólnie z W. Stożkowską i D. Chrzanowską).
54. *Wpływ monoestrów sacharozy na właściwości fizyczne tabletek z meprobanatem*. „Farm. Pol.”, 1976, 32, 2, s. 113–116. (Wspólnie z S. Janickim, J. Kozłowską i H. Rybicką).
55. *Ocena jałowości płynów infuzyjnych sporządzanych w aptece szpitalnej*, [w:] *Materiały IV Naukowej Konferencji Farmacji Klinicznej*, 1976, s. 26–31.

- (Wspólnie z I. Barteczko, W. Olszewskim, I. Stechnij, E. Zarycką i E. Szupryczyńską).
56. *Przeżywalność bakterii w preparatach krwiopochodnych*, [w:] *Materiały IV Naukowej Konferencji Farmacji Klinicznej*, 1976, s. 43–48. (Wspólnie z I. Barteczko, W. Olszewskim, I. Stechnij, E. Mikołajewską i E. Kosecką).
 57. *Badania zanieczyszczeń rozpuszczalnych przechodzących do płynów infuzyjnych z zatyczek gumowych*, [w:] *Materiały IV Naukowej Konferencji Farmacji Klinicznej*, 1976, s. 62–69. (Wspólnie z B. Woyczikowskim, S. Kanafarską-Młotkowską i J. Szulc).
 58. *Próby izolacji i analizy kwaśnych produktów rozkładu glukozy w roztworach wyjalawianych termicznie*, [w:] *Materiały IV Naukowej Konferencji Farmacji Klinicznej*, 1976, s. 83–89. (Wspólnie z A. Kowalską i K. Ludwikowską).
 59. *Badania zależności pomiędzy cechami reologicznymi a właściwościami użytkowymi maści ochronnych*. „Farm. Pol.”, 1976, 32, 10, s. 819–826. (Wspólnie z W. Stożkowską).
 60. *Technologia stałych postaci leku*. Skrypt, Akademia Medyczna w Gdańsku, Gdańsk 1976. (Wspólnie z S. Janickim, M. Tiałowską i W. Wojszkun).
 61. *Problematyka i wyniki prac naukowych przedstawionych na XI Sesji Naukowej. Sesja Naukowa Wydziału Farmaceutycznego*. „Ann. Acad. Med. Gedan.”, 1976, 6, 313–333. (Wspólnie z R. Piękosiem).
 62. *Ocena fizykochemiczna i biofarmaceutyczna maści i kremu z sulfatiazolem srebrowym*, [w:] *Problemy Chirurgii Dziecięcej* t. 4, 1977, s. 47–50. (Wspólnie z W. Stożkowską i K. Węclawską).
 63. *Flora bakteryjna ran oparzeniowych leczonych sulfatiazolem srebrowym w postaci maści i kremu*, [w:] *Problemy Chirurgii Dziecięcej* t.4, 1977, s. 51–56. (Wspólnie z I. Barteczko, I. Stechnij i E. Zarecką).
 64. *Ocena trwałości SPC-5002 w substancji oraz opracowanie technologii tabletkowania*. Praca wykonana na zlecenie Instytutu Przemysłu Farmaceutycznego w Warszawie, Gdańsk 1977. (Wspólnie z S. Janickim, W. Wojszkun, J. Łukasikiem, Z. Jamrógiwiczem, S. Magielką, H. Rybicką, G. Belcarz i E. Jędrzejewską).
 65. *Problematyka i wyniki prac naukowych przedstawionych na XII Sesji Naukowej Wydziału Farmaceutycznego*. „Ann. Acad. Med. Gedan.”, 1977, 7, 271–291. (Wspólnie z R. Piękosiem).
 66. *Preparatyka i ocena biofarmaceutyczna układów maściowych z solą srebrową sulfatiazolu*, [w:] *Pamiętnik Sympozjum Sekcji Chirurgii Plastycznej i Rekonstrukcyjnej Tow. Chirurgów Polskich*, Gdańsk 1977, 30–34. (Wspólnie z W. Stożkowską).
 67. *Badania ochronnego działania maści zawierającej silikony*. „Ann. Acad. Med. Gedan.”, 1980, 10, 307–315. (Wspólnie z W. Stożkowską).

68. *Wybrane zagadnienia z biofarmacji* (skrypt). Akademia Medyczna w Gdańsku, Gdańsk 1980. (Wspólnie z K. Ludwikowską).
69. *Technologia stałych postaci leku*. Wydanie II (skrypt). Akademia Medyczna w Gdańsku, Gdańsk 1980. (Wspólnie z S. Janickim i W. Żebrowską).
70. *Badanie wpływu inkorporowanych substancji leczniczych na cechy reologiczne maści-zawiesin*. „Farm. Pol.”, 1981, 37, 3, s. 137–142. (Wspólnie z W. Stożkowską).
71. *Ocena mikrobiologiczna płynów pozostałych po wlewie dożylnym*. „Pol. Tyg. Lek.”, 1981, 36, 38, s. 1459–1462. (Wspólnie z I. Barteczko, A. Halkiewicz i I. Stechnij).
72. *Ocena aktywności przeciwbakteryjnej sulfatazolu srebrowego w różnych układach maściowych*. „Pol. Tyg. Lek.”, 1982, 37, 6, s. 169–172. (Wspólnie z I. Barteczko, A. Halkiewicz i I. Stechnij).
73. *Farmacja stosowana – podręcznik dla studentów farmacji*. PZWL, Warszawa 1987. (Redakcja).

Prof. dr hab. Stanisław Gill

Stanisław Gill urodził się 4 sierpnia 1920 roku w miejscowości Horyniec należącej do powiatu Lubaczów, w województwie rzeszowskim, w rodzinie Franciszka i Walerii. Jako dziecko uczęszczał do szkoły powszechnej w Wągrowcu, którą ukończył w 1930 roku. Wykształcenie średnie zdobył w Państwowym Gimnazjum Klasycznym w Wągrowcu, zdając egzamin dojrzałości w 1938 roku.

W czasie okupacji pracował najpierw w Warszawie jako pracownik fizyczny Zarządu Miejskiego. W 1941 roku przeniósł się do Włodawy, gdzie do 1943 roku był zatrudniony w Nadleśnictwie jako robotnik leśny. Następnie objął stanowisko sekretarza w nadleśnictwie Adawpalu, gdzie pracował do lipca 1944 roku. W czasie od 1 sierpnia 1944 do 1 lipca 1945 roku Stanisław Gill zatrudniony był w Starostwie Powiatowym we Włodawie jako referent, w tym czasie, w grudniu 1944 roku, ożenił się z Anną Krystyną Borkowską – pielęgniarką.

Po zakończeniu wojny zapisał się na Uniwersytet Poznański, Wydział Farmaceutyczny. Już na czwartym roku studiów rozpoczął pracę dydaktyczną i naukową jako asystent – wolontariusz w zakładzie Farmakognozji Uniwersytetu Poznańskiego. Tam, pod kierownictwem i opieką prof. dr. Wacława Strażewicza, powstała pierwsza praca naukowo-badawcza Stanisława Gilla pt. *Zależność zawartości śluzu w korzeniach prawoślazu lekarskiego (Althaea*

officinalis L.) od temperatury suszenia, korowania i czasu maceracji surowca, którą opublikowano w numerze 5 Przeglądu Zielarskiego z 1949 roku. W grudniu 1948 roku na świat przyszła córka państwa Gill – Maria Jolanta. Stanisław Gill otrzymał dyplom magistra farmacji 15 października 1949 roku i 1 listopada rozpoczął pracę w Zakładzie Farmakognozji przy Wydziale Farmaceutycznym Akademii Lekarskiej w Gdańsku na stanowisku asystenta. Brał w tym czasie czynny udział w tworzeniu tego Zakładu, m.in. udał się do Poznania w celu pozyskania sprzętu laboratoryjnego.

1 września 1950 został powołany w charakterze kontraktowego starszego asystenta Zakładu Farmakognozji, od 15 lutego 1953 roku pracował tam w charakterze adiunkta. Równocześnie pracował także w Centrali Aptek Społecznych (do 1953 roku) i w Aptece Społecznej nr 6 Gdańskiego Przedsiębiorstwa Aptek, na stanowisku kierownika, w wymiarze sześciu godzin. Uchwałą Rady Wydziału z dnia 30 grudnia 1951 roku mgr Gill Stanisław uzyskał stopień doktora farmacji z wynikiem bardzo dobrym. Podstawą była praca pt. *Zawartość witaminy C w pseudoowocach kilku gatunków róż z okolic Gdańska, w zależności od okresu zbioru, oraz temperatury i sposobu suszenia* i egzamin doktorski.

Rada Wydziału Farmaceutycznego Akademii Medycznej w Warszawie nadała dr. Gillowi 14 czerwca 1965 roku stopień naukowy docenta, zatwierdzony przez Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej 4 marca 1966 roku. W tymże roku prowadził też w ramach pracy dodatkowej zajęcia w Technikum Ekonomicznym w Gdańsku, na umowę–zlecenie, w wymiarze 12 godzin tygodniowo. Z dniem 1 lipca 1968 roku powołany został na stanowisko kierownika Pracowni Analizy Surowców Roślinnych z ogrodem przy Katedrze Farmakognozji, natomiast rok później, 4 lipca 1969 roku, do objęcia funkcji Dziekana Wydziału Farmaceutycznego. Obowiązek ten pełnił w okresie od 1 września 1969 do 31 sierpnia 1972 roku. Pół roku później mianowany został na stanowisko profesora nadzwyczajnego, a 12 lutego 1982 roku uchwałą Senatu AMG profesora zwyczajnego²⁰¹.

Profesor Stanisław Gill zmarł nagle 31 października 1986 roku. Na pogrzeb, który miał miejsce w Gdańsku, na cmentarzu Srebrzysko, licznie przybyli współpracownicy, uczniowie oraz przyjaciele.

Działalność dydaktyczna

Stanisław Gill rozpoczął działalność dydaktyczną już jako student Uniwersytetu Poznańskiego, prowadząc w 1948 roku ćwiczenia z farmakognozji dla studentów trzeciego roku Wydziału Farmaceutycznego. Po przeniesieniu do Akademii Medycznej w Gdańsku, od 1949 roku, kontynuował prowadzenie zajęć z tego przedmiotu dla studentów drugiego i trzeciego roku²⁰². W 1954 roku prowadził konsultacje ze studentami, a także w zastępstwie prof. Kołodziejskiego wykłady

o glikozydach nasercowych. Od 1959 roku kierował ćwiczeniami w okresie II semestru w Zakładzie Farmakognozji.

Przez wiele lat wykładał historię farmacji wraz z deontologią dla studentów drugiego roku, a w latach 1959–1962 prowadził zajęcia dla magistrów farmacji z deontologii i etyki zawodowej w ramach sześciotygodniowych kursów szkolenia podyplomowego, zorganizowanych przez Instytut Doskonalenia Kadr Lekarskich. Między rokiem 1958 i 1963 wykładał i kierował ćwiczeniami z oceny chemicznej dobroci surowców roślinnych dla studentów piątego roku, a od 1966 roku przedstawiał także zastosowanie chromatografii w analizie farmaceutycznej. Oprócz obowiązków wykładowcy kierował również całością administracji Zakładu Farmakognozji. Od 1970 roku prowadził w Gdańsku i Białymstoku wykłady z zakresu nowych leków pochodzenia roślinnego²⁰³.

Profesor Gill był uznawany za twórczego i nowatorskiego wykładowcę. Jak czytamy w opinii prof. Kołodziejskiego, wówczas kierownika Zakładu Farmakognozji: „wykazywał duże walory dydaktyczne w opracowywaniu tematów związanych z ćwiczeniami, w udzielaniu objaśnień i przeprowadzaniu demonstracji na ćwiczeniach, w sposobie przeprowadzania kolokwium z zakresu ćwiczeń i wykładów oraz prowadzeniu repetytoriów z zakresu wykładów”²⁰⁴. Profesor Stanisław Gill wprowadził system nauczania i sprawdzania wiedzy studentów, który mobilizował do systematycznej nauki, a jednocześnie umożliwiał zaliczenie przedmiotu bez egzaminu ustnego. Wykłady prowadzone przez profesora były dostosowywane do potrzeb i zgodne z aktualną wiedzą z zakresu wielu dyscyplin²⁰⁵. Swojej pracy poświęcał bardzo dużo czasu i uwagi, jak pisał prof. Kołodziejski w 1965 roku: „od wielu lat poświęca pracy w katedrze przeciętnie 10 godzin dziennie (często również w niedziele)”²⁰⁶.

Profesor Gill był współautorem wielu skryptów: *Analiza Fitochemiczna* (trzy wydania: 1970, 1977, 1983 rok), *Analiza anatomiczno–morfologiczna surowców leczniczych* (1970 rok), *Chromatografia cienkowarstwowa w badaniu leków złożonych* (1970 rok), *Skrypt do ćwiczeń morfologiczno–anatomicznych z farmakognozji* (1984 rok), *Atlas do ćwiczeń morfologiczno–anatomicznych z farmakognozji* (1985 rok).

Stanisław Gill w trakcie swojej działalności był promotorem czterech prac doktorskich, 135 prac magisterskich, recenzował także liczne prace doktorskie, habilitacyjne i wnioski o nadanie tytułu profesora zwyczajnego²⁰⁷. W trakcie pełnienia funkcji Dziekana poświęcał bardzo dużo czasu zajęciom na Uczelni, 60 godzin tygodniowo, w tym 12–14 godzin na sprawy związane z kierowaniem Wydziałem, na zajęcia dydaktyczne ok. 20 godzin (w tym dwie–cztery godziny na wykłady, cztery godziny na ćwiczenia, siedem godzin na kierowanie siedmioma pracami magisterskimi i cztery godziny na bezpośrednią opiekę nad dwoma pracami magisterskimi oraz na uaktualnianie wykładanych treści

i skryptów do ćwiczeń). Pozostały czas pochłaniały mu zajęcia naukowe, opracowywanie publikacji, kierowanie pracami doktorskimi, recenzowanie prac i udział w zebraniach, sympozjach i zjazdach naukowych²⁰⁸. Profesor prowadził także studenckie koło naukowe przy Zakładzie Farmakognozji, a wykonywane w ramach koła prace referowano na Konferencjach Studenckich Towarzystwa Naukowego²⁰⁹.

Jako adiunkt Stanisław Gill był przedstawicielem pomocniczych pracowników nauki do Rady Wydziału Farmaceutycznego, a w latach 1964–1966 przedstawicielem tych pracowników do Senatu Uczelni. Funkcję prodziekana pełnił od 1966 do 1969 roku, kiedy to otrzymał nominację na dziekana Wydziału Farmaceutycznego. Prof. Gill pełnił funkcję przewodniczącego Komisji Kwalifikacyjnej dla kandydatów na Wyższe Uczelnie, był przewodniczącym Komisji Pracy i Płacy przy Radzie Zakładowej AMG, prezesem Polskiego Towarzystwa Farmaceutycznego, członkiem Zarządu Sekcji Farmaceutycznej, Gdańskiego Towarzystwa Naukowego i Polskiego Towarzystwa Botanicznego, a także przewodniczącym Komisji Kontroli Zawodowej dla farmaceutów przy Wojewódzkim Wydziale Zdrowia. Jako dziekan był członkiem Rektorskiej Komisji Rozwoju Kadry Naukowo–Dydaktycznej²¹⁰.

Działalność naukowa

Profesor Stanisław Gill w swojej działalności naukowej interesował się przede wszystkim zagadnieniami z zakresu fitochemii. Prowadził studia nad występującymi w roślinach związkami chemicznymi o działaniu biologicznym, a także badania z zakresu analizy chromatograficznej i oceny surowców roślinnych. Prace naukowe dotyczyły różnych związków ciał czynnych pochodzenia roślinnego, takich jak: słuzy, olejki eteryczne, garbniki, flawonoidy, glukozydy. Alkaloidom poświęcił profesor aż 19 prac, szczególnie dużym wkładem dla nauki były obserwacje w zakresie biosyntezy, izolowania i identyfikacji alkaloidów, w szczególności pochodnych tropanu. Poza działalnością naukową na Uczelni w Gdańsku profesor Gill brał udział w wyjazdach zagranicznych. Na przełomie 1962 i 1963 roku jako stypendysta Ministerstwa Zdrowia i Opieki Społecznej odbył pięciomiesięczne studia specjalistyczne w Instytucie Farmaceutycznym w Brnie (Szwajcaria), w zakresie nowoczesnych metod analitycznych, stosowanych w badaniach fitochemicznych. Równocześnie przeprowadzał badania nad alkaloidami chinolizydynowymi pod kierunkiem prof. Steineggera²¹¹.

Wyróżnienia i nagrody

Profesor Gill został uhonorowany licznymi nagrodami i wyróżnieniami. Otrzymał Złoty Krzyż Zasługi oraz Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski. Nadano mu odznakę honorową Za wzorową pracę w Służbie Zdrowia, a także odznakę Za Zasługi dla Gdańska. Wśród wyróżnień można wymienić

medale: Zasłużonemu Akademii Medycznej w Gdańsku, Medal XXX-lecia Akademii Medycznej w Gdańsku, Medal XX-lecia Kształcenia Podyplomowego Farmaceutów w Polsce, Medal Ignacego Łukasiewicza oraz Medal Komisji Edukacji Narodowej. Profesor otrzymał tytuł honorowy Zasłużonego Nauczyciela PRL²¹².

Spis publikacji

1. *Zależność zawartości śluzów w korzeniach prawoślazu lekarskiego (Althea officinalis L.) od temperatury suszenia, korowania i czasu maceracji surowca.* „Przegląd Zielarski”, 1949, 5, s. 171–173. (Wspólnie z T. Kosmałą).
2. *Zawartość witaminy C w pseudoowocach kilku gatunków róż z okolic Gdańska w zależności od czasookresu zbioru oraz określonych temperatur i sposobów suszenia.* „Acta Pol. Pharm.”, 1953, 10, 4, s. 229–236.
3. *Zmienna zawartość olejku w okresie dobowym w niektórych roślinach w stanie świeżym z rodziny Labiatae i Compositae w różnych okresach rozwoju.* „Farm. Pol.”, 1954, 10, 3, s. 72–76. (Wspólnie z J. Kołodziejskim).
4. *Właściwości fizyko–chemiczne olejku Artemisia abrotanum L. oraz jego zawartość w różnych stadiach rozwojowych roślin.* „Farm. Pol.”, 1955, 11, 11, s. 269–272.
5. *Wahania dobowe zawartości alkaloidów w różnych częściach Datura Stramonium Li. v. inermis J. w różnych okresach wegetacji.* „Dissert. Pharm.”, 1958, 10, 4, s. 281–299. (Wspólnie z J. Kołodziejskim, I. Łuczkiwicz i L. Stecką).
6. *Zawartość kwasu l–askorbinowego w surowcach zawierających barwniki antocyjanowe w zależności od sposobu przechowywania i określonych metod oznaczania.* „Acta Pol. Pharm.”, 1958, 15, 3, s. 185–193. (Wspólnie z J. Kołodziejskim).
7. *Studium nad składem chemicznym Herba Abrotani (Artemisia abrotanum L.). Cz. I.* „Dissert. Pharm.”, 1959, 11, 1, s. 67–74. (Wspólnie z J. Kołodziejskim i H. Surewicz-Szewczyk).
8. *Badania składu chemicznego Trifolium arvense L. Cz. I.* „Dissert. Pharm.”, 1960, 12, 4, s. 303–309. (Wspólnie z J. Kołodziejskim).
9. *Uwagi do projektu kodeksu deontologii farmaceutycznej (głos w dyskusji).* „Farm. Pol.”, 1960, 16, 12, s. 227–228.
10. *Wpływ niektórych stabilizatorów na trwałość witaminy C w soku owoców rokitnika (Hypophae rhamnoides L.) w okresie przechowywania.* „Acta Pol. Pharm.”, 1960, 17, 4, s. 239–300. (Wspólnie z J. Kołodziejskim i I. Łuczkiwicz).
11. *Kodeks deontologii farmaceutycznej powinien uwzględniać specyfikę zawodu.* „Farm. Pol.”, 1961, 17, 17, s. 361–362.
12. *Krytyczna ocena nowszych metod fizyko–chemicznych oznaczania surowców garbnikowych.* „Farm. Pol.”, 1962, 18, 13, s. 312–314.
13. *Przydatność nowszych metod chemicznych do oceny surowców garbnikowych.* „Farm. Pol.”, 1962, 18, 5, s. 108–112.

14. *Die Alkaloide von Cytisus praecox Bean.* „Sci. Pharm.”, 1963, 31, s. 135–140. (Wspólnie z E. Steinegger).
15. *Badania składu chemicznego Trifolium arvense L. Cz. II. Chromatografia bibulowa związków wielofenolowych.* „Dissert. Pharm.”, 1963, 15, 2, s. 241–249.
16. *Badania składu chemicznego Trifolium arvense L. Cz. III. Wyodrębnienie i identyfikacja 3-glikozydu kwercetyny (izokwercetyny) i wolnej kwercetyny oraz rozmieszczenie związków wielofenolowych w poszczególnych organach ziela.* „Dissert. Pharm.”, 1963, 15, 3, s. 293–299.
17. *Wpływ wędnięcia na wydajność, zawartość głównych składników i stałe fizykochemiczne olejku z Thymus vulgaris L.* „Acta Pol. Pharm.”, 1963, 20, 5, s. 349–355. (Wspólnie z T. Kołodziejskim i A. Mruk-Łuczkiwicz).
18. *Wybiórczość metod biologicznych przy ocenie surowców garbnikowych.* „Farm. Pol.”, 1963, 19, 3, s. 45–47.
19. *Zmienna zawartość olejku eterycznego i związków garbnikowych w okresie wegetacji Salvia Officinalis L.* „Acta Pol. Pharm.”, 1963, 20, 3, s. 269–274. (Wspólnie z J. Kołodziejskim, A. Mruk-Łuczkiwicz i H. Surewicz-Szewczyk).
20. *Związki garbnikowe w poszczególnych częściach morfologicznych Rumex crispus L.* „Farm. Pol.”, 1963, 19, 3, s. 47–50. (Wspólnie z J. Kołodziejskim i M. Przywitowskim).
21. *Alkaloidvorkommen In Genista-Arten.* „Pharm. Acta Helv.”, 1964, 39, s. 565–573. (Wspólnie z E. Steinegger).
22. *Badania składu chemicznego Trifolium arvense L. Cz. IV. Wyodrębnienie i identyfikacja 3-glikozydu kemferolu.* „Acta Pol. Pharm.”, 1964, 21, 3, s. 287–290.
23. *Chromatografia cienkowarstwowa i bibulowa alkaloidów chinolizydynowych w kilku gatunkach z rodzaju Cytisus L. i Genista L.* „Acta Pol. Pharm.”, 1964, 21, 4, s. 379–386.
24. *Lokalizacja sparteiny w częściach morfologicznych Cytisus scoparius Link (Sarothamnus scoparius (L.) Wimm.) w różnych fazach rozwoju.* „Acta Pol. Pharm.”, 1964, 21, 6, s. 501–508. (Wspólnie z J. Kołodziejskim i I. Łuczkiwicz).
25. *Phytochemische Untersuchungen In der Gattung Cytisus L.* „Pharm. Acta Helv.”, 1964, 39, s. 508–517. (Wspólnie z E. Steinegger).
26. *Przemiany biochemiczne alkaloidów chinolizydynowych w Cytisus scoparius Link.* „Dissert. Pharm.”, 1964, 16, 3, s. 269–279.
27. *Zmienność składu chemicznego w poszczególnych częściach Cytisus scoparius Link. w okresie wegetacji.* „Dissert. Pharm.”, 1964, 16, 3, s. 261–268.
28. *Alkaloidy chinolizydynowe w rodzajach Cytisus L. i Genista L.* (Rozprawa habilitacyjna). Gdańsk 1965, ss. 169. (maszynopis).
29. *Versuch einer chemotaxonomisch-phylogenetischen Gliederung des Genus Genista s. I. Anhand der Alkaloidfuhrung. 1. Quantitative Alkaloidverteilung in*

- 26 *Geniata-Arten und Varietaten*. „Pharm. Acta Helv.”, 1965, 40, s. 246–256. (Wspólnie z R. Bernasconi i E. Steinegger).
30. *Versuch einer chemotaxonomisch-phylogenetischen Gliederung des Genus Genista s. I. Anhand der Alkaloidführung. 2. Auswertung der Resultate über die quantitative Alkaloidverteilung*. „Pharm. Acta Helv.”, 1965, 40, s. 275–291. (Wspólnie z R. Bernasconi i E. Steinegger).
31. *Skład jakościowy alkaloidów w świeżych organach generatywnych Cytisus scoparius Link (Sarthamnus scoparius (L.) Wimm.) w różnych fazach rozwoju*. Dissert. Pharm., 1966, 18, 4, s. 391–398. (Wspólnie z M. Zielińską).
32. *Zawartość sparteiny w ziele żarnowca (Cytisus scoparius Link) suszonym w warunkach naturalnych i w temp. 40°*. „Farm. Pol.”, 1966, 22, 8, s. 587–588. (Wspólnie z J. Kołodziejskim i I. Łuczkiwicz).
33. *Związki glikozydowe w świecie roślinnym*. „Farm. Pol.”, 1967, 23, 4, s. 284–288.
34. *Alkaloidy chinolizydynowe w Lupinus angustifolius L. w okresie kwitnienia*. „Rozpr. Wydz. III G.T.N.”, 1968, 6, s. 217–226. (Wspólnie z J. Kołodziejskim i M. Zielińską).
35. *Quinolysidine alkaloids in Lupinus elegant HBK during vegetation*. „Dissert. Pharm.”, 1986, 20, 3, s. 297–302. (Wspólnie z J. Kołodziejskim i M. Zielińską).
36. *Zmienna zawartość arbutyny i garbników w liściach Bergeia cordifolia Hav. w cyklu rocznym*. „Rozpr. Wydz. III G.T.N.”, 1968, 5, s. 233–240. (Wspólnie z J. Kołodziejskim i A. Mruk-Łuczkiwicz).
37. *Identification of luteolin-7-glucoside of Digitalis ambigua (Murray)*. „Dissert. Pharm.”, 1969, 21, 5, s. 413–415. (Wspólnie z J. Kołodziejskim i H. Mionskowskim).
38. *Szybka kontrola leków w aptece metodą chromatografii na szkiełkach przedmiotowych*. „Farm. Pol.”, 1969, 25, 3, s. 171–176. (Wspólnie z S. Janickim).
39. *Wpływ suszenia na skład jakościowy alkaloidów w organach generatywnych Cytisus scoparius Link (Sarthamnus scoparius (L.) Wimm.) w różnych fazach rozwoju*. „Rozpr. Wydz. III G.T.N.”, 1969, 6, s. 235–245. (Wspólnie z M. Zielińską).
40. *Analiza anatomiczno-morfologiczna surowców leczniczych*. Skrypt, Akademia Medyczna w Gdańsku, Gdańsk 1970, ss. 331. (Wspólnie z J. Kołodziejskim, I. Łuczkiwicz, A. Mruk-Łuczkiwicz i S. Stecką).
41. *Chromatografia cienkowarstwowa w badaniu leków złożonych*. Skrypt, Gdański Zarząd Aptek, Gdańsk 1970. (Wspólnie z I. Grabowską, S. Janickim, K. Marcinkowską, I. Pawełczyk i K. Węclawska).
42. *Analiza chromatograficzna alkaloidów pochodnych harmanu w kilku surowcach roślinnych*. „Rozpr. Wydz. III G.T.N.”, 1971, 8, s. 137–143. (Wspólnie z W. Raszeją).

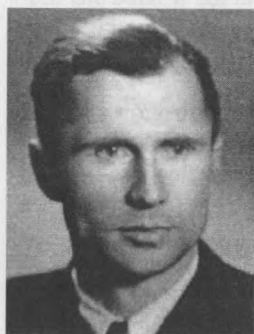
43. *Analiza fitochemiczna. Skrypt, Akademia Medyczna w Gdańsku, Gdańsk 1971, ss. 174.* (Wspólnie z I. Łuczkiwicz).
44. *Chromatografia cienkowarstwowa alkaloidów na adsorbentach mieszanych.* „Rozpr. Wydz. III G.T.N.”, 1971, 7, s. 175–184.
45. *Chromatografia cienkowarstwowa wolnych aminokwasów w gatunkach rodzaju Salvia L.* „Rozpr. Wydz. III G.T.N.”, 1971, 8, s. 131–135. (Wspólnie z I. Łuczkiwicz).
46. *Diagnostyka leków ziołowych metodą chromatografii cienkowarstwowej. 1. Identyfikacja i odróżnienie Chologoga I i III.* „Farm. Pol.”, 1971, 27, 7, s. 507–510. (Wspólnie z I. Łuczkiwicz i W. Raszeją).
47. *Perspektywy i kierunki rozwoju badań naukowych na Wydziale Farmaceutycznym.* „Ann. Acad. Med. Gedan.”, 1971, 1, s. 231–247.
48. *Poszukiwanie optymalnych warunków ekstrakcji roślinnych surowców śluzowych.* „Rozpr. Wydz. III G.T.N.”, 1971, 7, s. 185–192. (Wspólnie z A. Mruk-Łuczkiwicz).
49. *Szybka kontrola płynnych i stałych leków recepturowych metodą chromatografii na szkiełkach przedmiotowych.* „Farm. Pol.”, 1971, 27, 7, s. 497–501. (Wspólnie z S. Janickim i K. Starostką).
50. *Wpływ różnych temperatur suszenia na skład i zawartość alkaloidów owocni i nasion Cytisus scoparius Link.* „Rozpr. Wydz. III G.T.N.”, 1971, 7, s. 211–216. (Wspólnie z W. Dembińską i M. Zielińską).
51. *Wpływ stopnia uwodnienia na zmienność i stabilizację alkaloidów w kwiatach i owocach Cytisus scoparius Link.* „Rozpr. Wydz. III G.T.N.”, 1971, 7, s. 201–210. (Wspólnie z W. Dembińską i M. Zielińską).
52. *Diagnostyka leków ziołowych metodą chromatografii cienkowarstwowej. 2. Identyfikacja i odróżnienie surowców korzeniowych.* „Farm. Pol.”, 1973, 29, s. 313–318. (Wspólnie z I. Łuczkiwicz i W. Raszeją).
53. *Flavonoids in leaves of Elaeagnus angustifolia L.* „Pol. J. Pharmacol. Pharm.”, 1973, 25, s. 599–606. (Wspólnie z W. Dembińską-Migas).
54. *Wolne aminokwasy w nasionach kilku gatunków rodzaju Salvia L.* „Rozpr. Wydz. III G.T.N.”, 1973, 9, s. 201–205. (Wspólnie z I. Łuczkiwicz).
55. *Zawartość aukubiny w nasionach rodzaju Plantago L.* „Rozpr. Wydz. III G.T.N.”, 1973, 9, s. 195–200. (Wspólnie z W. Raszeją).
56. *Flavonoid compounds of Gaillardia aristata Pursh (Compositae).* „Rocz. Chem.”, 1974, 48, s. 1111–1112. (Wspólnie z M. Zielińską).
57. *Znaczenie alkaloidów dla systematyki biochemicznej roślin.* „Ann. Acad. Med. Gedan.”, 1974, 4, s. 161–170. (Wspólnie z W. Raszeją).
58. *Osiągnięcia w dziedzinie badań nad związkami flawonoidowymi.* „Ann. Acad. Med. Gedan.”, 1975, 5, s. 97–106. (Wspólnie z W. Dembińską-Migas).

59. Związki flawonoidowe w ziele *Ageratum mexicanum* Sims. (Compositae). „Acta Pol. Pharm.”, 1975, 32, 5, s. 633–639. (Wspólnie z H. Mionskowskim).
60. Analiza fitochemiczna. Skrypt dla studentów farmacji. Akademia Medyczna, Gdańsk 1977, ss. 145. (Wspólnie z I. Łuczkiwicz).
61. Czynniki wpływające na wartość wskaźnika goryczy (WG) surowców gorzkich. „Farm. Pol.”, 1977, 33, 11, s. 649–651. (Wspólnie z A. Mruk-Łuczkiwicz i G. Tracewską).
62. Flavonoids in above-grounds parts of *Gaillardia aristata* Pursh (Compositae). „Rocz. Chem.”, 1977, 51, s. 921–927. (Wspólnie z M. Zielińską-Stasiek).
63. Isolation and identification of psilostachyin B from *Ambrosia artemisiaefolia* L. *Planta Med.*”, 1977, 32, s. 319–322. (Wspólnie z W. Raszeją).
64. Związki nieorganiczne w lekach roślinnych. 1. Chromatograficzna metoda wykrywania niektórych pierwiastków. „Farm. Pol.”, 1977, 33, 3, s. 145–149. (Wspólnie z I. Łuczkiwicz).
65. Garbniki w liściach klonu – *Acer platanoides* L., buka – *Fagus sylvatica* L. i dębu – *Quercus sessiliflora* Salsb. „Farm. Pol.”, 1978, 34, 7, s. 413–414. (Wspólnie z I. Łuczkiwicz).
66. Związki flawonoidowe w ziele *Ageratum conyzoides* L. „Acta Pol. Pharm.”, 1978, 35, 2, s. 241–243. (Wspólnie z H. Mionskowskim, D. Janczewską i G. Kapsą).
67. Związki garbnikowe w *Silybum marianum* (L.) Gaertn. „Ann. Acad. Med. Gedan.”, 1978, 8, s. 97–102. (Wspólnie z W. Dembińską-Migas i D. Szulejko-Najdzicz).
68. Związki lipidowe w nasionach *Datura stramonium* L. var. *Tatula* (L.) „Torr. Herba Pol.”, 1978, 24, s. 115–120. (Wspólnie z A. Mruk-Łuczkiwicz).
69. Diagnostyka leków ziołowych metodą chromatografii cienkowarstwowej. Cz. III. Identyfikacja i odróżnianie leków zawierających alkaloidy glistnika. „Farm. Pol.”, 1979, 35, 4, s. 227–229. (Wspólnie z I. Łuczkiwicz).
70. Występowanie nikotyny w kilku gatunkach z rodzaju *Sedum* L. „Farm. Pol.”, 1979, 35, 3, s. 151–153. (Wspólnie z W. Raszeją i G. Szynkiewicz).
71. Związki nieorganiczne w *Folium Uvae ursi* (L.) i *Folium Vitis Idaeae* (L.). „Ann. Acad. Med. Gedan.”, 1979, 9, s. 253–259. (Wspólnie z I. Łuczkiwicz i M. Bazeli).
72. Badanie związków nieorganicznych w surowcach i preparatach zawierających alkaloidy tropanowe. „Farm. Pol.”, 1980, 36, 6, s. 337–338. (Wspólnie z M. Bazeli).
73. *Pseudoguaianolides* from *Gaillardia grandiflora*. „Phytochemistry”, 1980, 19, s. 2049–2051. (Wspólnie z W. Dembińską-Migas, E. Śliwińska, W. M. Daniewskim i F. Bohlmannem).
74. Związki flawonoidowe w *Lindheimeria taxana* A. Gray et Engelm. „Herba Pol.”, 1980, 26, s. 151–155. (Wspólnie z W. Dembińską-Migas, J. Jadwiszczok i E. Śliwińska).

75. Związki flawonoidowe w ziele *Layia elegant Torr. Et Gray*. „Herba Pol.”, 1980, 26, 4, s. 207–211. (Wspólnie z M. Zielińską-Stasiek i M. Piotrowską).
76. Badanie chemizmu i aktywności biologicznej laktonów z ziele *Gaillardia aristata Pursh*. Cz. 1. Izolacja laktonów seskwiterpenowych. „Herba Pol.”, 1981, 27, 3, s. 213–219. (Wspólnie z W. Dembińską-Migas i M. Zielińską-Stasiek).
77. Badanie chemizmu i aktywności biologicznej laktonów z ziele *Gaillardia aristata Pursh*. Cz. 2. Właściwości antybiotyczne i przeciwnowotworowe wyodrębnionych laktonów seskwiterpenowych. „Herba Pol.”, 1981, 27, 4, s. 341–346. (Wspólnie z I. Barteczko, W. Dembińską-Migas i M. Zielińską-Stasiek).
78. Badanie związków nieorganicznych w surowcach i preparatach zawierających glikozydy o działaniu nasercowym. „Ann. Acad. Med. Gedan.”, 1981, 11, s. 31–36. (Wspólnie z I. Łuczkiwicz, E. Jeziorek-Szmid i E. Kostrzewską).
79. Związki nieorganiczne w surowcach i lekach roślinnych i lekach o działaniu diuretycznym. „Farm. Pol.”, 1982, 38, 11, s. 563–565. (Wspólnie z M. Bazeli i I. Pankowską).
80. Analiza fitochemiczna. Skrypt, Akademia Medyczna, Gdańsk 1983, ss. 165. (Wspólnie z I. Łuczkiwicz).
81. *Pseudoguaianolides from Gaillardia aristata Pursh*. „Phytochemistry”, 1983, 22, s. 599–600. (Wspólnie z W. Dembińską-Migas, M. Zielińską-Stasiek, W. M. Daniewskim i A. Wawruż).
82. Związki flawonoidowe w *Zinna elegans Jacq.* „Herba Pol.”, 1983, 29, s. 197–202. (Wspólnie z W. Dembińską-Migas, E. Handke i S. Worobiec).
83. Składniki frakcji chloroformowej ziele *Layia elegans Torr. Et Gray (Asteraceae)*. „Herba Pol.”, 1984, 30, 1, s. 5–8. (Wspólnie z M. Zielińską-Stasiek).
84. Skrypt do ćwiczeń morfologiczno-anatomicznych z farmakognozji. Akademia Medyczna w Gdańsku, Gdańsk 1984, ss. 208. (Wspólnie z I. Łuczkiwicz i A. Mruk-Łuczkiwicz).
85. Występowanie arbutyny i hydrochinonu w rodzaju *Sedum L.* „Farm. Pol.”, 1984, 40, 4, s. 211–213. (Wspólnie z W. Dembińską-Migas i J. Kozłowską).
86. Właściwości antybiotyczne słomy owsianej (*Avena sativa L.*). „Farm. Pol.”, 1985, 41, 10, s. 582–594. (Wspólnie z M. Zielińską-Stasiek i A. Schmidt).
87. Związki flawonoidowe w *Elaeagnus argentea Pursh*. „Herba Pol.”, 1985, 31, 1/2, s. 5–11. (Wspólnie z W. Dembińską-Migas, K. Symonowicz i S. Worobiec).
88. Analiza frakcji lipidowej nasion *Echinops exaltatus Schrad.* „Farm. Pol.”, 1988, 44, 1, 10–12. (Wspólnie z A. Mruk-Łuczkiwicz).
89. Atlas do ćwiczeń morfologiczno-anatomicznych z farmakognozji. Skrypt, Akademia Medyczna w Gdańsku, Gdańsk. (Wspólnie z W. Dembińską-Migas i A. Mruk-Łuczkiwicz).

90. *Składniki frakcji chloroformowej ziela Baeria Californica (Hook) Chamb.* „Herba Pol.” 1987, 33, 3, s. 175–178. (Wspólnie z M. Zielińską-Stasięk i K. Dropińską-Ludzkowską).
91. *Związki flawonoidowe w Baeria Californica (Hook) Chamb.* „Herba Pol.” 1987, 33, 2, s. 75–82. (Wspólnie z M. Zielińską-Stasięk i D. Miecznikowską).
92. *Związki flawonoidowe w Deutzia Scabra Thumb.* „Herba Pol.” 1986, 32, 2, s. 75–80. (Wspólnie z W. Dembińską-Migas, F. Wojciechowską, S. Worobiec i M. Ziętek-Beszterdą).
93. *Związki flawonoidowe w Ribes aureum Pursh. (Saxifragaceae).* „Acta Pol. Pharm.” 1986, 43, 6, s. 643. (Wspólnie z Worobiec Sławomir).
94. *Polisacharady w Symphytum officinale L.* „Herba Pol.” 1988, 34, 3, s. 109–114. (Wspólnie z M. Krauze, Z. Janeczko).

Doc. dr hab. Władysław Kasiński

Władysław Kasiński przyszedł na świat 16 lutego 1919 roku we wsi Oficjałów, znajdującej się w gminie Opatów, w województwie kieleckim. Rodzice – Stanisław i Bronisława z Górów zajmowali się pracą na roli, posiadali ośmiohektarowe gospodarstwo²¹³. Edward miał trzy siostry: Helenę, Marię, Zofię, oraz dwóch braci – Aleksandra i Leona²¹⁴. Szkołę podstawową w Opatowie ukończył po siedmiu latach nauki, w czerwcu 1934 roku. Kontynuował edukację w Gimnazjum im. Bartona Głowackiego w tej samej miejscowości i ukończył je w 1937 roku. Tego samego roku we wrześniu został przyjęty do Państwowego Liceum Pedagogicznego w Łowiczu. Z powodu wojny trzeci rok ukończył w tajnym nauczaniu i 18 grudnia 1939 roku otrzymał dyplom uprawniający do uczenia w szkole powszechnej²¹⁵.

W czasie okupacji prowadził gospodarstwo rodziców we wsi Oficjałów, pomagając matce, gdyż ojciec zmarł w 1939 roku. Dalej kształcił się w tajnym nauczaniu i po zakończeniu wojny, 10 maja 1945 roku, otrzymał świadectwo dojrzałości z zakresu Liceum Matematyczno-Fizycznego w Opatowie. 15 dni później został przyjęty na studia farmaceutyczne na Uniwersytecie w Poznaniu. Już w czasie studiów został wolontariuszem w Zakładzie Farmakognozji, utrzymywał się, udzielając korepetycji. Od marca do września 1948 roku był zatrudniony w charakterze asystenta w laboratorium fitochemii w Państwowym Instytucie Naukowym Leczniczych Surowców Roślinnych w Poznaniu. W trakcie studiów należał do Akademickiego Koła Młodzieży Wiejskiej Wici. Dyplom magistra farmacji uzyskał 15 czerwca 1948 roku. Po zakończeniu stu-

diów udał się do Gdańska i tam oprócz prac organizacyjnych i dydaktycznych, kończył prace badawcze, co zaowocowało napisaniem pracy *Liść szalwii lekarskiej produkcji polskiej*, której opiekunem i promotorem był prof. Strażewicz. Na jej podstawie Władysław Kasiński otrzymał 20 czerwca 1950 roku na Uniwersytecie w Poznaniu stopień doktora nauk farmaceutycznych²¹⁶.

Z dniem 1 września 1948 roku mgr Kasiński został powołany na stanowisko starszego asystenta Zakładu Chemii Farmaceutycznej ALG, a już po miesiącu otrzymał stanowisko adiunkta tego Zakładu²¹⁷. W pierwszym roku istnienia Katedry personel składał się z trzech osób: zastępcy prof. – dr. Henryka Ellerta, adiunkta – mgr. Kasińskiego oraz studenta – Tadeusza Kamieńskiego, pełniącego funkcję młodszego asystenta. Ze względu na brak pomieszczeń ćwiczenia dla studentów rozpoczęły się w roku akademickim 1949/1950, z rocznym opóźnieniem w stosunku do wykładów. W tym czasie Katedra przygotowywała się do rozpoczęcia pracy dydaktycznej, nabywając i gromadząc niezbędne pomoce dydaktyczne²¹⁸.

Mgr Kasiński odegrał ogromną rolę w zorganizowaniu wyposażenia Zakładu. Udawał się w liczne delegacje do innych miast w celu zdobycia potrzebnego sprzętu.

We wrześniu tego samego roku, jak sam pisze, „ze względu na specjalne uzdolnienia i zamiłowania w dziedzinie analizy środków żywnościowych”, otrzymał stanowisko adiunkta w Katedrze Bromatologii gdańskiej uczelni. Jak można przeczytać w opinii kierownika tego zakładu, profesora Wierzchowskiego: „Dr Kasiński [...] mimo trudnych warunków [...], niebawale ciężkiej sytuacji lokalowej i poważnych braków w wyposażeniu – potrafił zorganizować odpowiednio i każdego roku ulepszać warunki odrabiania ćwiczeń praktycznych z zakresu badania środków spożywczych”²¹⁹.

Dr Kasiński poślubił Marię Połaniecką, która była lekarzem – dentystą – pracowała w Spółdzielni Lekarzy w Sopocie. Państwo Kasińscy mieli syna.

W 1953 roku rozpoczął dodatkową pracę w centrali Aptek Społecznych.

Na stanowisku adiunkta Katedry Bromatologii pozostał do końca lutego 1962 roku. W tym czasie odbywał ćwiczenia ze studentami, a także prowadził prace naukowe. Brał udział w zebraniach Polskiego Towarzystwa Farmaceutycznego oraz Wojewódzkiej Stacji Sanitarno-Epidemiologicznej, wygłaszając tam referaty. Na życzenie Centrali Zielarskiej w Gdańsku wygłosił osiem referatów z zakresu towaroznawstwa szczegółowego roślin leczniczych. Ponadto na prośbę Polskiego Komitetu Normalizacyjnego w Warszawie opracował i referował projekt dotyczący norm liścia szalwii lekarskiej produkcji polskiej. Po odkryciu zamiłowania do tematyki związanej z rybami i przetworami ukończył wiosną 1952 roku kurs badania i oceny ryb, zorganizowany przez Oddział Badania Żywności Sanepidu Gdańskiego na wniosek Ministra Zdrowia.

Na początku 1962 roku Akademia Medyczna w Poznaniu zaproponowała dr. Kasińskiemu objęcie etatu adiunkta i powierzyła obowiązki kierowania Katedrą Nauki o Środkach Spożywczych na Wydziale Farmaceutycznym. Doktor przyjął propozycję i powrócił do Poznania, podejmując powierzone funkcje.

Pracę habilitacyjną pt. *Badania nad przydatnością spożywczą ryb przechowywanych w azotynowanym lodzie* rozpoczął w Gdańsku. Jako rok uzyskania habilitacji źródła podają rok 1961²²⁰ lub 1964²²¹, jednak najprawdopodobniej miało to miejsce w 1967 roku, w Poznaniu²²².

W kwietniu 1964 roku Wydział Farmaceutyczny Akademii Medycznej w Warszawie nadał dr. Kasińskiemu stopień docenta. Stanowisko Kierownika Katedry otrzymał 1 marca 1967 roku. Z dniem 20 maja 1968 roku został zwolniony z tego stanowiska²²³.

Od 1969 roku objął kierownictwo Pracowni Badania Żywności należącej do Centralnego Ośrodka Gospodarki Magazynowej w Poznaniu. Ponadto pracował w aptekach, a także prowadził wykłady w Wyższej Szkole Oficerskiej Służb Kwatermistrzowskich oraz w Studium Podyplomowym Akademii Ekonomicznej w Poznaniu²²⁴.

Doc. Władysław Kasiński zmarł 11 lutego 1977 roku, w trakcie pełnienia obowiązków służbowych²²⁵.

Działalność dydaktyczna

Jako pracownik Katedry Chemii Farmaceutycznej, a następnie Katedry Bromatologii Akademii Medycznej w Gdańsku, prowadził zajęcia ze studentami. Pracę dydaktyczną kontynuował w Katedrze Bromatologii Akademii Medycznej w Poznaniu, a w późniejszym okresie wykładał w Wyższej Szkole Oficerskiej Służb Kwatermistrzowskich oraz Studium Podyplomowym Akademii Ekonomicznej w Poznaniu²²⁶.

Działalność naukowa

Głównym przedmiotem zainteresowań doc. Kasińskiego była bromatologia. Początkowo, będąc w Gdańsku, zajmował się badaniami nad wartością spożywczą ryb, a także opracowaniem sposobu ich przechowywania. Doprowadziło to do opracowania *Tablic wartości odżywczych produktów spożywczych* dotyczących konserw rybnych. W trakcie pracy na Akademii Medycznej w Poznaniu interesował się wpływem zanieczyszczeń pestycydami na wartość odżywczą niektórych produktów żywnościowych. Badał różne odmiany ziemniaków ze względu na wartości odżywcze. Część prac poświęcił tematyce związanej z warunkami przechowywania produktów spożywczych oraz wyznaczeniem optymalnego sposobu ich magazynowania. Analizował takie produkty, jak kasha, pszenica, żyto, cukier, ryż i orzechy arachidowe.

Wyróżnienia i nagrody

W 1954 roku otrzymał Złoty Krzyż Zasługi.

Spis publikacji

1. *Liść szatwii lekarskiej produkcji polskiej.* „Acta Pol. Pharm.”, 1952, 9, 1, s. 39–53. (Rozprawa doktorska).
2. *Witamina C w niektórych odmianach ziemniaków uprawianych na wybrzeżu.* Cz. I. „Acta Pol. Pharm.”, 1952, 9, 1, s. 13–24. (Wspólnie z J. Wierzchowskim).
3. *Witamina C w niektórych odmianach ziemniaków uprawianych na wybrzeżu.* Cz. II. „Acta Pol. Pharm.”, 1952, 9, 4, s. 295–301. (Wspólnie z J. Wierzchowskim).
4. *Trójmetyloamina w psującym się mięsie ryb.* „Roczn. PZH”, 1953, 4, 3a, s. 313–319. (Wspólnie z J. Wierzchowskim i H. Drabikowską).
5. *Pomidory jako produkt spożywczy.* „Żywnieie Zbiorowe”, 1955, 10, 6, s. 17–19.
6. *Metodyka badań i ocena wartości kalorycznej najpospolitszych krajowych konserw rybnych.* Cz. I. „Roczn. PZH”, 1955, 4, 1, s. 75–84. (Wspólnie z J. Wierzchowskim).
7. *Metodyka badań i ocena wartości kalorycznej najpospolitszych krajowych konserw rybnych.* Cz. II. „Roczn. PZH”, 1955, 4, 3, s. 234–241. (Wspólnie z J. Wierzchowskim).
8. *Wydział Farmaceutyczny Gdańskiej Akademii Medycznej u progu planu 5-letniego.* „Farm. Pol.”, 1956, 12, 7, s. 175–176.
9. *Wydział Farmaceutyczny w jubileuszu Gdańskiej Akademii Medycznej.* „Acta Pol. Pharm.”, 1956, 13, 3, s. 233–234.
10. *Metodyka badań i ocena wartości kalorycznej najpospolitszych krajowych konserw rybnych.* Cz. III. „Roczn. PZH”, 1958, 9, 6, s. 525–534. (Wspólnie z J. Wierzchowskim i B. Wituszyńskim).
11. *Wilgotność względna powietrza lokalu aptecznego warunkuje przydatność spożywczą wydawanego mleka w proszku.* „Farm. Pol.”, 1959, 15, 18, s. 319–322. (Wspólnie z M. Siekierskim).
12. *Ocena żywienia w niektórych szpitalach.* „Roczn. PZH”, 1960, 11, 6, s. 523–532. (Wspólnie z J. Wierzchowskim i W. Szymikowskim).
13. *Przydatność spożywcza dorsza bałtyckiego, przechowywanego w azotynowym lodzie,* [w:] *Streszczenia prac zgłoszonych na V Naukowy Zjazd Farmaceutyczny.* Poznań 1960, s. 66.
14. *Badania nad przydatnością spożywczą ryb przechowywanych w azotynowanym lodzie.* (Praca habilitacyjna). Gdańsk 1964.
15. *Próby przedłużenia przydatności spożywczej oleju rzepakowego i sojowego na drodze dodawania różnych ilości α -tokoferolu w okresie ich magazynowania.* *Streszcz. sprawozd. PTPN za 1966,* druk 1968, 2, 17, s. 421. (Wspólnie z W. Nowaczykiem).

16. Trwałość piwa grodziskiego. *Przem. Fermentacyjny i rolny*, 1967, 11, 10, s. 377–378. (Wspólnie z E. Paphathanasyju).
17. Wyniki stosowania niektórych herbicydów w uprawach kolendry siewnej z równoczesnym badaniem pozostałości tych preparatów. „Herba Pol.”, 1967, 13, 4, s. 211–219. (Wspólnie z L. Golcz, H. Garszczyńską, E. Paphathanasyju, R. Załęckim).
18. Badania nad głównymi produktami rozkładu etyleno-bis-dwutiokarbaminianu cynkowego w preparatach handlowych różnego pochodzenia. „Pestycydy”, 1969, 4, s. 1–5. (Wspólnie z W. Nowaczykiem).
19. Przyjęty okres karencji dla preparatów miedzi stosowanych w agrotechnice w konfrontacji z praktyką na przykładzie owoców czarnej porzeczki i maliny właściwej. „Przem. Spoż.”, 1969, 23, 2, s. 67–69. (Wspólnie z W. Nowaczykiem).
20. Przydatność sanitarno-higieniczna węży pcw w przemyśle piwowarskim i winiarskim. „Przem. Spoż.”, 1969, 23, 3, s. 100–101. (Wspólnie z E. Paphathanasyju i C. Kuleszą).
21. Wpływ etyleno-bis-dwutiokarbaminianu cynkowego oraz głównych produktów jego rozkładu na inaktywację dehydrogenazy kwasu mlekowego w surowicy krwi ludzkiej. „Farm. Pol.”, 1970, 26, 4, s. 313–316. (Wspólnie z W. Nowaczykiem).
22. Zanik pozostałości cynkotoksu z owoców porzeczki czarnej. „Przem. Spoż.”, 1970, 24, 2, s. 68–70. (Wspólnie z W. Nowaczykiem).
23. Badania ubytków naturalnych wybranych surowców przemysłu cukierniczego podczas transportu kolejowego. „Przem. Piek.”, 1975, 11, s. 234–235. (Wspólnie z M. Bigońska).

Dr Edward Wawrzyniak

Edward Wawrzyniak przyszedł na świat 30 lipca 1915 roku w miejscowości Rychwał, w województwie poznańskim, w rodzinie rolniczej Feliksa i Apolonii z Wilczyńskich. Do szkoły podstawowej uczęszczał w Szamotułach, ukończył tam pięć klas w 1925 roku i wstąpił do gimnazjum humanistycznego w tej samej miejscowości. Tam uczył się kolejne pięć lat, aż do czasu przeprowadzki rodziców w okolice Tczewa, kiedy to przeniósł się do gimnazjum humanistycznego w Tczewie i ukończył je, zdając maturę w 1933 roku. W trakcie nauki w gimnazjum udzielał korepetycji ze względu na kłopoty finansowe. W 1934 roku, z powodu braku środków na rozpoczęcie studiów, wstąpił do Szkoły Podchorążych Rezerwy Artylerii we Włodzimierzu, jeszcze w tym samym roku

ukończył ją i rozpoczął dalsze kształcenie w takiej samej szkole w Toruniu. Tam w 1937 roku na skutek nieszczęśliwego wypadku złamał nogę, co było powodem wystąpienia z wojska²²⁷.

W październiku 1939 roku, po wybuchu wojny, Edward Wawrzyniak został deportowany wraz z rodziną w okolice Turka, w powiecie Konin, gdzie skierowano go na przymusowe prace. Do 1943 roku przebywał tam u rodziny, ukrywając się przed Gestapo. Jak pisze w życiorysie: „Od wywiezienia do obozu koncentracyjnego uratował mnie stan rekonwalescencji po złamaniu nogi”²²⁸. W maju 1943 roku został zmuszony do pracy w charakterze pomocnika księgowego w Zarządzie Miejskim w Turku i na tym stanowisku pozostał do stycznia 1945 roku. Po zakończeniu wojny zapisał się na Uniwersytet Poznański, Oddział Farmaceutyczny. Dyplom magistra farmacji uzyskał 4 lipca 1949 roku. W trakcie studiów udzielał się w samorządzie, pełniąc różne funkcje w Komisji Rewizyjnej, Zarządzie Koła Farmaceutycznego oraz Sądzie Koleżeńskim.

Ze względu na chęć poświęcenia się pracy naukowo-dydaktycznej po ukończeniu studiów mgr Edward Wawrzyniak zgłosił się na Wydział Farmaceutyczny ALG i od roku akademickiego 1949/1950 był zatrudniony jako starszy asystent Zakładu Technologii Chemicznej Środków Leczniczych. Ze względu na to, że Wydział dopiero rozpoczynał swoją działalność, konieczne były prace umożliwiające uruchomienie Zakładu. Jak możemy przeczytać w opinii profesora Tułeckiego, wówczas jeszcze mgr Wawrzyniak miał opinię: „dobrego organizatora. Głównie dzięki niemu udało mi się zorganizować szybko dydaktykę, bo już w styczniu 1950 roku (Zakład w listopadzie 1949 r. nie posiadał ani lokalu, ani sprzętu, ani żadnych pomocy naukowych, a mieścił się w użyczonym przez Zakład Farmakognozji jednym pokoju). Następnie z chwilą otrzymania skromnego lokalu (trypokojowego) i zaadaptowaniu niezbędnych instalacji przy 4 stołach chemicznych – ob. Wawrzyniak podjął natychmiast pracę naukową w niezmiernie trudnych warunkach, korzystając częstokroć ze sprzętu aparaturowego i pomieszczeń innych Zakładów”²²⁹.

18 października 1949 roku wstąpił w związek małżeński z Jadwigą Sobolewską, również magistrem farmacji. W październiku 1950 roku na świat przyszedł syn państwa Wawrzyniak – Jerzy Jan.

Już od stycznia 1950 roku mgr Wawrzyniak awansował na stanowisko adiunkta, a rok później, uchwałą Rady Wydziału z dnia 30 grudnia 1951 roku, uzyskał stopień doktora farmacji. Podstawą była praca pt.: *Kontrola ruchu przy produkcji witaminy D₂*.

Dodatkowo, oprócz pracy na uczelni, zatrudniony był także od października 1949 do końca czerwca 1950 roku w Aptece Społecznej we Wrzeszczu, przy ulicy Libermana²³⁰. Od 1 kwietnia 1952 roku rozpoczął pracę w Przedsiębiorstwie Zaopatrzenia Farmaceutycznego Cefarm, znajdującym się w Gdańsku przy

ul. Chmielnej 47/52, gdzie zorganizował laboratorium kontrolne i sprawił, że miało opinię jednego z najlepszych w Polsce. Na stanowisku kierownika laboratorium zatrudniony był do roku 1957²³¹, pracował tam w wymiarze $\frac{3}{4}$ etatu, sześć dni w tygodniu, godząc to zajęcie z pracą na uczelni²³².

Z dniem 1 września 1959 roku dr Wawrzyniak zwolnił się z pracy na Akademii Medycznej w Gdańsku i objął kierownictwo apteki we wsi Stare Pole koło Malborka. Uruchoił tam pierwsze w Polsce przyrządzone laboratorium analiz lekarskich, o charakterze diagnostyczno-toksykologicznym. Wkrótce, dzięki inicjatywie dr Wawrzyniaka, powstało więcej takich laboratoriów na terenie województwa elbląskiego. W latach 1969–1971 pracował jako starszy inspektor nadzoru w Wojewódzkiej Stacji Sanitarno-Epidemiologicznej w Gdańsku²³³.

Od października 1949 roku był członkiem Polskiego Towarzystwa Farmaceutycznego, pełnił funkcję członka zarządu, a w latach 1954/1955 był wiceprezesem. W 1969 roku przy Oddziale Gdańskim PT Farm. powstało Koło Żuławskie, które zorganizował dr Wawrzyniak. Pełnił też funkcję pierwszego prezesa. Koło to początkowo mieściło się w Malborku, później przeniesiono siedzibę do Elbląga. Jednym z osiągnięć Koła była organizacja terenowej służby toksykologicznej na terenie Żuław. W jej ramach dr Wawrzyniak prowadził wykłady o toksykologii pestycydów²³⁴. W 1995 roku Koło uległo likwidacji²³⁵.

Po przejściu na emeryturę pracował społecznie, zajmując się między innymi homeopatią i zielarstwem. Zainteresowanie tą dziedziną potwierdza wzmianka: „Niezwykłą skuteczność leczenia (ojca Andrzeja Klimuszki) podziwiał farmaceuta dr Edward Wawrzyniak, który namówił Ojca do napisania poradnika ziołolecznictwa pt. *Wróćmy do ziół leczniczych*”²³⁶. Potwierdzeniem jest wstęp do książki, w którym dr Edward Wawrzyniak pisze: „Każdy, kto Jego książkę przeczyta, zostaje urzeczony jej przedziwną sugestią i patrzy już na przyrodę zupełnie innymi oczyma”²³⁷.

W 1992 roku ukazała się napisana przez dr Wawrzyniaka książka: *Leczenie ziołami. Compendium fitoterapii*.

Doktor Edward Wawrzyniak zmarł 8 października 1995 roku, został pochowany na cmentarzu w Gdańsku-Oliwie.

Działalność dydaktyczna

Dr Wawrzyniak jako asystent, a później adiunkt, prowadził corocznie w ramach kształcenia studentów repetytoria z kursu Technologii Chemicznej Środków Leczniczych. Zajmował się również sprawami administracji Zakładu i prowadzeniem zajęć praktycznych ze studentami²³⁸. Do działalności dydaktycznej można zaliczyć również wygłaszanie odczytów popularnonaukowych na terenie województwa elbląskiego, i nie tylko, oraz prowadzenie wykładów dotyczących toksykologii pestycydów w ramach Koła Żuławskiego. O zaangażowaniu

społecznym świadczy zaprojektowanie przez dr Wawrzyniaka apteczek chemicznych, które miały zapobiegać zatruciom rolników podczas stosowania nawozów sztucznych oraz środków owadobójczych²³⁹.

Działalność naukowa

Pracę naukową rozpoczął dr Wawrzyniak w niezwykle trudnych warunkach dopiero powstającej Katedry. Organizując Zakład i przystosowując do zajęć dydaktycznych, rozpoczął prowadzenie badań naukowych dotyczących produkcji witaminy D₂. Po uzyskaniu doktoratu kontynuował pracę nad tym tematem, uzupełniając badania o analizę spektrofotometryczną. Kolejny temat pracy stanowił układ wodno-dyspersyjny ergosterol-witamina D₂. Oprócz prac badawczych wygłaszał liczne referaty na zebraniach Polskiego Towarzystwa Farmaceutycznego²⁴⁰. W artykułach publikowanych w prasie fachowej dużo uwagi poświęcał roli farmaceuty w ówczesnym społeczeństwie.

Dr Edward Wawrzyniak udzielał się w licznych stowarzyszeniach, takich jak: Polskie Towarzystwo Farmaceutyczne, Koło Żuławskie, Oddział Gdański Sekcji Farmaceutycznej ZZPSZ. Był także członkiem Zarządu Głównego Polskiego Towarzystwa Diagnostyki Laboratoryjnej. Współpracował także z redakcjami czasopism jako członek Komitetu Redakcyjnego Farmacji Polskiej, oraz kwartalnika *Medycyna Wiejska*, był korespondentem *Dziennika Bałtyckiego*²⁴¹.

Wyróżnienia i nagrody

Jako dowód uznania dr Wawrzyniak otrzymał liczne wyróżnienia, w tym: Złoty Krzyż Zasługi, Krzyż Orderu Polonia Restituta, medal Zasłużonego dla Zdrowia Narodu oraz medal im. Ignacego Łukasiewicza, a także odznaczenia Za Wzorową Pracę w Służbie Zdrowia i Za Zasługi dla Województwa Elbląskiego²⁴².

Spis publikacji

1. *Polarymetryczna kontrola ruchu przy produkcji witaminy D₂*. „Farm. Pol.”, 1953, 9, 4, s. 104–109. (Wspólnie z J. Tułeckim).
2. *Postępy w dziedzinie analizy chemicznej*. „Farm. Pol.”, 1954, 10, 6, s. 149–153.
3. *Badanie układu wodno-dyspersyjnego w reakcji fotochemicznej: ergosterol – witamina D₂. Doniesienia wstępne*. „Acta Pol. Pharm.”, 1956, 2, s. 137–138.
4. *Z Oddziału Gdańskiego PTF* [Pol. Towarzystwa Farmaceutycznego]. „Farm. Pol.”, 1958, 14, 17, s. 290.
5. *W sprawie kodeksu deontologicznego farmaceuty (głos w dyskusji)*. „Farm. Pol.”, 1960, 16, 2, s. 31–32.
6. *Piękny i owocny zjazd w Lublinie*. „Farm. Pol.”, 1961, 17, 20, s. 421–422 i 425.
7. *Farmaceuta może być analitykiem*. „Służba Zdrowia”, 1962, 14, 51, s. 3.

8. *Apel na czasie* [w sprawie projektu ustawy o zawodzie farmaceuty]. „Farm. Pol.”, 1963, 19, 7, s. 131–132.
9. *Głos w sprawie drogi do opanowania gruźlicy*. „Farm. Pol.”, 1963, 19, 7, s. 132.
10. *Nowe reakcje barwne na fotoizomery ergosterolu*. „Farm. Pol.”, 1963, 19, 8, s. 153–154.
11. *Fizyko-chemiczne niezgodności recepturowe z niektórymi sulfonamidami*. „Pol. Tyg. Lek.”, 1964, 19, 28–29, s. 1085–1088. (Wspólnie z H. Nerlo, B. Ciołek, H. Ogórek).
12. *Toksykologia wiejska a farmaceuci*. „Farm. Pol.”, 1964, 20, 1–2, s. 50–54.
13. *Jaka jest nasza ranga?* „Farm. Pol.”, 1964, 20, 15–16, s. 602–605.
14. *Słuszna i zdecydowana droga*. (Na marginesie sprawozdania dyr. Gdańskiego Zarządu Aptek – mgr Z. Pietkiewicza). „Farm. Pol.”, 1964, 20, 19–20, s. 765–767.
15. *Dr Bożena Pasich docentem*. „Farm. Pol.”, 1964, 20, 23–24, s. 943–944.
16. *Apteka i lekarz*. „Służba Zdrowia”, 1964, 16, 38, s. 3–4.
17. *Farmaceuci w Polskim Towarzystwie Diagnostyki Laboratoryjnej*. „Farm. Pol.”, 1965, 21, 1–2, s. 25–26.
18. *Z rachunku wypadła apteka*. „Służba Zdrowia”, 1965, 17, 36, s. 3.
19. *Zwierzęta doświadczalne w małym laboratorium toksykologicznym i ulepszone metody manipulowania nimi*. „Farm. Pol.”, 1965, 21, 12, s. 454–457.
20. *Do kolegów – analityków*. „Farm. Pol.”, 1965, 21, 19–20, s. 777–778.
21. *Problemy farmaceuty analityka*. „Farm. Pol.”, 1965, 21, 21–22, s. 870–871.
22. *Hierarchia ważności*. „Farm. Pol.”, 1972, 28, 5, s. 534–536.
23. *Dyskusja na temat artykułu mgr Tadeusza Szuby pt. „Współczesne zadania farmaceuty w społeczeństwie”, ogłoszonego w nr 9/71 Farmacji Polskiej*. Wypow.: W. Roeske, W. Kwapiszewski, E. Wawrzyniak, M. Najder, J. Majewska, Z. Rajkowski, J. Radomski, M. Lorens, E. Kowalski, J. Bułas, T. Szuba. „Farm. Pol.”, 1972, 28, 5, s. 515–533.
24. *W sprawie tematyki zebrań referatowych Oddziałów PT Farm.* „Farm. Pol.”, 1973, 29, 11, s. 1024–1026.
25. *Źródła informacji o lekach w oczach farmaceutów aptecznych*. „Farm. Pol.”, 1973, 29, 1, s. 79–82.
26. *Leczenie ziołami. Kompendium fitoterapii*. Instytut Wydawniczy Związków Zawodowych, Warszawa 1992.

Prof. dr hab. Helena Tokarz

Helena Tokarz urodziła się 5 sierpnia 1926 roku w Sękowie, w powiecie Gorlice. Oboje rodzice – ojciec Wojciech oraz matka Weronika z domu Skórko – zmarli, gdy ich córka miała cztery lata²⁴³. Po ich śmierci małą Heleną zaopiekowali się wuj i wujenka ze strony matki, państwo Skórko²⁴⁴, którzy mieszkali w Wilnie. W tym mieście Helena Tokarz uczęszczała do szkoły podstawowej, którą ukończyła po sześciu latach nauki w 1938 roku, a następnie kontynuowała naukę w czteroletnim gimnazjum i dwuletnim liceum typu humanistycznego również w Wilnie. Świadectwo dojrzałości uzyskała w 1944 roku, kończąc liceum na kompletach tajnego nauczania. Po zakończeniu wojny wróciła do Polski jako repatriantka, początkowo do Białegostoku, później do Poznania.

Jeszcze w 1945 roku zapisała się na Uniwersytet Poznański i tam studiowała przez cztery i pół roku biologię na Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym. Tytuł magistra filozofii w zakresie botaniki uzyskała 26 kwietnia 1950 roku na podstawie pracy magisterskiej *Stosunki geobotaniczne w zaprojektowanym rezerwacie bukowym w nadleśnictwie Darżlubie*, którą oceniono bardzo dobrze.

Zaraz po uzyskaniu dyplomu magister Helena Tokarz przybyła do Gdańska, gdzie od 1 maja 1950 roku została zatrudniona jako starszy asystent w Zakładzie Botaniki Politechniki Gdańskiej, kierowanym wówczas przez prof. Tadeusza Sulmę. W tym samym roku odbyła także na własny koszt trwającą dwa miesiące praktykę w majątku Państwowego Instytutu Naukowego Roślinnych Surowców Leczniczych w Plewiskach. Tam, pod kierunkiem prof. Wacława Strażewicza, wybitnego znawcy roślin leczniczych, mogła pogłębić swoją wiedzę z zakresu botaniki. W roku 1951 prof. Sulma, który w związku z organizacją Wydziału Farmaceutycznego w Gdańsku został kierownikiem Katedry i Zakładu Botaniki Farmaceutycznej Akademii Medycznej w Gdańsku, zaproponował mgr Tokarz etat w nowoutworzonej Katedrze. Od października 1951 roku objęła ona stanowisko starszego asystenta Katedry Botaniki Farmaceutycznej, a dwa lata później mianowana została adiunktem. Równocześnie z prowadzeniem zajęć na uczelni zajmowała się badaniami naukowymi. Tytuł doktora nauk przyrodniczych otrzymała mgr Helena Tokarz 6 maja 1961 roku na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, na podstawie pracy pt. *Zespoły leśne Wysoczyzny Elbląskiej* oraz egzaminu doktorskiego z botaniki i głównych kierunków nauk filozoficznych.

W 1966 roku dr Helena Tokarz objęła stanowisko wykładowcy, natomiast od 1968 roku starszego wykładowcy w Katedrze. Tytuł doktora habilitowanego

nauk farmaceutycznych uzyskała na podstawie uchwały Rady Wydziału Farmaceutycznego Akademii Medycznej w Gdańsku z dnia 11 grudnia 1973 roku. Praca habilitacyjna, napisana pod opieką prof. T. Sulmy, nosiła tytuł *Zbiorowiska leśne z udziałem buka (Fagus silvatica L.) w obszarze północno-wschodniej granicy jego zasięgu*.

W związku z przejściem na emeryturę prof. Sulmy, władze Uczelni powierzyły 1 października 1975 roku dr Helenie Tokarz stanowisko kierownika Zakładu Botaniki Farmaceutycznej. Rok później, z dniem 1 września 1976 roku została powołana przez Ministra Zdrowia na stanowisko docenta Akademii Medycznej w Gdańsku. Uchwałą Rady Państwa z dnia 1 lipca 1989 roku nadano docent Helenie Tokarz tytuł naukowy profesora nadzwyczajnego nauk przyrodniczych, w tym samym roku w listopadzie mianowano profesorem Akademii Medycznej w Gdańsku. Prof. Helena Tokarz mimo problemów zdrowotnych, które zmusiły ją w 1992 roku do udania się na urlop zdrowotny, prowadziła nadal zajęcia ze studentami. Jak czytamy w jednym z wniosków prof. Tokarz: „oświadczam, że zajęcia dydaktyczne (wykłady, egzamin w sesji zimowej, jak i opiekę nad pracami magisterskimi) poprowadzę jak zawsze”²⁴⁵.

Profesor Helena Tokarz zmarła dnia 10 grudnia 1994 roku śmiercią nagłą, pogrzeb odbył się 15 grudnia o godzinie 14 na cmentarzu Gdańsk Srebrzysko²⁴⁶. Wspominana jest jako osoba pracowita, zaangażowana, niezwykle dokładna w wykonywaniu obowiązków, przyjazna studentom.

Działalność dydaktyczna

Helena Tokarz rozpoczęła działalność dydaktyczną tuż po studiach, zostając starszym asystentem Zakładu Botaniki Politechniki Gdańskiej. Po roku objęła stanowisko starszego asystenta Katedry Botaniki Farmaceutycznej Akademii Medycznej w Gdańsku i właśnie z tą Katedrą związała całe swoje życie zawodowe. Początkowo mgr Tokarz prowadziła ćwiczenia z botaniki farmaceutycznej, od 1954 roku rozpoczęła dodatkowo prowadzenie wykładów. Była bardzo zaangażowana w sprawę ulepszania powstałej niedawno Katedry, jak czytamy w jednej z opinii prof. Sulmy: „wkładając wiele pracy w dalszą organizację Zakładu i przy zakładaniu Ogrodu Botanicznego Katedry”²⁴⁷. Trudne warunki personalne sprawiły, że z braku wykwalifikowanej do tego osoby, dr Tokarz przez pewien czas prowadziła administrację Zakładu.

Ważną i często podkreślaną cechą prof. Tokarz od samego początku był jej pozytywny, koleżeński stosunek do młodzieży, której równocześnie stawiała wysokie wymagania, aby utrzymać wysoki poziom nauczania. Wielokrotnie pełniła funkcję opiekuna grupy studenckiej, pomagając w nauce ale także w rozwiązywaniu kłopotów bytowych niezamożnych studentów²⁴⁸. Trzykrotnie została opiekunem obozów społeczno-naukowych, organizowanych latem dla

studentów, między innymi w Ocyplu (1971 rok), Starej Kiszewie (1974 rok) i Skarszewach (1975 rok). O zaangażowaniu w nauczanie świadczyć może fakt, iż mimo ogromnego nieraz obciążenia ćwiczeniami i zajęciami administracyjnymi, nie skorzystała z przysługującej zniżki godzin dydaktycznych. Prof. Tokarz zajmowała się przez wiele lat magistrantami Katedry, pod jej opieką 75 osób napisało prace magisterskie, była promotorem dwóch rozpraw doktorskich i jednej pracy habilitacyjnej²⁴⁹. Prowadziła również Koło Naukowe przy Zakładzie Botaniki Farmaceutycznej. Prof. Tokarz od początku kariery dydaktycznej współpracowała także z Wydziałem Biologii i Geografii Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Gdańsku, prowadząc na tej uczelni ćwiczenia, wykłady i seminaria dotyczące tematyki roślin²⁵⁰.

Wraz z zespołem opracowała skrypt do ćwiczeń z botaniki farmaceutycznej, wydany przez Akademię Medyczną w Gdańsku w dwóch częściach: pierwsza dotyczyła histologii i organografii (1977 rok), a druga morfologii i systematyki (1978 rok)²⁵¹. Skrypty te zmieniono i uaktualniono w 1983 i następnie w 1990 roku.

Działalność naukowa

Prof. Helena Tokarz od początku kariery naukowej zajmowała się problematyką analizy zmienności populacji gatunków w naturalnych warunkach ich występowania. Jej prace dotyczyły w dużej mierze fitosocjologii, czyli nauki o zbiorowiskach roślinnych, a także ekologii niektórych gatunków roślin leczniczych oraz analizy ich populacji przy pomocy metod biometrycznych. Badanie zbiorowisk roślinnych prowadziła w różnych regionach Pomorza (tereny byłego województwa gdańskiego, elbląskiego i bydgoskiego). Omówiła między innymi takie gatunki, jak: *Asperula odorata* L., *Asarium europaeum* L., *Allium ursinum*, *Ononis spinosa* L. i inne. Zajmowała się także kwestią zachwaszczenia pól uprawnych województwa elbląskiego i gdańskiego.

Kolejnym z ważnych tematów prac naukowych prof. Tokarz były zespoły leśne, w pracy doktorskiej scharakteryzowała szatę leśną Wysoczyzny Elbląskiej. Interesowały ją zwłaszcza zbiorowiska leśne z udziałem buka – *Fagus silvatica*²⁵². Dużo uwagi poświęciła ochronie przyrody, opracowała społecznie naukową dokumentację sześciu rezerwatów przyrody na zlecenie Wojewódzkiego Konserwatora Przyrody. Zaprojektowała trzy rezerwaty leśne na terenie Wysoczyzny Elbląskiej²⁵³.

Profesor Tokarz od 1950 roku była członkiem Polskiego Towarzystwa Botanicznego, dwa lata później została mianowana skarbnikiem Oddziału Gdańskiego tego Towarzystwa, a następnie pełniła tam funkcje: przewodniczącego komisji rewizyjnej, natomiast od 1983 roku wiceprzewodniczącej i następnie przewodniczącej Oddziału Gdańskiego Towarzystwa Botanicznego. Od 1962

roku należała do Polskiego Towarzystwa Farmaceutycznego, była także członkiem Polskiego Towarzystwa Przyrodników im. Mikołaja Kopernika oraz Gdańskiego Towarzystwa Naukowego – pełniąc tam funkcję przewodniczącej Komisji Fizjologicznej przy II Wydziale. Współpracowała z Państwową Radą Ochrony Przyrody przy Ministerstwie Ochrony Środowiska, a także Wojewódzką Radą Ochrony Przyrody, była członkiem Stowarzyszenia Przyjaciół Ogrodu Roślin Leczniczych AMG, a także od 1977 roku Federation of European Societas of Plant Physiology (FESPP)²⁵⁴.

Wyróżnienia i nagrody

Profesor Helena Tokarz była wielokrotnie nagradzana przez Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej i władze Uczelni za całokształt pracy naukowej, organizacyjnej i społecznej. W 1974 roku otrzymała Złoty Krzyż Zasługi, a w 1984 roku Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski. Odznaczona również Medalem XXX-lecia Akademii Medycznej w Gdańsku²⁵⁵.

Spis publikacji

1. *Badania nad zmiennością Erysimum cheiranthoides L. w województwie gdańskim.* „Acta Pol. Pharm.”, 1958, 15, 2, s. 107–122.
2. *Zagadnienie ochrony buka i lasów bukowych na Ziemiach Pomorskich.* „Przyr. Pol. Zach.”, 1960, 3/4, s. 19–32. (Wspólnie z T. Sulmą).
3. *Zespoły leśne Wysoczyzny Elbląskiej.* „Acta Biol. Med.”, 1961, 5, 7, s. 121–244. (Rozprawa doktorska).
4. *Badania zmienności morfologicznej marzanki wodnej (Asperula odorata L.) w zależności od jej występowania w różnych zbiorowiskach roślinnych Cz. I.* „Acta Biol. Med.”, 1964, 8, 3, s. 297–324. (Wspólnie z T. Jelinowskim i K. Wierzchowską).
5. *Zespół Carici elongatae-Alneteum w nadleśnictwie Elbląg na Wysoczyźnie Elbląskiej.* „Acta Biol. Med.”, 1964, 8, 3, s. 271–296.
6. *Próby uprawiania kopytnika pospolitego na pobrzeżu gdańskim.* „Zielar. Biul. Inf.”, 1965, 8, s. 3–6.
7. *Zbierajmy zioła chroniąc przyrodę ojczystą.* „Zielar. Biul. Inf.”, 1965, 4, s. 1–2.
8. *Materiały do postglacjalnej historii lasów na Wysoczyźnie Elbląskiej.* „Acta Biol. Med.”, 1967, 11, 2, s. 324–361.
9. *Obserwacja nad możliwością uprawy czosnku niedźwiedziego (Allium ursinum) w warunkach ogrodowych.* „Zielar. Biul. Inf.”, 1967, 5, s. 3–5.
10. *Zmienność morfologiczna marzanki wodnej Asperula odorata L. pochodzącej z różnych zbiorowisk roślinnych w uprawie ogrodowej. Cz. II.* „Acta Biol. Med.”, 1967, 11, 2, s. 321–340. (Wspólnie z T. Sulmą i K. Wierzchowską – Renke).
11. *Badania kariologiczne rozwoju tapetum w pylnikach Hyoscyamus Niger Niger. Var. Annuus poddanego działaniu różnej długości fotoperiodów. Cz. I.* „Zesz.

- Nauk. WSR”, Olsztyn 1968, 24, 2, s. 309–320. (Wspólnie z T. Sulmą i K. Bijokiem).
12. Liczebność aparatów szparkowych w liściach marzanki wonnej (*Asperula odorata* L.) w różnych ekologicznie zbiorowiskach leśnych jej występowania oraz uprawie ogrodowej. „Acta Biol. Med.”, 1969, 14, 5, s. 443–466. (Wspólnie z T. Sulmą i M. Bujewicz).
 13. Zawartość makro- i mikroelementów w glebach i roślinach zbiorowisk leśnych występowania marzanki wodnej (*Asperula odorata* L.). Zawartość wapnia i magnezu. Cz. I. „Acta Biol. Med.”, 1969, 14, 5, s. 467–478. (Wspólnie z K. Wierzchowską-Renke i J. Grochowskim).
 14. Badania kopytnika pospolitego (*Asarium europaeum* L.). Cz. I. Budowa wewnętrzna niektórych organów. „Acta Pol. Pharm.”, 1970, 27, 1, s. 53–61. (Wspólnie z K. Wierzchowską-Renke i W. Maszkowską).
 15. Badania kopytnika pospolitego (*Asarium europaeum* L.). Cz. II. Wstępne badania nad zawartością olejku eterycznego i kwasu 1-askorbinowego w herba *Asari cum radicibus* pozyskiwanym z Pobrzeża Gdańskiego. „Acta Pol. Pharm.”, 1970, 27, 1, s. 63–69. (Wspólnie z K. Wierzchowską-Renke i M. Skórkowską).
 16. Badania kariologiczne i embriologiczne u *Hyoscyamus Niger* L. var. *Annuus* poddanego działaniu różnej długości fotoperiodów. Cz. II. „Zesz. Nauk. WSR”, Olsztyn 1971, 27, 2, s. 269–280. (Wspólnie z T. Sulmą i K. Bijokiem).
 17. Badania nad kopytnikiem pospolitym w jego naturalnych siedliskach na terenie woj. Gdańskiego. „Zielar. Biul. Inf.”, 1971, 7, s. 9–10.
 18. Zbiorowiska leśne z udziałem buka (*Fagus silvatica*) w obszarze północno-wschodniej granicy jego zasięgu. Cz. I. *Melico-Fagetum*. Cz. II. *Quercocarpinetum medioeuropaeum* z *Fagus silvatica*. „Acta Biol. Med.”, 1971, 15, 3, s. 227–293.
 19. Zbiorowiska leśne z udziałem buka (*Fagus silvatica*) w obszarze północno-wschodniej granicy jego zasięgu. Gdańsk 1970–1973. (Rozprawa habilitacyjna). Cz. I. *Melico-Fagetum*. „Acta Biol. Med.”, 1971, 15, 3, s. 227–274. Cz. II. *Quercocarpinetum medioeuropaeum* z *Fagus silvatica*. „Acta Biol. Med.”, 1971, 15, 3, s. 275–294. Cz. III. *Trientali-Fagetum*, (maszynopis), ss. 13. Cz. IV. Zbiorowiska leśne z udziałem buka w badanym obszarze na tle lasów bukowych Polski Północnej, (maszynopis), s. 14–43.
 20. Wpływ rdzy i fuzarium na zawartość olejku w ziele kopytnika pospolitego w uprawie ogrodowej. „Zielar. Biul. Inf.”, 1972, 9, s. 3–4. (Wspólnie z K. Wierzchowską-Renke).
 21. Z badań nad biologią rozwoju i możliwością uprawy wilżyny ciernistej (*Ononis spinosa* L.) i pokrewnych jej gatunków. Cz. I. „Zielar. Biul. Inf.”, 1972, 10, s. 7–9.
 22. Biologia rozwoju wilżyny ciernistej (*Ononis spinosa* L.) i jej pokrewnych gatunków. „Wiad. Zielar.”, 1974, 16, 4, s. 12–13.

23. Zbiorowiska leśne z udziałem buka (*Fagus sylvatica* L.) w obszarze północno-wschodniej granicy jego zasięgu (Pomorze Wschodnie). „Ann. Acad. Med. Gedan.”, 1974, 4, s. 171–184.
24. Porównawcze badania anatomiczno-chemiczne 6 wybranych gatunków rodzaju *Ruta*. Cz. I. Powstawanie, rozwój i liczebność zbiorowisk olejkowych. „Acta Pol. Pharm.”, 1976, 33, 2, s. 275–279. (Wspólnie z K. Wierzchowską-Renke).
25. Porównawcze badania anatomiczno-chemiczne 6 wybranych gatunków rodzaju *Ruta*. Cz. II. Zawartość olejku eterycznego w różnych stadiach rozwoju roślin w okresie wegetacji. „Acta Pol. Pharm.”, 1976, 33, 2, s. 281–286. (Wspólnie z K. Wierzchowską-Renke).
26. Zbiorowiska leśne z udziałem buka (*Fagus sylvatica* L.) w obszarze północno-wschodniej granicy jego zasięgu. Cz. III. *Trientali-Fagetum* i *Fago-Quercetum*. Cz. IV. Zbiorowiska leśne z udziałem buka w badanym obszarze na tle lasów bukowych Polski Północnej. „Acta Biol. Sci. Gedan.”, 1976, 1, 5–22, s. 23–51.
27. W obronie Doliny Radości. „Głos Wybrzeża” 1976, 133/87, 49/A. (Wspólnie z T. Jelinowskim).
28. *Praktikum do ćwiczeń z botaniki farmaceutycznej*. Cz. I. *Histologia o organografia*. AMG, Gdańsk 1977, ss. 163. (Wspólnie z K. Wierzchowską-Renke i Z. Schwarz).
29. *Rejonizacja chwastów segatalnych w woj. Gdańskim w różnych kompleksach glebowych przydatności rolniczej*, [w:] *Wyniki badań nad rozmieszczeniem niektórych gatunków chwastów segatalnych w różnych regionach kraju*. Puławy 1977, s. 35–60. (Wspólnie z Z. Schwarz).
30. *Praktikum do ćwiczeń z botaniki farmaceutycznej*. Cz. 2. *Morfologia i systematyka*. AMG, Gdańsk 1978, ss. 126. (Wspólnie z T. Jelinowskim).
31. *Projektowany rezerwat buczyny pomorskiej w nadleśnictwie Mestwinowo w województwie gdańskim*. „Chrońmy Przyr.”, 1978, 34, 1, s. 54–60. (Wspólnie z T. Jelinowskim).
32. *Dynamika zachwaszczenia pól uprawnych w wybranych punktach stałych w woj. gdańskim i elbląskim w zależności od płodozmianu i stosowania herbicydów* [Streszcz.], [w:] *Niektóre aspekty ekologii chwastów segetalnych. Materiały III Krajowej Konferencji zorganizowanej w ramach realizacji problemu 104, Szczecin 28–30.06.1979*. Szczecin 1979, s. 27–30.
33. *Wpływ nawożenia wybranymi pierwiastkami na zawartość kumaryny w herba *Hierichloe Australis**. [Streszcz. Komunikatów], [w:] *XI Naukowy Zjazd Polskiego Towarzystwa farmaceutycznego*, Gdańsk 17–19.09.1979 (wspólnie z K. Wierzchowską-Renke).
34. *Badania kariologiczne nad trzema gatunkami z rodzaju *Ononis* L.* „Zesz. Nauk. Wydz. Biologii i nauk o Ziemi UG”, Gdańsk 1980, 2, s. 69–75. (Wspólnie z T. Sulmą).

35. *Z badań nad rozmieszczeniem i zasobnością roślin leczniczych w województwie gdańskim.* „Wiad. Zielar.”, 1980, 22, 6, s. 14–15. (Wspólnie z K. Wierzchowską-Renke, T. Jelinowskim i Z. Schwarz).
36. *Dynamika zachwaszczenia pól uprawnych w punktach stałych w województwie gdańskim i elbląskim w latach 1972–1980.* Zesz. Nauk. AR Kraków 1981, 166, s. 31–43.
37. *Nowe rzadsze gatunki we florze Pojezierza Starogardzkiego i północno-wschodniej części Borów Tucholskich. Cz. I, [w:] Badania Fizjograficzne nad Polską Zachodnią Ser. B Botanika, Poznań 1981, 32, s. 179–189.* (Wspólnie z T. Jelinowskim i Z. Schwarz).
38. *Rozmieszczenie niektórych gatunków chwastów segetalnych w woj. gdańskim Woj. Ośr. Postępu Rolniczego, Lubań 1981, ss. 48.* (Wspólnie z M. Bulińskim, J. Herbichem, T. Jelinowskim, E. Kuźniewskim, T. Małkiem, J. Rola, K. Szmeją i S. Wilkiem).
39. *Rozmieszczenie niektórych gatunków chwastów segetalnych w woj. gdańskim Woj. Ośr. Postępu Rolniczego, Lubań 1981, ss. 26* (wspólnie z M. Bulińskim, J. Herbichem, T. Jelinowskim, E. Kuźniewskim, T. Małkiem, J. Rola, K. Szmeją i S. Wilkiem).
40. *Występowanie i zasobność roślin leczniczych na Pojezierzu Starogardzkim.* „Wiad. Zielar.”, 1981, 23, 9, s. 4–5. (Wspólnie z K. Wierzchowską-Renke, T. Jelinowskim i Z. Schwarz).
41. *Nowe i rzadsze gatunki we florze Pojezierza Starogardzkiego i północno-wschodniej części Borów Tucholskich. Cz. II, [w:] Badania Fizjograficzne nad Polską Zachodnią Ser. B Botanika, Poznań 1982, 33, s. 85–109.* (Wspólnie z T. Jelinowskim i Z. Schwarz).
42. *Udział i rozmieszczenie wybranych gatunków roślin leczniczych w uprawach zbożowych i okopowych województwa gdańskiego w latach 1972–1975, [w:] Badania Fizjograficzne nad Polską Zachodnią Ser. B Botanika, Poznań 1982, 33, s. 165–177.* (Wspólnie z K. Szmeją).
43. *Cenne rośliny lecznicze wśród chwastów polnych.* „Wiad. Zielar.”, 1983, 25, 3, s. 6–8. (Wspólnie z K. Wierzchowską-Renke).
44. *Mgr inż. Helena Tumłowicz 1898–1981.* „Wiad. Bot.”, 1983, 27, 2, s. 93–96.
45. *Mgr inż. Stefania Figlarowicz 1911–1981.* „Wiad. Bot.”, 1983, 27, 2, s. 97–98.
46. *Praktikum do ćwiczeń z botaniki farmaceutycznej.* Wyd. 2 zm. i popr. Akademia Medyczna w Gdańsku, Gdańsk 1983, 14, ss. 302. (Wspólnie z K. Wierzchowską-Renke, T. Jelinowskim, Z. Schwarz i S. Duchnowskim).
47. *Występowanie i zasobność roślin nektaro- i pyłkodajnych na Pojezierzu Starogardzkim.* „Wiad. Zielar.”, 1985, 25, 10/11, s. 13–14. (Wspólnie z K. Wierzchowską-Renke, T. Jelinowskim, Z. Schwarz).

48. Występowanie i zasobność roślin nektaro- i pyłkodajnych na Pojezierzu Starogardzkim. „Wiad. Zielar.,” 1985, 27, 7/8, s. 12–14. (Wspólnie z K. Wierzchowską-Renke, T. Jelinowskim, Z. Schwarz).
49. Nowe i rzadsze gatunki we florze Pojezierza Starogardzkiego i północno-wschodniej części Borów Tucholskich. Cz. III, [w:] *Badania Fizjograficzne nad Polską Zachodnią* Ser. B. Botanika, Poznań 1986, 37, s. 5–23.
50. Dynamika zachwaszczenia pól uprawnych kompleksu 2-go w województwie elbląskim w latach 1975–1985, [w:] *Dynamika zachwaszczenia pól uprawnych: materiały Krajowego Sympozjum, Wrocław 25–26.06.1987*, Puławy 1987, s. 9–23. (Wspólnie z K. Szmeją).
51. Nowe i rzadsze gatunki we florze Pojezierza Starogardzkiego i północno-wschodniej części Borów Tucholskich. Cz. IV, [w:] *Badania Fizjograficzne nad Polską Zachodnią* Ser. B. Botanika, Poznań 1987, 38, s. 27–44. (Wspólnie z T. Jelinowskim i Z. Schwarz).
52. Wpływ różnych metod agrotechnicznych na stan zachwaszczenia upraw rolniczych. „Spraw. GTN” 1987, 13, s. 124–132.
53. [red.] *Występowanie wybranych gatunków chwastów w uprawach rolniczych (1976–1985): makroregion Północny*. Inst. Uprawy, Nawożenia i Gleboznawstwa, Puławy 1987, ss. 34.
54. Zawartość olejku eterycznego w kopytniku pospolitym w zależności od zbiorowiska roślinnego i pory zbioru surowca. „Wiad. Zielar.,” 1987, 29, 10, s. 5–7. (Wspólnie z K. Wierzchowską-Renke).
55. *Prof. dr hab. Stanisław Gill (1920–1989)*. „Wiad. Bot.,” 1988, 32, 2, s. 77–79.
56. *Udział Elymus repens (L.) Goyld = Agropyron repens (L.) P. B. w uprawach rolniczych woj. gdańskiego i elbląskiego w latach 1972–1987*, [w:] *Elymus repens (L.) Goyld = Agropyron repens (L.) P. B. – występowanie, zagrożenia i zwalczanie: materiały Krajowego Sympozjum, Bielsko-Biała, 29–30.09.1988*. Puławy 1988, s. 49–61.
57. *Wstępne wyniki oznaczeń niektórych pierwiastków w Chrysanthemum segetum L. w uprawach polowych*. „Zesz. Probl. Post. Nauk. Roln.,” 1988, 349, s. 173–180. (Wspólnie z K. Wierzchowską-Renke, S. Duchnowskim i M. Pyszczkiem).
58. *Praktikum do ćwiczeń z botaniki farmaceutycznej*. Wyd. 3 zm. i popr., Akademia Medyczna w Gdańsku, Gdańsk 1990, s. 208. (Wspólnie z K. Wierzchowską-Renke, T. Jelinowskim i Z. Schwarz).
59. *Próby uprawy barszczu syberyjskiego*. „Wiad. Zielar.,” 1991, 33, 3, s. 19–21. (Wspólnie z K. Wierzchowską-Renke i T. Jelinowskim).
60. *Zasoby naturalne kruszyny w lasach państwowych trzech województw nadmorskich*. „Wiad. Zielar.,” 1991, 33, 4, s. 21–23. (Wspólnie z K. Wierzchowską-Renke i I. Konińskim).

61. [red.] *Występowanie wybranych gatunków chwastów w uprawach rolniczych (1978–1989): Makroregion Północny*. Supl. 1. Inst. Uprawy, Nawożenia i Gleboznawstwa, Puławy 1992, ss. 40. (Wspólnie z K. Szmeją).

Zakończenie

Kadra wielkopolska, która w latach 1946–1951 brała udział w organizacji Wydziału Farmaceutycznego Akademii Medycznej w Gdańsku, liczyła 11 osób.

Przybyli na prośbę tworzącej się uczelni profesorowie, doktorzy, a także magistrowie, z ogromną energią i wytrwałością, nie zważając na trudności, podjęli się zadania i dzięki ich staraniom Wydział rozpoczął zajęcia już w 1946 roku. Z każdym kolejnym rokiem akademickim powstawały następne Katedry, tak aby pierwsi absolwenci mogli opuścić uczelnię już w 1950 roku.

Dla niektórych farmaceutów przybycie do Gdańska oznaczało związanie całego późniejszego życia zawodowego z Akademią Medyczną tego miasta. Profesorowie: Stanisław Byczkowski, Henryk Ellert, Adolf Fiebig, Stanisław Gill, Józef Kołodziejski i Helena Tokarz do końca swojej naukowej aktywności pozostali w Katedrach, w których zostali zatrudnieni na początku działania AMG, obejmując później stanowiska kierowników tych Zakładów.

Po zorganizowaniu Katedr do uczelni poznańskiej powrócili: prof. Wacław Strażewicz, prof. Jerzy Tułeczki i doc. Władysław Kasiński. Także prof. Witold Głowacki kontynuował karierę naukową na Uniwersytecie Poznańskim.

Jedynie dr Edward Wawrzyniak zrezygnował z kariery akademickiej i poświęcił się pracy w aptece oraz bardzo szeroko zakrojonej działalności społecznej w zakresie toksykologii oraz, po przejściu na emeryturę, zielerstwu.

Podsumowując zebrane w pracy informacje, można zauważyć, iż udział kadry wielkopolskiej w kształtowaniu Wydziału Farmaceutycznego był znaczny, a wysiłek włożony w organizację dał podstawy tym Katedrom, w których do dziś uczą się kolejne pokolenia farmaceutów.

Współpraca między ośrodkiem gdańskim i poznańskim jest doskonałym przykładem uniwersalnej idei popularyzacji nauki. Wcielono w życie piękną zasadę wzajemnej pomocy i wymiany między uczelniami, której przyświecała myśl przewodnia, jaką było podniesienie poziomu nauczania i wykształcenie nowych pokoleń farmaceutów.

Niniejsze opracowanie ma na celu udokumentowanie pierwszego rozdziału historii Uczelni, a także opisanie faktów z życia i działalności naukowej oraz dydaktycznej osób zaangażowanych w jej utworzenie. Praca ma również wyrazić podziękowanie Ośrodkowi Poznańskiemu za ogromną pomoc, bez której w ciężkich czasach powojennych uruchomienie Wydziału byłoby niemożliwe.

W ważnych momentach życia Uczelni, a takim jest z pewnością przemianowanie Akademii Medycznej na Gdański Uniwersytet Medyczny, warto wrócić do wydarzeń z minionego wieku, dotyczących początków istnienia Wydziału Farmaceutycznego, aby podkreślić ciągłość historyczną jej losów i przypomnieć długie i ciekawe dzieje.

PRZYPISY

- ¹ Akademia Lekarska w Gdańsku, przemianowana 3 marca 1950 roku na Akademię Medyczną w Gdańsku. Od 19 maja 2009 roku Gdański Uniwersytet Medyczny.
- ² Machaliński Z., *Wokół genezy i początków Akademii Medycznej w Gdańsku (1945–1950)*. Gdańsk 1998, Akademia Medyczna w Gdańsku, s. 7–8.
- ³ Tamże, s. 14.
- ⁴ Sieńkowski E., *Dzieje Akademii Medycznej w Gdańsku (1945–1995)*. Gdańsk 1995, Akademia Medyczna w Gdańsku, s.47.
- ⁵ Machaliński Z., *Wokół genezy i początków Akademii Medycznej w Gdańsku (1945–1950)*. Gdańsk 1998, Akademia Medyczna w Gdańsku, s. 16–17.
- ⁶ Tamże, s. 76.
- ⁷ Tamże, s. 78.
- ⁸ Tamże, s. 80.
- ⁹ Sieńkowski E., *Dzieje Akademii Medycznej w Gdańsku (1945–1995)*. Gdańsk 1995, Akademia Medyczna w Gdańsku, s.48.
- ¹⁰ Machaliński Z., *Wokół genezy i początków Akademii Medycznej w Gdańsku (1945–1950)*. Gdańsk 1998, Akademia Medyczna w Gdańsku, s. 89.
- ¹¹ E.S., *Otwarcie Akademii Lekarskiej w Gdańsku*, „Farm. Pol.”, 1946, 2, 3–4, s. 107.
- ¹² Drygas A., *Farmacja w Gdańsku i na Ziemi Gdańskiej w XXX-leciu PRL*, Gdańsk 1975, s. 7.
- ¹³ Tamże, s. 16–17.
- ¹⁴ Sulma T., *Rozwój i działalność Wydziału Farmaceutycznego AM w Gdańsku w okresie XX-lecia*, „Farm. Pol.”, 1968, 3, s. 163.
- ¹⁵ Drygas A., *Farmacja w Gdańsku i na Ziemi Gdańskiej w XXX-leciu PRL*, Gdańsk 1975, s. 19.
- ¹⁶ Machaliński Z., *Wokół genezy i początków Akademii Medycznej w Gdańsku (1945–1950)*, Gdańsk 1998, Akademia Medyczna w Gdańsku, s. 147.
- ¹⁷ Wesołowski M., *Geneza, początki i rozwój Wydziału Farmaceutycznego AMG*, „Ann. Acad. Med. Gedan.”, 2005, 35, supl. 9, s. 160.
- ¹⁸ *Sprawozdanie z I-go Zjazdu Naczelnej Izby Aptekarskiej w dniach 14, 15 i 16 czerwca 1945 r. w Warszawie*, „Farm. Pol.”, 1945, 1, 1, s. 21.
- ¹⁹ Drygas A., *Farmacja w Gdańsku i na Ziemi Gdańskiej w XXX-leciu PRL*, Gdańsk 1975, s. 94.
- ²⁰ Sieńkowski E., *Dzieje Akademii Medycznej w Gdańsku (1945–1995)*, Gdańsk 1995, Akademia Medyczna w Gdańsku, s. 99.
- ²¹ Tamże, s. 99.
- ²² <http://www.dolnywrzeszcz.pl/katalog/hll.htm>.
- ²³ Notatka pisemna *Moje wspomnienia o powstaniu i organizacji Akademii Medycznej i Politechniki Gdańskiej w 1945 roku*, sporządzona przez prof. dr Ignacego Adamczewskiego, znajdująca się w posiadaniu Dziekanatu Wydziału Farmaceutycznego AMG, s. 6.

- ²⁴ Machaliński Z., *Wokół genezy i początków Akademii Medycznej w Gdańsku (1945–1950)*, Gdańsk 1998, Akademia Medyczna w Gdańsku, s. 74.
- ²⁵ Archiwum Państwowe w Gdańsku (dalej AP GD), Akademia Medyczna w Gdańsku (dalej AMG) 1318/19, s. 1, List K. Kalinowskiego do E. Grzegorzewskiego, 23 VI 1946.
- ²⁶ AP Gd, AMG, 1318/18, s. 2–3, Protokół z posiedzenia Komisji ds. Wydziału Farmaceutycznego, 11 X 1946.
- ²⁷ Machaliński Z., *Wokół genezy i początków Akademii Medycznej w Gdańsku (1945–1950)*, Gdańsk 1998, Akademia Medyczna w Gdańsku, s. 150.
- ²⁸ AP Gd, AMG, 1318/19, s. 8, E. Grzegorzewski do Ministerstwa Zdrowia, Departament Organizacji, Wydział Szkoleniowy, 8 XI 1946.
- ²⁹ AP Gd, AMG 1318/19, s. 28, Protokół z egzaminu wstępnego, 19 XI 1946.
- ³⁰ Sieńkowski E., *Dzieje Akademii Medycznej w Gdańsku (1945–1995)*, Gdańsk 1995, Akademia Medyczna w Gdańsku, s. 100.
- ³¹ Sieńkowski E., *Zarys dziejów Akademii Medycznej w Gdańsku*, „Ann. Acad. Med. Gedan.”, 1971, 1, s. 97.
- ³² Inauguracja Wydz. Farmaceutycznego Akademii Lekarskiej w Gdańsku, *Farmacja Polska*, 1947, 3, 5, s. 186 (tekst bez autora).
- ³³ Tamże, s. 187.
- ³⁴ Tamże, s. 190.
- ³⁵ Machaliński Z., *Geneza i początki Wydziału Farmaceutycznego Akademii Medycznej w Gdańsku*, „Ann. Acad. Med. Gedan.”, 1997, 27, s. 165.
- ³⁶ AP Gd, AMG, 1318/19, s. 10, Plan bieżących prac organizacyjnych Wydziału Farmaceutycznego A.L., 18 XI 1946.
- ³⁷ Tamże.
- ³⁸ Notatka p.t. *Historia Wydziału Farmaceutycznego Akademii Medycznej w Gdańsku*, będąca w posiadaniu Dziekanatu Wydziału Farmaceutycznego AMG, s. 8.
- ³⁹ Tamże.
- ⁴⁰ Sulma T., *Rozwój i działalność Wydziału Farmaceutycznego AM w Gdańsku w okresie XX-lecia*, „Farm. Pol.”, 1968, 24, 3, s. 166.
- ⁴¹ Sieńkowski E., *Dzieje Akademii Medycznej w Gdańsku (1945–1995)*, Gdańsk 1995, Akademia Medyczna w Gdańsku, s. 110.
- ⁴² AP Gd, AMG, 1318/19, s. 37, Przemówienie prof. dr T. Sulmy z okazji inauguracji Wydziału Farmaceutycznego.
- ⁴³ AP Gd, AMG, 1318/19, s. 10, Plan bieżących prac organizacyjnych Wydziału Farmaceutycznego A.L., 18 XI 1946.
- ⁴⁴ Machaliński Z., *Geneza i początki Wydziału Farmaceutycznego Akademii Medycznej w Gdańsku*, „Ann. Acad. Med. Gedan.”, 1997, 27, s. 165.
- ⁴⁵ AP Gd, AMG, 1318/19, s. 27, Sprawozdanie z działalności Dziekanatu Wydziału Farmaceutycznego ALG za okres 14 XI do 31 XII 1946r.
- ⁴⁶ AP Gd, AMG, 1318/19, s. 10, Plan bieżących prac organizacyjnych Wydziału Farmaceutycznego A.L., 18 XI 1946.
- ⁴⁷ AP Gd, AMG, 1318/19, Pismo do Ministerstwa Zdrowia w Warszawie, 22 XI 1946r, s. 23.
- ⁴⁸ Notatka p.t. *Historia Wydziału Farmaceutycznego Akademii Medycznej w Gdańsku*, będąca w posiadaniu Dziekanatu Wydziału Farmaceutycznego AMG, s. 7.
- ⁴⁹ Tamże, s. 7.
- ⁵⁰ Tamże, s. 12.
- ⁵¹ Tamże, s. 18–20.
- ⁵² Tamże, s. 19.

- ⁵³ Grot Z. (red.), *50 lat Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza 1919–1969*, Poznań 1971, Wydawnictwo Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, s. 54–55.
- ⁵⁴ Tamże, s. 57–61.
- ⁵⁵ Głowacki W. W., *Poznańskie studium farmaceutyczne (1919–1947)*, „Farm. Pol.”, 1948, 4, 7, s. 333.
- ⁵⁶ Banasiewicz M., Czubiński A., *Źródła do dziejów Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu*, Tom I, Poznań 1973, Wydawnictwo Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, s. 157.
- ⁵⁷ Głowacki W. W., *Poznańskie studium farmaceutyczne (1919–1947)*, „Farm. Pol.”, 1948, 4, 7, s. 334.
- ⁵⁸ Tamże, s. 335.
- ⁵⁹ Tamże, s. 336.
- ⁶⁰ Głowacki W. W., *Założenie Poznańskiego Studium Farmaceutycznego i niektóre charakterystyczne cechy jego rozwoju*, „Farm. Pol.”, 1969, 25, 9, s. 763.
- ⁶¹ Grot Z. (red.), *50 lat Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza 1919–1969*, Poznań 1971, Wydawnictwo Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, s. 100.
- ⁶² Tamże, s. 117.
- ⁶³ Głowacki W. W., *Założenie Poznańskiego Studium Farmaceutycznego i niektóre charakterystyczne cechy jego rozwoju*, „Farm. Pol.”, 1969, 25, 9, s. 763–764.
- ⁶⁴ Tamże, s. 109–110.
- ⁶⁵ Grot Z. (red.), *50 lat Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza 1919–1969*, Poznań 1971, Wydawnictwo Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, s. 148.
- ⁶⁶ Tamże, s. 117.
- ⁶⁷ Klanowski T., *Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu 1945–1964*, Poznań 1965, Wydawnictwo Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, s. 34–35.
- ⁶⁸ Grot Z. (red.), *50 lat Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza 1919–1969*, Poznań 1971, Wydawnictwo Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, s. 117.
- ⁶⁹ Tamże, s. 187–188.
- ⁷⁰ Głowacki W. W., *Poznańskie studium farmaceutyczne (1919–1947)*, „Farm. Pol.”, 1948, 4, 7, s. 336.
- ⁷¹ Klanowski T., *Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu 1945–1964*, Poznań 1965, Wydawnictwo Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, s. 49.
- ⁷² Głowacki W. W., *Założenie Poznańskiego Studium Farmaceutycznego i niektóre charakterystyczne cechy jego rozwoju*, „Farm. Pol.”, 1969, 25, 9, s. 765.
- ⁷³ Grot Z. (red.), *50 lat Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza 1919–1969*, Poznań 1971, Wydawnictwo Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, s. 227.
- ⁷⁴ Tamże, s. 245.
- ⁷⁵ Głowacki W. W., *Poznańskie studium farmaceutyczne (1919–1947)*, „Farm. Pol.”, 1948, 4, 7, s. 336.
- ⁷⁶ Klanowski T., *Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu 1945–1964*, Poznań 1965, Wydawnictwo Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, s. 93.
- ⁷⁷ Magowska A., *Poznańskie studia farmaceutyczne 1919–2002*, Poznań 2003, Wydawnictwo Akademii Medycznej im. Karola Marcinkowskiego, s. 10.
- ⁷⁸ Archiwum Gdańskiego Uniwersytetu Medycznego (dalej AGUMed), Akta osobowe prof. dr Wacława Strażewicza, nr 2076 (218/18).
- ⁷⁹ Szyszko E., *Wacław Jan Strażewicz 1889–1950*, Warszawa 1962, PT Farm., s. 4.
- ⁸⁰ Głowińska E., Kamiński Z., *Strażewicz Wacław Jan (1889–1950)*, [w:] Machaliński Z. (red.), *Ludzie Akademii Medycznej w Gdańsku* Tom 3, Gdańsk 2005, Akademia Medyczna w Gdańsku, s. 161.

- ⁸¹ Szyszko E., *Wacław Jan Strażewicz 1889–1950*, Warszawa 1962, PT Farm., s. 4.
- ⁸² Głowacki W., *Wacław Jan Strażewicz, znawca zielarstwa i farmakognosta*, „Kwartalnik Historii Nauki i Techniki”, 1991, 1, s. 146.
- ⁸³ AGUMed, Akta osobowe prof. dr Wacława Strażewicza, nr 2076 (218/18).
- ⁸⁴ Szyszko E., *Wacław Jan Strażewicz 1889–1950*, Warszawa 1962, PT Farm., s. 5.
- ⁸⁵ Głowacki W., *Wacław Jan Strażewicz, znawca zielarstwa i farmakognosta*, „Kwartalnik Historii Nauki i Techniki”, 1991, 1, s. 146.
- ⁸⁶ Tamże, s. 151.
- ⁸⁷ Tamże, s. 151.
- ⁸⁸ Szyszko E., *Wacław Jan Strażewicz 1889–1950*, Warszawa 1962, PT Farm., s. 5.
- ⁸⁹ Głowacki W., *Wacław Jan Strażewicz, znawca zielarstwa i farmakognosta*, „Kwartalnik Historii Nauki i Techniki”, 1991, 1, s. 155.
- ⁹⁰ Archiwum Uniwersytetu Medycznego im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu (dalej AUMP), Akta osobowe prof. dr Wacława Strażewicza, nr 4210/415.
- ⁹¹ Głowińska E., Kamiński Z., *Strażewicz Wacław Jan (1889–1950)*, [w:] Machaliński Z. (red.), *Ludzie Akademii Medycznej w Gdańsku Tom 3*, Gdańsk 2005, Akademia Medyczna w Gdańsku, s. 162.
- ⁹² Tamże, s. 164.
- ⁹³ AP GD, AMG, 1318/19, s. 10–11, Plan bieżących prac organizacyjnych Wydziału Farmaceutycznego AL., 18 XI 1946.
- ⁹⁴ Tamże.
- ⁹⁵ Sienkowski E., *Dzieje Akademii Medycznej w Gdańsku (1945–1995)*, Gdańsk 1995, Akademia Medyczna w Gdańsku, s. 105.
- ⁹⁶ AUMP, Akta osobowe prof. dr Wacława Strażewicza, nr 4210/415.
- ⁹⁷ Zgon prof. Wacława Strażewicza, „Farm. Pol.”, 1950, 6, 9, s. 300.
- ⁹⁸ Głowińska E., Kamiński Z., *Strażewicz Wacław Jan (1889–1950)*, [w:] Machaliński Z. (red.), *Ludzie Akademii Medycznej w Gdańsku Tom 3*, Gdańsk 2005, Akademia Medyczna w Gdańsku, s. 165.
- ⁹⁹ Tamże, s. 169.
- ¹⁰⁰ Tamże.
- ¹⁰¹ AUMP, Akta osobowe prof. dr Wacława Strażewicza, nr 4210/415.
- ¹⁰² Głowińska E., Kamiński Z., *Strażewicz Wacław Jan (1889–1950)*, [w:] Machaliński Z. (red.), *Ludzie Akademii Medycznej w Gdańsku Tom 3*, Gdańsk 2005, Akademia Medyczna w Gdańsku, s. 171.
- ¹⁰³ AUMP, Akta osobowe Jerzego Tułeckiego nr 2/58.
- ¹⁰⁴ Sobolewska A., *Profesor Jerzy Tułecki (1906–2000). Życie oraz działalność naukowa i organizatorska*, Poznań 2003, praca magisterska, s. 23.
- ¹⁰⁵ Tułecki J., *Wspomnienia z okazji 65-lecia pracy naukowej i zawodowej*, „Farm. Pol.”, 53, 7, 1997, s. 314.
- ¹⁰⁶ Tamże, s. 314.
- ¹⁰⁷ Magowska A., *O farmacji poznańskiej, gdańskiej i przyjaźni*, „Czasopismo aptekarskie”, vol 3, 5, 1996, s. 1.
- ¹⁰⁸ Tamże.
- ¹⁰⁹ Tamże, s. 2.
- ¹¹⁰ AGUMed, Akta osobowe dr Jerzego Tułeckiego nr 263/3.
- ¹¹¹ Brzozowski Z., *Katedra i Zakład Technologii Chemicznej Środków Leczniczych*, „Ann. Acad. Med. Gedan.”, 1995, 25, supl. 3, s. 213.
- ¹¹² AUMP, Akta osobowe Jerzego Tułeckiego, nr 2/58.

- ¹¹³ Sobolewska A., *Profesor Jerzy Tułeczki (1906–2000). Życie oraz działalność naukowa i organizatorska*, Poznań 2003, praca magisterska, s. 35.
- ¹¹⁴ AGUMed, Akta osobowe dr Jerzego Tułeczkiego nr 263/3.
- ¹¹⁵ Tułeczki J., *Wspomnienia z okazji 65-lecia pracy naukowej i zawodowej*, „Farm. Pol.”, 53, 7, 1997, s. 314.
- ¹¹⁶ AUMP, Akta osobowe Jerzego Tułeczkiego nr 2/58.
- ¹¹⁷ Tułeczki J., *Wspomnienia z okazji 65-lecia pracy naukowej i zawodowej*, „Farm. Pol.”, 53, 7, 1997, s. 314.
- ¹¹⁸ AGUMed, Akta osobowe dr Jerzego Tułeczkiego, nr 263/3.
- ¹¹⁹ Sobolewska A., *Profesor Jerzy Tułeczki (1906–2000). Życie oraz działalność naukowa i organizatorska*, Poznań 2003, praca magisterska, s. 78.
- ¹²⁰ AGUMed, Akta osobowe prof. Jozefa Kołodziejskiego, nr 268/48.
- ¹²¹ Kamiński Z., *Kołodziejski Józef (1904–1988)*, [w:] Machaliński Z. (red.), *Ludzie Akademii Medycznej w Gdańsku Tom 3*, Gdańsk 2005, Akademia Medyczna w Gdańsku, s. 88.
- ¹²² AGUMed, Akta osobowe prof. Jozefa Kołodziejskiego, nr 268/48.
- ¹²³ Tamże.
- ¹²⁴ Kamiński Z., *Kołodziejski Józef (1904–1988)* [w:] Machaliński Z. (red.), *Ludzie Akademii Medycznej w Gdańsku Tom 3*, Gdańsk 2005, Akademia Medyczna w Gdańsku, s. 88.
- ¹²⁵ Tamże, s. 96.
- ¹²⁶ AGUMed, Akta osobowe prof. Jozefa Kołodziejskiego, nr 268/48.
- ¹²⁷ Tamże.
- ¹²⁸ Wywiad z Panią dr Marią Łuczkiwicz, na podstawie informacji uzyskanych od Pani dr Anny Mruk-Łuczkiwicz, przeprowadzony przez autorkę 10 sierpnia 2009 w Katedrze Farmakognozji GUMed.
- ¹²⁹ Dembińska-Migas W., *Józef Kołodziejski (1904–1988)*. „Ann. Acad. Med. Gedan.” 1995, 25, supl. 4, s. 128.
- ¹³⁰ Kamiński Z., *Kołodziejski Józef (1904–1988)*, [w:] Machaliński Z. (red.), *Ludzie Akademii Medycznej w Gdańsku Tom 3*, Gdańsk 2005, Akademia Medyczna w Gdańsku, s. 97.
- ¹³¹ AGUMed, Akta osobowe prof. Jozefa Kołodziejskiego, nr 268/48.
- ¹³² Kamiński Z., *Kołodziejski Józef (1904–1988)*, [w:] Machaliński Z. (red.), *Ludzie Akademii Medycznej w Gdańsku Tom 3*, Gdańsk 2005, Akademia Medyczna w Gdańsku, s. 91.
- ¹³³ Wiśniewski T., *Profesor doktor farmacji Józef Kołodziejski (1904–1988). Biografia naukowa*. Gdańsk 1998, praca magisterka, s. 45.
- ¹³⁴ Kamiński Z., *Kołodziejski Józef (1904–1988)*, [w:] Machaliński Z. (red.), *Ludzie Akademii Medycznej w Gdańsku Tom 3*, Gdańsk 2005, Akademia Medyczna w Gdańsku, s. 91.
- ¹³⁵ Tamże, s. 92.
- ¹³⁶ Dembińska-Migas W., *Józef Kołodziejski (1904–1988)*. „Ann. Acad. Med. Gedan.” 1995, 25, supl. 4, s. 128.
- ¹³⁷ AGUMed, Akta osobowe prof. Jozefa Kołodziejskiego, nr 268/48.
- ¹³⁸ Tamże.
- ¹³⁹ Kamiński Z., *Kołodziejski Józef (1904–1988)*, [w:] Machaliński Z. (red.), *Ludzie Akademii Medycznej w Gdańsku Tom 3*, Gdańsk 2005, Akademia Medyczna w Gdańsku, s. 96.
- ¹⁴⁰ AGUMed, Akta osobowe prof. Henryka Ellerta, nr 263/20.
- ¹⁴¹ Tutkowska-Fila A., *Prof. dr Henryk Ellert (1908–1970). Życie, działalność, dokonania*. Gdańsk 2008, praca magisterka, s. 24.
- ¹⁴² AGUMed, Akta osobowe prof. Henryka Ellerta, nr 263/20.
- ¹⁴³ Tutkowska-Fila A., *Prof. dr Henryk Ellert (1908–1970). Życie, działalność, dokonania*. Gdańsk 2008, praca magisterska, s. 32.
- ¹⁴⁴ AGUMed, Akta osobowe prof. Henryka Ellerta, nr 263/20.

- ¹⁴⁵ Nabrzyski M., *Prof. dr Henryk Ellert*, „Farm. Pol.”, 1970, 26, 8, s. 686.
- ¹⁴⁶ Sieńkowski E., *Dzieje Akademii Medycznej w Gdańsku (1945–1995)*, Gdańsk 1995, Akademia Medyczna w Gdańsku, s. 106.
- ¹⁴⁷ Tutkowska-Fila A., *Prof. dr Henryk Ellert (1908–1970). Życie, działalność, dokonania*. Gdańsk 2008, praca magisterska, s. 46.
- ¹⁴⁸ AGUMed, Akta osobowe prof. Henryka Ellerta, nr 263/20.
- ¹⁴⁹ Sell E., *Henryk Ellert (1908–1970)*. „Ann. Acad. Med. Gedan.” 1995, 25, suppl. 4, s. 55.
- ¹⁵⁰ AGUMed, Akta osobowe prof. Henryka Ellerta, nr 263/20.
- ¹⁵¹ Tamże.
- ¹⁵² AUMP, Akta osobowe prof. Witolda Głowackiego (teczka doktorska), nr 630/936.
- ¹⁵³ Majewski J., *Profesor W. W. Głowacki – aptekarz oraz działacz towarzystw farmaceutycznych*, „Analecta” 2001, 10, 2, s. 31.
- ¹⁵⁴ Tamże, s. 32.
- ¹⁵⁵ AUMP, Akta osobowe prof. Witolda Głowackiego nr 630/936.
- ¹⁵⁶ Majewski J., *Profesor W. W. Głowacki – aptekarz oraz działacz towarzystw farmaceutycznych*, „Analecta” 2001, 10, 2, s. s. 33.
- ¹⁵⁷ AUMP, Akta osobowe prof. Witolda Głowackiego nr 630/936.
- ¹⁵⁸ Majewski J., *Profesor W. W. Głowacki – aptekarz oraz działacz towarzystw farmaceutycznych*, „Analecta” 2001, 10, 2, s. 33.
- ¹⁵⁹ AUMP, Akta osobowe prof. Witolda Głowackiego nr 630/936.
- ¹⁶⁰ Tamże.
- ¹⁶¹ Tamże.
- ¹⁶² Majewski J., *Pożegnania – prof. dr hab. Witold Włodzimierz Głowacki*. „Farm. Pol.”, 57, 19, s. 917.
- ¹⁶³ Tamże.
- ¹⁶⁴ Magowska A., *Działalność naukowa prof. Witolda Włodzimierza Głowackiego*, „Analecta” 2001, 10, 2, s. 27.
- ¹⁶⁵ Tamże, s. 25.
- ¹⁶⁶ AUMP, Akta osobowe prof. Witolda Głowackiego (teczka doktorska), nr 630/936.
- ¹⁶⁷ Tamże.
- ¹⁶⁸ AGUMed, Akta osobowe prof. Stanisława Byczkowskiego, nr 512/1.
- ¹⁶⁹ Rudzik A., *Byczkowski Stanisław (1912–1992)*, [w:] Machaliński Z. (red.), *Ludzie Akademii Medycznej w Gdańsku*, tom 1, Gdańsk 2003, Akademia Medyczna w Gdańsku, s. 22.
- ¹⁷⁰ Tamże, s. 26.
- ¹⁷¹ AGUMed, Akta osobowe prof. Stanisława Byczkowskiego, nr 512/1.
- ¹⁷² Rudzik A., *Byczkowski Stanisław (1912–1992)*, [w:] Machaliński Z. (Red.), *Ludzie Akademii Medycznej w Gdańsku*, tom 1, Gdańsk 2003, Akademia Medyczna w Gdańsku, s. 26.
- ¹⁷³ Dudzińska-Rzepka I., *Prof. dr Stanisław Byczkowski 1912–1992*, Gdańsk 1997, praca magisterska, s.6.
- ¹⁷⁴ AGUMed, Akta osobowe prof. Stanisława Byczkowskiego, nr 512/1.
- ¹⁷⁵ Dudzińska-Rzepka I., *Prof. dr Stanisław Byczkowski 1912–1992*, Gdańsk 1997, praca magisterska, s.9.
- ¹⁷⁶ Rudzik A., *Byczkowski Stanisław (1912–1992)*, [w:] Machaliński Z. (Red.), *Ludzie Akademii Medycznej w Gdańsku*, tom 1, Gdańsk 2003, Akademia Medyczna w Gdańsku, s. 27.
- ¹⁷⁷ AGUMed, Akta osobowe prof. Stanisława Byczkowskiego, nr 512/1.
- ¹⁷⁸ Krechniak J., Wrześniowska K., *Katedra i Zakład Toksykologii*, „Ann. Acad. Med. Gedan.”, 1995, 25, suppl. 3, s. 223.
- ¹⁷⁹ Sieńkowski E., *Dzieje Akademii Medycznej w Gdańsku (1945–1995)*, Gdańsk 1995, s. 109.

- ¹⁸⁰ Krechniak J., Wrześniowska K., *Katedra i Zakład Toksykologii*, „Ann. Acad. Med. Gedan.”, 1995, 25, supl. 3, s. 223.
- ¹⁸¹ AGUMed, Akta osobowe prof. Stanisława Byczkowskiego, nr 512/1.
- ¹⁸² Tamże.
- ¹⁸³ Rudzik A., *Byczkowski Stanisław (1912–1992)*, [w:] Machaliński Z. (Red.), *Ludzie Akademii Medycznej w Gdańsku*, tom 1, Gdańsk 2003, Akademia Medyczna w Gdańsku, s. 24.
- ¹⁸⁴ Krechniak J., Wrześniowska K., *Katedra i Zakład Toksykologii*, „Ann. Acad. Med. Gedan.”, 1995, 25, supl. 3, s. 224.
- ¹⁸⁵ Rudzik A., *Byczkowski Stanisław (1912–1992)*, [w:] Machaliński Z. (red.), *Ludzie Akademii Medycznej w Gdańsku*, tom 1, Gdańsk 2003, Akademia Medyczna w Gdańsku, s. 26.
- ¹⁸⁶ Kołomyjski B., Wojsław A., Mazgalski J., Kamiński Z., Fiebig Adolf Józef (1909–1993), [w:] Machaliński Z. (Red.), *Ludzie Akademii Medycznej w Gdańsku*, tom 3, Gdańsk 2005, Akademia Medyczna w Gdańsku, s. 38.
- ¹⁸⁷ AGUMed, Akta osobowe prof. Adolfa Fiebiga, nr 386/192.
- ¹⁸⁸ Kołomyjski B., *Prof. dr hab., Adolf Fiebig 1909–1993*, Gdańsk 1996, praca magisterska, s. 6.
- ¹⁸⁹ AGUMed, Akta osobowe prof. Adolfa Fiebiga, nr 386/192.
- ¹⁹⁰ Tamże.
- ¹⁹¹ Kołomyjski B., Wojsław A., Mazgalski J., Kamiński Z., *Fiebig Adolf Józef (1909–1993)*, [w:] Machaliński Z. (Red.), *Ludzie Akademii Medycznej w Gdańsku*, tom 3, Gdańsk 2005, Akademia Medyczna, s. 47.
- ¹⁹² Sieńkowski E., *Dzieje Akademii Medycznej w Gdańsku (1945–1995)*, Gdańsk 1995, Akademia Medyczna w Gdańsku, s. 108.
- ¹⁹³ Kołomyjski B., Wojsław A., Mazgalski J., Kamiński Z., *Fiebig Adolf Józef (1909–1993)*, [w:] Machaliński Z. (Red.), *Ludzie Akademii Medycznej w Gdańsku*, tom 3, Gdańsk 2005, Akademia Medyczna w Gdańsku, s. 40.
- ¹⁹⁴ Tamże, s. 41, 38.
- ¹⁹⁵ Kołomyjski B., Wojsław A., Mazgalski J., Kamiński Z., *Fiebig Adolf Józef (1909–1993)*, [w:] Machaliński Z. (Red.), *Ludzie Akademii Medycznej w Gdańsku*, tom 3, Gdańsk 2005, Akademia Medyczna w Gdańsku, s. 42.
- ¹⁹⁶ Tamże, s. 41.
- ¹⁹⁷ Janicki S., *Adolf Fiebig (1909–1993)*, „Ann. Acad. Med. Gedan.”, 1995, 25, supl. 4, s. 64.
- ¹⁹⁸ Kołomyjski B., Wojsław A., Mazgalski J., Kamiński Z., *Fiebig Adolf Józef (1909–1993)*, [w:] Machaliński Z. (Red.), *Ludzie Akademii Medycznej w Gdańsku*, tom 3, Gdańsk 2005, Akademia Medyczna w Gdańsku, s. 43.
- ¹⁹⁹ Janicki S., *Adolf Fiebig (1909–1993)*, „Ann. Acad. Med. Gedan.”, 1995, 25, supl. 4, s. 64.
- ²⁰⁰ Kołomyjski B., Wojsław A., Mazgalski J., Kamiński Z., *Fiebig Adolf Józef (1909–1993)*, [w:] Machaliński Z. (Red.), *Ludzie Akademii Medycznej w Gdańsku*, tom 3, Gdańsk 2005, Akademia Medyczna w Gdańsku, s. 46.
- ²⁰¹ AGUMed, Akta osobowe prof. Stanisława Gilla, nr 182.
- ²⁰² Aftańska S., *Biografia profesora doktora habilitowanego Stanisława Gilla (1920–1986)*, Gdańsk 2000, praca magisterska, s. 21.
- ²⁰³ AGUMed, Akta osobowe prof. Stanisława Gilla, nr 182.
- ²⁰⁴ AGUMed, Akta osobowe prof. Stanisława Gilla, nr 182.
- ²⁰⁵ Aftańska S., *Biografia profesora doktora habilitowanego Stanisława Gilla (1920–1986)*, Gdańsk 2000, praca magisterska, s. 21.
- ²⁰⁶ AGUMed, Akta osobowe prof. Stanisława Gilla, nr 182.
- ²⁰⁷ Zielińska-Stasiek M., *Stanisław Gill (1920–1986)*, „Ann. Acad. Med. Gedan.”, 1987, 17, s. 222.
- ²⁰⁸ AGUMed, Akta osobowe prof. Stanisława Gilla, nr 182.

- ²⁰⁹ Aftańska S., *Biografia profesora doktora habilitowanego Stanisława Gilla (1920–1986)*, Gdańsk 2000, praca magisterska, s. 23.
- ²¹⁰ AGUMed, Akta osobowe prof. Stanisława Gilla, nr 182.
- ²¹¹ Tamże.
- ²¹² Zielińska-Stasiek M., *Stanisław Gill (1920–1986)*, „Ann. Acad. Med. Gedan.”, 1995, 25, supl. 4, s. 81.
- ²¹³ AGUMed, Akta osobowe dr Władysława Kasińskiego, nr 182/21.
- ²¹⁴ AUMP, Akta osobowe doc. Władysława Kasińskiego, nr 6/415.
- ²¹⁵ AGUMed, Akta osobowe dr Władysława Kasińskiego, nr 182/21.
- ²¹⁶ Tamże.
- ²¹⁷ Tamże.
- ²¹⁸ Notatka p.t. *Historia Wydziału Farmaceutycznego Akademii Medycznej w Gdańsku*, będąca w posiadaniu Dziekanatu Wydziału Farmaceutycznego AMG, s. 25.
- ²¹⁹ AGUMed, Akta osobowe dr Władysława Kasińskiego, nr 182/21.
- ²²⁰ Ludwicki H., *Prace habilitacyjne, doktorskie i magisterskie w zakresie nauk farmaceutycznych lata 1945–1968*, Warszawa 1971, PZWL.
- ²²¹ Dębska W., *Doc. dr hab. W. Kasiński*, „Farm. Pol.”, 1977, 6, 33, s. 403.
- ²²² AUMP, Akta osobowe doc. Władysława Kasińskiego nr 6/415.
- ²²³ Tamże.
- ²²⁴ Dębska W., *Doc. dr hab. W. Kasiński*, „Farm. Pol.”, 1977, 6, 33, s. 403.
- ²²⁵ Tamże.
- ²²⁶ Tamże.
- ²²⁷ AGUMed, Akta osobowe dr Edwarda Wawrzyniaka, nr 217/8.
- ²²⁸ Tamże.
- ²²⁹ AGUMed, Akta osobowe dr Edwarda Wawrzyniaka, nr 217/8.
- ²³⁰ Tamże.
- ²³¹ Kozakiewicz I, *Wspomnienie o doktorze farmacji Edwardzie Wawrzyniaku*, „Gazeta AMG”, 1996, 6, s. 15.
- ²³² AGUMed, Akta osobowe dr Edwarda Wawrzyniaka, nr 217/8.
- ²³³ Pankiewicz H., *Odnaczeni medalem in. Ignacego Łukasiewicza*, „Farm. Pol.”, 1978, 34, 7, 430.
- ²³⁴ Kozakiewicz I, *Wspomnienie o doktorze farmacji Edwardzie Wawrzyniaku*, „Gazeta AMG”, 1996, 6, s. 15.
- ²³⁵ <http://www.ptfarm.pl/?pid=695>.
- ²³⁶ http://209.85.129.132/search?q=cache:FRItvfkGkSgJ:www.wadowita.pl/archiwum/09_2005/data/index.php%3Fdzial%3Dczlowiek_ktory+http://www.wadowita.pl/archiwum/09_2005/data/index.php%3Fdzial%3Dczlowiek_ktory&cd=1&hl=pl&ct=clnk&gl=pl.
- ²³⁷ Wawrzyniak E., *Przedmowa*, [w:] Klimuszko A. Cz., *Wróćmy do ziół leczniczych*, Warszawa 1995, Oficyna Wydawnicza Rytm, s. 7–13.
- ²³⁸ AGUMed, Akta osobowe dr Edwarda Wawrzyniaka nr 217/8.
- ²³⁹ Kozakiewicz I, *Wspomnienie o doktorze farmacji Edwardzie Wawrzyniaku*, „Gazeta AMG”, 1996, 6, s. 15.
- ²⁴⁰ AGUMed, Akta osobowe dr Edwarda Wawrzyniaka, nr 217/8.
- ²⁴¹ Kozakiewicz I, *Wspomnienie o doktorze farmacji Edwardzie Wawrzyniaku*, „Gazeta AMG”, 1996, 6, s. 15.
- ²⁴² Tamże.
- ²⁴³ AGUMed, Akta osobowe prof. Heleny Tokarz, nr 790/18.
- ²⁴⁴ Konieczna S., *Tokarz Helena (1926–1994)*, [w:] Machaliński Z. (Red.), *Ludzie Akademii Medycznej w Gdańsku*, tom 5, Gdańsk 2007, Akademia Medyczna w Gdańsku, s. 174.

- ²⁴⁵ AGUMed, Akta osobowe prof. Heleny Tokarz, nr 790/18.
- ²⁴⁶ Tamże.
- ²⁴⁷ Tamże.
- ²⁴⁸ Konieczna S., *Tokarz Helena (1926–1994)*, [w:] Machaliński Z. (Red.), *Ludzie Akademii Medycznej w Gdańsku*, tom 5, Gdańsk 2007, Akademia Medyczna w Gdańsku, s. 176.
- ²⁴⁹ Tamże, s. 181.
- ²⁵⁰ Tamże.
- ²⁵¹ Tamże, s. 177.
- ²⁵² AGUMed, Akta osobowe prof. Heleny Tokarz, nr 790/18.
- ²⁵³ Konieczna S., *Tokarz Helena (1926–1994)*, [w:] Machaliński Z. (Red.), *Ludzie Akademii Medycznej w Gdańsku*, tom 5, Gdańsk 2007, Akademia Medyczna w Gdańsku, s. 179.
- ²⁵⁴ Wierzchowska-Renke K., *Helena Tokarz (1926–1994)*, *Ann. Acad. Med. Gedan*, 1995, 25, supl 4, s. 272.
- ²⁵⁵ Tamże.

Share of representatives of Wielkopolska in establishing Faculty of Pharmaceutics at Medical Academy in Gdańsk

SUMMARY

Faculty of Pharmaceutics of the present Medical University in Gdańsk (previously - Medical Academy in Gdańsk) was set up in the extremely difficult post-war period. In 1946, by dint of determination and hard work of a group of persons, in Gdańsk was established the first academy educating pharmacutists.

A great share in setting up Faculty of Pharmaceutics - beside the scientists of the Institute of Technology in Gdańsk - had also the large staff, which left for Gdańsk from the University of Poznań.

The problems they had to solve concerned dramatic dwelling conditions. It also wanted laboratory and educational equipment.

Among eleven scientists of Poznań attending at establishing Faculty of Pharmaceutics in Gdańsk, among others, one can mention professor Waław Strażewicz - the main coordinator of organizational works - and professors: Jerzy Tułeczki, Józef Kołodziejcki, Henryk Ekert, Witold Włodzimierz Głowacki, Stanisław Byczkowski, Adolf Fiebig, Stanisław Gill, Helena Tokarz, and doctors: Władysław Kasiński and Edward Wawrzyniak.

The aim of the paper was not only revealing the significance of share of representatives of Wielkopolska in establishing and running Medical Academy in Gdańsk, but also commemorating the eminent scientists.

Ryc. 1 i 2. Collegium Maius, Poznań 2009.

Ryc. 3. Collegium Maius, Poznań 2009.

Z a w i a d o m i e n i e

Egzamin wstępny na I rok Wydziału Farmacji Akademii Lekarskiej
w Gdańsku, odbędzie się dnia 19 (wtorek) b.m. punktualnie o godz.
8 ej. rano w sali wykładowej gmachu A.L. przy Al. Rokossowskiego
róg ul. Marii Curie Skłodowskiej.

Kandydaci przyniosą ze sobą przybory do pisania.

W. Strażewicz

Gdańsk, dnia 17.XI.1946r.

Ryc. 4. Zawiadomienie o terminie egzaminu wstępnego na farmację, podpisane przez prof. Wacława Strażewicza (Archiwum Państwowe w Gdańsku, AMG 1318/19, s. 9).

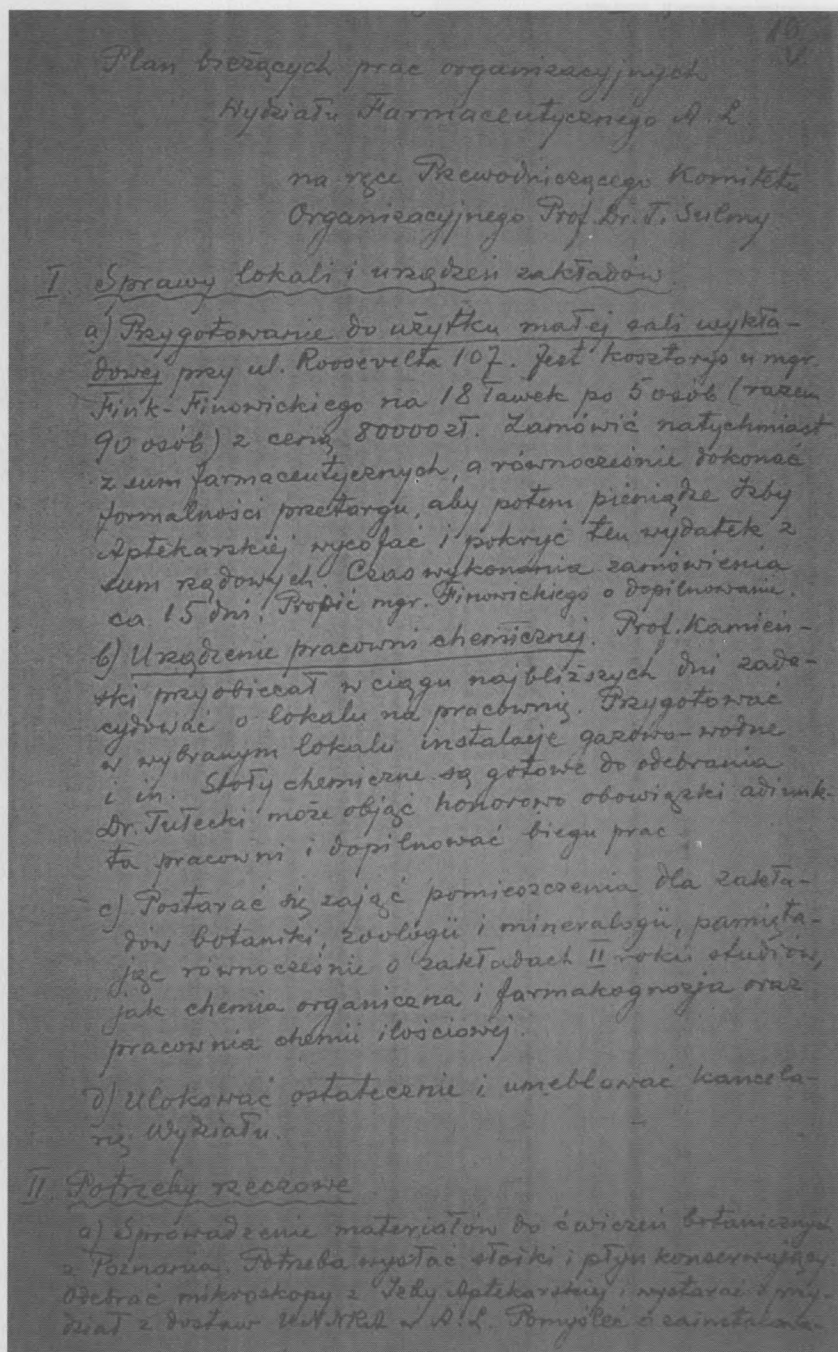
Sprawa uruchomienia Wydziału Farmaceutycznego A.L. w Gdańsku.

Wyjaśnienia do uchwały Komisji Senackiej A.L. z dnia 28 października 1946r.

(Opis uchwały jest do odebrania w Sekretariacie A.L. z przesnaczeniem dla Sekretariatu Wydziału Farmaceutycznego i jego Komitetu Organizacyjnego).

- ad 1. Uważać jako potwierdzenie już istniejącego stanu rzeczy.
- ad 2. W rozmowach prof. Strażewicza z wymienionymi kandydatami uzyskał on zadnioczą ich zgodę. Pozostaje zatwierdzenie tego stanu rzeczy przez Rektorat. (Pismo wczorajsze przesyła prof. Strażewicz J. M. Rektorowi).
- ad 3. Tymczasowo na czas wpisów zgodziła się prowadzić sekretariat ob. Fink-Szponowicka, równocześnie kandydatka na studentkę Wydziału. Zaobdź więc potrzeba wynajęcia sekretarza stałego. Ugr. Dalewicz otrzymał polecenie zapytać listownie 6. sekretarkę Wydziału Prawnego U.S.B. w Wilnie.
- ad 4. Ogłoszono na tablicy i w piśmie termin wpisów od 4 do 14. XI. 1946r., a termin egzaminu konkursowego na 18-19. XI. 1946r.
- ad 5. Treść i sposób przeprowadzenia egzaminu konkursowego winny uzyskać uchwałę Senackiej Komisji Farmaceutycznej A.L.
- ad 6. Przewidywać ustalić ulokowanie pracowni chemii analitycznej jakościowej i ilościowej w gmachu przy ul. Roosevelta 107, i natychmiast przystąpić do urządzenia pracowni jakościowej. Kwoty i innych pracowni wymagają wyjaśnienia z przyszłymi ich kierownikami.
- ad 7, 8. Zasadniczo już zatwierdzone z profesorami Szwarczewskim i Sulmą.

Ryc. 5. Wyjaśnienia do uchwały Komisji Senackiej AL, z dnia 28 października 1946 (Archiwum Państwowe w Gdańsku, 1318/19, s. 3).

Ryc. 6 i 7. Plan bieżących prac organizacyjnych Wydziału Farmaceutycznego AL, 18 XI 1946 (Archiwum Państwowe w Gdańsku, 1318/19, s. 10–11).

- nie wstawionych słotów i słotków, ew. kosztów dla studentów.
- b) Inwentaryzacja już posiadanego sprzętu. Jest możliwość otrzymania dużej ilości sprzętu laboratoryjnego od inap. Czajkowskiej i tę możliwość zrealizować bez dalszej zwłoki. Zorganizować przez aptekarzy zbiórki sprzętu głośno na odczynnikach.
- c) Ułożyć spis odczynników i chemikaliów do analizy jakościowej. Stwierdzić stan posiadania, a do uzupełnienia wystąpić wspólnie z aptekarzami przez dr. Tuśceckiego oraz pomoc zaangażowaną kierownictwa apteki Akademickiej.
- d) Skontaktować się z prof. biologii i ew. zapewnić materiał do zajęć zoologicznych.

III. Sprawy dydaktyczne.

Dotrzeć wszelkich starań, aby wykłady, objęte programem I roku studiów, rozpoczęły się jeszcze w grudniu (za wyjątkiem mineralogii).

IV. Sprawy budżetu.

Wyjazd prof. Sulmy i Strażewicza do Warszawy na piątek 22 listopada 1946r.

V. Sprawy personalne.

- A. a) Zatwierdzenie przez Rektora Komitetu Organizacyjnego i zaopatrzenie członków w pióra urzędowe.
- b) Podział funkcji Komitetu i jak najdalej wykonać stanie współpracowników farmaceutów gdańskich.
- c) Formalne zaangażowanie wykładowców i personelu pomocniczego do potrzeb dydaktycznych I roku zgodnie z ustalonymi stawkami, zatwierdzonymi przez Rektora.
- d) Zapewnienie mieszkania prof. Kamińskiemu.

VI. Sprawy niepisane przygotować do omówienia podczas spotkania prof. Sulmy i Strażewicza w Warszawie.

W. Strażewski